

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

«Αξιολόγηση Στρατηγικών Ευκαιριών και Απειλών Ελλάδας και Τουρκίας κατά τη
Μεταψυχροπολεμική Περίοδο σχετικά με την Επίτευξη ή μη Σταθερότητας στη
Νοτιοανατολική Μεσόγειο, παρά τα Έτη Κοινής Συμμετοχής στο ΝΑΤΟ»
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αριστείδης Νάκος (AM 1220M200)

Αθήνα, Δεκέμβριος 2021

Τριμελής Επιτροπή

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Υφαντής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αριστείδης Νάκος, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στους αφανείς ήρωες που πασχίζουν για την εθνική ανεξαρτησία και την εδαφική
ακεραιότητα της Πατρίδα μας αλλά και στους Αθάνατους νεκρούς των εθνικών μας
αγώνων*

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία.

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου. Οποιοσδήποτε παραλείψεις ήθελε προκύψουν, οφείλονται σε ανθρώπινο λάθος σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν εσκεμμένη πρόθεση».

Αριστείδης Νάκος

Συντομογραφίες

Ελληνόγλωσσες

A/A: Αντιαεροπορικό

ΑΞΕ: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

A/Φ: Αεροσκάφος

ΓΓ: Γενικός Γραμματέας

ΓΕΑ: Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας

ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης

ΓΕΝ: Γενικό Επιτελείο Ναυτικού

ΓΕΣ: Γενικό Επιτελείο Στρατού

ΔΔΧ: Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

ΔΕΕ: Δυτικό Ευρωπαϊκή Ένωση

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Ε.Σ: Ελληνικός Στρατός

ΕΑΧ-Ε-Κ: Ενιαίος Αμυντικός Χώρος Ελλάδας -Κύπρου

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΠΑΑ: Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΗΑΕ: Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

ΗΒ: Ηνωμένο Βασίλειο

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΚΑΚ: Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (η διάδοχη χαλαρή σύνδεση κρατών που αναδύθηκε από τη διάλυση της ΕΣΣΔ το 1991)

Κ/Β: Κατευθυνόμενα Βλήματα

ΚΔ: Κυπριακή Δημοκρατία

ΚΕΠΠΑ: Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας

Κ-Μ: Κράτη Μέλη

ΚΠΑΑ: Κοινή Πολιτική Άμυνας Ασφαλείας

ΜΟΕ: Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης

ΝΑ Μεσόγειος: Νοτιοανατολική Μεσόγειο

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΠΑ: Πολεμική Αεροπορία

ΠΓΔΜ: Πρώην Γιουγκοσλαβική δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΝ: Πολεμικό Ναυτικό
ΣΑ/ΟΗΕ: Συμβούλιο Ασφαλείας Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών
ΣΞ: Στρατός Ξηράς
ΣτΒ: Σύμφωνο της Βαρσοβίας
ΥΕΘΑ: Υπουργός Εθνικής Αμύνης
ΥΠΑΜ: Υπουργός Άμυνας
ΥΠΕΘΑ: Υπουργείο Εθνικής Αμύνης
ΥΠΕΞ: Υπουργός/είο Εξωτερικών

Ξενόγλωσσες

AFOR: Albania Force/ Allied Harbour
AKP: Adalet ve Kalkinma Partisi, AK PARTİ (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης)
AM: Assurance Measures
AR5M: Article 5 Missions
AUKUS: Australia United Kingdom, United States of America
AWACS: Airborne early warning and control
CAOC: Combined Air Operation Center
CAATSA: Countering America's Adversaries Through Sanctions Act
CC Air: Component Command Air
CFE: Conventional Armed Forces in Europe
EFP: Enhanced Forward Presence
E.U: European Union
EUBG's: European Union (EU) Battlegroups
EUFOR ALTHEA: European Force ALTHEA (Επιχείρηση υπό την ΕΕ στη Βοσνία Ερζεγοβίνη)
Frontex: Frontières extérieures
FYROM: Former Yugoslavic Republic of Macedonia
IFOR: Implimentation Force
IMF: International Monetary Fund
ISAF: International Security Assistance Force
KFOR: Kosovo Force
NAC: North Atlantic Council/Βορειατλαντικό Συμβούλιο
NAR5M: Non-Article 5 Missions

NATO: North Atlantic Treaty Organization
NFIUS: NATO Force Integration Units
NMI: NATO Mission in Iraq
NOTAM: Notice to Airmen
NRF: NATO Response Force
OAE: Operation Active Endeavour
OOS: Operation Ocean Shield
OSG: Operation Sea Guardian
OTAN : Organisation du traité de l'Atlantique Nord,
PKK: Partiya Karkerên Kurdistanê (Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν)
NATO's RAP: NATO Readiness Action Plan
RSM: Resolute Support Mission
R2P: Responsibility to Protect
TAM: Tailored Assurance Measures
tFP: Tailored Forward Measures
USSR: Union of Soviet Socialist Republics
SFOR: Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina
TAMT: Tailored Assurance Measures For Turkey
SNF: NATO Standing Naval Forces
SNMG: Standing NATO Maritime Group
SNMCG: Standing NATO Mine Countermeasures Group
UNCLOS: United Nations Convention on the Law of the Sea UP: Unified Protector
VJTF: Very High Readiness Joint Task Force

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά:

- Τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου «Στρατηγικές Σπουδές Ασφαλείας» για τη μεταδοθείσα μοναδική γνωστική εμπειρία και την παντοδαπή τους στήριξη στην επίμοχθη προσπάθεια γνώσης. Ίδιαίτερα τον κ. Χαράλαμπο Παπασωτηρίου Συντονιστή /επιβλέπων του παρόντος πονήματος για την παροχή χρήσιμων κατευθύνσεων διευκρινήσεων επί της συγγραφής του
- Τη σύζυγό μου Άννα-Μαρία και τα παιδιά μου Νίκο και Κατερίνα για την ηθική συμπαράσταση που μου παρείχαν για τη σύνταξη της παρούσας εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Συντομογραφίες	5
Ευχαριστίες	8
Περιεχόμενα	9
Περίληψη	11
Abstract	13
Εισαγωγή	15
Κεφάλαιο Πρώτο	18
Στρατηγικές Ευκαιρίες Απειλές Ελλάδας Τουρκίας	
1.1 Η έννοια της στρατηγικής απειλής και ευκαιρίας στις διακρατικές σχέσεις-το υπόδειγμα των θεωρήσεων των Διεθνών Σχέσεων	18
1.2 Ελληνοτουρκική Εκτίμηση Μειζόνων Καταστάσεων ως Στρατηγική Απειλή/Ευκαιρία	28
Κεφάλαιο Δεύτερο	31
ο Γεωγραφικό- Συμμαχικό Πλαίσιο	
2.1 Το Γεωγραφικό υπόβαθρο (Η Περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου)	31
2.2 Ψυχροπολεμικό Υπόβαθρο Ελληνοτουρκικών Σχέσεων	33
2.3 NATO-Ελλάδα-Τουρκία και οι Μεταψυχροπολεμικές Αναπροσαρμογές της Συμμαχίας	34
Κεφάλαιο Τρίτο: Περίοδος 1990-1993	41
3.1 Χαρακτηριστικά της Εσωτερικής Διακυβέρνησης στις Δύο Χώρες	41
3.2 Κυριότερα Θέματα -Προκλήσεις Ασφαλείας / Ευκαιρίες στις Δύο Χώρες	42
3.3 Αποτίμηση Διάδρασης των Δύο Χωρών – Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών	46
Κεφάλαιο Τέταρτο : Περίοδος 1993-1995	50
4.1 Γενικά	50
4.2 Χαρακτηριστικά της Εσωτερικής Διακυβέρνησης στις Δύο Χώρες	50
4.3 Διμερής Διάδραση Προκλήσεων Ασφαλείας και NATO	51
4.4 Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών	54
Κεφάλαιο Πέμπτο : Περίοδος 1996-2004	56
5.1 Γενικά	56
5.2 Εσωτερικές Πολιτικές Εξελίξεις στις Δύο Χώρες	56
5.3 Διάδραση Προκλήσεων Ασφαλείας στην Περιοχή	57
5.4 Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών	65
Κεφάλαιο Έκτο : Περίοδος 2004- 2010	66
6.1 Γενικά	66

6.2	Γενική Πολιτική Κατάσταση στις Δύο Χώρες	66
6.3	Διάδραση των Δύο Χωρών - Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών	68
	Κεφάλαιο Έβδομο : Περίοδος 2011- 2021	71
7.1	Γενικά	71
7.2	Συνοπτική Αναφορά στην Εσωτερική Κατάσταση σε Ελλάδα Τουρκία	71
7.3	Διάδραση μεταξύ των δύο Κρατών - Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών	72
	Κεφάλαιο Όγδοο : Αξιολόγηση/Εκμετάλλευση των Ελληνικών Στρατηγικών Ευκαιριών	87
8.1	Γενικά	87
8.2	Αξιολόγηση/Προτάσεις Εκμετάλλευσης των Ελληνικών Στρατηγικών Ευκαιριών	87
	Συμπεράσματα	94
	Προτάσεις	99
	Πηγές -Βιβλιογραφία	102
	Πηγές	102
	Βιβλιογραφία	103
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ</u>		
«Α»	Μέτρα Ληφθέντα από τη Συμμαχία για Αντιμετώπιση Επικαιροποιημένων Απειλών	112
«Β»	Επιχειρήσεις ΝΑΤΟ στην περιοχή Αιγαίου Ανατολικής Μεσογείου- Κέρας της Αφρικής- Βαλκάνια	118
«Γ»	Ενδεικτικές Πρωτοβουλίες Εξομάλυνσης Ελληνοτουρκικών Σχέσεων	124
«Δ»	Κυριότερα Θεσμικά Κείμενα Που Αναφέρονται στο Περιβάλλον Ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο και άπτονται των Αντιλήψεων Ευκαιρίας /Απειλής για τις δύο χώρες	127

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ Η ΜΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ, ΠΑΡΑ ΤΑ ΕΤΗ ΚΟΙΝΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ ΝΑΤΟ»

Σκοπός της μελέτης είναι να εντοπίσει στο χρονικό πλαίσιο της μεταψυχροπολεμικής ελληνοτουρκικής πορείας, με αναφορά στη συνεχιζόμενη συμμαχική σχέση, τα γεγονότα που Ελλάδα και Τουρκία αντιλήφθηκαν ως ευκαιρία / απειλή, να τα αξιολογήσει με γνώμονα την επίτευξη ή μη σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και με αναγκαία παραδοχή τη διατήρηση του συμμαχικού σχήματος αλλά και του υφιστάμενου συσχετισμού των ελληνοτουρκικών γεωστρατηγικών αποτυπωμάτων να καταλήξει σε διορθωτικές κινήσεις.

Στα δύο πρώτα κεφάλαια της ανάλυσης τίθεται το γεωγραφικό εννοιολογικό της πλαίσιο με ταυτόχρονη αναφορά στη επίδραση των θεωρήσεων των διεθνών σχέσεων ως αξιολογικού κριτηρίου καταστάσεων στα ελληνοτουρκικά όπως και στο μετασχηματιζόμενο ΝΑΤΟ.

Τα επόμενα κεφάλαια της ανάλυσης εντοπίζουν σε πέντε (5) επιμέρους χρονικές περιόδους [1990-1993 (3^ο κεφάλαιο), 1993-1996 (4^ο κεφάλαιο), 1996-2004 (5^ο κεφάλαιο), 2004-2010 (6^ο κεφάλαιο), 2011-2021(7^ο κεφάλαιο) εκείνα τα γεγονότα/καταστάσεις τοπικού ή διεθνούς εμβέλειας που επιδρούν στο τρίγωνο ελληνοτουρκικά ΝΑΤΟ Ανατ. Μεσόγειος και γίνεται μια αρχική αξιολογική αποτίμηση τους ως ευκαιρίας/απειλής. Στο 8^ο κεφάλαιο ενδεικτικά αναφέρονται καταστάσεις ευκαιρίες στα Ελληνοτουρκικά όπου η Ελλάδα θα πρέπει να δράσει περαιτέρω με γνώμονα τη σταθερότητα στην Ανατ, Μεσόγειο. Η ανάλυση υποστηρίζεται από παρατιθέμενο υλικό πηγών 4 παραρτημάτων. Το πόνημα ολοκληρώνεται με τα συνολικά συμπεράσματα της ανάλυσης αλλά και βελτιωτικές προτάσεις. Ειδικότερα:

Ως προς τα βασικά συμπεράσματα:

α. Διαχρονική πρόκληση ασφαλείας είναι το Κυπριακό, με το οποίο άμεσα/έμμεσα συνδέονται οι αναζητήσεις Κύπρου και Ελλάδας Τουρκίας για ευνοϊκή επίλυση του διλήμματος ασφαλείας. Βαθμιαία προστέθηκαν νέα φαινόμενα - καινοφανείς ή επικαιροποιημένες απειλές κατατείνοντα στη γεωγραφική μετατόπιση της ελληνοτουρκικής διάδρασης στην Ανατολική Μεσόγειο.

β. Παρά το επισφαλές περιβάλλον ασφαλείας της Νοτιοανατολικής Μεσογείου που επιβάλλει συνεργασίες, η Συμμαχία επέλεξε την ουδετερότητα. Το εντυπωσιακό ενδοσυμμαχικό στρατιωτικό αποτύπωμα της Τουρκίας συνεχίζει να βαρύνει υπέρ της, παρά τις όποιες «απρόβλεπτες» πρακτικές προς Γαλλία και Ελλάδα στη Μεσόγειο αλλά και της συχνής ρωσοτουρκικής σύμπλευσης.

γ. Η επιλογή των Μ.Ο.Ε και δια συμμαχικών διαύλων επιτήρηση τους όπως και η συμφωνία αποκλιμάκωσης /αποκατάστασης συμπληρωματικών διαύλων επικοινωνίας συνιστούν θετικές αλλά μη επαρκείς εξελίξεις.

δ. Υπήρξαν καταστάσεις με δυνητικό θετικό πρόσημο που δεν αξιολογήθηκαν κατάλληλα διμερώς κυρίως ένεκα της πάγιας διμερούς διαφορετικής αξιολογήσεως των θεμάτων ασφαλείας. Οι τουρκικές αναθεωρητικές στοχεύσεις ευνοήθηκαν από τη μεγέθυνση της τουρκικής οικονομίας και της πλήρους αξιοποίησης των απορρεόντων ευεργετημάτων, συνέπεσαν δε, με τη μερική απίσχναση της ελληνικής διεθνούς εικόνας ένεκα της δεκαετούς οικονομικής περιοριστικής πολιτικής.

ε. Η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ σε συνδυασμό με την ενεργειακή της αναβάθμιση ήταν τα νέα δεδομένα για τη δυνητική επίλυση του Κυπριακού, που όμως δεν επετεύχθη.

Με γνώμονα τη σταθερότητα στη Αν. Μεσόγειο ενδεικτικά προτείνονται:

α. Ενίσχυση/αξιοποίηση των αξόνων συμμαχίας και των πλεγμάτων συνεργασίας τα οποία έχει αναπτύξει η Ελλάδα με την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο με παράλληλη εκ των έσω ισχυροποίηση της Ελλάδας.

β. Διαμόρφωση ελληνικού στρατηγικού σχεδίου με στόχευση την επαύξηση των συντελεστών σκληρής και ήπιας ισχύος με παράλληλη εμβάθυνση των στρατηγικών σχέσεων με τις ΗΠΑ και τη Γαλλία .

γ. Ενεργοποίηση των συμμαχικών δράσεων με επιβεβλημένη την τουρκική συνδρομή που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση ανθρωπιστικών κρίσεων όπως του προσφυγικού ως δυνητικής εστίας ανατροφοδότησης απειλών.

Λέξεις κλειδιά: Μεσόγειος, ΝΑΤΟ, Ελληνοτουρκικά, Τουρκία, Σταθερότητα. Απειλή ευκαιρία, Μεταψυχροπολεμικά

« Assessment Of Strategic Opportunities and Threats between Greece And Turkey, during the Post-Cold War Era, regarding the achievement of stability or instability in the Southeastern Mediterranean Region Considering/Despite Their Common Longstanding Participation In NATO»

Aristides Nakos

ABSTRACT

The aim of the study is to identify in the time frame of the post-Cold War era the Greek-Turkish course, with reference to the ongoing allied relationship, the events that Greece and Turkey perceived as an opportunity / threat, to evaluate them with a view to achieving or not achieving stability in the Southeastern Mediterranean area and with the necessary assumption of maintaining the current allied shape and the existing correlation of the Greek-Turkish geostrategic footprints to suggest corrective actions.

The first two chapters of the analysis set out its geographical conceptual framework with simultaneous reference to the impact of the considerations of international relations theoretical background as an evaluative criterion of situations in Greek-Turkish relations perceived bilaterally as threats or windows of opportunity as well as in reference to the transformed NATO alliance.

The analysis identifies in five (5) individual time periods [1990-1993(3rd chapter), 1993-1996 (4th chapter), 1996-2004 (5th chapter), 2004-2010 (6th chapter) 2011-2021(7th chapter) those events/situations of local or international scope that affect the triangle Greece-Turkey NATO southeastern Mediterranean area and an initial evaluative assessment is made for these events as opportunities/threats in broad terms. At 8th chapter indicatively are mentioned situations of opportunity in Greek-Turkish relation that Greece should enact further in the view of achieving stability in the southeastern Mediterranean Sea. This analysis is complemented by the source material distributed in 4 annexes. The study is complemented by the overall conclusions of the analysis and the improvement proposals

Considering the major findings of analysis:

a. A timeless security challenge is the Cyprus issue, with which the continuous attempts of Cyprus and Greece and Greece and Turkey for a favorable solution to their security dilemma are directly/indirectly linked. Gradually, new phenomena were added, as well as novel or updated threats that contributed to the geographical shift of the Greek-Turkish interaction in the Eastern Mediterranean area

b. Despite the precarious security environment of the Southeastern Mediterranean that requires cooperation, the Alliance has opted for neutrality among various issues concerning Greece and Turkey. Turkey's impressive intra-allied military footprint continues to weigh heavily in its favor, despite regular "unpredictable" Turkish practices towards France and Greece in the Mediterranean area and the frequent Russian-Turkish concurrence in a variety of issues internationally or regionally.

b. The selection of the Confidence Building Measures (CBM) and the practice of their surveillance through identified allied channels as well as the agreement of de-escalation / restoration of additional channels of communication bilaterally constitute positive but insufficient developments.

c. There have been situations with a potential positive sign that have not been properly evaluated bilaterally mainly due to the consistently different assessment of security issues by successive Greek and Turkish Governments. The Turkish revisionist objectives were favored lately by the growth of its economy and the full exploitation of its benefits that coincided with the partial impoverishment of the Greek international image due to the ten-year economic restrictive policy.

d. The accession of the Republic of Cyprus to the EU in combination with its energy upgrade are the new facts to the eventual resolve of Cyprus issue, which haven't led yet to a viable solution.

Driven by the goal of achieving relative stability in Southeastern Mediterranean area further indicative steps are recommended for Greece to be undertaken, as follows:

a. Strengthening/exploiting the alliance axes and the cooperation grids that Greece has developed with Cyprus, Israel and Egypt while strengthening Greece from within.

b. Formulation of a Greek strategic plan aiming at the increase of the factors of hard and soft power while deepening the strategic relations with the USA and France.

c. Activation of allied actions with the imperative of Turkish assistance aimed at addressing severe humanitarian issues such as the refugee crisis as a potential source of threat feedback

Key words: Eastern Mediterranean, NATO, Greece, Turkey, Stability. Threat, opportunity, Post-Cold War

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τέλος του ψυχρού πολέμου ήταν για αρκετούς διανοητές μια περίοδος νέας ελπίδας διότι απεμάκρυνε το ενδεχόμενο του αφανισμού από ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα αλλά και πίστης σ' ένα καλύτερο μέλλον λόγω του θριάμβου της δυτικής δημοκρατίας.

Όμως παρά τις προσδοκίες καίτοι Ελλάδα και Τουρκία συνέχιζαν να είναι μέλη της νικήτριας συμμαχίας στον ψυχρό πόλεμο, υπήρξαν σειρά περιστατικών που διατάραξαν τις συνθήκες σταθερότητας τόσο στο Αιγαίο όσο και στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Σημαντικό μερίδιο ευθύνης για την επισφαλή για τη σταθερότητα κατάσταση στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο έχουν και τρίτοι εξωγενείς παράγοντες και περιστατικά, απειλές και ευκαιρίες εγγίζουσες αμέσως/εμμέσως τις δύο χώρες, όπως οι διαχρονικοί και μεταλλασσόμενοι χρονικά και γεωγραφικά ενεργειακοί ανταγωνισμοί, η αέναη και αυτοτροφοδοτούμενη αναβίωση των εθνοθηρησκευτικών διενέξεων αλλά και οι μετεξελισσόμενες ή καινοφανείς εκφάνσεις της διεθνούς τρομοκρατίας. Το διόλου ευσταθές «παζλ» στο εγγύς περιβάλλον των δύο χωρών συνδιαμορφώνουν δια της διαρκούς παρουσίας τους και ενεργούς εμπλοκής στα τεκταινόμενα οι ποικίλοι μη κρατικοί δρώντες που με τις δράσεις τους συμπληρώνουν την όποια αποσταθεροποιητική δράση στην περιοχή «τρίτων» κρατικών δρώντων.

Η συμμετοχή των 2 χωρών σε κοινά συμμαχικά σχήματα με κορωνίδα αυτή στο NATO και η προοπτική περαιτέρω εκδημοκρατισμού της Τουρκίας δια της μελλοντικής εισόδου της στην ΕΕ δεν προσέδωσαν τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα στις διμερείς τους σχέσεις που μακροσκοπικά αντικατοπτρίστηκε και στις συνθήκες σταθερότητας της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Ελλάδα και Τουρκία όμως, λόγω του κοινού γεωγραφικού και συμμαχικού τους υπόβαθρου θα πρέπει να συνεχίσουν να αναζητούν ένα βιώσιμο *modus vivendi* στις μεταξύ τους σχέσεις.

Σκοπός της μελέτης είναι να προσδιορίσει στην παρελθούσα τριακονταετία από το πέρας του ψυχρού πολέμου τις καταστάσεις - πολιτικές που Ελλάδα και Τουρκία εκτίμησαν ως ευκαιρίες /απειλές στις διμερείς τους σχέσεις αλλά και ιδιαίτερα σε σχέση με τις εθνικές τους στοχεύσεις στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, εντός της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (NATO) αλλά και ευρύτερα και να αξιολογήσει τις σχετικές δράσεις προσαρμογής τους σ' αυτές τις καταστάσεις ως προς την εμπέδωση ή όχι της σταθερότητας στην περιοχή ενδιαφέροντος. Με βάση τα ευρήματα της θα αξιολογηθεί κατά πόσον οι προσδιορισθείσες ευκαιρίες /απειλές ή ακόμα και οι ανεκμετάλλετες ευκαιρίες, που ανεφάνησαν εντός της κοινής διαδρομής

των 2 όμορων κρατών, σε συνδυασμό με το συμμαχικό δεσμό, επέδρασαν αρνητικά ή θετικά επί της σταθερότητας στην εν λόγω περιοχή και θα προταθούν τυχόν βελτιωτικές πρωτοβουλίες ενισχυτικές του κλίματος σταθερότητας διμερώς αλλά και στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Προϋποθέσεις για τη συγκεκριμένη εργασία είναι η κριτική και συνοπτική θεώρηση της σχετικής βιβλιογραφίας που αναφέρεται στις ελληνοτουρκικές σχέσεις μεταψυχροπολεμικά σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στο πλαίσιο του NATO την ερευνώμενη περίοδο. Επιπλέον αντλείται υλικό από το τμήμα της βιβλιογραφίας που περιγράφει τη διάδραση μετεξελίξεων παλαιότερων κομβικής σημασίας διεθνών/διμερών ζητημάτων ή καινοφανών προκλήσεων με τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο, αλλά και από σχετικές αναλύσεις που αναφέρονται στις αντιδράσεις των δύο χωρών στα υπόψη φαινόμενα, τη γενικότερη επίδραση τους στο περιβάλλον ασφαλείας της περιοχής, το δυνατόν πάντα με αναφορά στην παραμονή Ελλάδας και Τουρκίας στο νατοϊκό συμμαχικό σχήμα. Προκειμένου να είναι εφικτή η εισήγηση προτάσεων διορθωτικών κινήσεων προϋποτίθεται η συνέχιση συμμετοχής των δύο χωρών στο αυτό συμμαχικό πλαίσιο και ότι ο συσχετισμός του διμερούς ισοζυγίου γεωστρατηγικά δε θα μεταβληθεί δραστικά. Επιπλέον ο περαιτέρω χρονικός προσδιορισμός των γεγονότων που θα αποτελέσουν το υλικό αναφοράς της υπόψη μελέτης, και αναφέρεται στα τριανταένα (31) έτη που μεσολάβησαν από το έτος αναφοράς (1990), της χρονικής αφετηρίας δηλαδή της λήξης του ψυχρού πολέμου, μέχρι και τμήματος του έτους `2021 (αρχή της τρίτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα), εκτιμήθηκε πως ήταν απαραίτητος για την δυνατόν πληρέστερη/επικαιροποιημένη κριτική επισκόπηση του όλου φάσματος των ελληνοτουρκικών σχέσεων σε σχέση με τη συμμαχία και τη Ανατολική Μεσόγειο και την κατά το δυνατόν αντικειμενικότερη αξιολόγηση τους. Βεβαίως τη στιγμή που ολοκληρώνεται η παρούσα προσπάθεια υφίστανται εξελίξεις στην όμορη γεωγραφική περιοχή με την Ανατολική Μεσόγειο, της ευρύτερης Μέσης Ανατολής επί των οποίων δύνανται να γίνουν αρχικές μόνο εκτιμήσεις για την επίδραση τους τόσο στο σύμπλοκο ελληνοτουρκικά NATO και στις συνθήκες ασφαλείας σε Ανατολική Μεσόγειο, όσο και για το πώς η όποια «συνισταμένη» αυτών θα ανατροφοδοτήσει την εικόνα απειλής και ευκαιρίας για τις δύο (2) χώρες. Εκτίμηση του γράφοντος είναι ότι είναι μια αναπόφευκτη αντικειμενική δυσκολία της υπόψιν προσέγγισης που όμως ταυτόχρονα συνιστά και ένα μελλοντικό πλεονέκτημα /βάση για συνέχιση της μελλοντικής κριτικής εξέτασης του θέματος της παρούσας μελέτης από μελλοντικό ερευνητή. Για τον γράφοντα ήταν αναγκαία αυτή η χρονική οριοθέτηση έως

και το φθινόπωρο του 2021 ώστε να υπάρξει η πλέον ορθολογική κατανομή και κατά κριτικό τρόπο ανάλυση του υλικού αναφοράς της, με κύριο στόχο την εξαγωγή το πλέον επίκαιρων και στοχευμένων συμπερασμάτων και την ανάδειξη αυτών των παραμέτρων που συνδέονται με εκείνες τις πτυχές του κυρίου ερωτήματος της ανάλυσης με την μεγαλύτερη μελλοντική χρησιμότητα (ως πεδίο περαιτέρω διερεύνησης) για ένα δυνητικό μεταγενέστερο μελετητή. Συναφώς η φιλόδοξη ενδόμυχη στόχευση του γράφοντος ήταν το παρόν πόνημα να μην αποτελέσει μια ακόμα, αναμφίβολα υποκειμενικού χαρακτήρα καταγραφή και με δημοσιογραφικό τρόπο απεικόνιση/παρουσίαση της τρέχουσας ειδησεογραφίας/επικαιρότητας . Χωρίς να υποτιμάται αυτός ο τρόπος απόδοσης της «ζώσας» πραγματικότητας δεν ήταν το ζητούμενο της παρούσας ανάλυσης. Επιπροσθέτως για την διαμόρφωση και απόδοση αυτού του τύπου των καταγραφών της επικαιρότητας, οι θεράποντες/λειτουργοί της 4^{ης} εξουσίας, οι κατ' επάγγελμα δηλαδή έγκριτοι δημοσιογράφοι ανά την υφήλιο θεωρούνται ως οι πλέον ενδεδειγμένοι για την εκπόνηση τους.

Κεφάλαιο Πρώτο

Στρατηγικές Ευκαιρίες/ Απειλές Ελλάδας Τουρκίας

1.1 Η έννοια της στρατηγικής απειλής και ευκαιρίας στις διακρατικές σχέσεις-το υπόδειγμα των θεωρήσεων των Διεθνών Σχέσεων

Το τι εκτιμά κάθε χώρα ως κατάσταση συνιστώσα είτε στρατηγική απειλή είτε ευκαιρία δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί αντικειμενικά και μονοσήμαντα. Η γεωγραφική γειτνίαση ή ένταξη στο αυτό σχήμα συνεργασιών, όπως είναι ο δυτικός κόσμος και η Βορειοατλαντική συμμαχία, εξ' ορισμού δεν συνιστούν ασφαλή κριτήρια διάκρισης των αντιστοίχων καταστάσεων. Οικονομικά συμφέροντα, το πολιτισμικό, ιδεολογικό, φυλετικό αλλά και θρησκευτικό υπόβαθρο των αντιστοίχων κρατών συνδιαμορφώνουν τα σχετικά αξιολογικά κριτήρια.

Χωρίς να υφίσταται ένα ασφαλές επιστημονικό κριτήριο προκειμένου μια γενικευμένη κατάσταση στις εξωτερικές σχέσεις δύο κρατών να κριθεί δι' αυτού άμεσα ως στρατηγική απειλή ή ευκαιρία για τις χώρες ενδιαφέροντος, μια αρχική έμμεση προσέγγιση του εν λόγω θέματος αποτελεί η χρησιμοποίηση, ως δάνειων εργαλείων των ερμηνευτικών κριτηρίων που εμπεριέχονται στις υφιστάμενες θεωρήσεις των Διεθνών σχέσεων. Υπό αυτή την έννοια θα γίνει στο παρόν σημείο της παρούσης συνοπτική αναφορά στο τι πρεσβεύει καθεμία από τις τρεις (3) επικρατέστερες θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων, ήτοι ο ρεαλισμός, ο φιλελευθερισμός και ο κονστρουκτιβισμός (και οι επιμέρους συνιστώσες των 3 κυριότερων σχολών σχέσεων στις διεθνείς σχέσεις) και πως με βάση τις παραδοχές τους, εντός της δοθείσας χρονικής περιόδου που εξετάζει η παρούσα μελέτη τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, τα σημαντικότερα γεγονότα/καταστάσεις (τοπικής και μεγαλύτερης εμβελείας) μεταξύ των δύο χωρών, ερμηνεύτηκαν από αυτές ως απειλή ή ευκαιρία. Στη συνέχεια με την ολοκλήρωση αυτής της συνοπτικής αναφοράς στις θεωρίες των διεθνών σχέσεων θα αποτυπωθεί η όποια επίδραση των κυριότερων υφιστάμενων θεωρήσεων των διεθνών σχέσεων στη διαμόρφωση ενός σταθερού αξιολογικού κριτηρίου για την αποτίμηση από Ελλάδα και Τουρκία, καταστάσεων στις μεταξύ τους σχέσεις ή ευρύτερης εμβελείας είτε ως απειλή είτε ως ευκαιρία.

Η θεωρία των διεθνών σχέσεων είναι δυνατόν κατά τη γνώμη του γράφοντος να συμβάλει στη βαθύτερη κατανόηση και στην ουσιαστικότερη ανάλυση της προβληματικής των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων. Στο παρόν κείμενο η αναφορά των κυριότερων θεωρήσεων των διεθνών σχέσεων γίνεται με γνώμονα την πληρέστερη κατανόηση της κατηγοριοποίησης από τις εκάστοτε ηγεσίες των δύο χωρών μιας

κατάστασης τοπικής ή διεθνούς εμβελείας στη διαμόρφωση της αντίληψης της ευκαιρίας ή της απειλής στις διμερείς τους σχέσεις από της ηγεσίες των δύο χωρών.

Σύμφωνα με τον ρεαλισμό ενώ τα κράτη διαμορφώνουν στο εσωτερικό τους συνθήκες τάξης και ασφάλειας, το διεθνές περιβάλλον παραμένει απρόβλεπτο και ασταθές. Δηλαδή το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται από «αναρχία», ήτοι από την απουσία μιας κεντρικής ρυθμιστικής αρχής. Τούτου δοθέντος τα κράτη αγωνίζονται να εξασφαλίσουν την επιβίωση τους στηριζόμενα στις δικές τους δυνάμεις (αρχή της αυτοβοήθειας). Υπό το πρίσμα αυτό καθοριστικό παράγοντα αποτελεί η ισχύς τους η οποία πηγάζει κυρίως (αλλά όχι αποκλειστικά, σύμφωνα με τους κλασικούς ρεαλιστές) από τις υλικές τους δυνατότητες και ειδικότερα από την ικανότητα διεξαγωγής πολέμου. Με βάση τη βασική αυτή παραδοχή των ρεαλιστών ας δούμε συνοπτικά τις επιμέρους θεωρήσεις των νεορεαλιστών, των κλασικών ρεαλιστών και των νεοκλασικών ρεαλιστών υπό την οπτική της επίδρασης τους στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, όπως περιγράφεται ανωτέρω.

Ο νεορεαλισμός ή δομικός ρεαλισμός διακρίνεται στον επιθετικό ρεαλισμό και στον αμυντικό ρεαλισμό. Ειδικότερα:

1. Σύμφωνα με τον επιθετικό ρεαλισμό (Mearsheimer), η ραγδαία αύξηση της ισχύος μιας μεγάλης δύναμης συνεπιφέρει αυτόματα τη διεύρυνση των στόχων της και την οδηγεί σταδιακά στην υιοθέτηση της πιο ενδεδειγμένης στρατηγικής επιβίωσης, η οποία είναι η επιδίωξη της ηγεμονίας. Η παγκόσμια ηγεμονία είναι ένας σχεδόν ακατόρθωτος στόχος (συνδέεται κατά περίπου ταυτόσημο τρόπο με την επίτευξη της αδιαμφισβήτητης πυρηνικής υπεροπλίας). Πρακτικά, οι μεγάλες δυνάμεις επιχειρούν να φθάσουν στον αμέσως επόμενο στόχο, δηλαδή στην περιφερειακή ηγεμονία στην περιοχή τους και να διασφαλίσουν ότι καμία δύναμη δεν θα διαδραματίζει αντίστοιχο κυρίαρχο ρόλο σε περιφέρειες που βρίσκονται σε σχετική γεωγραφική εγγύτητα¹. Αναλυτικότερα:

α. Η Τουρκία, αναπολώντας τη απολεσθείσα αίγλη του Οθωμανικού Αυτοκρατορικού παρελθόντος, ταυτίζεται ολοένα και περισσότερο με μια αναθεωρητική δύναμη που αισθάνεται ότι απειλείται ή τουλάχιστον δεν είναι απόλυτα ικανοποιημένη από το υπάρχον status quo, και προς τούτο προσπαθεί να βελτιώσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα. Όπως έχει δηλώσει το 2010 ο πρώην Πρωθυπουργός

¹ Γκόφας – Τζιφάκης, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η Σινο-Αμερικανική πρόκληση, (Αθήνα: Πεδίο, 2017),σελ.40-41.

και Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας «Όσον αφορά στην πραγματική έννοια της βούλησης της Τουρκίας να γίνει μια περιφερειακή δύναμη, επιβάλλεται να αυξήσει την πολιτική και οικονομική επιρροή της στις θαλάσσιες οδούς, οι οποίες επεκτείνονται μέχρι τον Κόλπο από το Αιγαίο μέχρι την Αδριατική και από το Σουέζ μέχρι την Ερυθρά Θάλασσα». Έτσι λοιπόν, η Τουρκία υιοθετεί εδώ και καιρό μια αναθεωρητική εξωτερική πολιτική και αναζητεί διέξοδο στις ανοιχτές θάλασσες του Αιγαίου και της Μαύρης Θάλασσας, προβαίνοντας τόσο σε δηλώσεις όσο και σε ενέργειες που παραβιάζουν το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας λόγω της δικής της ερμηνείας των αποφάσεων της Ελλάδος που άπτονται των κυριαρχικών δικαιωμάτων της. Τα ανωτέρω έρχονται να προστεθούν σε καταστάσεις που η ίδια η Τουρκία έχει ήδη προκαλέσει και διαμορφώσει στην περιοχή με αντίστοιχες ενέργειες, όπως η παγιωμένη παρουσία των τουρκικών δυνάμεων κατοχής στην Κύπρο υπερβαίνουσα τη σαρακονταετία, η συνεχιζόμενη αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας σε νησιά του Αιγαίου που ξεκίνησε μετά τα Ίμια, οι αμείωτες παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου από τουρκικά αεροσκάφη στο Αιγαίο και ιδίως οι πτήσεις πάνω από κατοικημένες περιοχές, η διατήρηση του casus belli σε περίπτωση ασκήσεως από την Ελλάδα ενός καθολικά αποδεκτού δικαιώματος, όπως η αύξηση των χωρικών υδάτων στα 12ν.μ²

β. Από το ανωτέρω συνάγεται ότι η Τουρκία πράγματι συνιστά ένα αναθεωρητικό κράτος με διαρκείς επεκτατικές διαθέσεις και τάσεις ηγεμονισμού. Η απειλή της όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από την Ελλάδα είναι πραγματική, ενισχύει σημαντικά το ενυπάρχον δίλημμα ασφάλειας και υπό αυτή τη θεώρηση ένα γεγονός δυνατόν να αποτελέσει απειλή (το συνηθέστερο) ή στρατηγική ευκαιρία (σπανιότερο).

2. Σύμφωνα με τον αμυντικό ρεαλισμό υφίσταται ένα κρίσιμο σημείο επάρκειας, το οποίο εάν ξεπερασθεί η περαιτέρω συσσώρευση ισχύος αποφέρει στα κράτη διαρκώς μειούμενα οφέλη και προκαλεί αντιστρόφως ανάλογα αυξανόμενο κόστος, καθιστώντας μηδαμινά τα όποια κέρδη με όρους ασφάλειας. Πρόκειται για το «δίλημμα της ασφάλειας», το πρόβλημα δηλαδή που προκύπτει όταν η προσπάθεια ενός κράτους να αυξήσει την ασφάλεια του προκαλεί την ανασφάλεια των υπολοίπων.

² Νίκος Ζεζερλίδης, Η τουρκική προκλητικότητα και οι τουρκικές διεκδικήσεις απέναντι στην Ελλάδα, offlinepost.gr, 30 Μαΐου 2020 <https://www.offlinepost.gr/2020/05/30/%CE%B7-B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81/> (έγινε πρόσβαση στις 13 Μαρτίου 2021)

Ο Stephen Walt είχε υποστηρίξει από το 1987, στο έργο του «*The Origins of Alliance*», ότι τα κράτη δεν εξισορροπούν ισχύ αλλά απειλές³. Εάν μη τι άλλο δείγματα αντιμετώπισης καταστάσεων ως απειλή/ευκαιρία με βάση τη θεώρηση του αμυντικού ρεαλισμού μπορούμε να εντοπίσουμε στις δράσεις των δύο χωρών τόσο στο θέμα του Κυπριακού και στις Τουρκικές προσεγγίσεις κατά τις συνόδους που έγιναν μεταψυχροπολεμικά για την επίλυση του (το 2004 και στο Γκραν Μοντανά) όσο και στο θέμα του Κουρδικού σε σχέση με την αβάσιμη εν πολλοίς τουρκική αντίληψη σχετικά με τον εικαζόμενο ρόλο της Ελλάδας για την ενίσχυση του ένοπλου κουρδικού αυτονομιστικού κινήματος. Αντίστοιχα και για την Ελλάδα στις δράσεις σε αντίστοιχες καταστάσεις εντοπίζουμε ψήγματα της θεώρησης του αμυντικού ρεαλισμού. Ως τέτοια θεωρούμε την υιοθέτηση του δόγματος Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας Κύπρου, την πρόσκτηση από την Κυπριακή Δημοκρατία των S-300, αλλά και την έντονη εξοπλιστική προσπάθεια την περίοδο μέχρι και τις παραμονές των συνομιλιών για το Σχέδιο Ανάν (χωρίς βεβαίως η Ελληνική Εξοπλιστική προσπάθεια να τερματιστεί αλλά όμως υποβαθμίστηκε σημαντικά κατά την περίοδο της δεκαετούς οικονομικής περιοριστικής πολιτικής μετά το 2010). Βεβαίως, η λύση στο ελληνικό δίλημμα ασφαλείας την περίοδο της ύφεσης της ελληνικής εξοπλιστικής προσπάθειας αναζητήθηκε με τη σύμπληξη των αμυντικών και ενεργειακών συνεργειών με όμορες χώρες στην Ανατολική Μεσόγειο (Αίγυπτος Ισραήλ) της Αραβικής Χερσονήσου (ΗΑΕ⁴) αλλά και δια της ενίσχυσης των διμερών συνεργειών με ΗΠΑ και Γαλλία. Εάν μη τι άλλο επίδραση της λογικής του αμυντικού ρεαλισμού συνιστούσε η Ελληνική συμμετοχή στην προσπάθεια δημιουργίας Ευρωστρατού.

Ο κλασικός ρεαλισμός ακολούθως βλέπει με σκεπτικισμό την απόλυτη νεορεαλιστική υπόθεση ότι τα κράτη έχουν ως πρωταρχικό στόχο τη διασφάλιση της επιβίωσης τους. Αντιθέτως αντιτείνει ότι υφίστανται ένα πλήθος εγχώριων/εθνικών παραγόντων (όπως η εθνική συνείδηση και οι κυρίαρχες εθνικές αξίες, η ιδεολογία και η κοινή γνώμη) που επηρεάζουν την οριοθέτηση των προτεραιοτήτων και των επιλογών των κρατών. Οι κλασικοί ρεαλιστές υπογραμμίζουν το ρόλο μη ποσοτικά μετρήσιμων διαστάσεων της ισχύος, όπως είναι το ηθικό του έθνους και η ποιότητα

³ Α. Γκόφας – Ν. Τζιφάκης, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η Σινο-Αμερικανική πρόκληση, (Αθήνα: Πεδίο, 2017), σελ. 46-48.

⁴ Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα-ΗΑΕ

της διπλωματίας του κράτους.⁵ Η επίδραση του κλασσικού ρεαλισμού δυνατόν να εντοπισθεί ως επηρεάζουσα το κριτήριο εκτίμησης από τις ηγεσίες των δύο χωρών μιας κατάστασης ως απειλής ή ευκαιρίας, κατά το μεγαλύτερο μέρος της εξεταζόμενης χρονικής περιόδου των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Ειδικά από τουρκικής πλευράς συντείνει ώστε να αντιλαμβάνεται το πλείστον των ελληνικών κινήσεων ως απειλές (λχ ελληνικές πρωτοβουλίες συμμετοχής σε πολυμερείς ενεργειακές συνέργειες, αλλά και δράσεις στρατηγικών συνεργασιών με όμορα κράτη στην περιοχή κ.οκ), όπως και από ελληνικής πλευράς, αντίστοιχων τουρκικών δράσεων προς όμορα κυρίως μουσουλμανικά κράτη ή προς κράτη των Βαλκανίων όπου υφίστανται σημαντικές συμπαγείς μουσουλμανικές μειονότητες (ενδεικτικά, η τουρκική διείσδυση σε Βουλγαρία, Αλβανία αλλά και η τουρκική αλληλεπίδραση με τη Βόρεια Μακεδονία κ.ο.κ). Ως αποτέλεσμα της επίδρασης αυτής θεωρήσεως δυνατόν να συνιστά η τελική επιλογή των δύο χωρών της μη εμπλοκής των δύο χωρών σε θερμή πολεμική αντιπαράθεση, καθόσον αμφότερες αντιλαμβάνονται τις δυσμενείς συνέπειες ενός τέτοιου ενδεχομένου αλλά και η ελληνική επιλογή εξωτερικής εξισορρόπησης της Τουρκίας δια συμμαχιών ή δράσεων σε διεθνείς οργανισμούς.

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός αναδύθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 ως προσπάθεια σύνθεσης επιμέρους ρεαλιστικών θεωρήσεων. Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των κρατών συνυπολογίζοντας παραμέτρους και μεταβλητές τόσο στο μακρο- (διεθνές σύστημα) όσο και στο μικρο- (κράτος) επίπεδο. Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές αναγνωρίζουν στις διεθνείς μεταβλητές πρωτεύουσα εξηγητική ισχύ. Ωστόσο, στο βαθμό που τόσο διεθνείς όσο και εγχώριοι παράγοντες επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική των κρατών, καμία από τις δύο αυτές κατηγορίες μεταβλητών δεν την καθορίζει πλήρως. Οι αντιλήψεις των πολιτικών ηγεσιών για τα εκάστοτε εγχώρια και διεθνή περιθώρια ανάληψης δράσης είναι η παρεμβαίνουσα μεταβλητή που διαμορφώνει τη διεθνή συμπεριφορά των κρατών⁶. Εάν μη τι άλλο η επίδραση της εν λόγω θεώρησης στο κριτήριο για να εκτιμηθεί ως απειλή ή ευκαιρία ένα γεγονός/κατάσταση μεταξύ των δύο χωρών είναι δυνατόν να αναγνωρισθεί στη στάση των δύο χωρών την περίοδο 1990 και 1993 (αδύναμες κοινοβουλευτικά κυβερνήσεις) και στην περίοδο 2004 έως και 2010 στην Τουρκία όταν σοβούσε στο

⁵ Γκόφας – Τζιφάκης, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η Σινο-Αμερικανική πρόκληση, σελ.55-57.

⁶ Γκόφας – Τζιφάκης, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η Σινο-Αμερικανική πρόκληση, σελ.60-61.

εσωτερικό της η πάλη για την ανάληψη των μοχλών της εξουσίας μεταξύ κεμαλιστών και ισλαμιστών αλλά και στο μεσοδιάστημα προ της διατύπωσης τολμηρότερων τουρκικών επιλογών στην τουρκική εξωτερική πολιτική όπως η από τον Davutoglu διατύπωση της θεωρίας των μηδενικών προβλημάτων. Αντίστοιχα επίδραση εκ νέου της υπόψη θεώρησης στην Ελληνική πλευρά δυνατόν να αναζητηθεί την περίοδο 2011-2015.

Αντίστοιχα ο φιλελευθερισμός⁷ επιλέγει να επικεντρωθεί σε θεσμικές μεταβλητές και παράγοντες οικονομικής αλληλεξάρτησης. Σε γενικές γραμμές οι φιλελεύθεροι αναζητούν τους παράγοντες που μπορούν να συνεισφέρουν στην ενδυνάμωση της συνεργασίας και στην επικράτηση της ειρήνης παγκοσμίως. Ειδικότερα:

1. Ο θεσμικός φιλελευθερισμός⁸ αναγνωρίζει ότι το κράτος ενεργεί βάσει του εθνικού συμφέροντος. Ο ρόλος του στη διεθνή πολιτική σκηνή είναι κεντρικός και η αναρχία στο διεθνές σύστημα κρύβει κινδύνους για τη σταθερότητα. Η διεθνής αναρχία δεν αντιμετωπίζεται ως μια κατάσταση που δεν επιδέχεται παρεμβάσεων. Θεωρείται δηλαδή ότι υπό προϋποθέσεις η διεθνής αναρχία μπορεί να μετριαστεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Υπάρχει βέβαια επίγνωση ότι οι διεθνείς οργανισμοί και τα όργανά τους δεν αποτελούν πανάκεια αλλά ότι συμβάλλουν στη μείωση της έντασης, στην ανταλλαγή απόψεων, στην επαλήθευση και εφαρμογή των ανειλημμένων υποχρεώσεων, στον συντονισμό σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, στον τονισμό των οφελών από τη συνεργασία αντί της αντιπαράθεσης. Δημιουργείται έτσι το πλαίσιο για διάλογο και ειρηνική διάδραση που μειώνει την ανασφάλεια μεταξύ των κρατών και συμβάλλει στη διεθνή σταθερότητα. Επιπρόσθετα, η θέσπιση διεθνών κανόνων και η ίδρυση διεθνών οργανισμών θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην παγίωση της ειρήνης. Η θεωρία όμως από την πράξη διαφέρει πολύ. Αυτό που προσπαθούσαν να επιτύχουν με τη διακρατική συνεργασία ήταν η μεταφορά αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικούς θεσμούς για την αντιμετώπιση τυχόν ζητημάτων, η προσπέλαση σε άλλα πεδία δράσης με απώτερο σκοπό την ολοκλήρωση σε περιφερειακό και ίσως, και σε παγκόσμιο επίπεδο. Συναφώς η συμμετοχή και των δύο χωρών στο NATO, στο Συμβούλιο της Ευρώπης και στον ΟΟΣΑ συνέβαλε στη μερική θεσμοποίηση της

⁷ Γκόφας – Τζιφάκης, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η Σινο-Αμερικανική πρόκληση, σελ.27-28

⁸ Γκόφας – Τζιφάκης, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η Σινο-Αμερικανική πρόκληση, σελ.86-88

Ελληνο-Τουρκικής σχέσης και μπορεί να μην απέτρεψε την ένταση αλλά απέτρεψε τον πόλεμο. Η προσπάθεια της Τουρκίας και η συμφωνία της Ελλάδας για τις ενταξιακές διαδικασίες της Τουρκίας στην ΕΕ κινούνταν στην κατεύθυνση της άμβλυνσης των αντιπαλοτήτων μεταξύ των δύο κρατών. Μία υπερεθνική ένωση κρατών όπως αυτή της ΕΕ θεωρείτο ότι όπως παρέχει συνεργασία και συνεννόηση στα κράτη μέλη της θα έδινε τη δυνατότητα της επίλυσης μέσω των οργάνων της και στις ελληνοτουρκικές εκκρεμότητες. Οι διεθνείς θεσμοί αναγκάζουν τα μέλη τους να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους, ώστε τελικά να περιοριστούν οι συγκρούσεις. Τα τελευταία χρόνια όμως παρατηρούμε ότι η Τουρκία κινείται στα όρια, αν δεν τα υπερβαίνει, της διεθνούς νομιμότητας καθιστώντας εαυτόν μία δύναμη αναθεωρητική, αντιδραστική και ταραχοποιό. Μία Τουρκία που επιθυμεί να ανατρέψει το status quo στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Ψήγματα της επίδρασης της υπόψη θεώρησης στη διαμόρφωση του κριτηρίου δια του οποίου οι δύο χώρες έκριναν τις αντίστοιχες καταστάσεις ως απειλή ή ευκαιρία, καίτοι θα ήταν αναμενόμενο να ήταν η επικρατούσα λόγω της μακροχρόνιας συμμαχικής τους σχέσης εντός του ΝΑΤΟ, δυνάμεθα να εντοπίσουμε στην περίοδο 1999 έως και 2003, οπότε και είχαμε την αποκατάσταση συμπληρωματικών διαύλων επικοινωνίας των 2 χωρών, όπως ο θεσμός των διερευνητικών επαφών, οι οποίες επαναλήφθηκαν με την ίδια συχνότητα μόνο την περίοδο 2009 -2011 χωρίς αξιόλογα αποτελέσματα στην μεταβολή της στάσης των ηγεσιών των δύο κρατών σε σχέση με αντίστοιχα γεγονότα σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο.

2. Φιλελευθερισμός της αλληλεξάρτησης: Ο Φιλελευθερισμός της αλληλεξάρτησης έχει ως αρχή ότι η οικονομική ανάπτυξη και το εξωτερικό εμπόριο αποτελούν επαρκή και λιγότερο δαπανηρά μέσα για να αποκτήσουν τα κράτη ευημερία και πρωταγωνιστικό ρόλο στις εξελίξεις. Δίνεται δηλαδή έμφαση στην οικονομική αλληλεξάρτηση. Οι ισχυροί οικονομικοί δεσμοί και τα κοινά συμφέροντα των κρατών / δρώντων αποτρέπουν το ενδεχόμενο σύγκρουσης⁹. Κατά την ετήσια έκθεση 2019 του Υπουργείου Εξωτερικών¹⁰, η Τουρκία ήταν 17η οικονομία διεθνώς. Η Ελλάδα αντίστοιχα δεν συγκαταλέγεται στις κυριότερες χώρες προορισμού τουρκικών προϊόντων για το 2019, αλλά και ούτε στους κυριότερους προμηθευτές. Οι Ελληνικές

⁹ Α. Γκόφας, Ν. Τζιφάκης «Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική Η σινο-αμερικανική πρόκληση» Σελ 155

¹⁰ Ετήσια Έκθεση 2019, Γραφείο Ο.Ε.Υ. Άγκυρας, 7 Ιουλίου 2020 . <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/49394> (έγινε πρόσβαση στις 15 Μαρ 2021)

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) προς την Τουρκία κυμαίνονταν στο ύψος των 70εκ. δολαρίων για το 2018 (με τη μέγιστη τιμή 4.910εκ την τελευταία πενταετία), ενώ οι αντίστοιχες τουρκικές προς την Ελλάδα ανέρχονταν στα 26εκ. δολάρια (μέγιστη τιμή 52εκ την τελευταία πενταετία). Τα εν λόγω ποσά εκτιμώνται ως υπερβολικά μειωμένα σε σχέση με τη διμερή εμπορική τους δραστηριότητα. Από την συνεκτίμηση των ανωτέρω δεδομένων συμπεραίνεται μείωση των διμερών οικονομικών δεσμών με συνέπεια την βαθμιαία μειούμενη σημασία της διμερούς εμπορικής δραστηριότητας και συναφώς της οικονομικής αλληλεξάρτησης των δύο χωρών. Επιπλέον, η οικονομική αλληλεξάρτηση Ελλάδας και Τουρκίας ενώ έως το 2015 έβαινε αυξανόμενη, έκτοτε και μετά και την πώληση της Finansbank από την Εθνική Τράπεζα, που αντιπροσώπευε πώληση μικτών περιουσιακών στοιχείων αξίας 2,7 δις ευρώ, δεν είναι ανεπτυγμένη σε ικανοποιητικό βαθμό αλλά ούτε υφίστανται ενδείξεις μεγαλύτερης ανάπτυξης της στο άμεσο μέλλον. Έτσι η υπόψη θεώρηση δεν φαίνεται να κέκτηται το απαιτούμενο ειδικό βάρος ώστε αποτελεσματικά να αποτρέψει το ενδεχόμενο σύγκρουσης, αλλά και να αποτελέσει το ασφαλές κριτήριο για την κρίση ενός εξωτερικού γεγονότος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις ως στρατηγική απειλή ή ευκαιρία.

Οι δύο άλλες επιμέρους θεωρήσεις του φιλελευθερισμού ήτοι του δημοκρατικού φιλελευθερισμού και του κοινωνικού φιλελευθερισμού ως προς τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και η επίδραση τους στο κριτήριο εκτίμησης μιας κατάστασης ως απειλής /ευκαιρίας δεν θα αξιολογηθούν για τους σκοπούς του κεντρικού ερωτήματος της παρούσας ανάλυσης, διότι η Τουρκία τόσο κατά την περίοδο διακυβέρνησης της από κομματικούς σχηματισμούς του κοσμικού/κεμαλικού φάσματος όσο και μετά το 2016, υπό το προσωποπαγές καθεστώς Ερντογάν πόρω απέχει να ερμηνευθεί ως προς τις δράσεις της ως αληθής δημοκρατική χώρα κατά τα δυτικά πρότυπα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Αντίστοιχα η θεώρηση του κοινωνικού φιλελευθερισμού δεν εξετάζεται ως κριτήριο διάκρισης ενός γεγονότος στα ελληνοτουρκικά ως ευκαιρίας είτε ως απειλής διότι οι διμερείς δικοινωνικές επαφές μεταξύ των πολιτών των δύο κρατών καίτοι γειτόνων δεν είναι επαρκώς ανεπτυγμένες ώστε να διαμορφώσουν ένα υψηλό επίπεδο υπερεθνικών δεσμών ανάμεσα στις κοινωνίες που θα συντελέσει στη διατήρηση ειρηνικών σχέσεων ανάμεσα στα δύο έθνη.

Αναφορικά τώρα με την Κονστρουκτιβιστική Σχολή Σκέψης¹¹, κατά τον Alexander Wendt τα βασικά αξιώματα του κονστρουκτιβισμού είναι δύο. Πρώτον, οι ανθρώπινες δομές καθορίζονται κυρίως από κοινές ιδέες παρά από υλικές δυνάμεις. Δεύτερον, οι ταυτότητες και τα συμφέροντα των ανθρώπων οικοδομούνται ή είναι μάλλον το προϊόν αυτών των κοινών ιδεών παρά προϊόντα της φύσης. Ο κονστρουκτιβισμός δηλαδή, δεν θεωρεί τα συμφέροντα των κρατών δεδομένα *a priori*, αλλά μελετά ακριβώς τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες οι δρώντες αντιλαμβάνονται τι στοιχειοθετεί το εθνικό συμφέρον και τι όχι. Με βάση δε τη σχετική βιβλιογραφία επιμέρους θεωρήσεις του κονστρουκτιβισμού συνιστούν ο Συστημικός, ο Μοναδο-κεντρικός και ο ολιστικός κονστρουκτιβισμός. Ειδικότερα:

1. Ο Συστημικός κονστρουκτιβισμός εστιάζει το εξηγηματικό του ενδιαφέρον στη δομή του διεθνούς συστήματος και στη διάδραση των κρατών. Υποβαθμίζει δηλαδή τη σημασία του επιπέδου της εγχώριας πολιτικής. Αναφέρεται σε κουλτούρες αναρχίας που είναι τρεις¹²: **Χομπσιανή** (Κυρίαρχη ταυτότητα αυτή του εχθρού, κουλτούρα ολικής αντιπαράθεσης, επιβίωση μέσω της στρατιωτικής ισχύος), **Λοκιανή** (Κυρίαρχη ταυτότητα αυτή του ανταγωνισμού, με αμοιβαία αναγνώριση της κρατικής κυριαρχίας) και **Καντιανή** (Κυρίαρχη ταυτότητα είναι αυτή του φίλου, το πρόβλημα επιβίωσης και το δίλημμα της αυτοβοήθειας επιλύεται μέσα από την συναρμογή μιας διακρατικής κοινότητας ασφαλείας)

2. **Μοναδο – κεντρικός κονστρουκτιβισμός.**¹³ Ο Μοναδο – κεντρικός κονστρουκτιβισμός στρέφει την εξηγητική του θεώρηση στο πεδίο της εγχώριας πολιτικής. Γενικά υπάρχουν τρεις ιδεατοί τύποι εθνικής στρατηγικής κουλτούρας, η ενσωμάτωση, η αναθεώρηση και η απομόνωση.

3 **Ο Ολιστικός κονστρουκτιβισμός** εστιάζει στη συνεχή διάδραση κοινωνικών και συλλογικών ταυτοτήτων, οι οποίες βρίσκονται σε σχέση αλληλοτροφοδότησης τόσο μεταξύ τους, όσο και με την κυρίαρχη κουλτούρα αναρχίας¹⁴ Με τον όρο κοινωνική κρατική κουλτούρα αναφερόμαστε στο status, το ρόλο και την προσωπικότητα που αποδίδει η διεθνής κοινότητα σε κάθε κράτος.

¹¹ Α. Γκόφας, Ν. Τζιφάκης «Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική Η σινο-αμερικανική πρόκληση» Σελ 109

¹² Α. Γκόφας, Ν. Τζιφάκης «Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική Η σινο-αμερικανική πρόκληση» Σελ. 131

¹³ Α. Γκόφας, Ν. Τζιφάκης «Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική Η σινο-αμερικανική πρόκληση» Σελ. 140,141

¹⁴ Α. Γκόφας, Ν. Τζιφάκης «Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική Η σινο-αμερικανική πρόκληση» Σελ. 143,144

Αντίστοιχα η συλλογική ταυτότητα αναφέρεται στους εσωτερικούς ανθρώπινους υλικούς και πολιτισμικούς παράγοντες οι οποίοι καθιστούν το κράτος αυτό που είναι και ειδικότερα στον τρόπο που αυτό αντιλαμβάνεται τον εαυτό του.

Με βάση την ανωτέρω θεώρηση του κονστρουκτιβισμού και των επιμέρους ρευμάτων του και συνεκτιμώντας τη πορεία των ελληνοτουρκικών σχέσεων που θα αποτυπωθεί λεπτομερέστερα στη συνέχεια, εντοπίζουμε αποχρώσεις των επιμέρους επιδράσεων των ρευμάτων του κονστρουκτιβισμού στα επιμέρους χρονικά πλαίσια της μελέτης των ελληνοτουρκικών σχέσεων αλληλοδιαδεχόμενα. Συναφώς:

1. Με βάση τη θεώρηση του συστημικού κονστρουκτιβισμού και την εξέταση της επίδρασης των διαμορφούμενων κουλτουρών αναρχίας στις διακρατικές σχέσεις με εξαίρεση τη περίοδο γύρω από τα γεγονότα του 1996 και για λίγο το θέρους του 2020 όπου φαίνεται να επικράτησε περισσότερο ως αξιολογικό κριτήριο η χομπσιανή κουλτούρα για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα της εξεταζόμενης 30ετίας επίδραση στη αξιολόγηση καταστάσεων ως απειλής/ευκαιρίας έπαιξε κυρίως η λοκιανή κουλτούρα αναρχίας με εξαίρεση ένα μικρό διάστημα την περίοδο 2009-2011 και 2001-2005 όπου την υπόψη περίοδο επίδραση στη διαμόρφωση του αξιολογικού κριτηρίου των αντιστοίχων καταστάσεων στα Ελληνοτουρκικά ως ευκαιρία ή απειλή, φαίνεται να ήταν βαρύνουσα αυτή της καντιανής κουλτούρας.

2. Με βάση τη θεώρηση του μοναδοκεντρικού κονστρουκτιβισμού και τις αντίστοιχες επιδράσεις των διαμορφούμενων εθνικών στρατηγικών κουλτουρών στις δύο χώρες γίνεται αντιληπτό ότι πλέον αντιπαρατίθεται η επιλογή της Ελλάδας να έχει ως εθνική στρατηγική κουλτούρα αυτή της ενσωμάτωσης, με την αντίστοιχη από τουρκικής πλευρά της επιλογής ως εθνική στρατηγική κουλτούρα αυτή της αναθεώρησης (με μια μικρά εξαίρεση την περίοδο 1999-2003) και συναφώς των επιδράσεων των υπόψη προσεγγίσεων στα αντίστοιχα αξιολογικά κριτήρια των ηγεσιών των δύο χωρών περί εκτίμησης μια καταστάσεως άλλοτε ως απειλής και άλλοτε ως ευκαιρίας

3. Αναφορικά με τη θεώρηση του ολιστικού κονστρουκτιβισμού όπου βαρύτητα στην διαμόρφωση του αξιολογικού κριτηρίου επέχει το τελικό ισοζύγιο της διάδρασης των κοινωνικών και συλλογικών ταυτοτήτων φαίνεται ότι αυτή ενασκει επίδραση στις εκτιμήσεις απειλής/ευκαιριών και των δύο χωρών, καθ'όλο το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα της πορείας των ελληνοτουρκικών σχέσεων με κυμαινόμενο βαθμό επίδρασης

Κατά την προσωπική εκτίμηση, με βάση και την εξέταση του θέματος που προηγήθηκε, αλλά και από την καταγραφή της ελληνοτουρκικής σχέσης εντός του συμμαχικού πλαισίου και μέσα από το «φακό» των κυριότερων καταστάσεων/γεγονότων παγκοσμίου εμβελείας που θα επακολουθήσει στα επόμενα κεφάλαια, με χρονολογική κατάταξη δεν υφίσταται ασφαλές πάγιο κριτήριο κατάταξης των γεγονότων στα ελληνοτουρκικά σε ευκαιρίες/ απειλές με βάση τις υφιστάμενες θεωρίες των διεθνών σχέσεων. Ως συμμαχικές χώρες, θα έπρεπε οι θεωρήσεις του θεσμικού φιλελευθερισμού και λιγότερο του φιλελευθερισμού της αλληλεξάρτησης, να επιδρούν στην κρίση των ηγεσιών των δύο χωρών ως προς την κατάταξη των αντίστοιχων καταστάσεων ως απειλή ή ως ευκαιρία. Πλην όμως όπως θα διαφανεί και στην συνέχεια της μελέτης, με εξαίρεση τις περιόδους 1999-2003 και 2009-2010, η κατάταξη των αντιστοιχών καταστάσεων ως απειλών/ευκαιριών ερμηνεύεται, στο σύνολο της εξεταζόμενης περιόδου καλύτερα με βάση τις επιμέρους ρεαλιστικές προσεγγίσεις των διεθνών σχέσεων .

Η συνολική κατανόηση των ελληνοτουρκικών σχέσεων υπό το πρίσμα των υπόψη θεωρήσεων που χρησιμοποιήθηκαν ως κριτήρια ελέγχου, εκτιμάται ότι επιτυγχάνεται με την απομάκρυνση από απλουστευτικά, μονοαιτιακά θεωρητικά σχήματα και τη δημιουργική σύνθεση διαφορετικών στοιχείων των επιμέρους θεωριών. Ειδικότερα θα πρέπει να ειπωθεί και να εξηγηθεί το σύνολο του πλέγματος των ελληνοτουρκικών σχέσεων και συνεπώς η επίδραση των θεωρήσεων των διεθνών σχέσεων στην διαμόρφωση του αξιολογικού κριτηρίου μιας κατάστασης ως ευκαιρίας ή απειλής υπό το πρίσμα του «αναλυτικού εκλεκτικισμού», δηλαδή υπό το πρίσμα της υπόθεσης εργασίας ότι οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων βαίνουν αλληλοσυμπληρούμενες κι όχι αμοιβαία αποκλειόμενες¹⁵, από τη στιγμή που η πολυπλοκότητα του κόσμου καθιστά απίθανο μόνο μία από αυτές να εξηγεί ολόκληρο το φάσμα της παγκόσμιας πολιτικής.

1.2 Ελληνοτουρκική Εκτίμηση Μειζόνων Καταστάσεων ως Στρατηγική Απειλή/Ευκαιρία

Η διαφορετική θεώρηση λοιπόν των εκάστοτε στρατηγικών απειλών / ευκαιριών ήταν αναμενόμενη για δύο όμορες χώρες με διαρκώς διαφοροποιούμενα πληθυσμιακά δεδομένα και επίπεδο πολιτικής ανάπτυξης. Εκ των δύο, η Ελλάδα

¹⁵ Risse, 2000; Sil & Katzenstein, 2010; Λάβδας, Ξενάκης & Χρυσόχου, 2010

προσπάθησε από το 1930 να καταστήσει την τυπική γειτονική σχέση λειτουργικότερη, πολιτική που μάλλον η Τουρκία ακολούθησε μηχανικά και καιροσκοπικά και την απεμπόλησε γρήγορα με αφορμή τόσο τις έκτακτες συνθήκες/ «ευκαιρίες» που προέκυψαν λόγω του Β΄ΠΠ όσο και με αφετηρία τη διεθνή ανακίνηση του Κυπριακού.

Μεταψυχροπολεμικά στη διάλυση του διπολικού συστήματος η μεν Ελλάδα διείδε την ευκαιρία αναβάθμισης του ρόλου της εντός της Συμμαχίας ενώ η Τουρκία την ευκαιρία προώθησης των γεωπολιτικών στόχων εντός Συμμαχίας αλλά και στην περιοχή χωρίς το στρατηγικό βάρος της πανίσχυρης ΕΣΣΔ. Η Ελλάδα αντιμετώπισε ως γενικότερη στρατηγική απειλή την προκύψασα αναταραχή στα Βαλκάνια συνεπεία της γιουγκοσλαβικής διάλυσης και συμμετείχε ειλικρινά στις αντίστοιχες διεθνείς /συμμαχικές πρωτοβουλίες. Αντίστοιχα η Τουρκία διείδε στο υπόψη πλαίσιο ευκαιρία αναβίωσης της βαλκανικής σφαίρας επιρροής της αλλά και βάση για την από βορρά περικύκλωση της Ελλάδας, δια του μουσουλμανικού στοιχείου. Η αναμόρφωση του NATO δεν αντιμετωπίστηκε από τις δύο χώρες ως ευκαιρία για τη συνεργασία και τη σταθερότητα στην περιοχή αλλά ως αφορμή πρόσκτησης /διατήρησης των πλεονεκτημάτων εντός της Συμμαχίας και αφορμή διαιώνισης εκκρεμοτήτων. Αντίστοιχα ζητήματα όπως το Κυπριακό που θα μπορούσαν να επιλυθούν με γνώμονα την Τουρκική ένταξη στην ΕΕ παρέμειναν ανεπίλυτα, υποταγμένα στις αναλλοίωτες τουρκικές αρχές περί μη γεωστρατηγικής περικύκλωσης. Η προσπάθεια Ελλάδας Κύπρου δια του Ευρωστρατού ως συμπληρωματικού εργαλείου σταθερότητας στην περιοχή αναιρέθηκε με τουρκική υποκίνηση δια του NATO χωρίς να επιλύσει το υφιστάμενο δίλημμα ασφαλείας του Ελληνισμού. Αντίστοιχα επικαιροποιημένες πρόνοιες του διεθνούς δικαίου θαλάσσης, αντί για εργαλείο συμπεφωνημένης ρύθμισης εκκρεμοτήτων μεταξύ συμμάχων όμορων κρατών απετέλεσαν αφορμές διατύπωσης επικαιροποιημένων τουρκικών αναθεωρητικών βλέψεων.

Οι νέες εκφάνσεις της ισλαμικής τρομοκρατίας, η αστάθεια των καθεστώτων στην περιοχή όχι μόνο δεν συνέβαλλαν στη διμερή συνεργασία εντός συμμαχίας είτε εντός αντιστοίχων πολυμερών συνεργειών αλλά η Τουρκία τις αντιμετώπισε ως ευκαιρία να αναδείξει περαιτέρω τον ηγεμονικό της ρόλο στην περιοχή σε συνεργασία με τη Ρωσία, όπου απαιτήθηκε. Στο ενεργειακό, ένα ελπιδοφόρο τομέα συνεργασίας αλλά και ρύθμισης σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των εκκρεμοτήτων με όμορες χώρες, η Τουρκία συνεχίζει να δρα μονομερώς αντιλαμβανόμενη πολυμερείς συνέργειες ως εκδηλώσεις αποκλεισμού της /εναλλακτικής περικύκλωσης και υιοθετεί πρακτικές αντιβαίνουσες το διεθνές δίκαιο. Αντίστοιχα το μεταναστευτικό, κατεξοχήν

στρατηγική ευκαιρία συνεργασίας των δύο χωρών, όπου ήδη ενεργοποιείται η Συμμαχία, η Τουρκία το εργαλείοποιεί και το μεταστρέφει σε απειλή για τη σταθερότητα στην περιοχή με γνώμονα ζώνες επιρροής στη Μέση Ανατολή αλλά και μέσο πίεσης προς τη Σύμμαχο Ελλάδα και την Ευρώπη, ώστε να αποσπάσει τις αντίστοιχες παραχωρήσεις.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Γεωγραφικό -Συμμαχικό Υπόβαθρο

2.1 Το Γεωγραφικό υπόβαθρο¹⁶

Η Μεσόγειος είναι γνωστή από αρχαιοτάτων χρόνων ως μεγάλη και κλειστή θάλασσα, συνδέουσα τρεις ηπείρους, ήτοι την Ευρώπη την Ασία και την Αφρική. Έχει έκταση 2.966.000 Km². Το μέγιστο μήκος, από το Γιβραλτάρ μέχρι τις ακτές της Συρίας, είναι 3.860 χλμ, το δε μέγιστο πλάτος 1.800 χλμ. Το μέγιστο βάθος είναι 5.120 μ. εντοπιζόμενο 62 μίλια, νοτιοδυτικά του ακρωτηρίου Ταίναρο.

Η Ανατολική Μεσόγειος συνιστά το τμήμα της, εκτεινόμενο από τη νότια Ιταλία ως τις ακτές της Μέσης Ανατολής. Είναι ο κείμενος γεωγραφικός χώρος μεταξύ των Νοτίων ακτών της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδος, των τουρκικών νότιων ακτών, των ακτών της Συρίας, του Λιβάνου, του Ισραήλ και της λωρίδας της Γάζας, αλλά και των βορείων ακτών της Λιβύης και της Αιγύπτου.

Η μορφολογία του χώρου, τα φυσικά περάσματα και η ύπαρξη θαλασσίων στενών, ανέδειξαν συγκοινωνιακά δρομολόγια ανυπέρβλητης στρατηγικής σημασίας, καθώς και καθέτους άξονες όπως από την Ιταλική Χερσόνησο προς τη Λιβύη, από την Ελληνική προς Κρήτη και τη Βόρειο Αφρική, από τα νησιά του Αιγαίου προς τον Εύξεινο Πόντο και την Κύπρο ή το Σουέζ κ.λπ.

Από πλευράς γεωοικονομίας πέραν του φυσικού πλούτου (γεωργική παραγωγή, αλιεία, ορυκτά, υδάτινοι πόροι) πρέπει να προστεθεί και ο ενεργειακός πλούτος - παλαιός της Μέσης Ανατολής, ιδίως του Αραβικού χώρου, αλλά και ο πρόσφατος των υποθαλάσσιων κυρίως ευρημάτων.¹⁷

Εάν στα ανωτέρω προστεθούν οι αναταραχές και θερμές αντιπαραθέσεις στη Μέση Ανατολή, τη Βόρειο Αφρική, τον Νότιο Καύκασο και η εξ αυτών καταβαλλόμενη προσπάθεια των Μεγάλων Δυνάμεων να διατηρήσουν τον έλεγχο στην περιοχή, καθίστανται προφανείς αρχικές επισημάνσεις ή διαπιστώσεις, οι οποίες καταδεικνύουν τη βαρύνουσα γεωστρατηγική αξία της περιοχής και τη διεθνή γεωπολιτική σημασία της. Αναλυτικότερα:

α. Οι ΗΠΑ επιθυμούν τον έλεγχο των εξελίξεων στην ευρύτερη περιοχή, στο πλαίσιο προώθησης των γεωπολιτικών τους επιδιώξεων αλλά και περιορισμού της

¹⁶ Spyridon N. Litsas & Aristotle Tziampiris, *The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era* (Switzerland: Springer International Publishing, 2019), pp23-26

¹⁷ Mohammed El-Katiri Laura El-Katiri, *Regionalizing East Mediterranean Gas: Energy Security, Stability, and the U.S. Role*. (Carlisle PA: US Army War College Press, 2014), pp5-10

εισόδου του Ρωσικού παράγοντα εντός του συγκεκριμένου πεδίου διεθνούς ανταγωνισμού, που επιθυμεί αντίστοιχα τη διατήρηση των δικών του κεκτημένων και επέκταση επιρροής.

β. Η ΕΕ προσπαθεί να προωθήσει πολιτικές σταθερότητας (κυρίως χρησιμοποιώντας μορφές ήπιας ισχύος), διασφαλίζοντας παράλληλα το αδιάκοπο ενεργειακό της εφοδιασμό, προκειμένου να καλυφθεί η υφιστάμενη ενεργειακή ζήτηση των κρατών μελών της, πτωχών στην πλειονότητα τους σε ενεργειακές πηγές .

γ. Περιφερειακές δυνάμεις όπως η Τουρκία προσπαθούν να «πλασαριστούν» ευνοϊκά στη διεθνή γεωπολιτική σκακιέρα, ενώ το Ισραήλ επιδιώκει την εξασφάλισή του από το φανατικό Ισλάμ διατηρώντας συνεχώς την επαφή του με τη Δύση.

Η Νοτιοανατολική Μεσόγειος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα στη δυναμική οποιασδήποτε περιφερειακής ασφάλειας. Είναι το νοτιότερο μέτωπο του ΝΑΤΟ με την Τουρκία, την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο¹⁸ να συμβάλλουν στην ασφάλεια της Συμμαχίας καθώς και το νοτιότερο τμήμα της ΕΕ. Οι προκλήσεις για την ασφάλεια είναι σημαντικές. Ζητήματα θαλάσσιας και ενεργειακής ασφάλειας βρίσκονται ταυτόχρονα στο επίκεντρο, λόγω διαφορετικών στοχεύσεων ως προς τις θαλάσσιες ζώνες, αλλά και την εκμετάλλευση και τη διακίνηση των υδρογονανθράκων.

Άλλες εξίσου σημαντικές προκλήσεις σχετίζονται με τις ιστορικά ταραγμένες σχέσεις του Ισραήλ με μερικές χώρες της περιοχής, κυρίως με αριθμό αραβικών - μουσουλμανικών κρατών, δεδομένου του ανεπίλυτου Παλαιστινιακού. Η περιοχή αντιμετωπίζει έναν υπερβολικά υψηλό αριθμό προσφυγικών ροών λόγω πολέμων και της κρατικής αποτυχίας, ιδίως στη Συρία. Επίσης αποσταθεροποιητικά δρουν μη κρατικοί δρώντες θρησκευτικής/τρομοκρατικής υφής¹⁹²⁰.

Επιπρόσθετα ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας, υψηλού στρατηγικού ενδιαφέροντος για το χώρο της Ανατολικής Μεσογείου συνιστούν τα Βαλκανικά Κράτη και η ΕΕ, αλλά και οι χώρες της ευρύτερης περιοχής της Κασπίας Θάλασσας, όπως το Αζερμπαϊτζάν, η Γεωργία και η Αρμενία, με προεξάρχοντα ρόλο αυτό του Ρωσικού παράγοντα. Εδώ ασφαλώς υπεισέρχεται και η γεωστρατηγική αξία της

¹⁸ Μέσω των βρετανικών κυρίαρχων Βάσεων στην Κύπρο

¹⁹ Όπως το Ισλαμικό κράτος στο Ιράκ και τη Συρία, η ισλαμιστική ιρανοσιταϊκή χαρακτήρα οργάνωση Hezbollah και η αντίστοιχη σουνιτικού χαρακτήρα ισλαμιστική παλαιστινιακή οργάνωση Hamas στη Γάζα κοκ που συχνά υποκαθιστούν τα κράτη.

²⁰ Admiral James Stavridis, "Sea Power: The History and Geopolitics of the World's Oceans», (New York: Penguin Press, 2017) pp143-148

Ελλάδας και ιδιαίτερα του λίκνου του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού, δηλαδή του Αιγαίου Πελάγους.

2.2 Ψυχροπολεμικό Υπόβαθρο Ελληνοτουρκικών Σχέσεων

Ας δούμε τι κληροδότησε σε Ελλάδα και Τουρκία η περίοδος 1952 έως και 1990. Οι δύο χώρες βρίσκονται σε διαρκή κυμαινόμενης έντασης αντιπαράθεση αναφορικά με το Κυπριακό και την τουρκική επιβουλή κατά των Ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων και τμημάτων της ελληνικής επικράτειας κατά παράβαση των καθοριζόμενων σε διεθνές συνθήκες και στο Διεθνές Δίκαιο. Σε σχέση με το Κυπριακό είχαμε τη συνεχιζόμενη παράνομη τουρκική στρατιωτική κατοχή από Ιούλιο /Αύγουστο 1974 του 40% της επικράτειας της Κυπριακής Δημοκρατίας και της de facto υποστήριξης της απόσχισης από την Τουρκία του στρατιωτικά κατεχόμενου βορείου τμήματος της.²¹ Αντίστοιχα, (Νοέμβριος 1973) με αφετηρία το Αιγαίο διατυπώθηκαν από Τουρκικής πλευράς πληθώρα διεκδικήσεων που αφορούσαν στα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα τόσο στο χώρο του Αιγαίου²² όσο και στο status των νησιών του Αν. Αιγαίου και των Δωδεκανήσων (καθεστώς της αποστρατικοποίησης), συνδυαζόμενες με αντίστοιχο τουρκικό στρατιωτικό επιθετικό προσανατολισμό. Παράλληλα, η Τουρκία προσπάθησε εν μέρει ανεπιτυχώς να παρεμποδίσει την ομαλή επάνοδο της Ελλάδας στο στρατιωτικό σκέλος της συμμαχίας, προκύψασα το 1974 ως ελληνική αντίδραση στη νατοϊκή στάση στα γεγονότα της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο, ενώ συνέχισε να επιδιώκει τη συγκριτική βελτίωση της θέσης της εντός της Συμμαχίας στους αντίστοιχους μετασχηματισμούς της.²³ Τουρκία και Ελλάδα κατά πάγια πρακτική χρησιμοποίησαν τα συμμαχικά fora και επιχειρησιακές συνέργειες για να προωθήσουν αμιγώς εθνικές επιδιώξεις. Την περίοδο αυτή εξελίχθηκε η Ελληνοτουρκική κρίση του 1976, με αφορμή την τουρκική απόπειρα διεξαγωγής παράνομων σεισμικών και υποθαλάσσιων ερευνών στην ελληνική υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, από το τουρκικό ωκεανογραφικό πλοίο «Χόρα» που αποκλιμακώθηκε με το

²¹ Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, (Αθήνα: Ι.Σιδέρης, 2013), σ.181. Δια της παροχής πλήρους υποστήριξης από την Τουρκία του μορφώματος της «τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείας Κύπρου/ΤΔΒΚ», κατά παράβαση των σχετικών αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών.

²² Αιγαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα, εύρος εναερίου χώρου, όρια FIR

²³ Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, σ.195 και Χρήστος Ζ. Σαζανίδης, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις στην Πενταετία 1973-1978*, [Θεσσαλονίκη, «Αυτοέκδοση», 1978] σ.195. Των στρατιωτικών της δομών αλλά και των σχέσεων διοικήσεως.

πρακτικό της Βέρνης^{24 25} και με αντίστοιχη αφορμή η κρίση του Μαρτίου 1987, όπου οι ναυτικές δυνάμεις Ελλάδας και Τουρκίας αντιπαρατάχθηκαν στο Αιγαίο. Η ύφεση στις διμερείς σχέσεις επήλθε με τη διμερή πρωθυπουργικού επιπέδου συνάντηση στο Νταβός (1988)²⁶ και τις συμφωνηθείσες μελλοντικές πρωτοβουλίες με κυριότερες τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ). Στο μεσοδιάστημα, οι διμερείς σχέσεις διαταράχθηκαν από την ανακήρυξη του τουρκικού ψευδοκράτους στην κατεχόμενη Βόρεια Κύπρο (1983).

Την ίδια χρονική περίοδο είχαμε την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ, πρόγονο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (ΕΕ), την επιβολή της δικτατορίας στην Τουρκία (Σεπτέμβριος 1980) και το προσωρινό πάγωμα των διαδικασιών σύνδεσης ΕΟΚ-Τουρκίας. Η εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών στην Ελλάδα σε συνδυασμό με τη μετάβαση από το 1983 και εντεύθεν σε καθεστώς ελεγχόμενης δημοκρατίας στην Τουρκία ουδαμώς αλλοίωσε τη διμερή αντιτιθέμενη σχέση. Μάλιστα, για μεγάλο χρονικό διάστημα εντός της δεκαετίας του 1980 η αίτηση της Τουρκίας για εισδοχή στην ΕΟΚ υπέστη περιπλοκές λόγω των καταγγελιών εναντίον της σε διεθνή και ευρωπαϊκά fora για αντιδημοκρατική συμπεριφορά και βασανιστήρια /φυλακίσεις πολιτών της αλλά και για τη γενικευμένη καταπίεση των πολιτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το δικτατορικό καθεστώς. Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Τουρκία, η κωλυσιεργία των διαπραγματεύσεων Τουρκίας ΕΟΚ υποστηρίχθηκε από την Ελλάδα ως αντιστάθμισμα της εμμένουσας αρνητικής τουρκικής στάσεως σε Κυπριακό και Ελληνοτουρκικά.

2.3 NATO-Ελλάδα-Τουρκία και οι Μεταψυχροπολεμικές Αναπροσαρμογές της Συμμαχίας

Η ένταξη στο NATO της Ελλάδος και της Τουρκίας, δύο χωρών του ευρωμεσογειακού νότου έγινε το 1952. Καίτοι η γεωγραφική θέση των 2 χωρών δεν ταυτίζονταν με τη στρατηγική προτεραιοποίηση της ιδρυτικής της συνθήκης, η πρόωπη και ταυτόχρονη εισδοχή τους στη Συμμαχία υπαγορεύτηκε από γεωπολιτικούς λόγους (εκτεταμένα ελληνοτουρκικά σύνορα με ΕΣΣΔ και τις χώρες συνοδοιπόρους της - απαγόρευση εξόδου ΕΣΣΔ προς νότο - έλεγχος στενών και διώρυγας Σουέζ) αλλά και

²⁴ Χρήστος Ζ. Σαζανίδης, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις στην Πενταετία 1973-1978, σ.84-85.

²⁵ Alexis Heraclides, The Greek-Turkish Conflict in the Aegean -Imagined Enemies, (London: Palgrave Macmillan,2011), p.90

²⁶ Panayotis J. Tsakonas, The Incomplete Breakthrough-in Greek-Turkish Relations-Grasping Greece's Socialization Strategy, (New York: Palgrave Macmillan,2010, pp 46-47,59

από την ευμενή αξιολόγηση των ελληνοτουρκικών στρατιωτικών δυνατοτήτων.²⁷ Η σχέση της Ελλάδας με τη Συμμαχία διαταράχτηκε το 1974, όπως κάναμε νύξη ανωτέρω, με την αποχώρησή της από το στρατιωτικό της σκέλος, συνεπεία της νατοϊκής απραξίας έναντι της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο και της αντίστοιχης τουρκικής πρακτικής της στο Αιγαίο. Η έξοδος της χώρας από το στρατιωτικό σκέλος του μοναδικού «προμηθευτή ασφαλείας και σταθερότητας» εν μέσω έντονης ελληνοτουρκικής έντασης, όπως ήταν αναμενόμενο έβλαψε μάλλον τα ελληνικά συμφέροντα παρά εκβίασε τις μεγάλες δυνάμεις. Το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε στην περιοχή καλύφθηκε από την Τουρκία, ενώ η Ελλάδα προσπαθούσε να υπερβεί την πολιτική αστάθεια και καχυποψία που συσώρευσε η επταετής στρατιωτική δικτατορία. Το ζήτημα της ενδεχόμενης επανεισδοχής στο NATO τέθηκε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων από την κυβέρνηση Ράλλη, με αποτέλεσμα να επιτευχθεί η ελληνική επανεισδοχή στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας το 1980, με ένα όμως ασαφέστερο καθεστώς.²⁸

Πάγια θέση της συμμαχίας ως προς τις δύο χώρες συνεχίζει να αποτελεί το δόγμα Λουνς. Ο Γιόζεφ Λουνς, Ολλανδός πολιτικός, ήταν γραμματέας του NATO (1971 -1984). Υπήρξε ανεπαρκής στον χειρισμό της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο το 1974 και ευθύνεται εν μέρει με τη στάση του για την ελληνική έξοδο από το στρατιωτικό σκέλος της βορειοατλαντικής συμμαχίας. Με την επάνοδο της Ελλάδος στη στρατιωτική συμμαχική δομή, ο Λουνς, με εσωτερικό έγγραφο του (Μάιος 1980) στα συμμαχικά όργανα ζήτησε να μην περιλαμβάνονται στην κατανομή συμμαχικών πιστώσεων «αμφισβητούμενες περιοχές... διότι δημιουργούσαν πολιτικά προβλήματα στο NATO». Ουσιαστικά με τη θέση του αυτή εμμέσως δήλωνε ότι δεν συμφέρει τη συμμαχία η εμπλοκή της στις διμερείς διενέξεις μεταξύ συμμάχων, πολύ περισσότερο η έκφραση άποψης/κρίσης, θέση που απετέλεσε έκτοτε, το δόγμα «Λουνς». Στα Ελληνοτουρκικά το προαναφερθέν δόγμα μεταφραζόταν με εξαίρεση από ασκήσεις/συμμαχικό σχεδιασμό, αμφισβητούμενων περιοχών ειδικά σε σχέση με το βαθμό συμβατικής αποστρατιωτικοποίησής τους.²⁹

²⁷Hans Gunter Brauch, *Security and Environment in the Mediterranean*, (Berlin: Springer, 2003), pp178-179

²⁸ Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, σ.195-196

²⁹ Άγγελος Συρίγος, *Το NATO δεν ξέχασε ποτέ το “Δόγμα Λουνς”* slpress.gr, 25 Απριλίου 2018, [https://slpress.gr/ethnika/to-nato-den-ksexase-pote-to-dogma-louns/](https://slpress.gr/ethnika/to-nato-den-xechase-pote-to-dogma-louns/) (έγινε πρόσβαση στις 5 Ιανουαρίου 2021)

Μετά το πέρας του ψυχρού πολέμου, την κατάρρευση του αντίπαλου δέοντος,³⁰ σε συνδυασμό με την τάση ύφεσης των εξοπλισμών στις διεθνείς σχέσεις, το NATO προσπάθησε να επαναπροσδιορισθεί με κριτήριο την ανάληψη νέου ρόλου και αποστολής. Οι διεθνείς απειλές επαναπροσδιορίστηκαν και προσέλαβαν νέες μορφές. Μέχρι την ανάδυση της ισλαμικής τρομοκρατίας (αρχές 21^{ου} αιώνα) το NATO συνέδραμε στη διευθέτηση κρίσεων με τη διάθεση στρατιωτικών τμημάτων στο πλαίσιο ειρηνευτικών αποστολών, κυρίως στον ευρωπαϊκό χώρο και δη στα Βαλκάνια με αποστολή τη σταθεροποίηση της κατάστασης και τη διαμόρφωση μίας βιώσιμης λειτουργικής καθημερινότητας, σε επίρρωση προηγηθέντων σχετικών συμφωνιών μεταξύ των εμπλεκόμενων ή και αποφάσεων του ΣΑ/ΟΗΕ. Χαρακτηριστική νατοϊκή πρωτοβουλία της υπόψη μορφής, ήταν η δράση του NATO στη διαχείριση του ασταθούς μείγματος κρατικών μορφωμάτων που διαδέχθηκαν τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Στο μεσοδιάστημα η Συμμαχία κλήθηκε να συνδράμει τη διεθνή κοινότητα στην Αλβανία για την εμπέδωση της δημόσιας τάξης και τη διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας. Τα Βαλκάνια συνέχισαν να αποτελούν τον προνομιακό χώρο ανάληψης των νέου τύπου δράσεων του NATO που αφορούσαν στη διαχείριση κρίσεων (Non Article 5 Missions/NAR5M) και όχι στη συλλογική άμυνα (Article 5 Missions) μέχρι και τα δύο πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα. Οι υπόψη δράσεις συμπληρώθηκαν με μονομερείς δράσεις και εκ των υστέρων καλυπτόμενες με μεταγενέστερες αποφάσεις των οργάνων του ΟΗΕ, στρατιωτικού χαρακτήρα (αεροπορικοί βομβαρδισμοί), για το διαχωρισμό αρχικά των εμπλεκόμενων στο Κοσσυφοπέδιο το Μάρτιο 1999 και ακολούθως για την εμπέδωση στο έδαφος του de facto διαχωρισμού/περαιτέρω αυτονομίας της περιοχής από την υπόλοιπη Σερβία.

Η συνολική επιχειρησιακή εμπλοκή της Συμμαχίας στην αυγή του 21^{ου} αιώνα επηρεάστηκε σημαντικά από το φαινόμενο της ισλαμικής τρομοκρατίας, με αφετηρία τα τρομοκρατικά κτυπήματα της Αλ Κάιντα στο έδαφος των ΗΠΑ. Με πρωτοβουλία των ΗΠΑ αλλά και τη συναίνεση των υπολοίπων κρατών μελών της συμμαχίας ενεργοποιήθηκε το άρθρο 5 περί συλλογικής άμυνας της συμμαχίας που επέφερε τη συμμαχική εμπλοκή στο Αφγανιστάν στο πλαίσιο της επιχείρησης International Security Assistance Force (ISAF) με σκοπό την εκδίωξη των τρομοκρατικών

³⁰ Ως επίπεδο υπερδύναμης (ΕΣΣΔ) και αντίπαλης συμμαχικής δομής [Σύμφωνο της Βαρσοβίας. (ΣτΒ)], αλλά και της υποχώρησης της πυρηνικής αντιπαράθεσης

οργανώσεων και τη σταθεροποίηση της χώρας.³¹ Έκτοτε έως και σήμερα πραγματοποιήθηκαν παγκοσμίως πολυδιάστατες νατοϊκές επιχειρήσεις με την ίδια επιδίωξη και ενάντια σε συναφείς παράνομες δραστηριότητες. Ήτοι δράσεις του NATO ως απάντηση στην πρόκληση της ισλαμικής τρομοκρατίας συνδυαζόμενες με αποστολές καταπολέμησης της πειρατείας, της λαθρομετανάστευσης και της παράνομης διακίνησης όπλων κυρίως στο θαλάσσιο περιβάλλον της κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου αλλά και στην ευρύτερη περιοχή του κέρατος της Σομαλίας (Δυτικός Ινδικός Ωκεανός – Ερυθρά Θάλασσα) που αναλήφθηκαν και συνεχίζουν να υλοποιούνται καθόλη τη διάρκεια των δύο πρώτων δεκαετιών του 21ου αιώνα, όπως ενδεικτικά οι αεροναυτικού χαρακτήρα επιχείρηση Operation Active Endeavour (OAE) και η επιχείρηση Operation Sea Guardian (OSG).

Στη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα το διεθνές περιβάλλον έγινε πλέον σύνθετο με τα γεγονότα της αραβικής άνοιξης που προκάλεσαν ντόμινο αλλαγών στο χώρο της Βορείου Αφρικής (Λιβύη) αλλά και της Συρίας. Στην περίπτωση της Λιβύης το NATO εμπλέχτηκε μετά την απόφαση του ΟΗΕ Responsibility to Protect (R2P), υπό το «ένδυμα» της επιχείρησης “Unified Protector/UP”, και συνέβαλε στην ανατροπή του καθεστώτος Καντάφι. Όμως η εμπλοκή του ήταν αποσπασματική και η Λιβύη μετατράπηκε στην παρούσα κατάσταση του «εύθραυστου» κράτους. Αντίστοιχα η συριακή εκκρεμότητα σε συνδυασμό με την ανάδειξη του φαινομένου του Ισλαμικού κράτους (DAES-ISIS) και την αναζωπύρωση της επιθετικότητας της ισλαμικής τρομοκρατίας σε Συρία, Ιράκ, Μέση Ανατολή αλλά και στην Ευρώπη, δεδομένης και της βαθμιαίας απόσυρσης των ΗΠΑ από την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής-Ανατολικής Μεσογείου επί προεδρίας Τράμπ οδήγησε το NATO σε ενεργότερη εμπλοκή σε δράσεις καταπολέμησης της τρομοκρατίας αλλά κυρίως σε δράσεις Nation Building/Enhancing σε Ιράκ και Αφγανιστάν ώστε τα συγκεκριμένα κράτη να ανακτήσουν βαθμιαία το έλεγχο των ζωτικότερων εσωτερικών λειτουργιών.³²

Στο πλαίσιο του αναπροσαρμοσμένου συμμαχικού ρόλου, στο νέο διεθνές

³¹ των Ταλιμπάν και των συμμάχων τους, πυρηνών της Αλ Κάιντα

³² Επρόκειτο δηλαδή επιχειρήσεις που αποσκοπούσαν να εμπεδώσουν στις υπόψη χώρες την δημόσια τάξη και ασφάλεια την καταπολέμηση καθώς και της ενδημικής διαφοράς, ώστε να πάνψουν τα φαινόμενα αυτά σε τόπο και χρόνο να αποτελούν πρόσφορες εστίες για τρομοκρατικές οργανώσεις. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι σε εξέλιξη δράσεις του NATO σε Ιράκ (NATO Mission in Iraq/NMI) και Αφγανιστάν (Resolute Support Mission/RSM), με αποστολή την εκπαίδευση των πολιτικών στρατιωτικών και δυνάμεων και δομών ασφαλείας των υπόψη χωρών ώστε να διαχειριστούν αυτόνομα τους υπόψη τομείς των θεμελιακών ενδοκρατικών δραστηριοτήτων.

περιβάλλον, η συμμαχία από τα μέσα του 1990 προέκρινε την επέκταση της προς το χώρο της κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων, περιοχών ανηγόντων στη σφαίρα επιρροής της αυτοκαταλυθείσας ΕΣΣΔ.³³ Από το 2000³⁴ η Ρωσία προσπάθησε να ιδιοποιηθεί/ανακτήσει γεωπολιτικό βάρος και διεθνή αναγνωρισιμότητα αντίστοιχη της διαλυθείσας Σοβιετικής Ένωσης. Η βαθμιαία επέκταση του NATO στο ζωτικό χώρο της, παρά τις αρχικές διαβεβαιώσεις περί του αντιθέτου από τις ΗΠΑ και τους Δυτικοευρωπαίους³⁵ ενέτεινε την παραδοσιακή ρωσική καχυποψία περί δυτικού σχεδίου διεθνούς υποβάθμισης και γεωστρατηγικής της κύκλωσης, που ενισχύθηκε από τη μονομερή νατοϊκή πρακτική στο Κοσσυφοπέδιο και την ανάπτυξη νατοϊκών αντιβαλλιστικών συστημάτων στον ανατολικοευρωπαϊκό χώρο. Η διαδοχή του Μπορίς Γέλτσιν από τον Βλαντιμίρ Πούτιν συνέτεινε στη βαθμιαία μεταστροφή της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής σε μια ενεργητικότερη και αντισταθμιστική στάση έναντι στις εκάστοτε νατοϊκές πρωτοβουλίες παρείσφρησης σε ζωτικές για τη ρωσική ασφάλεια περιοχές,³⁶ καταδεικνύοντας έμπρακτα τη ρωσική αποδοκιμασία αλλά και τις δυσάρεστες επιπτώσεις ενός τέτοιου εγχειρήματος.³⁷ Επρόκειτο για αναβίωση του ψυχροπολεμικού κλίματος με έντονο γεωπολιτικό υπόβαθρο. Η συμμαχική απάντηση στην αναδυόμενη απειλή ασφαλείας ήταν η υιοθέτηση των λεγομένων Μέτρων Διαβεβαίωσης (Assurance Measures-AM) επωφελεία των δυνητικά απειλούμενων Κρατών Μελών (K-M) από τις αντίστοιχες ρωσικές δράσεις σε Μαύρη Θάλασσα, Βαλτική, Ανατολική Ευρώπη.³⁸

³³ την οποία διαδέχθηκε το χαλαρό και λίαν ασταθές μωσαϊκό των κρατών, της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ), με τη Ρωσία και την Ουκρανία ως τις πλέον διακριτές διάδοχες κρατικές οντότητες.

³⁴ Χρονική αφετηρία της ανάληψης της ρωσικής ύπατης πολιτειακής αρχής από τον Βλαντιμίρ Πούτιν.

³⁵ John W. Young, *Η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου* (5^η Έκδοση), (Αθήνα: Πατάκης, 2006) σ.171-173 και Timothy Andrews Sayle *Enduring alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order* (New York: Cornell University Press, 2019) pp238-24. Προκειμένου να συγκατανεύσει η τότε Σοβιετική Ένωση στην ένωση των δύο Γερμανιών και να αποδεχθεί την ένταξη της ενωμένης πλέον Γερμανίας στο NATO .

³⁶ Ελλάδα, Τουρκία, Νοτιοανατολική Μεσόγειος, & Ανταγωνισμοί Ισχύος (Κύκλος Ευρωπαϊκών & Διεθνών Αναλύσεων ΕΝΑ Σεπτέμβριος 2020) σ.8-11. Έτσι προσπάθεια περαιτέρω εισδοχής στο NATO χωρών σε Βαλκάνια (Βόρεια Μακεδονία) και Καύκασο (Γεωργία) αλλά και όμορων προς την Ρωσία (Ουκρανία) ή αμφίσημες φιλοδυτικού χαρακτήρα επιλογές των αναδειχθέντων ηγεσιών τους (Αρμενία), οδήγησαν τη Ρωσία στην εκδήλωση δυναμικών ενεργειών που στην πράξη εξουδετέρωσαν τις υπόψη πρωτοβουλίες

³⁷ Bryan Frederick, Mathew Pavlock, *Assessing Reactions to US and NATO Enhancements*, (Santa Monica Ca, Rand Corporation, 2017) pp53-71. Πόλεμος Γεωργίας Ρωσίας με ρωσική στρατιωτική επικράτηση το 2008, Ουκρανία υποδαύλιση αποσχιστικών τάσεων ρωσόφωνων πληθυσμών σε κρίσιμες ανατολικές περιοχές της Ουκρανίας, κατάληψη και απόσχιση της Κριμαίας κυβερνοπόλεμος στην Εσθονία.

³⁸ NATO's Readiness Action Plan North Atlantic Treaty Organization Fact Sheet July 2016 (accessed in February, 12, 2021). Οι πρωτοβουλίες αυτές αφορούν στην ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων του

Παράλληλα το NATO μετά την de facto επιχειρησιακή του διαφοροποίηση ασχολήθηκε με την αναδιοργάνωση της δομής διοικήσεως ώστε να δύναται να την υποστηρίξει και να αντιστοιχεί αυτή στην εισδοχή των νέων Κ-Μ (γεωγραφικά και εξοπλιστικά διαφέροντα σε σχέση με την πλειοψηφία των παλαιότερων Κ-Μ) και τον χαρακτήρα των νέων απειλών.

Με το δόγμα Λουνς αναλλοίωτο, η νατοϊκή αναδιοργάνωση τήρησε τις ισορροπίες ειδικά στην Νοτιοανατολική πτέρυγα του, λόγω των προυπαρχόντων «ευαίσθητων» θεμάτων αλλά και της γειτνίασης με τον ευαίσθητο χώρο της συμβολής ανατολικά με 3 ηπείρους και των εν εξελίξει ζητημάτων ασφαλείας σ' αυτόν. Ειδικότερα, η νοτιοανατολική πτέρυγα της Συμμαχίας ήταν το πλέον ευάλωτο τμήμα της με τον μικρότερο αριθμό σύμμαχων κρατών, γειτνιάζουσα με περιοχές με παρελθόν αστάθειας όπως Μέση Ανατολή, Καύκασος, Βαλκάνια, Βόρειος Αφρική, αλλά και με την ανακάμπουσα, λιγότερο χειραγωγούμενη και πλέον απρόβλεπτη για τη Δύση, Ρωσία. Οσάκις προέκυπταν διμερή ελληνοτουρκικά θέματα, στο πλαίσιο του συμμαχικού επιχειρησιακού σχεδιασμού, των ασκήσεων/ επιχειρησιακής εκπαίδευσης ακόμα και εντός της συμμαχικής δομής διοικήσεως ή θέματα ορίων ευθύνης, η συμμαχία είτε τα «πάγωνε» ή καταργούσε δομές ώστε τρίτη συμμαχική χώρα να αναλάβει την επίμαχη επιχειρησιακή ευθύνη διεξαγωγής ή συνέχιζε να εξαιρεί τις επίμαχες περιοχές από αντίστοιχη συμμαχική δραστηριότητα /χρηματοδότηση/σχεδιασμό. Έτσι αρκετές από τις εκκρεμότητες που δημιουργήθηκαν στο χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου και σχετίζονται με την πρόσκαιρη ελληνική αποχώρηση από το στρατιωτικό συμμαχικό σκέλος (14 Αυγούστου 1974 - 19 Οκτωβρίου 1980) και την επακόλουθη ελληνική επανεισδοχή, παραμένουν ακόμα και σήμερα, παρά τις επελθούσες συμφωνίες Ντάβου -Χαϊήγκ και Ντάβου/ Γκράτσιου- Ρότζερς, εξακολουθώντας να «δηλητηριάζουν» τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Στο κατώφλι της τρίτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα και με την ανάδειξη της νέας

NATO από έτερες χώρες Κ-Μ(σε εθελοντική βάση), χερσαίων αλλά και αεροναυτικών δυνάμεων όπου επιβάλλεται στην επικράτεια των πλέον απειλούμενων Κ-Μ με σκοπό την διεξαγωγή επιχειρησιακών/ εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων πολλαπλών στοχεύσεων. Ήτοι οι δράσεις της συμμαχίας αυτού του χαρακτήρα δηλώνουν την εκπεφρασμένη βούληση της προκεχωρημένης παρουσίας της Συμμαχίας στις χώρες της που είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε αντίστοιχες επιθετικές πρακτικές της Ρωσία στο μέλλον. Επιπλέον με την ανάπτυξη των πλέον ενδεδειγμένων συστημάτων παρακολούθησης και άντλησης πληροφοριών στο έδαφος των όμορων προς τη Ρωσία κρατών μελών ενισχύεται οι δυνατότητες εγκαίρου προειδοποιήσεως επί των προθέσεων του αντιπάλου αλλά και στην απόκτηση την πλέον διευκρινισμένης επιχειρησιακής εικόνας. (αναλυτικότερα Παράρτημα «Β» της Παρούσας)

διοίκησης Μπάιντεν στις ΗΠΑ , υπάρχουν κάποιες ενδείξεις για μετρημένη θετική αλλαγή της στάσης των ΗΠΑ σε σχέση με τις συμμαχικές και διεθνείς δεσμεύσεις είτε αυτές αφορούν στο NATO, στην Αν. Μεσόγειο, αλλά ιδιαιτέρως έναντι συμμάχων όπως η Τουρκία με ιδιαίτερους διαύλους επικοινωνίας με Ρωσία και Κίνα και με δομές ρέπουσες στον αυταρχισμό. Όμως αναντίρρητα, όπως δεικνύει η μελλοντική απόσυρση NATO και ΗΠΑ από τη Μέση Ανατολή (Ιράκ -Αφγανιστάν), τα στρατηγικά ενδιαφέροντα των ΗΠΑ έχουν μετατοπιστεί ανατολικότερα προς την πλευρά της Κίνας και λιγότερο στο ευρωπαϊκό χώρο, όπου όμως η Ρωσία του Πούτιν δεν αφήνει περιθώρια εφησυχασμού σε ΗΠΑ και NATO ιδιαίτερα δε στα νεοεισελθόντα σ' αυτή ανατολικά Κ-Μ , πρώην μελών του ψυχροπολεμικού ανατολικού μπλοκ. Μάλιστα η επανεμφάνιση της Ρωσίας στις ακτές της Νοτιοανατολικής και Κεντρικής Μεσογείου,³⁹ αλλά και η απίσχναση του χερσαίου συμμαχικού αποτυπώματος στη Μέση Ανατολή, είναι δύο αναμφισβήτητα γεγονότα που παρέχουν πρόσφορο έδαφος στην Τουρκία να δικαιολογήσει αναληφθείσες από αυτήν, μη συμβατές με το διεθνές δίκαιο συμπεριφορές στη γειτονιά της, με την επίκληση του υπερασπιστή των δυτικών συμφερόντων και συντείνουν ώστε να αμβλυνθεί η βεβαιότητα ότι η Συμμαχία και κυρίως τα δύο κραταιά στρατιωτικά μέλη του Γαλλία και ΗΠΑ με ιδιαίτερα στενές συμμαχικές στρατιωτικές σχέσεις με την Ελλάδα, θα λάβουν τα κατάλληλα εκείνα αποφασιστικά μέτρα κατά χωρών που δρουν αποσταθεροποιητικά στο χώρο της Αν. Μεσογείου, αλλά και για τη συνοχή της συμμαχίας.

³⁹ Που λαμβάνει τη μορφή ενισχυμένης αεροναυτικής παρουσίας στη Συρία και έμμεσα δια μισθοφόρων στο διεξαγόμενο πόλεμο δια αντιπροσώπων στη Λιβύη

Κεφάλαιο Τρίτο

Περίοδος 1990-1993

3.1 Χαρακτηριστικά της Εσωτερικής Διακυβέρνησης στις Δύο Χώρες

3.1.1 Εσωτερική Ελληνική Πολιτική Κατάσταση

Για την Ελλάδα το 1989 ήταν μια εκλογική χρονιά που συνοδεύτηκε από πυκνές πολιτικές εξελίξεις. Εξελίξεις που σχετίζονται από οξύμενο πολιτικό κλίμα που δεν εκτονώθηκε από τις εκλογές και στο οποίο ήρθε προστεθεί η δυστοκία σχηματισμού κυβέρνησης. Οι εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις και τα οικονομικά θέματα είχαν την πρωτοκαθεδρία την περίοδο 1989 - Απριλίου 1990, οπότε και αναδείχθηκε η ισχνής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας μονοκομματική κυβέρνηση της συντηρητικής παράταξης, παρά τον ορυμαγδό των εξελίξεων στον βαλκανικό και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό περίγυρο της χώρας. Η από Απριλίου 1990, νέα 3ετούς διάρκειας κυβέρνηση για εσωτερικούς πολιτικούς λόγους⁴⁰ δεν έτυχε του απαραίτητου κλίματος κοινωνικής συναίνεσης για την επαρκή διαχείριση προϋπαρχόντων προβλημάτων⁴¹ αλλά και νεότερων προκυψάντων από τη λήξη του ψυχρού πολέμου και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.⁴²

3.1.2 Εσωτερική Τουρκική Πολιτική Κατάσταση

Την ίδια χρονική περίοδο η Τουρκία βίωνε μια εξίσου ασταθή εσωτερική κατάσταση, προκληθείσα από τη μεταπήδηση στην Προεδρία του Τουργκούτ Οζάλ. Η ενέργεια αυτή δίχασε το κυβερνών κόμμα⁴³ που πρόσκαιρα αποκαταστάθηκε με τη συμφωνία για εναλλαγή των επίδοξων διαδόχων Ακμπουλντ και Γιλμάζ στον πρωθυπουργικό θώκο για το 1990. Οι εκλογές του Οκτωβρίου 1991, με το νέο σχήμα κυβέρνησης συνεργασίας, με πρωθυπουργό το ηγέτη του Κόμματος Ορθού Δρόμου Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, φάνηκαν να προσφέρουν διέξοδο. Όμως η ενεργός παρέμβαση στα πολιτικώς τεκταινόμενα του τούρκου προέδρου συνεχιζόταν,⁴⁴ ενώ οργιάζαν οι φήμες περί εμπλοκής του ιδίου σε σκάνδαλα. Στο επισφαλές πολιτικό κλίμα προστίθονταν τα χρόνια προβλήματα της τουρκικής οικονομίας αλλά και η έξαρση της

⁴⁰ Θάνος Βερέμης, Γιάννης Κολλιόπουλος, Έλλάς η Σύγχρονη Συνέχεια, (Αθήνα: Καστανιώτης, 2006) σ.516. Επισφαλή κοινοβουλευτική πλειοψηφία- και διαρκείς και έντονες πολιτική κομματική και κοινωνική αντιπολίτευση κύρια με αφορμή την δικαστική διερεύνηση χειρισμών του πρώην πρωθυπουργού αλλά και την λήψη οικονομικών διοικητικών και νομοθετικών μέτρων εξυγίανσης φιλελευθεροποίησης της οικονομίας και αποκρατικοποιήσεων.

⁴¹ Δημοσιονομικό- Ελληνοτουρκικά -Κυπριακό

⁴² Μακεδονικό-Μεταναστευτικό από πρώην Ανατολικές χώρες- Εμφύλιος στην Γιουγκοσλαβία κ.ο.κ

⁴³ Του κόμματος της Μητέρας Πατρίδας

⁴⁴ Όπως λόγου χώρα η άρνηση υπογραφής νόμων και κυβερνητικών αποφάσεων,

ένοπλης κουρδικής εξέγερσης στη νοτιοανατολική Τουρκία. Ο αιφνίδιος θάνατος του Τουργκούτ Οζάλ (Απρίλιος 1993) στέρησε την Τουρκία από έναν ηγέτη με διακριτό όραμα και με πρόθεση να επιφέρει εκσυγχρονιστικές τομές στη χώρα σε διαφορετική κατεύθυνση από τον Μουσταφά Κεμάλ.⁴⁵ Επιγραμματικά την υπόψη περίοδο η οποία πρόθεση για τομές στα ελληνοτουρκικά δεν βοηθήθηκε από την ύπαρξη κυβερνήσεων με επισφαλή κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

3.2 Κυριότερα Θέματα -Προκλήσεις Ασφαλείας / Ευκαιρίες στις Δύο Χώρες

Την εξεταζόμενη χρονική περίοδο τα κυριότερα θέματα είναι η εισβολή του Ιράκ (θέρους 1990) στο Κουβέιτ και ο επακόλουθος Ά Πόλεμος του Κόλπου, η έναρξη διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας, μετεξελιχθείσα σε αιματηρό εμφύλιο πόλεμο με επίκεντρο την Κροατία και τη Βοσνία Ερζεγοβίνη, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και οι ανακατατάξεις στο χώρο των Βαλκανίων με αφορμή την πτώση των μονοκομματικών κομμουνιστικών καθεστώτων σε Αλβανία, Βουλγαρία και Ρουμανία. Σε διμερές επίπεδο και με βάση τις προαναφερθείσες κυβερνητικές μεταβολές, αλλά και ένεκα της αλλαγής στο διεθνές κλίμα⁴⁶ είχαμε ανάληψη αντιστοίχων πρωτοβουλιών με ώθηση των ΗΠΑ, προς επίλυση του Κυπριακού ζητήματος.

Στη διάλυση του ανατολικού συνασπισμού και στην κατάρρευση της ΕΣΣΔ, αμφότερες χώρες διέκριναν ευκαιρίες. Η Ελλάδα θεώρησε ότι λόγω της εξάλειψης της σοβιετικής στρατιωτικής απειλής, η Τουρκία με τα εκτεταμένα σύνορα με την ΕΣΣΔ θα έχανε μέρος του ενδοσυμμαχικού γεωστρατηγικού της βάρους.⁴⁷ Επιπλέον γεγονότα όπως η γερμανική ενοποίηση αλλά και η αντίδραση των Ηνωμένων Εθνών στην Ιρακινή εισβολή προϋδέσσαν θετικά την Ελλάδα για προσπάθεια επιβολής από τη Διεθνή Κοινότητα λύσεων συμβατών με το διεθνές δίκαιο και τις εθνικές επιδιώξεις στο Κυπριακό και στα ελληνοτουρκικά θέματα. Η αισιοδοξία τροφοδοτήθηκε τόσο από τη νέα προσέγγιση ως προς τα ελληνοτουρκικά του νέου Έλληνα πρωθυπουργού, την υποκειμενικώς αισιόδοξη φύση του όσο και από την υπερεκτίμηση της απόδοσης

⁴⁵ Van Coufoudakis, Greek-Turkish Relations in the post-cold war era: Implications of the American response (Nicosia: The Cyprus Review,1997), pp 9-11

⁴⁶ Ειρήνη Χειλά, Στόχοι, Αντιλήψεις και Προτεραιότητες της ελληνικής εξωτερικής Πολιτικής: Η περίπτωση της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη, στο Κων/νος Αρβανιτόπουλος, Μαριλένα Κοππά, 30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής (επιμ) (Αθήνα, Λιβάνης,2005) σ.148-149.Το θετικό κλίμα συνδιαμόρφωσαν οι συμφωνίες του Νταβός το 1988 και ομόθυμη αντίδραση των Ηνωμένων Εθνών της καταδίκης της ιρακινής εισβολής στο Κουβέιτ, αλλά και την ανάληψη στρατιωτικής πρωτοβουλίας υπό τα Ηνωμένα Έθνη, την πρώτη από την εποχή του πολέμου της Κορέας, για τον εξαναγκασμό του Ιράκ σε συμμόρφωση.

⁴⁷ Kostas Ifantis Mustafa Aydin Turkish-Greek Relations The Security Dilemma in the Aegean (London, Routledge,2002) pp. 249-251

της μεταστροφής προς το «φιλοδυτικότερον»-«φιλοαμερικανικότερον», της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.⁴⁸ Εν μέρει, η φαινομενική αισιοδοξία περί μελλοντικής ενίσχυσης των διαπραγματευτικών δυνατοτήτων της Ελλάδας στο πεδίο των ελληνοτουρκικών διαφορών τροφοδοτείτο από τη συντελούμενη διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της μετεξέλιξης της ΕΕ σε ένα συνεκτικότερο ομοσπονδιακό μόρφωμα.⁴⁹

Η Ελλάδα⁵⁰ μεταψυχροπολεμικά «ανακαλύπτει» την ξεχασμένη από το μεσοπόλεμο βαλκανική ενδοχώρα και σε μικρότερο βαθμό τη Μαύρη Θάλασσα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε η ελληνική εξωτερική πολιτική για ελληνικούς πληθυσμούς που κατοικούσαν στην Αλβανία και στα εδάφη της πρώην ΕΣΣΔ. Η αρχική αμηχανία του ελληνικού κράτους προς το χώρο αυτό, καλύφθηκε κυρίως μέσα από ελληνικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Η Ελλάδα προσπάθησε να παίξει τον ρόλο του ουδέτερου αντικειμενικού διαιτητή στην Γιουγκοσλαβική κρίση,⁵¹ όμως η αποκλειστική της ενασχόληση μετά το 1991 με το θέμα του ονόματος της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), αφενός μεν της στέρησε πολύτιμο πολιτικοδιπλωματικό κεφάλαιο από άλλα διπλωματικά μέτωπα με κυριότερο αυτό των Ελληνοτουρκικών σχέσεων, αφετέρου δε την κατέστησε βαθμιαία, τουλάχιστον ως προς τη «δημόσια» έξωθεν εικόνα της, ως μέρος της βαλκανικής κρίσεως.

Η Τουρκία κυρίως όσο ο Οζάλ ήταν στη εξουσία, διείδε την απουσία πλέον κοινών συνόρων με τη Ρωσία ως ευκαιρία για ένα ξεχωριστό πεδίο επιρροής στις μουσουλμανικές τουρκογενείς πρώην σοβιετικές δημοκρατίες σε κεντρική Ασία, Καύκασο αλλά και σε χώρες με συμπαγή μουσουλμανικό πληθυσμό στα Βαλκάνια. Επιπλέον η νέα κρίση στη Μέση Ανατολή με τους κατάλληλους χειρισμούς της

⁴⁸ Ειρήνη Χειλά, Στόχοι, Αντιλήψεις και Προτεραιότητες της ελληνικής εξωτερικής Πολιτικής: Η περίπτωση της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη, στο Κων/νος Αρβανιτόπουλος, Μαριλένα Κοππά, 30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής (επιμ.) ,σ.147.Αφορούσαν στη μεγαλύτερη προσέγγιση προς τη Γερμανία αλλά και προς τις ΗΠΑ, που συνοδεύτηκε από την ανταλλαγή επισκέψεων στο ύπατο πολιτειακό επίπεδο μεταξύ των 2 χωρών (του Έλληνα πρωθυπουργού το καλοκαίρι του 1990 και του προέδρου των ΗΠΑ αμέσως τον επόμενο χρόνο), και τη σημαντικής βελτίωσης του κλίματος με τις ΗΠΑ με απτά αποτελέσματα στη διμερή αμυντική συνεργασία.

⁴⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, (Αθήνα: Πατάκης, 2015), σ.420.Υπό την οπτική της νέας ελληνικής κυβέρνησης θα αποτελούσε το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας για τη διασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας, έναντι των διαρκώς αναβαθμιζόμενων τουρκικών αιτιάσεων .

⁵⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος , Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.405

⁵¹ Μαριλένα Κοππά, Ελληνική Βαλκανική Πολιτική: Τριάντα Χρόνια μετά, στο Κων/νος Αρβανιτόπουλος, Μαριλένα Κοππά, 30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής (επιμ.) (Αθήνα, Λιβάνης, 2005) σ.147. Συνάντηση Βουλιαγμένης μεταξύ προέδρων Σερβίας –Κροατίας με αποστολή την επίλυση με ειρηνικό τρόπο της διένεξης σε Βοσνία Ερζεγοβίνη

τουρκικής ηγεσίας, αναβάθμισε την Τουρκία ως εγγυητή των συμφερόντων της δυτικής κοινότητας στον ευαίσθητο αυτό χώρο.

Βεβαίως, στα προϋπάρχοντα προβλήματα ασφαλείας των δύο χωρών οι αλλαγές που συνόδευαν το πέρας του ψυχρού πολέμου προσέθεσαν νέες πτυχές. Αναλυτικότερα:⁵²

α. Το λιμάνι της Μερσίνας - αποστρατικοποίηση των νήσων Ανατολικού Αιγαίου

Με αφορμή τις συνομιλίες ήδη από 1988 για τη σύναψη στην Ευρώπη της συνθήκης για τον περιορισμό των συμβατικών όπλων (CFE), όπου μετείχαν το ΝΑΤΟ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, η Τουρκία με πρόφαση την κρισιμότητα κάποιων περιοχών στη ΝΑ επικράτεια της για την ασφάλεια της⁵³ επεδίωξε και κατόρθωσε να εξαιρέσει από τις προβλέψεις εφαρμογής της υπόψη συνθήκης τις εκεί ευρισκόμενες στρατιωτικές της εγκαταστάσεις, μεταξύ αυτών και το λιμάνι της Μερσίνας. Η Ελλάδα αντέδρασε για λόγους κυρίως ψυχολογικούς⁵⁴ παρά για πρακτικούς λόγους.⁵⁵ Οι ευαισθησίες της Ελλάδας υπερκεράσθηκαν κατόπιν παραινέσεων των ΗΠΑ,⁵⁶ και ένεκα της δημιουργικής ασάφειας ως προς την χαρτογραφική αποτύπωση των ορίων της επίμαχης εξαιρετέας τουρκική περιοχής, οπότε υπεγράφη η υπόψη συνθήκη. Αντίστοιχα με αφορμή τις προκαταρκτικές συνομιλίες της ίδιας συνθήκης, η Τουρκία ανεπιτυχώς έγειρε θέμα ελληνικής παραβιάσεως συμβατικής προγενέστερης υποχρέωσης περί πλήρους /μερικής αποστρατιωτικοποίησης των ελληνικών νήσων του Ανατολικού Αιγαίου, με αφορμή τον χαρακτηρισμό των ελληνικών ενόπλων σχηματισμών επί αυτών, ως «αστυνομικών» και εθνοφυλακής, με συνέπεια με την εξαίρεση τους από τους περιορισμούς της CFE.

β. Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ)

Η Ελλάδα στο πλαίσιο εύρεσης συμπληρωματικού παρόχου ασφαλείας, με βάση και την έως τότε θέση του ΝΑΤΟ ως προς το δίλημμα ασφαλείας σε σχέση με την Τουρκία επέλεξε να ενταχθεί στην επαναδραστηριοποιηθείσα τα ύστερα χρόνια

⁵² Αγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, σ.425-430

⁵³ Όμορες περιοχές προς το Ιράκ το Ιράν και η Συρία

⁵⁴ Που άπτονταν περισσότερο με το ρόλο που διαδραμάτισε το υπόψη λιμάνι στην τουρκική εισβολή στην Κύπρο,

⁵⁵ Ανάλογη χρησιμότητα είχε και το λιμάνι της Αλεξανδρέττας για μελλοντική δράση κατά της Κύπρου που βρισκόταν εντός της εξαιρετέας ζώνης

⁵⁶ Αλλά και το γεγονός ότι διακυβεύονταν ευρύτερα συμφέροντα της συμμαχίας από τη θετική έκβαση της συμφωνίας και υπογραφής της συνθήκης μείωσης των εξοπλισμών.

του ψυχρού πολέμου, ΔΕΕ, θεωρηθείσας ως πρόδρομος αμυντικός βραχίονας⁵⁷ μιας ενωμένης Ευρώπης. Βάσιμος λόγος για την ελληνική προσδοκία ήταν το άρθρο V της ιδρυτικής συνθήκης της ΔΕΕ των Βρυξελλών, που στην ουσία εγγυόταν τα ελληνικά σύνορα στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, και δη της συνδρομής των υπολοίπων κρατών στην περίπτωση που ένα κράτος υποστεί ένοπλη επίθεση στην Ευρώπη. Όμως το γεγονός της ταυτόχρονης εισδοχής ως παρατηρητού σ' αυτήν της Τουρκίας σε συνδυασμό με την «υπόκωφη» διαμάχη εντός της ΔΕΕ μεταξύ ευρωπαϊστών και Ατλαντιστών, επέτρεψε μη ευρωπαϊκά κράτη του NATO να καταστούν συνδεδεμένα μέλη της ΔΕΕ αναιρώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των Κ-Μ της ΕΕ. Επιπλέον η ρητή εξαίρεση από τις πρόνοιες του άρθρου V, των διενέξεων μεταξύ Κ-Μ, ΔΕΕ και NATO,⁵⁸ αλλά και το «μαλάκωμα» των σχετικών όρων αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής μεταξύ των Κ-Μ της ΔΕΕ δεν συνεισέφερε στην Ελλάδα τις επιζητούμενες εγγυήσεις ασφαλείας έναντι της Τουρκίας. Μάλιστα ο ρόλος των νατοϊκών χωρών εντός της ΔΕΕ αλλά και η σύνδεση της υλοποίησης της ΚΕΠΠΑ και των αποστολών τύπου Petersberg με δυνατότητα δανεισμού αμυντικών δομών/ δυνατοτήτων του NATO⁵⁹ προς την ΕΕ, οδήγησε σε επικουρικό το ρόλο της ΕΕ ως παρόχου ασφαλείας στην Ευρώπη ενώ έθεσε υπό αμφισβήτηση τον μελλοντικό αυτόνομο ρόλο του Ευρωστρατού.

γ. Στρατηγία NATO^{60 61}

Το 1992 αποφασίστηκε η δημιουργία ενός χερσαίου υποστρατηγείου (έδρα Λάρισα - περιοχή ευθύνης σε ηπειρωτικό και νησιωτικό χώρο), ενός αεροπορικού υποστρατηγείου με τα όρια του να καθοριστούν μελλοντικά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ενώ επιβεβαιώθηκε η ύπαρξη ενός ναυτικού υποστρατηγείου με αντίστοιχα όρια και αρμοδιότητες. Λόγω της μη εξεύρεσης συμφωνίας επί των ορίων ευθύνης του αεροπορικού υποστρατηγείου η Τουρκία άσκησε βέτο για την ίδρυση των 2 υποστρατηγείων στην Λάρισα. Το θέμα παρέμεινε σε εκκρεμότητα μέχρι και το 1997 οπότε η Ελλάδα αποδέχθηκε την ίδρυση ενός μόνο αεροπορικού υποστρατηγείου το οποίο μετεξελίχθηκε⁶² σε κέντρο αεροπορικών επιχειρήσεων (7^ο CAOC⁶³- έδρα

⁵⁷ Αναμενόμενης της μετεξέλιξης της ΔΕΕ στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)

⁵⁸ Θάνος Βερέμης, Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, σ.244-245

⁵⁹ Richard Weitz, Turkey's New Regional Security Role: Implications for the United States, (Carlisle PA: U.S. Army War College Press, 2014), pp24-26

⁶⁰ Θάνος Βερέμης, Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, σ.195-200

⁶¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.429-430

⁶² Ακολουθώντας αντίστοιχη μετεξέλιξη της νατοϊκής δομής Δκσεως

⁶³ Combined Air Operations Centre- Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων

Τύρναβος). Η εκκρεμότητα των ορίων επιχειρησιακής ευθύνης παρέμεινε ενώ οι τουρκικές αιτιάσεις δεν αμβλύνθηκαν με την ανάθεση αρμοδιοτήτων επί αεροναυτικών επιχειρήσεων στο νατοϊκό στρατηγείο της Νεαπόλεως (Ιταλία). Η ενδιάμεση μεταρρύθμιση της συμμαχικής δομής (2003), οδήγησε στη δημιουργία του αεροπορικού στρατηγείου στη νότια πτέρυγα του NATO (CC Air ⁶⁴ – έδρα Σμύρνη), που ανέλαβε μεγάλο μέρος των αρμοδιοτήτων του στρατηγείου Νεαπόλεως, αλλά και τον επιχειρησιακό έλεγχο στο χώρο του Αιγαίου, συνδυάστηκε δε με την κατάργηση του χερσαίου υποστρατηγείου στον Τύρναβο και την πρόβλεψη διατήρησης των αντιστοίχων αρμοδιοτήτων του 7ου CAOC μόνο εν ειρήνη, χωρίς να αμβλύνει τη συνεχιζόμενη ελληνοτουρκική ενδοσυμμαχική διάσταση επιδιώξεων. Η διακυβερνητική ελληνοτουρκική συμφωνία (2009) περί εναλλαγής Διοικητού του 7ου CAOC⁶⁵ δεν άμβλυνε τις αντιπαραθέσεις ή τη βαρύτητα του τουρκικού πλεονεκτήματος εντός της νέας δομής διοικήσεως της συμμαχίας καθώς έκτοτε (2003), η Ελλάδα στερείται Νατοϊκού στρατηγείου στο έδαφος της. Οι μεταγενέστερες μεταρρυθμίσεις⁶⁶ στη συμμαχική δομή διοικήσεως δεν αποκατέστησαν την ισορροπία μεταξύ Ελλάδος Τουρκίας, ούτε άμβλυναν τις διμερείς διαφορές περί των ορίων ευθύνης. Η Τουρκία φιλοξενεί το χερσαίο στρατηγείο (CC Land⁶⁷) στη Σμύρνη με αρμοδιότητα τις συμμαχικές επιχειρήσεις σε Καύκασο, Μέση Ανατολή, Ανατολική Μεσόγειο, Περσικό Κόλπο και Κεντρική Ασία, χωρίς αντίστοιχη ελληνική αναβάθμιση.

3.3 Αποτίμηση Διάδρασης των Δύο Χωρών – Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών

Το θετικό momentum μεταξύ των ηγεσιών των 2 χωρών δεν μετουσιώθηκε σε απτά βήματα προόδου ως προς το Κυπριακό, παρά τις παραινέσεις των ΗΠΑ για επίλυση του θέματος στο πλαίσιο ενός νέου σχεδίου λύσης του ΟΗΕ με εργαλείο μια μελλοντική διεθνή διάσκεψη της μορφής Camp David και την παροχή αντίστοιχων διαβεβαιώσεων προς την ελληνική πλευρά. Η διαφορετική προσέγγιση και

⁶⁴ Air Component Command

⁶⁵ Μάλιστα η εν λόγω θετική κίνηση προσέγγισης των 2 χωρών αναιρέθηκε από την ελληνική κυβέρνηση που προέκυψε μετά την κυβερνητική μεταβολή που επήλθε στην χώρα από τις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2009

⁶⁶ Η μεταγενέστερη αναπροσαρμογή της δομής της συμμαχίας δεν αποκατέστησε την ισορροπία εντός της συμμαχίας μεταξύ των 2 χωρών σε σχέση με το επιχειρησιακό ρόλο εκάστης στη νότια πτέρυγα του NATO. Η μεταφορά του CC Air από τη Σμύρνη σε Γερμανία ισοσκελίστηκε από την μετακίνηση στη Σμύρνη της Τουρκίας του χερσαίου στρατηγείου της Συμμαχίας από την Ισπανία ενώ η Ελλάδας εξακολουθεί να μη διαθέτει στην επικράτεια της στρατηγείο ενεργής νατοϊκής δομής διοίκησης.

⁶⁷ Component Command-Πλέον με την ονομασία LANDCOM

προτεραιοποίηση των διμερών σχέσεων εν σχέσει με το Κυπριακό δεν επέτρεψε την κάλυψη της μεταξύ τους διάστασης. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώθηκε κατά τη συνάντηση των 2 πρωθυπουργών⁶⁸ (Φεβρουάριος 1992). Η Ελλάδα θεωρούσε την πρόοδο στο Κυπριακό ως τον καταλύτη της βελτίωσης των διμερών σχέσεων ενώ η Τουρκία πάγια υποστήριζε μια συνολική συμφωνία (package deal). Παρόλα αυτά συμφωνήθηκε να προωθηθεί εκ νέου η ιδέα περί υπογραφής «*συμφώνου καλής γειτονίας φιλίας και συνεργασίας*» μεταξύ των δύο χωρών, επικαιροποίηση μιας παλαιότερης ιδέας του Κων/νου Καραμανλή περί σύμφωνου μη επίθεσης (1976) που είχε περάσει απαρατήρητη από τουρκικής πλευράς και η οποία επαναλήφθηκε από τον Ανδρέα Παπανδρέου κατά τη σύνοδο του συμμαχικού αμυντικού σχεδιασμού (1981). Η Τουρκία την είχε απορρίψει καθόσον σύμφωνο μη επίθεσης, όπως ήταν τότε η πρόταση, δεν είχε νόημα μεταξύ συμμάχων κρατών. Η επαναφορά της ιδέας με την επίκληση των κρίσιμων γεγονότων για την ασφάλεια στη Βαλκανική λόγω της βίαιης διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας αλλά και η μετονομασία της σε συμφωνία «*καλής γειτονίας φιλίας και συνεργασίας*» δεν βελτίωσε το διμερές κλίμα. Κατέληξε στη σύνταξη ενός άνευρου και γενικόλογου κείμενου, ξεπερασμένου από τις εξελίξεις και τελικά μη υιοθετηθέντος.

Παρά τη συμφωνία σε επίπεδο διμερούς ανώτατης ηγεσίας περί αποφυγής βλαπτικών ενεργειών και δηλώσεων στη διαδικασία βαθμιαίας διμερούς προσέγγισης αυτή δεν υλοποιήθηκε πρακτικά, καθόσον αθέλητα ή ηθελημένα, στο πλαίσιο της εκάστοτε υιοθετούμενης διαπραγματευτικής τακτικής συνυπήρχαν θετικές και αρνητικές πρωτοβουλίες, αναιρούσες μακροπρόθεσμα αυτή την στόχευση. Ενδεικτικά αναφέρεται η συνεχιζόμενη παρεμπόδιση των σχέσεων Τουρκίας ΕΕ από την Ελλάδα και της συνακόλουθης χρηματοδότησης της Τουρκίας ως υποψήφιας για ένταξη χώρας κυρίως λόγω της τουρκικής στάσεως στο Κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις όπως και η ελληνική καχυποψία⁶⁹ έναντι των κινήσεων της Άγκυρας στο πλαίσιο της νεοθωμανικής πολιτικής Οζάλ αλλά και του διαδόχου Ντεμιρέλ για προσέγγιση των μουσουλμανικών πληθυσμών της πρώην ΕΣΣΔ (δημοκρατίες Καυκάσου αλλά και κεντρικής Ασίας) και των συμπαγών μουσουλμανικών πληθυσμών στον ευαίσθητο χώρο των Βαλκανίων και δη στη Νότια Βουλγαρία, Αλβανία αλλά και στη Βοσνία-

⁶⁸ Ντεμιρέλ- Κων/νου Μητσοτάκη , στο περιθώριο του οικονομικού φόρουμ του Νταβός

⁶⁹ Αυτές ενέτειναν την ελληνική δυσπιστία ως προς τις καλές προθέσεις της γείτονος εκδηλούμενες στο πλαίσιο διμερών συναντήσεων κορυφής αλλά και το φόβο περί σχεδίου περικύκλωσης της Ελλάδας από βορρά μέσω ενός μουσουλμανικού τόξου.

Ερζεγοβίνη. Επιπρόσθετα, η δυσπιστία της Ελλάδας ως προς τις τουρκικές προθέσεις ενισχύθηκε από την τουρκική στάση στο «Μακεδονικό» (από τις επισπεύδουσες χώρες που αναγνώρισαν την ΠΓΔΜ ως «Μακεδονία»), από τις συνεχιζόμενες τουρκικές πρακτικές στο Αιγαίο (παραβιάσεις από οπλισμένα τουρκικά Α/Φ του ελληνικού εναερίου χώρου) όπως και από τις τουρκικές αιτιάσεις για τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης καθώς και για το συνεχιζόμενο καθεστώς διακρίσεων που η Τουρκία επεφύλαττε έναντι της Ελληνικής μειονότητας σε Κων/πολη, Ίμβρο, Τένεδο, κατά παράβαση διεθνών συμβατικών υποχρεώσεων.⁷⁰ Η κατάσταση αυτή δύναται επίσης να αποδοθεί και στην κυρίως από τουρκικής πλευράς, αδυναμία πλήρους ελέγχου των επιμέρους γραφειοκρατικών μηχανισμών.

Οι αρχικές προσδοκίες της Ελλάδας για τομή στις διμερείς σχέσεις ενθαρρυνόταν από την παρουσία Οζάλ στο τιμόνι της Τουρκίας ενώ η διαφαινόμενη ανανεωμένη πρόθεση του για την τουρκική ένταξη στην ΕΟΚ διευκόλυνε την ελληνική στρατηγική επιλογή περί χρήσης της ως ικανού διαπραγματευτικού εργαλείου για επίτευξη απτής προόδου στο Κυπριακό. Την αισιοδοξία τροφοδοτούσε η υποκειμενική ελληνική κυβερνητική εκτίμηση περί τουρκικής επιθυμίας για ευελιξία σε ένα ιεραρχικά δευτερεύον πρόβλημα,⁷¹ όπως το Κυπριακό,⁷² που μαζί με τα εκκρεμή θέματα των ελληνοτουρκικών σχέσεων τροφοδοτούσε τον διμερή ανταγωνισμό εξοπλισμών και την επιδεινούμενη οικονομική αιμορραγία των δύο χωρών.⁷³ Προς την κατεύθυνση του ευμενούς εφελκυσμού των ΗΠΑ και της συμμαχίας υπέρ μιας θετικής παρέμβασης για τα ελληνικά συμφέροντα στο Κυπριακό, ελήφθησαν σειρά κυβερνητικών πρωτοβουλιών που υποδήλωναν τη σαφή φιλοδυτική σύμπλευση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.⁷⁴ Το ότι η προσέγγιση αυτή ως προς την επίλυση του Κυπριακού δεν απέδωσε, ήταν αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. Μια κατηγορία αφορούσε στη

⁷⁰ Συνθήκη της Λοζάνης του 1923

⁷¹ Εν συγκρίσει με άλλες απειλές που αντιμετώπισε η Τουρκία όπως η αστάθεια στο γειτονικό Ιράκ η Καυκασιανή εμπλοκή και φυσικά η ενεργή Κουρδική εξέγερση στη ΝΑ Τουρκία.

⁷² Η ελληνική κυβέρνηση θεωρούσε ως ευτυχή συγκυρία για την επίλυση του Κυπριακού την ανάδειξη στην κυπριακή προεδρία του ρεαλιστή και αρκετά ευέλικτου Γιώργου Βασιλείου που πιστώνεται σε μεγάλο βαθμό με τη στρατηγική επιλογή της υποβολής από την Κύπρο αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ τον Ιούνιο 1990.

⁷³ Παρά το γενικότερο κλίμα ύφεσης στην ένταση και τους εξοπλισμούς λόγω της λήξης του Ψυχρού Πολέμου

⁷⁴ Ως κινήσεις από πλευράς της ελληνικής κυβέρνησης υποδηλωτικής του σαφούς φιλοδυτικού /φιλοσυμμαχικού προσανατολισμού στην εξωτερική της πολιτική, ήταν η γενικότερη εξομάλυνση των Ελληνοαμερικανικών σχέσεων αλλά και ενέργειες σαφούς θετικού προοιδιασμού προς τις ΗΠΑ όπως η μονογραφία της επικαιροποιημένης συμφωνίας των Βάσεων αλλά και της de jure αναγνώρισης του Ισραήλ.

διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής εντός της Τουρκίας⁷⁵ ενώ μια άλλη αφορούσε στην πάγια σύνδεση του Κυπριακού με ύψιστες τουρκικές γεωστρατηγικές επιδιώξεις.⁷⁶ Ο συνδυασμός όλων αυτών ενίσχυε την απροθυμία των ΗΠΑ να πιέσουν την Τουρκία προς επίλυση του Κυπριακού⁷⁷ που η Άγκυρα ιεραρχούσε υψηλά, ενώ η Τουρκία διατηρούσε επαρκές γεωπολιτικό βάρος να ανταπεξέρχεται στις πιέσεις των ΗΠΑ αλλά και λειτουργικές δικλείδες εναλλακτικών στοχεύσεων στην εξωτερική πολιτική, όταν αυτές καθίσταντο αφόρητες.⁷⁸

⁷⁵ Η μη ευόδωση των υπόψη προσδοκιών οφείλονται στο ότι ο Οζάλ δεν ήταν σε θέση να ελέγξει πλήρως το βαθύ κεμαλικό κράτος και ειδικά τους στρατιωτικούς

⁷⁶ Οι στρατιωτικοί στυλοβάτες του Κεμαλισμού δεν ενδιαφέρονταν για την περιστολή των αμυντικών δαπανών τη στιγμή που νέες απειλές κατά της ασφαλείας της Τουρκίας αναδύονταν στο εσωτερικό και στα ανατολικά σύνορα, ενώ κατ' ουδένα τρόπο το Κυπριακό ήταν δευτερεύον θέμα στην Τουρκία. Συναρτάτο με το σύνδρομο του φόβου Διαμελισμού της Τουρκίας (σύνδρομο της Συνθήκης των Σεβρών) αλλά και από το φόβο της γεωστρατηγικής περικύκλωσης της Τουρκίας από βορρά δυτικά και νότια από μη φιλικές χώρες. Υπό αυτή την έννοια η τουρκική πολιτική ηγεσία δεν είχε ούτε την κοινοβουλευτική δύναμη ούτε το αναγκαίο θεσμικό βάρος για να επιβάλλει μια λύση στη κοινή γνώμη που θα έθιγε ένα εθνικό θέμα ταμπού όπως το Κυπριακό.

⁷⁷ Οι ΗΠΑ είχαν άλλες προτεραιότητες σε σχέση με την Τουρκία. Συνέχιζαν να της αποδίδουν ιδιαίτερο γεωστρατηγικό βάρος, κυρίως ως ανάχωμα έναντι του Ιράν αλλά και ως βατήρα για την υλοποίηση της πολιτικής τους την ολοένα και πιο απρόβλεπτη κατάσταση στη Μέση Ανατολή όπως υποδήλωνε, ο Πρώτος πόλεμος του Κόλπου και οι εξελίξεις στο Παλαιστινιακό

⁷⁸ Aldo Chircop, Andre Gerolymatos, John O. Iatrides (eds.) - *The Aegean Sea after the Cold War_ Security and Law of the Sea Issues- International Political Economy Series* (London: Palgrave Macmillan, 2000, pp55-58. Για πρώτη φορά από την ίδρυση της νεότερης τουρκικής δημοκρατίας, το Τουρκικό κράτος δεν είχε κοινά χερσαία σύνορα με την Ρωσία. Το γεγονός αυτό απομάκρυνε έστω και πρόσκαιρα τη δέσμευση στην τουρκική εξωτερική πολιτική που συνιστούσε η βαριά «σκιά» ενός στρατιωτικά ασύγκριτα ισχυρότερου γείτονα, που σε συνδυασμό με την οικονομικό διεθνοπολιτική απίσχναση της Ρωσίας τουλάχιστον μέχρι την έλευση του Βλαντίμιρ Πούτιν στο πηδάλιο της, συνέτεινε ώστε η Τουρκία να καταστεί λιγότερα δεκτική σε απειλές από πλευράς της δύσεως, όπως συνέβη για το κυπριακό το 1964 με την επιστολή Johnson και συναφώς την ώθησε σε επιλογές μιας πλέον εθνοκεντρικής εξωτερικής πολιτικής όχι απόλυτα συναρτώμενα από το φιλοδυτικό της προσανατολισμό ή τις ανεπιλημμένες συμμαχικές δεσμεύσεις της.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Περίοδος 1993-1995

4.1 Γενικά

Κομβικά σημεία της περιόδου πέραν των κυβερνητικών μεταβολών σε σχέση με το κεντρικό ερώτημα της ανάλυσης συνιστούν η εξαγγελία του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας Κύπρου, η θέση εν ισχύει της συμβάσεως για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982) και οι τουρκικές αιτιάσεις περί ενίσχυσης από ελληνικής πλευράς του κουρδικού ενόπλου κινήματος στη Νοτιοανατολική Τουρκία.⁷⁹

4.2 Χαρακτηριστικά της Εσωτερικής Διακυβέρνησης στις Δύο Χώρες

Η εσωτερική τουρκική πολιτική σκηνή χαρακτηρίζεται από διαρκή εγγενή πολιτική αστάθεια μετά το θάνατο του Τουργκούτ Οζάλ και από διαδοχικές ασθενείς κυβερνήσεις συνασπισμού.⁸⁰ Η χώρα μαστιζόταν από χρόνια προβλήματα οικονομικής καχεξίας, έλλειψης αληθών δημοκρατικών διαδικασιών⁸¹ και την σε εξέλιξη ένοπλη κουρδική εξέγερση στα νοτιοανατολικά με εξίσου προβληματικές σχέσεις με τις εκεί όμορες χώρες.⁸² Στην Ελλάδα η επάνοδος στην εξουσία της σοσιαλιστικής παράταξης, υπό τον ιδρυτή της, με ικανή κοινοβουλευτική πλειοψηφία επανέφερε στις ελληνοτουρκικές σχέσεις ως ένα βαθμό το άρωμα τους τέλους της δεκαετίας του 1980.⁸³

Η εικόνα της ελληνικής κυβερνητικής σταθερότητας ήταν επίπλαστη. Η φθίνουσα υγεία του Α. Παπανδρέου είχε δρομολογήσει υπόγειες ανεπίσημες διαδικασίες διαδοχής του. Η κυβερνώσα παράταξη συμπλήρωσε τη φιλοδυτική στροφή της προκατόχου της στο τομέα της εξωτερικής πολιτικής υπακούοντας στις νέες απαιτήσεις του μεταψυχροπολεμικού περιβάλλοντος,⁸⁴ εν μέρει και εν αναμονή μιας

⁷⁹ Η μονομερής προσπάθεια από τουρκικής πλευράς για την αλλαγή του καθεστώτος διάπλου των στενών είναι ενδεικτικό της στάθμισης από τουρκικής πλευράς προυφιστάμενων συμβατικών δεσμεύων όμως δεν θα εξετασθεί στην παρούσα ανάλυση ένεκα της εκτιμώμενης μικρής επίδρασης του στο εξεταζόμενο κεντρικό ερώτημα της εργασίας.

⁸⁰ Κυβερνήσεων συνασπισμού με πυρήνα κυρίως τα κόμματα του «Ορθού Δρόμου», της «Μητέρας Πατρίδας» και του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού κόμματος με άλλα μικρότερα κόμματα.

⁸¹ Σε συνδυασμό με τη λειτουργία παραλλήλων μηχανισμών του βαθέως Κράτους με δεσμούς και με το οργανωμένο έγκλημα και συναφείς εξτρεμιστικές παρακρατικές/παραστρατιωτικές οργανώσεις

⁸² Ιράκ και Συρία

⁸³ Υπό την έννοια ότι ο τότε νέος ΥΠΕΞ, Κάρολος Παπούλιας και ο νέος Έλληνας πρωθυπουργός, Ανδρέας Παπανδρέου είχαν πρωταγωνιστήσει στην στιγμιαία αναθέρμανση των σχέσεων το 1988 και στις συμφωνίες για την οικοδόμηση των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ) στο Αιγαίο.

⁸⁴ Έτσι πραγματοποίησε στροφή εν σχέση με τη σκληρή αντιιμπεριαλιστική και αντιαμερικανική ρητορική της αρχικής οκταετίας, αλλά και τις αντίστοιχες σκέψεις περί τρίτου δρόμου ή με το σφιχτό εναγκαλισμό με τριτοκοσμικού τύπου επαναστατικά κινήματα. Υπ' αυτή την έννοια η νέα σοσιαλιστική ελληνική κυβέρνηση προτίμησε με ρεαλισμό να κινηθεί στην εξωτερική πολιτική, χωρίς ιδεολογικά

πιο φιλικής στάσης των ΗΠΑ με την ανάδειξη ενός νέου προέδρου προερχόμενου από το δημοκρατικό κόμμα.⁸⁵

4.3 Διμερής Διάδραση Προκλήσεων Ασφαλείας και NATO

Μεγάλο μέρος πολύτιμου κεφαλαίου της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε ΟΗΕ και ΕΕ αναλώθηκε στην πρόσκαιρη διευθέτηση του Μακεδονικού. Η τουρκική πλευρά συνέχισε την προσέγγιση της ΠΓΔΜ ενισχύοντας την ελληνική καχυποψία.⁸⁶ Η αρχικά άκαμπτη ελληνική εξωτερική πολιτική, που συνοδεύτηκε με την επιβολή embargo και κλείσιμο των συνόρων με την ΠΓΔΜ, κατόπιν των διεθνών/ευρωπαϊκών πιέσεων, αλλά και της αμφίβολης αποτελεσματικότητας της, μετριάσθηκε και με τη συνδρομή της αντίστοιχης στάσης της ΠΓΔΜ οι διμερείς σχέσεις μερικώς εξομαλύνθηκαν. Υπεγράφη η ενδιάμεση συμφωνία Ελλάδας ΠΓΔΜ και ταυτόχρονα η ΠΓΔΜ εντάχθηκε στον ΟΗΕ, ενώ δρομολογήθηκαν συνομιλίες για την εξεύρεση λύσης για το θέμα του ονόματος.

Στα ελληνοτουρκικά, η προσέγγιση⁸⁷ της ελληνικής πλευράς για το διμερή διάλογο προσδιόριζε ως μοναδικό αντικείμενο του την οριοθέτησή της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και στην από κοινού παραπομπή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο Χάγης, εάν ο διάλογος δεν απέδιδε. Προϋπέθετε ύπαρξη θετικού κλίματος που δεν ευνοούσε η τουρκική πρακτική στο Αιγαίο με τις συνεχείς παραβιάσεις του εθνικού εναερίου χώρου αλλά και η απουσία προόδου σε θέματα της λεγόμενης χαμηλής πολιτικής (λχ αποφυγή διπλής φορολογίας, λαθρομετανάστευση). Αντίστοιχα η Τουρκία συνέχιζε να επιδιώκει λύση μέσω μιας συνολικής διαπραγμάτευσης (package deal) του συνόλου των διμερών διαφορών, που το περιεχόμενο τους, μονομερώς και επιλεκτικά αναβάθμιζε ποιοτικά και ποσοτικά, ενώ υπογράμμιζε σε δυτικούς υψηλούς επισκέπτες της την απογοήτευση για τη μη συνέχιση του διμερούς διαλόγου. Επιπλέον δεν παρέλειπε με το βλέμμα στην επικύρωση του νέου δικαίου της θαλάσσης να

στεγανά, οπότε κινήθηκε στην κατεύθυνση της πλήρους ενσωμάτωσης στη ραγδαία μεταβαλλόμενη δομή της ΕΕ και στους νέους γεωστρατηγικούς συσχετισμούς

⁸⁵ Που ως παράταξη εξέφραζαν θέσεις πιο φιλικές στην Ελλάδα, αλλά και κατά το προηγούμενο της προεδρίας Κάρτερ, έδιναν μεγαλύτερη έμφαση στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και στην αποφυγή μονομερών επιλογών σε επίπεδο διεθνούς πολιτικής, εμφανιζόμενοι όμως γενικότερα περισσότερο παρεμβατικοί στη άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής

⁸⁶ Έδρασε με τη λογική που μετουσιώθηκε και ως δράσεις ότι «ο εχθρός του εχθρού μου είναι δικός μου φίλος». Έτσι ήταν από τις πρώτες χώρες που αναγνώρισαν την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) η οποία συνδέθηκε με την υπόσχεση για στρατιωτική της συνδρομή, ενισχύοντας τον ελληνική αντίληψη περί από βορρά προσπάθεια περικύκλωσης της από το λεγόμενο «μουςουλμανικό» τόξο

⁸⁷ Άγγελος Μ. Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.405

απευθύνει παραινήσεις προς την Ελλάδα για μη μονομερείς ενέργειες σε Αιγαίο⁸⁸ και Κύπρο.⁸⁹

Η Ελλάδα προέβη στην υιοθέτηση από κοινού με την Κυπριακή Δημοκρατία (Νοέμβριος 1993) του δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας Κύπρου (EAX E-K). Το δόγμα αυτό περιληπτικά προέβλεπε την ένταξη της Ελεύθερης Κύπρου στον αμυντικό Ελλαδικό χώρο και συνδυαζόταν, πέραν των πολιτικών διεργασιών, με την υλοποίηση άμεσων και μελλοντικών συντονισμένων ενεργειών ενεργοποίησης του σε επίπεδο σχεδιασμού, στρατιωτικών υποδομών σε Ελλάδα και Κύπρο και με τον συντονισμό των εξοπλισμών και των συναφών διπλωματικών ενεργειών. Η συμπλήρωση της δημόσιας διατύπωσης του υπόψη Δόγματος από τις ηγεσίες των δύο κρατών με την δήλωση από πλευράς Ελλάδος ενός τρόπου τινά *Casus Belli* ήτοι «.. η βασική δέσμευση της Ελλάδος [είναι] ότι αν υπάρξει προέλαση τουρκικών στρατευμάτων, αυτό οδηγεί σε πόλεμο», έδειχνε να δίνει προσωρινή λύση στο δίλημμα ασφαλείας του κυπριακού ελληνισμού που είχε πληγεί από την βίαια τουρκική εισβολή του 1974. Υπ' αυτή την έννοια οποιαδήποτε τουρκική απειλή σε Έβρο, Αιγαίο ή στη νεκρή ζώνη στην Κύπρο θα ενεργοποιούσε το ενιαίο πλέον σύστημα ασφαλείας των δύο κρατών, οι δυνάμεις των οποίων θα δρούσαν συμπληρωματικά, με τρόπο, έκταση και σε χρόνο της επιλογής των.⁹⁰ Πέραν των ανωτέρω προβλέφθηκαν η υλοποίηση κοινών επιχειρησιακών διακλαδικών δραστηριοτήτων για την εμπέδωση του, με κυριότερη την εθνική διακλαδική άσκηση «Τοξότης», που πραγματοποιείτο (έως το 2001) στο θαλάσσιο χώρο μεταξύ Ρόδου και Κύπρου ενώ ελλαδικές χερσαίες αλλά κυρίως αεροναυτικές δυνάμεις συμμετείχαν στην ετήσια μεγάλης κλίμακας άσκησης της Εθνικής Φρουράς Κύπρου «Νικηφόρος».

Η κύρωση από την Ελλάδα της διεθνούς σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας του 1982 θεωρήθηκε ως ευκαιρία για την αξιοποίηση συγκεκριμένων εργαλείων του

⁸⁸ Αφορούσε σε τυχόν ελληνική ενέργεια επέκτασης των χωρικών υδάτων σε υλοποίησης των αντιστοίχων διατάξεων του νέου Διεθνούς Δικαίου Θαλάσσης (ΔΔΘ) (UNCLOS 1982), στο οποίο η Τουρκία δεν ήταν συμβαλλόμενο μέρος.

⁸⁹ Περί της πρόθεσης δημιουργίας Ελληνικής αεροπορικής βάσης στην Πάφο

⁹⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, σ.448 και R. Craig Nation, *War in the Balkans*, 1991-2002, (Carlisle, PA.US Army War College, 2003),pp301-302 και Aldo Chircop, Andre Gerolymatos, John O. Iatrides (eds.) - *The Aegean Sea after the Cold War- Security and Law of the Sea Issues- international Political Economy Series* (London: Palgrave Macmillan 2000),pp74-75. « Σε νομικό επίπεδο το δόγμα βασιζόταν είτε στις συμβατικές υποχρεώσεις της Ελλάδας έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως αυτές απέρρεαν από της συνθήκη εγγυήσεων του 1960, είτε (ορθότερα) στο δικαίωμα δύο ανεξαρτήτων κρατών του ΟΗΕ να συνεργασθούν στο στρατιωτικό τομέα προκειμένου να αντιμετωπίσουν μια κοινή απειλή»

διεθνούς δικαίου στην ενίσχυση του ελληνικού δικαιικού οπλοστασίου για τη διμερή διαφορά με την Τουρκία επί της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, σε συνδυασμό με δύο άλλες ελληνικές πρωτοβουλίες. Η μία αφορούσε στην κατάθεσή δήλωσής περί αναγνώρισεως της δικαιοδοσίας του ΔΔΧ για την υφαλοκρηπίδα αλλά και την εξαίρεση απ' αυτή διαφορών σχετιζόμενων με ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα ή αυτά της νομίμου άμυνας αλλά και τη δήλωση περί ενάσκησης εν ευθέτω χρόνο των πλεονεκτημάτων που παρείχε το συγκεκριμένο συμβατικό κείμενο ειδικά ως προς τη δυνατότητα επέκτασης των εθνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. Η Τουρκία αντέδρασε στις παραπάνω εξελίξεις ήδη από την προαναγγελία της έναρξης εφαρμογής της σύμβασης, από Νοέμβριο 1994 με μέτρα στρατιωτικής κλιμάκωσης⁹¹ ενώ στην ουσία το καλοκαίρι του 1995 εξήγγειλε δια ψηφίσματος της τουρκικής εθνοσυνέλευσης το δικό της casus belli στην περίπτωση που η Ελλάδα μονομερώς ενασκούσε το δικαίωμα της για επέκταση των χωρικών υδάτων.⁹²

Στο όλο κλίμα προστέθηκαν οι τουρκικές αιτιάσεις για ενίσχυση από την Ελλάδα του κουρδικού απελευθερωτικού κινήματος και περί υπάρξεως στρατοπέδων εκπαίδευσης κούρδων αυτονομιστών στην Ελλάδα. Αυτές αποτυπώθηκαν επίσημα σε σχετική επιστολή του τούρκου προέδρου δημοκρατίας προς τον Έλληνα ομόλογο του, οι οποίες και απορρίφθηκαν από την Ελλάδα. Οι υπόψη αιτιάσεις βασίζονταν στο θετικό κλίμα με το οποίο αντιμετώπιζε η ελληνική κοινή γνώμη απελευθερωτικού τύπου κινήματα, αλλά και στη συναισθηματικού χαρακτήρα θετική προσέγγιση τους, λόγω της τουρκικής προκλητικής συμπεριφοράς έναντι της Ελλάδας και της Κύπρου. Τον καμβά συμπλήρωνε η διατυπωθείσα κατά καιρούς ηθική συμπαράσταση προς τον αγωνιζόμενο κουρδικό λαό από εκπροσώπους του ελληνικού κοινοβουλίου, αλλά και το ότι στο ελληνικό έδαφος υπήρχαν στρατόπεδα υποδοχής τούρκων πολιτικών προσφύγων, εγκαταλειψάντων την Τουρκία κατά το διάστημα της στρατιωτικής δικτατορίας, καθώς και η παλαιότερη ρητορική συμπαράταξη της κυβερνώσας σοσιαλιστικής παράταξης με εθνικοαπελευθερωτικά αντιμπεριαλιστικά κινήματα. Όλα τα ανωτέρω δεν έπεισαν την Τουρκία. Όπως αποδείχτηκε αργότερα το 1996, στον απόηχο της υπόθεσης Σουσουλνούκ οι τουρκικές μυστικές υπηρεσίες δρώντας βάσει σχεδίου προέβησαν σε εκτεταμένους εμπρησμούς ελληνικών δασών σε περιοχές της

⁹¹ Σχεδίαση και προαναγγελία εκτελέσεως μεγάλης κλίμακας αεροναυτική άσκηση στο χώρο του Αιγαίου σε περιοχή που είχε ήδη προγραμματισθεί ελληνική άσκηση, κατά την περίοδο που η νέα σύμβαση για το δίκαιο της Θάλασσας τίθεντο σε ισχύ

⁹² Alexis Heraclides, *The Greek-Turkish Conflict in the Aegean -Imagined Enemies*, p.185

χώρας ως αντίποινα για την υποτιθέμενη ελληνική ανάμειξη στο κουρδικό αλλά και σε στοχευμένες δολοφονίες αντιφρονούντων σε Ελλάδα και Κύπρο. Επιπλέον οι εν λόγω αιτιάσεις συνέτειναν στην ενδυνάμωση του συνδρόμου των Σεβρών⁹³ στην Τουρκία αλλά και στη διατύπωση της πεποίθησης για την υλοποίηση από πλευράς της του δόγματος των 2 1/2 πολέμων δηλαδή δυνατότητας «ταυτόχρονης» διεξαγωγής ενός πολέμου με Ελλάδα και Συρία και αντίστοιχα μισού «εσωτερικού» πολέμου με τους Κούρδους αυτονομιστές. Παράλληλα η Τουρκία συνέχισε την προσέγγιση προς τους βόρειους γείτονες της Ελλάδας, γεγονός που η Ελλάδα με βάση το περιεχόμενο της εξέλαβε ως διαρκή τουρκική απόπειρα από βορράν περικύκλωσής της όπως στην περίπτωση της Αλβανίας,⁹⁴ αφορμής δοθείσας από την πρόσκαιρη επιδείνωση των ελληνοαλβανικών σχέσεων, ένεκα του επεισοδίου της Επισκοπής τον Απρίλιο 1994.

Στο διεθνές σκηνικό σημαντική θεωρείται η έγκριση της τελωνειακής σύνδεσης ΕΕ και Τουρκίας τον Ιανουάριο 1996 αφού πρώτα η χώρα μας το Μάρτιο του 1995 εξασφάλισε την αποδοχή από το συμβούλιο της ΕΕ της έναρξης διαπραγματεύσεων για την εισδοχή της Κυπριακής δημοκρατίας στην ΕΕ.

4.4 Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών

Σ' όλο αυτό κλίμα το ΝΑΤΟ δεν προβαίνει σε πρωτοβουλίες προς τη μία ή την άλλη πλευρά. Μόνο οι ΗΠΑ ανησυχούν όταν η εγγύτητα των στρατιωτικών δυνάμεων των δύο κρατών στο επιχειρησιακό αεροναυτικό περιβάλλον του Αιγαίου γεννά φόβους για κάποιο απροσχεδίαστο θερμό επεισόδιο. Συναφώς οι ΗΠΑ πέραν από την ενεργή τους ενασχόληση με το θέμα του «Μακεδονικού» και την αξιολόγηση ως γεωστρατηγικά συμφέρουσας της βιωσιμότητας της υπόψη οντότητας, αποπειρώνται, ανεπιτυχώς, να πείσουν Ελλάδα και Τουρκία να έρθουν σε συμπληρωματική

⁹³ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, σ.455 και Alexis Heraclides, *The Essence of the Greek-Turkish Rivalry: National Narrative and Identity*, (Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, October 2011) pp.20-21. Επίταση του φόβου δηλαδή διαμελισμού από κινήσεις της δύσης κατά το πρότυπο της αντίστοιχης συνθήκης την επαύριον της ήττα των Οθωμανών στο Α' ΠΠ. Αυτά εκφράζονταν από την επίδειξη ενδιαφέροντος και τη δραστηριοποίηση με δυτική παρακίνηση ΜΚΟ με στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων στην Τουρκία αλλά και την υποστήριξη σε διάφορες δυτικές ευρωπαϊκές χώρες οργανώσεων που ανήκαν στο ευρύ φάσμα του κουρδικού αυτονομιστικού κινήματος.

⁹⁴ Tozun Bahcheli, Theodore A Coulombis, Carley Patricia *Greek-Turkish Relations and U.S. Foreign Policy Cyprus, the Aegean, and Regional Stability* (Washington: United States Institute of Peace, 1997), pp22-23. Μετά την κατάργηση του κομμουνιστικού καθεστώτος το 1991 η υφιστάμενη κύρια αλβανική ναυτική βάση ανοικοδομήθηκε με έξοδα της Τουρκίας και βάσει διμερούς συμφωνίας Αλβανίας-Τουρκίας το τουρκικό ναυτικό έχει το δικαίωμα να τη χρησιμοποιεί. Το 1992 υπογράφηκε συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας Αλβανίας-Τουρκίας, η οποία περιλάμβανε την ανοικοδόμηση του ναυστάθμου από τη Τουρκία, παράλληλα με την παροχή πρόσβασης για τουρκική χρήση. Η Τουρκία βοήθησε την Αλβανία σε μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού της σημερινής Ναυτικής Ακαδημίας και των εγκαταστάσεων επισκευής στο Πασαλιμάνι.

ευρύτερου χαρακτήρα συμφωνία για τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ) στο χώρο του Αιγαίου. Αντίστοιχη κατάληξη είχε η πρωτοβουλία τους για την έναρξη ελληνοτουρκικού διαλόγου για τον επιχειρησιακό ρόλο στο Αιγαίο (καλοκαίρι 1995). Αυτή η προσπάθεια προσέκρουσε στις διαφορετικές προτεραιοποιήσεις των δύο κρατών για τα μεταξύ τους θέματα, στην κυβερνητική αστάθεια στην Τουρκία (Οκτ 1995) αλλά και στο γεγονός ότι η Ελλάδα βρισκόταν σε ιδιόμορφη κατάσταση λόγω της ασθενείας του Έλληνα πρωθυπουργού από τον Δεκέμβριο του 1995 που δεν ευνόησε στην ανάληψη των minimum δεσμεύσεων. Πρωτοβουλίες σε διμερές επίπεδο (ΕΑΧ Ε-Κ) με τρίτες χώρες ή δικαιοπολιτικές εξελίξεις (UNCLOS 1982) προσέδωσαν περαιτέρω ρευστότητα στο περιβάλλον ασφαλείας σε Ανατολική Μεσόγειο και Αιγαίο.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Περίοδος 1996-2004

5.1 Γενικά

Για πρώτη φορά μετά το 1987 οι δύο χώρες ήρθαν στα πρόθυρα της θερμής εμπλοκής. Έκτοτε (1996) ο διεθνής και ο συμμαχικός παράγοντας με διαφορετικά κίνητρα παρενέβη με πρωτοβουλίες και παραινέσεις αποτροπής αντίστοιχου περιστατικού μελλοντικά. Αντίστοιχα υπήρξαν πρωτοβουλίες στις δύο χώρες δρομολόγησης της άμβλυνσης των διμερών εντάσεων.

Κομβικά γεγονότα σχετικά με το κεντρικό ερώτημα της ανάλυσης συνιστούν η κρίση των Ιμιών, η κρίση των πυραύλων S-300 που ενέπλεξε Ελλάδα και Κύπρο, οι εξελίξεις στο κουρδικό με τη σύλληψη του ηγέτη του PKK Οτσαλάν με παράμετρο ελληνικής εμπλοκής, το ανακοινωθέν της Μαδρίτης,⁹⁵ η δια του σχεδίου Ανάν απόπειρα επίλυσης του Κυπριακού και η είσοδος της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ. Η διάδραση των 2 κρατών ετεροκαθορίζεται σημαντικά από την επίδραση διεθνών γεγονότων, όπως η εμπλοκή του ΝΑΤΟ στο Κοσσυφοπέδιο, η επίθεση στους Διδύμους Πύργους της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, που σηματοδοτεί μια νέα έκφανση του φαινομένου της τρομοκρατίας αλλά και η μεγαλύτερη εμπλοκή των ΗΠΑ στα δρώμενα της Μέσης Ανατολής.⁹⁶

5.2 Εσωτερικές Πολιτικές Εξελίξεις στις Δύο Χώρες

Για την Ελλάδα η εν λόγω χρονική περίοδος εμπεριέχει σημαντικό αριθμό πολιτικών ανακατατάξεων. Έχουμε την εκλογή στην ηγεσία της κυβερνώσας παράταξης του Κων/νου Σημίτη, η οποία δίνει τέλος στην αβεβαιότητα στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό λόγω της μακρόχρονης ασθενείας του ιστορικού ηγέτη της παράταξης. Η επικράτηση του νέου πρωθυπουργού στις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις 1996 και 2000 συντέινει ώστε να προσδώσει το προσωπικό του στίγμα στη συνολική διακυβέρνηση της χώρας. Η περίοδος αναφοράς συνοδεύεται από την αντικατάσταση του στην κομματική ηγεσία με την ολοκλήρωση της κυβερνητικής θητείας του και με την ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας από τη συντηρητική παράταξη υπό τον Κώστα Καραμανλή.

⁹⁵ που συμβόλιζε μια διαφορετική φιλοσοφία προσέγγιση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις

⁹⁶ που αποτυπώνεται κυρίως με τη ένοπλες επεμβάσεις του στο Αφγανιστάν 2001 για την καταπολέμηση των Ταλιμπάν και της Αλ Κάιντα και στο Ιράκ (2003) με πολλαπλή στόχευση (ανατροπή καθεστώτος μη φιλικού, καταπολέμηση της τρομοκρατίας, κατοχή και χρήση από ένα καθεστώς διεθνή ταραξία όπλων μαζικής καταστροφής)

Στην τουρκική πολιτική σκηνή συνεχίζεται το φαινόμενο των ασταθών κυβερνήσεων συνεργασίας μεταξύ κομματικών σχηματισμών κοσμικού χαρακτήρα αλλά και από την συγκεκαλυμμένη επέμβαση του στρατού, το λεγόμενο «Βελούδινο» πραξικόπημα που τερμάτισε πρόωρα το τουρκικό ισλαμιστικό διάλειμμα διακυβέρνησης υπό τον Νεσμετίν Ερμπακάν. Η μετάβαση στον 21^ο αιώνα συνδέεται με τη βαθιά οικονομική κρίση στην Τουρκία, την προσφυγή της για στήριξη στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τη συντελεσθείσα απονομιμοποίηση του κοσμικού κεμαλικού κατεστημένου. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το δυτικό ενδιαφέρον για το πείραμα της διακυβέρνησης από ένα μετριοπαθές Ισλάμ που καλλιεργούσε εντέχνως έξωθεν το φιλοευρωπαϊκό, φιλελεύθερο και δημοκρατικό προφίλ οδήγησε στην εκλογική κοινοβουλευτική επικράτηση του κόμματος της δικαιοσύνης AKP και τη βαθμιαία παγίωση του ηγέτη του Ερντογάν, ως αδιαμφισβήτητου κυριάρχου στην τουρκική εσωτερική πολιτική σκηνή.

5.3 Διάδραση Προκλήσεων Ασφαλείας στην Περιοχή

Η αφετηρία της υπόψη περιόδου ξεκινά από ένα φαινομενικά τυχαίο γεγονός (Δεκέμβριος 1995), την προσάραξη ενός τουρκικού φορτηγού πλοίου σε μία από της νησίδες Ίμια πλησίον της Καλύμνου. Με αφορμή αυτό το γεγονός ξετυλίχθηκε αντιπαράθεση των δύο χωρών γύρω από την κυριαρχία στα 2 νησιά που μετεξελίχθηκε από την ανταλλαγή ρηματικών διακοινώσεων μεταξύ των ΥΠΕΞ σε ευρύτατη διμερή στρατιωτική κινητοποίηση και με τον κίνδυνο της θερμής σύγκρουσης να αποφεύγεται μετά την πρωτοβουλία των ΗΠΑ, με αφωνία από την ΕΕ. Η κρίση επέτρεψε στην Τουρκία να διατυπώσει τη θεωρία των «γκρίζων ζωνών» στο Αιγαίο αμφισβητώντας λεκτικά και πρόσκαιρα έμπρακτα, το συμβατικά κατοχυρωμένο εδαφικό καθεστώς σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο.⁹⁷ Ο χειρισμός της κρίσης από την Ελλάδα αποτιμάται τουλάχιστον αποσπασματικός και άνευ συντονισμού,⁹⁸ αναμενόμενο για μια κυβέρνηση νεοπαγή, με τη διαδικασία ψήφου εμπιστοσύνης σε εξέλιξη και με τον επικεφαλής της να μην έχει τον αποφασιστικό έλεγχο κομματικού και κυβερνητικού μηχανισμού. Συναφώς τα εκπεμπόμενα μηνύματα αποτροπής προς την τουρκική πλευρά ήταν συγκεκριμένα, ασαφή και αλληλοσυγκρουόμενα. Αντίστοιχα η τουρκική πλευρά, καίτοι με επισφαλή

⁹⁷ Με τις διεθνείς Συνθήκες της Λοζάνης (1923) και ειρήνης των Παρισίων (1947)

⁹⁸ Χρήστος Λυμπέρης, Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες, (Αθήνα: Ποιότητα ,2005) σ. 581-583. Διεφάνη δηλαδή ότι η Ελληνική κυβέρνηση παρασύρθηκε σε μια στρατιωτικοποίηση που δεν ήταν η πρώτη επιλογή του πρωθυπουργού αλλά και ο οποίος δεν είχε ένα σαφές σχέδιο απεμπλοκής.

κοινοβουλευτικά κυβέρνηση κινήθηκε κατά τρόπο τυχοδιωκτικό,⁹⁹ πλην όμως όπως εμφανίζεται από επιμέρους δράσεις το κεμαλικό κατεστημένο της πολιτικοστρατιωτικής γραφειοκρατίας, παράλληλα ενεργόν, είχε προδιαγραφμένους σαφείς στόχους, μη περιοριζόμενους στην ικανοποίηση εσωτερικών αναγκών επιβίωσης¹⁰⁰ και οι οποίοι συνέτειναν στον εξαναγκασμό της Ελλάδας σε μια συνολική πολιτική διαπραγμάτευση.

Με αφορμή την παρ' ολίγον θερμή ανάφλεξη αλλά και τον κίνδυνο για τη σταθερότητα της Ανατολικής Μεσογείου και την ενότητα της συμμαχίας και με την επίκληση της αποφυγής επανάληψης ανάλογου περιστατικού στο μέλλον, οι ΗΠΑ, χωρίς να μπαίνουν στο blame game, προσπάθησαν να εφελκύσουν τις δύο χώρες σε διάλογο. Σκοπός ήταν να δημιουργηθεί ένα κλίμα συνεργασίας μέσω συμφωνίας μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης (MOE) και ακολούθως η δια του διαλόγου επίλυση των διμερών προβλημάτων στο βαθμό που να αποκαθίσταται η σταθερότητα της περιοχής και κατ' επέκταση η εξυπηρέτηση των ίδιων γεωστρατηγικών συμφερόντων. Οι ΗΠΑ εκτιμούσαν ως καίρια τη βαρύτητα της Τουρκίας για τα γεωστρατηγικά τους συμφέροντα. Η όποια περιδίνηση της Τουρκίας με το ισλαμιστικό πείραμα θεωρούσαν ότι δε θα μπορούσε να αναιρέσει το φιλοδυτικό προσανατολισμό της, ενώ οποιαδήποτε αρνητική εξέλιξη προς την κατεύθυνση αυτή, την εκτιμούσαν ως ελέγξιμη μέσω του leverage στο στρατιωτικοδιπλωματικό κατεστημένο της. Αντίθετα θεωρούσαν ως προβληματική την πολιτική της Ελλάδος στην περιοχή, ιδιαίτερα όπως αυτή εκφράστηκε στη Γιουγκοσλαβία αλλά κυρίως δια της επιλογής του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού χώρου με την Κύπρο και της προοπτικής πρόσκτησης και εγκατάστασης στη Κύπρο του στρατηγικού ρωσικής προέλευσης πυραυλικού συστήματος S-300. Απ' την άλλη πλευρά, διέβλεπαν με καχυποψία το βαθμιαίο απογαλακτισμό της ΕΕ από τη σφαίρα επιρροής τους καθώς και την προοπτική βαθμιαίας εντάξεως των χωρών της Κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης στην ευρωπαϊκή ενοποιητική¹⁰¹ διαδικασία. Στο πλαίσιο της εξουδετέρωσης ενός ολοένα και λιγότερο ελέγξιμου παράγοντα οι ΗΠΑ επιθυμούσαν, πλην του Ηνωμένου Βασιλείου, περαιτέρω μοχλούς ελέγχου των εξελίξεων εντός ΕΕ. Ως εργαλείο επελέχθη η Τουρκία. Η υπόψη χώρα, ογκώδης και οπισθοδρομική σε σχέση με της υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες εντός της ΕΕ, με διαφορετική πολιτική κουλτούρα, με τεράστιες οικονομικές ανισότητες,

⁹⁹ Η Τανσού Τσιλέρ θεωρούσε ότι η επίδειξη πυγμής στην κρίση θα ενίσχυε την θέση στην τουρκική πολιτική σκηνή και θα την καθιέρωνε ως σημαντικό παράγοντα με ουσιαστικό λόγο στις εξελίξεις

¹⁰⁰ Στη λογική της αποσυμπίεσης της λαϊκής δυσανεκτικότητας δια της της εξαγωγής των εσωτερικών εντάσεων στις εξωτερικές σχέσεις τις χώρας

¹⁰¹ Κατά την πρώτη επίσκεψη τον Απρίλιο του 1996 του Έλληνα πρωθυπουργού στις ΗΠΑ

έντονο εθνικισμό και διαφορετική κουλτούρα στη λήψη αποφάσεων, θα κλώνιζε το ευρωπαϊκό ενοποιητικό εγχείρημα μέχρι της αναίρεσής του.

Αντίστοιχα η ελληνική κυβέρνηση κατά τον απολογισμό της κρίσης των Ιμίων αποκρυστάλλωσε τις νέες κυβερνητικές επιλογές που επεδίωκαν την αποφυγή οποιασδήποτε νέας θερμής αντιπαράθεσης με την Τουρκία προκειμένου να αφοσιωθεί η χώρα στην καλύτερη προσαρμογή στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και πολιτική ενοποίηση σε συνδυασμό με την εισδοχή της Κύπρου στο Ευρωπαϊκό Ενοποιητικό εγχείρημα. Υπό αυτή την έννοια κατά την πρώτη επαφή με τις ΗΠΑ εξηγγέλθη η νέα προσέγγιση ως προς την Τουρκία, η λεγόμενη βήμα προς βήμα προσέγγιση.¹⁰² Επιγραμματικά, αυτή συνίστατο στην παραπομπή της διαδικασίας για τη διευθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ), ενώ προκειμένου περί της μη άρσεως, από την Τουρκία της αμφισβητήσεως των Ιμίων προσφυγή και για το ίδιο θέμα στο ΔΔΧ. Παράλληλα θα επιδιωκόταν η βαθμιαία εμπέδωση διμερούς διαλόγου επί θεμάτων ήσσονος σημασίας (όπως το εμπόριο, η λαθρομετανάστευση και ο τουρισμός).¹⁰³

Στο ίδιο πλαίσιο της αποφυγής επανάληψης ενός θερμού επεισοδίου μεταξύ των δύο χωρών ή μιας θερμότερης πολεμικής εμπλοκής προτάθηκαν, με πρωτοβουλία ΗΠΑ/NATO συμπληρωματικές πρακτικές αποκατάστασης ελληνοτουρκικών διαύλων επικοινωνίας. Στον πυρήνα τους περιείχαν την ενίσχυση, επιβεβαίωση και συμπλήρωση των ΜΟΕ που οι βασικές αρχές τους υπήρχαν από το 1988.¹⁰⁴ Οι νέες/συμπληρωματικές ρυθμίσεις αφορούσαν στη διάρκεια moratorium ασκήσεων, στην πρόβλεψη για συμπληρωματικούς διαύλους διμερούς απευθείας επικοινωνίας, στην εμπλοκή διαδικασιών και κέντρων της Συμμαχίας¹⁰⁵ για παρακολούθηση των στρατιωτικών δραστηριοτήτων στο Αιγαίο και την αποτύπωση της αεροπορικής και επιχειρησιακής εικόνας, στον καθορισμό των διαδικασιών διευκρίνησης της ταυτότητας και αναγνώρισης των εισερχομένων στρατιωτικών Α/Φ στο χώρο του Αιγαίου και τέλος του φέροντος οπλισμού των Α/Φ στο πλαίσιο ασκήσεων.¹⁰⁶ Δεν κατέστη δυνατή η υιοθέτηση αυτής της δέσμης μέτρων στο σύνολο τους από τους ενδιαφερόμενους οπότε η διμερής κατάσταση παρέμεινε ασταθής. Η απόρριψη από τη Ελλάδα, αντίστοιχου περιεχόμενου προτάσεων

¹⁰² Panayotis J. Tsakonas, *The Incomplete Breakthrough-in Greek-Turkish Relations-Grasping Greece's Socialization Strategy*, pp 57-59.

¹⁰³ Nikos Kotzias, Eu, Turkey and Greece: The Paradoxes of Convergence in Anastakis, Othon Nicolaidis, Kalypso Aude Oktem Kerem, *In the long shadow of Europe: Greeks and Turks in the era of Postnationalism*, (Leiden: Martinus Nijhoff, 2009), pp263-270.

¹⁰⁴ Συμφωνία Παπούλια –Γιλμάζ

¹⁰⁵ Το στρατηγείο της Νεαπόλεως του NATO στην Ιταλία

¹⁰⁶ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, σ.455

του τούρκου πρωθυπουργού Γιλμάζ, διαδόχου της Τσιλέρ, το Μάρτιο 1996, δεν συνέτεινε στην άμβλυνση των διμερών διαφορών.^{107 108}

Μετά τα Ίμια, η ΕΕ αρχικά λεκτικά παρείχε την υποστήριξη στην Ελλάδα με την ενσωμάτωση κάποιας μορφής πίεσης στο κείμενο απόφασης που προέκυψε από το Συμβούλιο σύνδεσης ΕΕ-Τουρκίας.¹⁰⁹ Τα υπόψη κριτήρια ήρθαν να προστεθούν στα αντίστοιχα κριτήρια της Κοπεγχάγης 1993¹¹⁰ τα οποία είναι επιπλέον των συμβατικά προαπαιτούμενων των υποψηφίων για την ένταξη στην ΕΕ χωρών. Βεβαίως οι εκάστοτε προεδρίες ΕΕ συνέχιζαν να ενασκούν πιέσεις για την άρση των ελληνικών επιφυλάξεων ως προς την τουρκική χρηματοδότηση από κοινοτικά κονδύλια. Στις κοινοτικές πρωτοβουλίες εξομάλυνσης των ελληνοτουρκικών διαφορών διακρίθηκε αυτή της Ολλανδικής Προεδρίας, της άτυπης τετραμερούς επιτροπής σοφών¹¹¹ με αξιόλογο έργο που τερματίστηκε με τουρκική πρωτοβουλία κατόπιν της δυσμενούς έκβασης για την Τουρκία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων του Λουξεμβούργου (Δεκ 1997), που για την Κύπρο είχε θετική κατάληξη.¹¹² Η εξέλιξη ήταν μάλλον απρόσμενη για την Τουρκία, δεδομένης της προηγηθείσας παρέμβασης των ΗΠΑ στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής του NATO της Μαδρίτης (Ιούλιος 1997) που οδήγησε στο ομώνυμο κοινό ανακοινωθέν από τους ηγέτες¹¹³ των δύο χωρών. Το νέο στοιχείο, του κατά άλλα μη δεσμευτικού κειμένου, πέραν των κοινοτυπιών¹¹⁴ εντοπιζόταν στην έκφραση « *σεβασμό στα νόμιμα ζωτικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα της κάθε πλευράς...*», η οποία κατά πολλούς Έλληνες αναλυτές θεωρήθηκε ως διολίσθηση από τις πάγιες ελληνικές θέσεις.^{115 116}

Κοινές διμερείς προκλήσεις ασφαλείας όπου δεν υπήρξε άμεση συμμαχική εμπλοκή επιπλέον συνιστούσαν:

¹⁰⁷ Για το περιεχόμενο προτάσεων Γιλμάζ (Μάρτιος 1996) βλ. Άγγελος Μ. Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.489

¹⁰⁸ Γιάννης Δ. Σακκάς, Η Ελλάδα στη Μεσόγειο, 1950-2004:Εξωτερική Πολιτική και Περιφερειακές Συγκρούσεις (Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών συγγραμμάτων «Kallipos»,2015),σ.102

¹⁰⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.455.Για το κείμενο αυτό των αρχών που έπρεπε να ακολουθήσει η Τουρκία.

¹¹⁰ Τα οποία και συμπληρώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης που επακολούθησε

¹¹¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.499-502.Συγκροτήθηκε την άνοιξη 1997 και περιελάμβανε στην σύνθεσης της 2 εμπειρογνώμονες από κάθε χώρα, μη κρατικούς αξιωματούχους, όχι αναγκαία υπηκόους των 2 χωρών.

¹¹² Εκεί καθορίστηκε ημερομηνία ένταξης για την Κύπρο ενώ η Τουρκία δεν περιελήφθη, παρακάμπτοντας και τις τουρκικές αιτιάσεις που ήθελε σύνδεση της Κυπριακής ένταξης με τη δική της

¹¹³ Του Τούρκου Προέδρου Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και του Έλληνα Πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη

¹¹⁴ περί ειρηνικής επίλυσης των διαφορών, σεβασμού κυριαρχίας και αποφυγής μονομερών ενεργειών

¹¹⁵ Άγγελος Μ. Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.503-508.Για το περιεχόμενο σχολιασμό του ανακοινωθέντος της Μαδρίτης.

¹¹⁶ Ioannis Th. Mazis Markos I. Troulis. “. Greece's Aegean Policy in the Post-Cold War Period II. In: Ege Jeopolitigi . Vol. 1. 2020th ed. Ankara: Atlas Akademik Basim Yayin Dağıtım Tİ C. LT D. ŞTİ; 2020. pp. 851-857

α. Η κρίση της αγοράς και πρόθεσης εγκατάστασης στο έδαφος της κυπριακής δημοκρατίας των ρωσικής κατασκευής πυραύλων S-300.¹¹⁷ Η εν λόγω πρωτοβουλία που ξεκίνησε από πρόταση του Έλληνα ΥΠΑΜ ελήφθη στο πλαίσιο της της αμυντικής θωράκισης της μεγαλονήσου και της υλοποίησης του κοινού αμυντικού δόγματος, όμως εκτιμήθηκε και ως επιπρόσθετο διαπραγματευτικό όπλο στο πλαίσιο των υφιστάμενων συνομιλιών για την επίλυση του Κυπριακού. Η φύση και η χώρα προέλευσης του όπλου επέφερε την σκλήρυνση της Τουρκικής στάσης¹¹⁸ με κίνδυνο νέας ανάφλεξης στην Ανατολική Μεσόγειο. Επέσυρε σημαντικές πιέσεις από τις ΗΠΑ που διέβλεπαν αρνητικά την εγκατάσταση ρωσικού οπλικού συστήματος και έμμεσα την απόπειρα αναβίωσης της ρωσικής επιρροής στην περιοχή και άρα στην αυξημένη ρωσική δυνατότητα παρακολουθήσεως συμμαχικών δραστηριοτήτων στην κρίσιμη περιοχή του Σουέζ και της ανατολικής Μεσογείου αλλά και την εν γένει εισδοχή μη νατοϊκών οπλικών συστημάτων τόσο στην Κύπρο, όπου αυτή συνιστούσε παραβίαση του από την δεκαετία του 1980 embargo όπλων, όσο και στην Ελλάδα. Η κρίση έληξε με την εγκατάσταση των εν λόγω πυραύλων στην Κρήτη και με τη διάθεση από τη χώρα μας, ως αντιστάθμισμα, αντίστοιχων οπλικών συστημάτων στην Κύπρο,¹¹⁹ σηματοδοτώντας κατ' ουσία υποχώρηση της ελληνικής και της ελληνοκυπριακής πλευράς. Εδώ αποκαλύφθηκε μια πάγια καιροσκοπική ιδιομορφία, της προσωπικής πολιτικής πρακτικής του Έλληνα πρωθυπουργού, που δρούσε ανασταλτικά στην επιζητούμενη αποτελεσματικότητα της.¹²⁰

β. Το θέμα Οτσαλάν, όπου η Ελλάδα ενεπλέχθη δευτερογενώς. Διήρκεσε από το φθινόπωρο 1998 και έληξε με τη σύλληψη του Κούρδου ηγέτη από τις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες τον Φεβρουάριο 1999 κατά την αποχώρηση του από την Ελληνική πρεσβεία στην Κένυα. Ένα θέμα που ξεκίνησε από τη βαθύτερη Συριοτουρκική διένεξη για τον έλεγχο των νερών του Ευφράτη ποταμού μετεξελίχθηκε σε θέμα εξαναγκασμού της Συρίας να σταματήσει να παρέχει άσυλο και ενίσχυση στην οργάνωση PKK και στον

¹¹⁷ Το υπόψη θέμα εκδηλώθηκε μεταξύ Ιανουαρίου 1997 ως και Δεκεμβρίου 1998

¹¹⁸ Πέραν λεκτικών απειλών διεξήχθησαν στα κατεχόμενα ασκήσεις με περιεχόμενο την προβολή των εικαζόμενων εγκαταστάσεων των πυραύλων στην Κύπρο

¹¹⁹ Μοίρας K/B A/A Πυραύλων TOR M1 και των A/K Πυραύλων ZUZANA

¹²⁰ Ο πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης άφηνε να εκδηλώνονται πρωτοβουλίες ετέρων κυβερνητικών παραγόντων, ώστε να φαίνεται ότι έχουν την αποδοχή του και όταν αυτές ευοδωθούν να επεμβαίνει σε καθοριστικό σημείο ώστε να καρπώνεται την αντίστοιχη πρωτοβουλία σύλληψης τους, ενώ στην αντίθετη περίπτωση, σ' αυτές των λανθασμένων επιλογών πολιτικής να αποδίδονται από κυβερνητικούς κύκλους σε έλλειψη συντονισμού ή σε μονομερείς πρωτοβουλίες που δεν εξυπηρετούσαν τη συγκροτημένη επίσημη κυβερνητική πολιτική στο υπόψη θέμα.

ηγέτη της.¹²¹ Η απειλή της τουρκικής στρατιωτικής κλιμάκωσης οδήγησε στην έξωση του Οτσαλάν από τη Συρία και στην πολύμηνη περιπλάνηση του σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες της Ρωσίας και της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένων, χωρίς καμιά να δεχθεί να τον φιλοξενήσει λόγω των πιέσεων από τις ΗΠΑ¹²² και την Τουρκία. Η σύλληψη του κούρδου ηγέτη μετά το τελευταίο σταθμό της περιπλάνησής του στην ελληνική πρεσβεία της Κένυα, πέρα από την πρόσκαιρη ανθελληνική κουρδική αντίδραση, εμφάνισε τις εγγενείς αρρυθμίες της επίσημης ελληνικής πολιτικής και κυβερνητικής λειτουργίας, παρείχε δε, το επικοινωνιακό πλεονέκτημα στη Τουρκία¹²³ να αμφισβητήσει πειστικά την ειλικρίνεια των ελληνικών προθέσεων περί επιθυμίας προσέγγισης και ειρηνικής επίλυσης των διμερών διαφορών.

Ακολούθως γεγονότα, θεωρηθέντα κομβικά για τις διμερείς σχέσεις, ήταν ο συνδυασμός της πλήρους ελληνικής ενσωμάτωσης στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Νομισματική Ενοποίηση, της χωρίς αστερίσκους εισδοχής της Κύπρου στην ΕΕ με την παράλληλη ελεγχόμενη προώθηση της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ.¹²⁴ Αναντίρρητα στις προαναφερθείσες στρατηγικές επιλογές παρεμβλήθηκαν δύο ακόμα γεγονότα, ήτοι η πολεμική εμπλοκή του NATO στην κρίση του Κοσσυφοπεδίου και η συνακόλουθη ανθρωπιστική κρίση και η θετική ανταπόκριση των δύο χωρών στην αντιμετώπιση των συνεπειών των σεισμών, που τις έπληξαν διαδοχικά, το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1999 αντίστοιχα, που συνέτεινε στην διπλωματική προσέγγιση τους. Ως βέλτιστη επιλογή των δύο προαναφερθέντων στρατηγικών επιλογών¹²⁵ επιλέχθηκε όπως η Ελλάδα άρει το βέτο της εισδοχής της Τουρκίας στην ΕΕ. Η υπόψη στρατηγική αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση της φιλοευρωπαϊκής μερίδας εντός της Τουρκίας και δι' αυτής στη σταδιακή ουσιαστική θετική αλλαγή νοοτροπίας- θεσμών- μηχανισμών της γείτονος. Μακροπρόθεσμα η αλλαγή αυτή, μέσα και από την υιοθέτηση ενός οδικού χάρτη, θα

¹²¹ Το καθεστώς Άσαντ με τη σειρά του με την χειραγώγηση του κουρδικού αποσχιστικού κινήματος επιθυμούσε να άρει το διαπραγματευτικό/ γεωγραφικό πλεονέκτημα της Τουρκίας στο θέμα της διαχείρισης των νερών του Ευφράτη αλλά και ως μια μορφή ελέγχου επί μιας Τουρκίας, που δεν επεδίωκε πάντα αρμονικές σχέσεις και εκμεταλλευόταν το γεωστρατηγικό της βάρος αλλά και το «ανήκειν» στην συμμαχία που επεκράτησε κατά τον ψυχρό πόλεμο.

¹²² Οι ΗΠΑ και αρκετές άλλες χώρες θεωρούσαν το PKK αυτή την μαρξιστικής προέλευσης κουρδική οργάνωση ως επιπλέον ανήκουσα στη χορεία των τρομοκρατικών.

¹²³ Κυρίως εντός του πλαισίου των τουρκικών εθνικιστικών κύκλων, ανέδειξαν για ακόμα μια φορά την ελληνική συμπαγνία στην αναβίωση του συνδρόμου της συνθήκης των Σεβρών, στον δυτικής επίνεσης σχεδιασμό της υπονόμησης της τουρκικής εδαφικής ακεραιότητας

¹²⁴ Που παρά τα αρνητικά δεδομένα της απόφασης του Λουξεμβούργου, παρέμεινε ως στρατηγικός στόχος

¹²⁵ Ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ της ΕΕ και εισδοχή της Κύπρου στην ΕΕ, στην προσεχή μελλοντική της διεύρυνση.

συνέτεινε στη σταδιακή μεταβολή των ελληνοτουρκικών σχέσεων σε ευρωτουρκικές και στη δρομολόγηση επίλυσης των διμερών διαφορών με ευρωπαϊκά κριτήρια.¹²⁶ Έτσι η Ελλάδα αφαιρούσε μέρος της εις βάρος της διεθνούς πίεσης σε σχέση με την Τουρκία και την ευρωπαϊκή της προοπτική και έμμεσα ικανοποιούσε και τις ΗΠΑ. Είχε επίσης αντιληφθεί την υποκριτική πολιτική άλλων ευρωπαϊκών χωρών¹²⁷ σε σχέση με την Τουρκία και δεν επιθυμούσε πλέον να δαπανά πολύτιμο πολιτικό κεφάλαιο δια του βέτο χωρίς μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, παρέχοντας ακούσια κάλυψη σε συμφέροντα τρίτων. Στη σύνοδο του Ελσίνκι (Δεκ 1999) ήρθαν οι ελληνικές επιφυλάξεις έναντι της ευρωτουρκικής προοπτικής, απελευθερώθηκαν τα εμπόδια για την διεύρυνση της ΕΕ όπου συμπεριλαμβανόταν και η Κύπρος, ενώ επιβεβαιώθηκαν συγκεκριμένα κριτήρια για τις υπό ένταξη χώρες, που καταδείκνυαν κυρίως την πλευρά της Τουρκίας, που αφορούσαν στην επίλυση των διαφορών με Κ-Μ της ΕΕ.¹²⁸

Η χαραυγή του 21^{ου} αιώνα ανέδειξε μια νέα έκφανση της ισλαμικής τρομοκρατίας. Στις συνέπειές της είχαμε την εμπλοκή των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, με τη συνδρομή τόσο του ΟΗΕ¹²⁹ όσο και του ΝΑΤΟ με την ενεργοποίηση του άρθρου 5.¹³⁰ Ελλάδα και Τουρκία συμμετείχαν διαθέτοντας στρατιωτικά τμήματα στο πλαίσιο επιχειρήσεων αυτού του χαρακτήρα. Στο θετικό momentum που προσέδωσε στη διμερή σχέση η πρόοδος των ευρωτουρκικών σχέσεων προστέθηκε και η με αφορμή την παγκόσμιου χαρακτήρα πρόκληση της διοργάνωσης των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 στην Αθήνα, διεύρυνση της διμερούς συνεργασίας για την καταπολέμηση τόσο απειλών της ισλαμικής τρομοκρατίας αλλά και των ιδιαίτερα απειλητικών μορφών της εγχώριας τρομοκρατίας, στις δύο χώρες. Παράλληλα, στον απόηχο της απόφασης του Ελσίνκι δρομολογούνταν οι λεγόμενες διερευνητικές συνομιλίες μεταξύ υπηρεσιακών παραγόντων των δύο κρατών, συχνότερες την περίοδο 2002-2003. Αντικείμενο είχαν την επικαιροποιημένη λίστα εκκρεμοτήτων μεταξύ των 2 κρατών και την αναζήτηση συγκλίσεων για περαιτέρω ενδεδειγμένη επεξεργασία τους προς επίλυση σε υψηλότερο

¹²⁶ Panayotis J. Tsakonas, *The Incomplete Breakthrough-in Greek-Turkish Relations-Grasping Greece's Socialization Strategy*, pp 89

¹²⁷ Πολλές από τις ευρωπαϊκές χώρες για ίδιους λόγους δεν επιθυμούσαν την πλήρη ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, βολεύονταν από την αρνητική αυτή στάση της Ελλάδας

¹²⁸ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, σ.542-552. Αναλυτικά για τη διαδικασία του Ελσίνκι

¹²⁹ Panayotis J. Tsakonas, *The Incomplete Breakthrough-in Greek-Turkish Relations-Grasping Greece's Socialization Strategy*, pp 93. Με τη μορφή απόφασης του ΣΑ/ΟΗΕ

¹³⁰ Περί συλλογικής άμυνας σε επίθεση κατά κράτους μέλους της συμμαχίας. Ως τέτοια επίθεση θεωρήθηκε το πολύνεκρο τρομοκρατικό κτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 έναντι εμβληματικών στόχων, σε Ουάσιγκτον και Νέα Υόρκη στις ΗΠΑ

πολιτικό επίπεδο. Ενισχυτικά στο θετικό κλίμα επέδρασε η εκλογική επικράτηση των μετριοπαθών ισλαμιστών του ΑΚΡ με τη θεωρούμενη μεταρρυθμιστική/φιλοευρωπαϊκή ατζέντα και η συνακόλουθη «δαιμονοποίηση» του κεμαλικού κοσμικού κατεστημένου για τη γενικότερη τουρκική αναχρονιστική δύσκαμπτη προσέγγιση των διεθνών θεμάτων. Θετική ένδειξη για τις προθέσεις της νέας τουρκικής κυβέρνησης αποτέλεσε η επίδειξη μιας διαφορετικής προσέγγισης στο Κυπριακό και η παράκαμψη του αρνητικού, αλλά παντοδύναμου εντός του τουρκικού πολιτικού κατεστημένου, Ραούφ Ντενκτάς. Βεβαίως οι όποιες παραχωρήσεις, στις οποίες διαφάνηκε ότι προέβαινε η Τουρκία και που εν πολλοίς ενσωματώθηκαν μονομερώς υπέρ αυτής στο σχέδιο λύσης Ανάν δεν υπερέβαιναν τις πάγιες γεωπολιτικές της δικλείδες ασφαλείας.¹³¹ Αυτά έγιναν αντιληπτά από την ελληνοκυπριακή πλευρά και βάρυναν υπέρ της απόρριψης του σχεδίου. Η ευελιξία απόφασης της κυπριακής πλευράς ευνοήθηκε σημαντικά από την απειλή επίκλησης του βέτο από την Ελλάδα για την προς Ανατολάς διερεύνηση της ΕΕ, που επέτυχε την αποδέσμευση της ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ από την επίλυση του πολιτικού της προβλήματος.¹³² Πέραν του Κυπριακού, υποδηλωτική της πάγιας τουρκικής οπτικής των ζητημάτων ασφαλείας στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί η στάση της στον Β΄ πόλεμο του Κόλπου και η μη παροχή αδείας χρήσης του τουρκικού εδάφους στις ΗΠΑ για την εισβολή στο Ιράκ. Η Τουρκία διείδε ότι αυτή θα συντελούσε στην ενίσχυση των κουρδικών αυτονομιστικών τάσεων στο Βόρειο Ιράκ και άρα σε δυσμενείς επιπτώσεις ενίσχυσης αντίστοιχων τάσεων στο έδαφός της.

5.4 Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών

Οι πάγιες τουρκικές επιδιώξεις περί μη γεωστρατηγικής περικύκλωσης (Αιγαίο επέκταση των χωρικών υδάτων), ενότητα τουρκικού κράτους παραμένουν αναλλοίωτες. Έχουμε απλά κυμαινόμενης έντασης ποιοτικές και ποσοτικές αναδιατυπώσεις τους χωρίς να αλλοιώνεται η ουσία τους (package deal). Η Ευρώπη φαίνεται να αποτελεί μια διέξοδο εξημέρωσης του θηρίου και τα πρώτα δείγματα δείχνουν κάποια ύφεση στα ελληνοτουρκικά. Θα αποδειχθεί όπως θα φανεί στη συνέχεια ότι είναι μια ακόμα ευκαιρία για την Τουρκία για αναβάθμιση του διεθνούς

¹³¹ Δεν υπονόμουν τα όποια γεωστρατηγικά οφέλη της Τουρκίας και όχι η ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων, που εξυπηρετούσε η εισβολή και η κατοχή από το 1974 του βορείου τμήματος της Κύπρου αλλά και η εγγύηση της παραμονής των Τουρκικών στρατευμάτων για απροσδιόριστο ή τουλάχιστον για μεταβλητό χρονικό διάστημα στο νησί

¹³² Όπως επιθυμούσε ο Δυτικός παράγοντας αλλά και χώρες εντός της ΕΕ κυρίως το Ηνωμένο Βασίλειο

της status και για την άντληση των αναγκαίων οικονομικών ωφελημάτων ώστε να αναδειχθεί σε περιφερειακή δύναμη.

Η όποια παρεμβολή της συμμαχίας αφορά στην εκ των υστέρων πρόληψη επανάληψης μιας γενικευμένης ανάφλεξης. Στην κατεύθυνση αυτή εντάθηκαν συμμαχικές πρωτοβουλίες συνδρομής στα συμφωνούμενα διμερή Μέτρα Οικοδομήσεως Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ) με τη διάθεση «τεχνικών» κυρίως μέσων επιτήρησης των συμφωνηθέντων.¹³³ Επιπλέον ο ανασχηματισμός της δομής της Συμμαχίας όπως προαναφέρθηκε δεν άμβλυνε προϋπάρχουσες αντιθέσεις αναφορικά με τα όρια ευθύνης του επιχειρησιακού ελέγχου στο Αιγαίο. Αντίστοιχα, η όποια συνεργασία των δύο χωρών στο θέματα της διατήρησης ειρήνης στα Βαλκάνια αλλά και σε συμμαχικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση των νέων ή παλαιότερων εκφάνσεων της τρομοκρατίας δεν μετέβαλε το μεταξύ τους επίπεδο εμπιστοσύνης. Το Κυπριακό, ένα χρονίζον πρόβλημα ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο, παρέμεινε και συνδυάζεται με νέες απειλές που εντοπίζονται στην περιοχή.

¹³³ Κυρίως παροχής μέσων ηλεκτρονικής επιτήρησης όπως διευκρινισμένης αεροπορικής εικόνας

Κεφάλαιο Έκτο

Περίοδος 2004- 2010

6.1 Γενικά

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται σε διεθνές επίπεδο από την εμπλοκή των ΗΠΑ στο χώρο της Μέσης Ανατολής με απώτερο στόχο τον έλεγχο της ενεργειακά κρίσιμης περιοχής και τη φυσική ασφάλεια των τοπικών συμμάχων τους με προτεραιότητα το Ισραήλ και ακολούθως την Τουρκία, όπως και το χτίσιμο συμμαχιών αντίρροπων προς το με πυρηνικές φιλοδοξίες και με υπαρκτές πυρηνικές δυνατότητες Ιράν αλλά και της αναμορφωμένης υπό τον Βλαντιμίρ Πούτιν Ρωσίας.

6.2 Γενική Πολιτική Κατάσταση στις Δύο Χώρες

Στην Ελλάδα η νέα κυβέρνηση προσπάθησε να διατηρήσει το θετικό κλίμα που είχε δημιουργηθεί κατά τον εφελκυσμό της Τουρκίας στην ευρωπαϊκή της πορεία. Επιπλέον είχε να διαχειρισθεί την όποια δυσμενή αντίδραση του διεθνούς παράγοντα από την απόρριψη του σχεδίου Ανάν. Δεν ήταν υπέρ των σφικτών χρονοδιαγραμμάτων του Ελσίνκι για την παραπομπή μετά το 2004 των ανεπίλυτων διμερών διαφορών σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, είχε δε, διαφορετική προσέγγιση περί των διερευνητικών συνομιλιών.¹³⁴ Βεβαίως αργότερα έπρεπε να διαχειρισθεί το πάγωμα της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας με απόφαση του ευρωπαϊκού συμβουλίου του 2006,¹³⁵ ¹³⁶ με ευθύνη και της ίδιας της Τουρκίας, λόγω της πλημμελούς υλοποίησης των υποχρεώσεων της από το πρωτόκολλο της τελωνειακής ένωσης με ΕΕ.¹³⁷ Αντίστοιχα έπρεπε να διαχειρισθεί τα όποια ωφελήματα προέκυπταν και διασφάλιζαν περαιτέρω την ασφάλεια της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ανατολική Μεσόγειο αλλά και τη θέση της εντός της ΕΕ.¹³⁸ Επιπλέον η Ελλάδα προσπαθεί να συμμετάσχει στον

¹³⁴ Που τις θεωρούσε ως ένα συμπληρωματικό μέσω επικοινωνίας και καλλιέργειας θετικού κλίματος διαλόγου αλλά επιθυμούσε πιο συγκεκριμένο προσδιορισμό του είδους των διμερών διαφορών που θα παραπέμπονταν σε ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο

¹³⁵ Alexis Heraclides, and Gizem Alioğlu, Greece and Turkey in Conflict and Cooperation (London: Routledge, 2019) pp.161-162. Πρακτικά από το 2010 και για 40 μήνες δεν εξετάστηκαν νέα ενταξιακά κεφάλαια ως προς την Τουρκία. Επανεκκίνησαν κατά το 2013 (ένα κεφάλαιο που δεν περιλαμβανόταν σε αυτά που είχαν «παγώσει»), μετά τα γεγονότα του Πάρκου Γκεζί, ώστε κατά το σκεπτικό της ΕΕ να μη απομακρυνθεί οριστικά η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας.

¹³⁶ Γιάννης Βαληνάκης, Η Ελλάς των Τεσσάρων Θαλασσών- Το σχέδιο Ελλάς επί τέσσερα, Αθήνα, Ι. Σιδέρης 2020, σ.76

¹³⁷ Ειδικά η συνεχιζόμενη μη αναγνώριση από Τουρκικής πλευράς της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οπότε με βέτο της Κυπριακής Δημοκρατίας, το Δεκέμβριο του 2009, λόγω της προαναφερθείσας στάσης της Τουρκίας έναντι της [μη αναγνώριση της, παρεμπόδιση ενεργειών της που αφορούσαν την εκμετάλλευση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) αλλά και της παρεμπόδισης εντάξεως της Κυπριακής Δημοκρατίας σε διεθνείς οργανισμούς, πάγωσε άλλα έξι (6) ενταξιακά κεφάλαια]

¹³⁸ Γιάννης Βαληνάκης, Η Ελλάς των Τεσσάρων Θαλασσών- Το σχέδιο Ελλάς επί τέσσερα, σ.74

εντεινόμενο ανταγωνισμό επιρροής επί του σχεδιαζόμενου δικτύου αγωγών μεταφοράς και διανομής ενεργειακών πόρων από τις παραγωγές χώρες¹³⁹ στην Ευρώπη, ερχόμενη σε αρχική συμφωνία με Βουλγαρία και Ρωσία χωρίς να παραβλέπει την Τουρκία. Μετά το 2009, συνεκτιμώντας πιέσεις έξωθεν¹⁴⁰ αλλά και τη Βουλγαρική υπαναχώρηση, η νέα κυβέρνηση προσπαθεί να καλλιεργήσει ένα ήπιο κλίμα με την Τουρκία, ενώ στο ενεργειακό προκρίνει την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών ενέργειας. Τα αποτελέσματα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008 μετουσιώνονται σε κρίση χρέους στην Ελλάδα (ήδη από το 2010), που οδηγεί την χώρα, σε καθεστώς οικονομικής επιτήρησης και αναπόφευκτα επηρεάζει αρνητικά την ευελιξία της εξωτερικής πολιτικής. Αντίστοιχα η Κυπριακή κυβέρνηση καταφέρνει να έλθει σε συμφωνία με τις όμορες από ανατολικά και νότο χώρες (Λίβανο, Ισραήλ και Αίγυπτο), να οριοθετήσει και να ανακηρύξει ως προς αυτές την Αποκλειστική της Οικονομική Ζώνη,¹⁴¹ με στόχευση όχι αποκλειστικά ενεργειακή/οικονομική ανάπτυξη αλλά και ως διαπραγματευτικό πλεονέκτημα προς την Τουρκία για την επίλυση του Κυπριακού.

Αντίστοιχα η Τουρκία διάγει περίοδο κυβερνητικής σταθερότητας υπό το ήπιου ισλαμιστικού προσανατολισμού AKP υπό την ηγεσία του Ερντογάν, παρά τα αρχικά θεσμικά προβλήματα της συνύπαρξης/παρακώλυσης εκ μέρους του κεμαλικού προέδρου Σεζέρ. Το AKP αντιμετώπιζε την ευρωπαϊκή προοπτική ως εργαλείο παράκαμψης των στρεβλώσεων του τουρκικού πολιτικού συστήματος από το κεμαλικό κατεστημένο, το οποίο δεν φειδόταν παράλληλα με την φανερή παρακώλυση του προωθούμενου εκσυγχρονισμού, αντιθεσμικών πρωτοβουλιών.¹⁴² Η αποτυχία, ο έγκαιρος εντοπισμός τους σε συνδυασμό με τη δικαστική διερεύνηση των τελευταίων παρείχε στους ισλαμιστές τη δυνατότητα βαθμιαίας αποδόμησης του κεμαλικού συστήματος και σε συνδυασμό με τη συμμαχία με το δίκτυο Gulen, την έναρξη της «άλωσης» του τουρκικού κράτους από τη συμμαχία AKP-υποστηρικτών του. Θα

¹³⁹ Kostas Ifantis, Greece's Energy Security Policy: Between Energy Needs and Geopolitical Imperatives. in Antonio Marquina (ed) Energy Security Visions from Asia and Europe, (London: Palgrave Macmillan, 2008) pp 69-81. Εκτός του Ευρωπαϊκού χώρου, εντοπιζόμενες σε μέση Ανατολή – Κεντρική Ασία (Κασπία Θάλασσα) και Ρωσία.

¹⁴⁰ Κυρίως των ΗΠΑ και της ΕΕ δευτερευόντως που δεν επιθυμούσαν τη στενή ευρωπαϊκή εξάρτηση από τις ρωσικές πηγές ενέργειας

¹⁴¹ Zenonas Tziarras, The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security, (Λευκωσία, Peace Research Institute Oslo, 2019), pp62 -69

¹⁴² Ο σχεδιασμός της αντιθεσμικής εκτροπής του μέσω των σχεδίων Egermekon και Βαριοπούλα, που αξιοποιούσαν ήδη παλιότερο παραθεσμικό μηχανισμό εκτροπής του μέσου της δεκαετίας του 1990 με το όνομα EMASYA. Τα εν λόγω σχέδια ανακαλύφθηκαν έγκαιρα μετά από την δολοφονία ενός φιλοκεμαλικού δικαστή.

πρέπει να επισημανθεί ότι στη διελκυστίνδα εξουσίας στο εσωτερικό της Τουρκίας υπήρξε εκ νέου σενάριο ενεργοποίησης εξελίξεων που προέβλεπαν πρόκληση κρίσεως προς την πλευρά της Ελλάδας.¹⁴³

6.3 Διάδραση των Δύο Χωρών - Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την απουσία επικίνδυνων εντάσεων, παρά τα μεμονωμένα περιστατικά θανατηφόρων ατυχημάτων,¹⁴⁴ οφειλόμενων στην καθημερινή αντιπαράθεση των μαχητικών αεροσκαφών των δύο κρατών στο Αιγαίο, κυρίως χάρη στη ψύχραιμη στάση της Ελλάδος. Βεβαίως η περίοδος αυτή συνδυάζει την τουρκική φαινομενική «επιφανειακή» συμμόρφωση προς την Ευρώπη με το ουσιαστικό πάγωμα της Ευρωπαϊκής της προοπτικής όχι με ελληνική υπαιτιότητα.¹⁴⁵ Τούτων δοθέντων, η τουρκική κυβέρνηση, πέραν της επικράτησης στην εσωτερική πολιτική διαπάλη ισλαμιστών/κεμαλικών, προσανατολίζεται, εκμεταλλευόμενη και την έλξη των αξιόλογων οικονομικών επιτευγμάτων, στο να αναδειχθεί σε περιφερειακή ηγεμονική δύναμη αλλά και πόλος έλξης για τις όμορες μουσουλμανικές χώρες Μέσης Ανατολής και Βορείου Αφρικής όπως και στην Ανατολική Μεσόγειο. Η μέθοδος εξειδίκευσης της υπόψη στόχευσης ήδη από το 2009, ήταν η πολιτική περί μηδενικών προβλημάτων με τις όμορες χώρες¹⁴⁶ με εισηγητή των τούρκο ΥΠΕΞ Αχμέτ Νταβούτογλου. Βεβαίως από το κάδρο αυτό εξαιρούνται η Ελλάδα και η Κύπρος, χώρες που από κοινού οι τούρκοι ισλαμιστές και οι εθνικιστές θεωρούσαν ως παρεμβαίνουσες στο «ζωτικό» Τουρκικό χώρο.¹⁴⁷ Επιπλέον με πυρήνα τις ευρωατλαντικές σχέσεις η Τουρκία προσφέρθηκε ως μεσολαβητής σε περιφερειακές διενέξεις¹⁴⁸ ενώ με μέσα ήπιας ισχύος επέκτεινε την επιρροή της προς αφρικανικές

¹⁴³ Στον όλο παραθεσμικό σχεδιασμό από τους κεμαλικούς για την ανατροπή της κυβέρνησης του ΑΚΡ προβλεπόταν η αφορμή της πρόκλησης ενός θερμού επεισοδίου στο Αιγαίο κατάρριψη αεροσκάφους και αντίστοιχη πρόβλεψη για περιορισμένη εισβολή στη ελληνική Θράκη στο τομέα του βόρειου Έβρου.

¹⁴⁴ Με εξαίρεση το συμβάν που προκάλεσε το θάνατο του Σμηναγού Ηλιάκη στη περιοχή της Κρήτης

¹⁴⁵ Richard Weitz Dr Turkey's New Regional Security Role: Implications for the United States, (Carlisle PA: U.S. Army War College Press, 2014) pp1-15. Με γαλλική πρωτοβουλία, δεν δόθηκε η συγκεκριμένη χρονική προοπτική της πλήρους ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, ενώ ευνοήθηκε μια ειδική σχέση με την ΕΕ- Τουρκία, υποδεέστερη της πλήρους ένταξης, που στην ουσία θα αντλούσε τα ωφέλημα της τεράστιας τουρκικής αγοράς και δεν θα είχε τα μειονεκτήματα της πλημμυρίδας της Ευρώπης από το συνθλιπτικό βάρος του μεγάλου τουρκικού εργατικού δυναμικού.

¹⁴⁶ Jean-Loup Samaan, The East Mediterranean Triangle at Crossroads, (Carlisle PA: Strategic Studies Institute, 2016), pp15-17

¹⁴⁷ Αλέξης Ηρακλείδης, Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειος: 50+1 όψεις των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2021) σ.161. Ως μη μουσουλμανικές χώρες συμπαρατασόμενες ενίσχυναν τη τουρκική γεωστρατηγική περικύκλωση.

¹⁴⁸ Στη διένεξη Συρίας Ισραήλ με αφορμή τα υψίπεδα του Γκολάν (2007-2008) και μεταξύ Σερβίας – Βοσνίας (2010-2011)

χώρες. Οι ΗΠΑ και το NATO αποδέχτηκαν το ρόλο της αυτό εκτιμώντας ότι η τουρκική προσέγγιση θα μπορούσε να λειτουργήσει υπέρ των δυτικών συμφερόντων σε περιοχές που η επέμβαση με μέσα σκληρής ισχύος θα προξενούσε αντιδράσεις και αποσταθεροποίηση. Η Τουρκία εκμεταλλευόμενη το σημαντικό αποτύπωμα των στρατιωτικών δυνατοτήτων της¹⁴⁹ εντός της Συμμαχίας πέτυχε στο θέμα του Ευρωστρατού να αναιρέσει τα όποια ωφελήματα για Ελλάδα και Κύπρο για την ευνοϊκότερη επίλυση του διλλήματος ασφαλείας που η ίδια με τη συμπεριφορά της προκαλούσε.

Η εξωστρεφής τουρκική πολιτική βοηθούμενη και από τη βελτίωση των οικονομικών μεγεθών, επέτρεψε στη χώρα να υπερβεί το όποιο αρνητικό κόστος να συνδράμει τις ΗΠΑ το 2003 στο Ιράκ και συνετέλεσε ώστε η Τουρκία έως και το 2012 να συνεχίσει να θεωρείται από τη Δύση πρότυπο χώρας και άξονας στήριξης της πολιτικής της σε Μεσόγειο και Μ. Ανατολή. Παράλληλα η Τουρκία συνέχισε να εμπλέκεται στο παιχνίδι των αγώνων λόγω και της γειτνίασης με χώρες παραγωγούς σε Μέση Ανατολή, Καύκασο και κεντρική Ασία, ενώ συνέχισε να αμφισβητεί νόμιμες ενέργειες όμορων κρατών οριοθέτησης της ΑΟΖ, άμεσα της Κυπριακής Δημοκρατίας¹⁵⁰ και έμμεσα της Ελλάδας.¹⁵¹ Συνέχισε να αμφισβητεί τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα με την επίδειξη σημαίας αβλαβούς διέλευσης πολεμικών ναυτικών μονάδων εντός ελληνικών χωρικών υδάτων αλλά και υπερπτήσεις οπλισμένων τουρκικών μαχητικών υπεράνω αμφισβητούμενων κατά την Τουρκία κατοικημένων και ακατοίκητων περιοχών της Ελληνικής επικράτειας.

Η επάνοδος της σοσιαλιστικής κυβέρνησης στην Ελλάδα πέραν της πρόσκαιρης επανενεργοποίησης των διερευνητικών συνομιλιών¹⁵² και των διακηρύξεων το 2010 του Ερντογάν στην Αθήνα και του Έλληνα πρωθυπουργού στη σύνοδο των πρέσβων στο Ερζερούμ (Ιανουάριος 2011), αποσκοπούσε κυρίως από τουρκικής πλευράς να ενισχύσει το έξωθεν προφίλ¹⁵³ της Τουρκίας ως σημαίνοντος ηγεμονικού παράγοντα στην περιοχή, ενώ ο όποιος σχεδιασμός του Έλληνα

¹⁴⁹ που αφορούν στο αριθμητικό μέγεθος των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων

¹⁵⁰ Έρευνες από ερευνητικό σκάφος τρίτης χώρας συνοδεία τουρκικών πολεμικών εντός της κυπριακής ΑΟΖ

¹⁵¹ Υποκίνηση της Αλβανικής αντιπολίτευσης να προσφύγει στο αλβανικό συνταγματικό δικαστήριο για να ακυρώσει τη συναφθείσα το 2009 συμφωνία για την ΑΟΖ Ελλάδας Αλβανίας

¹⁵² Spyridon N Litsas. & Aristotle Tziampiris Foreign Policy Under Austerity, Greece's Return to Normality? (London , Palgrave Macmillan 2017)pp.123-128

¹⁵³ Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να αποδοθεί η σύσταση Ανωτάτου Συμβουλίου Συνεργασίας Ελλάδας – Τουρκίας, γνώριμο διπλωματικό εργαλείο επικοινωνιακής προσέγγισης που χρησιμοποίησε και με τη Ρωσία με κράτη του Περσικού Κόλπου και με όμορες χώρες της Μέσης Ανατολής

πρωθυπουργού, περί αναβίωσης διμερώς του πνεύματος στην εξωτερική πολιτική της περιόδου 2002-2003, δεν κατόρθωσε να μορφοποιηθεί λόγω της ενσκηψάσης οικονομικής κρίσης και της κυβερνητικής μεταβολής. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι την υπόψη περίοδο η Τουρκία ενέγραψε υποθήκες ενεργειακών αξιώσεων στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου νοτίως Ρόδου και Καστελόριζου δια της παροχής συνοδείας με πολεμικά της πλοία σε τρίτης υπηκοότητας πλοίο, που διενέργησε επ' ωφελεία της γεωφυσικές έρευνες, έμμεσα αμφισβητώντας τα εκεί νόμιμα κυριαρχικά δικαιώματα Ελλάδας Κύπρου αλλά και υπόμνηση των δυσμενών επιπτώσεων ηθελημένου αποκλεισμού της από μελλοντικά συνεργατικά διακρατικά σχήματα εκμετάλλευσης του ενεργειακού πλούτου της Ανατολικής Μεσογείου.

Η περίοδος σχετικής νηνεμίας στο Αιγαίο,¹⁵⁴ δεν ανταποκρίνεται στην αντίληψη του εγκιβωτισμού της Τουρκίας στα όρια της ευρωπαϊκής προσαρμογής της. Οι δράσεις και οι διακηρύξεις της Τουρκίας σε νοτιοανατολική Μεσόγειο και Μ. Ανατολή προϊδεάζουν τον μελλοντικό σχεδιασμό της εντός της επόμενης δεκαετίας να υποστηρίξει το υψηλό γεωστρατηγικό της όραμα για την Ανατολική Μεσόγειο, με ενεργή διάσταση την συμμετοχή στους σχηματοποιούμενους ενεργειακούς σχεδιασμούς, ανεξάρτητα από τις παραμέτρους του φιλοδυτικού προσανατολισμού και τους υφιστάμενους συσχετισμούς ασφαλείας για τη σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο.

¹⁵⁴ Spyridon N Litsas. & Aristotle Tziampiris Foreign Policy Under Austerity, Greece's Return to Normality? pp.132-133

Κεφάλαιο Έβδομο

Περίοδος 2011- 2021

7.1 Γενικά

Οι προκλήσεις ασφαλείας που κλήθηκαν να ανταποκριθούν και να διαχειριστούν Ελλάδα και Τουρκία αφορούσαν στην εκδήλωση της Αραβικής άνοιξης στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής, και στις παρεπόμενες εξελίξεις τους,¹⁵⁵ στον επανακαθορισμό των γεωστρατηγικών προτεραιοτήτων των ΗΠΑ κυρίως επί προεδρίας Τράμπ, αλλά και αυτών της νεόκοπτης από Ιανουαρίου 2021 προεδρίας Μπάιντεν σε συνδυασμό με τη ρωσική δυναμική διεκδίκηση αυξημένου διεθνούς ρόλου. Η μεταλλασσόμενη ποιοτικά και δομικά ισλαμική τρομοκρατία εξακολουθεί να δρα αποσταθεροποιητικά. Διακριτή είναι η επίδραση στη σταθερότητα του περιβάλλοντος ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου του ανταγωνισμού χωρών στη διανομή, εκμετάλλευση, διακίνηση των ενεργειακών αποθεμάτων της περιοχής αλλά και της εξασφάλισης γεωστρατηγικών πλεονεκτημάτων, όπως και των αρνητικών επιδράσεων της εργαλειοποίησης του μεταναστευτικού από χώρες εν δυνάμει περιφερειακές δυνάμεις στην περιοχή (Τουρκία).

7.2 Συνοπτική Αναφορά στην Εσωτερική Κατάσταση σε Ελλάδα Τουρκία

Στην Ελλάδα η έντονη οικονομική κρίση μετουσιώθηκε σε πολιτική και πρόσκαιρα σε κρίση αμφισβήτησης του υφιστάμενου κομματικού συστήματος. Την περίοδο 2011 έως και 2015 έχουμε ανατροπή του μεταπολιτευτικού κομματικού συσχετισμού και σύναψη επισφαλούς σταθερότητας κυβερνήσεων συνεργασίας με κύρια αποστολή την εσωτερική και οικονομική σταθεροποίηση της χώρας και την υλοποίηση των δεσμεύσεων έναντι των δανειστών της. Προς στιγμή το διεθνές status της Ελλάδας διέτρεξε τον κίνδυνο της ριζικής μεταβολής σε σχέση με τη συμμετοχή της χώρας στη νομισματική ενοποίηση, λόγω διαφορετικών προσεγγίσεων¹⁵⁶ ως προς την εκπλήρωση των οικονομικών υποχρεώσεων της χώρας έναντι του ΔΝΤ και του Ευρωπαϊκού μηχανισμού στήριξης. Όμως υπήρξε διορθωτική ελληνική κυβερνητική επιλογή που επέλεξε τη συνέχιση της συνεργασίας με τους ευρωπαϊκούς/διεθνείς θεσμούς (ΔΝΤ) ως προς την εκπλήρωση των αναληφθέντων οικονομικών υποχρεώσεων. Η διάδοχη κυβέρνηση αυτοδύναμης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας

¹⁵⁵ Η συριακή και λιβυκή διένεξη, οι εξελίξεις στην Αίγυπτο και η έξαρση του μεταναστευτικού

¹⁵⁶ Με επιλογή της νέας κυβερνητικής δικομματικής κυβέρνησης συνεργασίας που προέκυψε από τις εκλογές του Ιανουαρίου 2015

(2019) συνέχισε, χωρίς ιδεολογικούς περισπασμούς, την ομαλή πορεία σε Ευρώπη και τις υφιστάμενες συμμαχίες, διατηρώντας τις χρήσιμες για τα εθνικά συμφέροντα συμβατικές δεσμεύσεις της προκατόχου της. Βεβαίως είχε το πλεονέκτημα της εξόδου της χώρας από τη στενή δημοσιονομική επιτήρηση, πλην όμως σύντομα βρέθηκε ενώπιον νέων προκλήσεων, της συνεχιζόμενης παγκόσμιας υγειονομικής πανδημίας του κορονοϊού αλλά και των διαρκών στοχευμένων έξωθεν αναμοχλεύσεων του μεταναστευτικού, που ήδη είχε δείξει τις απειλητικές του επιπτώσεις για τη συνοχή των ευρωπαϊκών κοινωνιών αλλά και για τη λειτουργική συνοχή και συνέπεια των δράσεων της ΕΕ ως προς το πεδίο αυτό.

Στην Τουρκία μετά από τη νέα εκλογική επικράτηση ΑΚΡ κατά την αρχή της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα συνεχίστηκε η προσπάθεια του υπόψη κόμματος να ελέγξει σε μεγαλύτερο βαθμό τους κρατικούς θεσμούς, όχι πάντα με διαδικασίες συμβατές με τα πρότυπα της δυτικής φιλελεύθερης δημοκρατίας. Η υπόψη κυβερνώσα ανελιπώς από 2003 πολιτική παράταξη επεδίωξε τη μεγαλύτερη χειραγώγηση της οικονομικής διαδικασίας, συχνά με ιδιοτελείς κομματικούς σκοπούς, ενώ συχνές ήταν οι κατηγορίες προς αυτήν περί διαφθοράς όπως καταδείχθηκε από τις δυναμικές εκδηλώσεις του πάρκου Γκεζί. Επιπλέον συνεχίστηκαν οι εκκαθαρίσεις της κρατικής μηχανής από πρόσωπα συμμετέχοντα στις αποκαλυφθείσες συννομώσεις. Το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 συνέτεινε ώστε να μεταβληθεί περαιτέρω το πολιτικό σύστημα της γείτονος προς την κατεύθυνση ενός αυταρχικού προσωποπαγούς καθεστώτος, με την επίφαση προεδρικής δημοκρατίας. Επιπλέον εμπεδώθηκε ο πλήρης έλεγχος του συστήματος ΑΚΡ ή ορθότερα του συστήματος Ερντογάν στο σύνολο των μηχανισμών εξουσίας και πληροφόρησης του τουρκικού κράτος. Είναι έντονη πλέον η επιρροή του προσωπαγούς «διοικείν» και της ισλαμικής θρησκείας στο συνολικό φάσμα της τουρκικής πολιτικής σκηνής.

7.3 Διάδραση μεταξύ των δύο Κρατών - Αποτίμηση Στρατηγικών Απειλών/Ευκαιριών

Η εκδήλωση της της αραβικής άνοιξης¹⁵⁷ δεν συνοδεύτηκε, με εξαίρεση την Τυνησία, από ομαλές πολιτικές εξελίξεις σε Β. Αφρική και Ανατολική Μεσόγειο. Οδήγησε σε μη ελεγχόμενες πολιτικές εξελίξεις. Στην Αίγυπτο αυτές αναγκαστικά

¹⁵⁷ Το φαινόμενο αυτό της έντονης αμφισβήτησης αυταρχικών πλην όμως κοσμικών καθεστώτων από τις λαϊκές μάζες με τη σιωπηρή καταρχάς αποδοχή, εάν όχι υποκίνηση, από τη δυτική κοινότητα αλλά και ετέρων δρώντων χωρών όπως οι Μοναρχίες του Περσικού Κόλπου αλλά και η Τουρκία

ελέγχθηκαν μέσω στρατιωτικού πραξικοπήματος,¹⁵⁸ ενώ σε Λιβύη και Συρία οδήγησαν σε βίαιες εμφύλιες συρράξεις, μετεξελεχθείσες σε πολέμους δια αντιπροσώπων, με τα υπόψη κράτη να συνιστούν πλέον ως fragile states κίνδυνο για τη σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο.¹⁵⁹ Η Τουρκία προσπάθησε να επωφεληθεί από την κατάσταση αξιοποιώντας τη θρησκευτική και πολιτισμική συγγένεια της με τους λαούς της περιοχής συμμετέχοντας στις όποιες δυτικές ενέργειες ανατροπής (Λιβύη) με στόχο την αναβίωση της πολιτικής της επιρροής σε παλιότερα εδάφη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αλλά και ως εναλλακτική της παγωμένης Ευρωπαϊκής προοπτικής της. Μετά το 2015, οπότε οι ΗΠΑ μειώνουν το χερσαίο στρατιωτικό τους αποτύπωμα στην περιοχή¹⁶⁰, η Τουρκία θεωρεί ότι δύναται να επιτύχει τις επιδιώξεις της στην περιοχή εκμεταλλευόμενη το κενό ισχύος ένεκα της σταδιακής απόσυρσης των ΗΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό δεν δίστασε να υποστηρίξει επιρροές¹⁶¹ που δεν συνάδουν με τις επιλογές της Δυτικής κοινότητας ενώ ενισχύει την αμφίσημη σχέση της με τη Ρωσία.¹⁶²

Στη Συρία μετά την αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα του καθεστώτος Άσαντ και τη δυναμική εμπλοκή της Ρωσίας η Τουρκία αναθεώρησε τη στάση της. Ρεαλιστικά, ήρθε σε συνδιαλλαγή με πολλαπλά οφέλη με τη Ρωσία¹⁶³ και εξασφάλισε με τις συνομιλίες της Αστάνα λόγο στις μελλοντικές εξελίξεις στην Συρία. Επιπλέον σε συνεννόηση με τη Ρωσία κινήθηκε στρατιωτικά για να αποτρέψει τη δημιουργία μιας εδαφικά συνεχούς κουρδικής ενότητας κατά μήκος των συριοτουρκικών συνόρων,

¹⁵⁸ Που διαδέχθηκε την Κυβέρνηση Μόρσι, σαφούς ισλαμιστικής επιρροής από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους

¹⁵⁹ Βοηθούσης και της πρόωρης αναδίπλωσης των ΗΠΑ από την περιοχή αλλά και της ανάδειξης εν μέσω συνθηκών αστάθειας, του αποκαλυπτικής ιδεολογίας τρομοκρατικού μορφώματος Ισλαμικού Κράτους σε Ιράκ και Συρία (Islamic State of Iraq and Syria)

¹⁶⁰ Gilles Kepel. "Le Prophete et la pandemie- Du Moyen Orient au Jihandisme d'Atmosphere", (Paris: Gallimard, 2021) pp 40-41

¹⁶¹ Μάνος Καραγιάννης, Τουρκική Στρατηγική Ανασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο και ο ρόλος της Ελλάδος στο Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου (Επιμ Σωτ Ντάλης), (Αθήνα, Παπαζήση, 2020) σ 314-323. Αφορούσαν κυρίως την παροχή αδιάκριτης πολιτικό στρατιωτικής και υλικοτεχνικής υποστήριξης τόσο εντός της Συρίας αλλά και εντός του τουρκικού εδάφους από την Τουρκία της πανσπερμίας των παραστρατιωτικών οργανώσεων της συριακής αντιπολίτευσης στην οποία συγκαταλέγονταν και αυτή του Ισλαμικού Κράτους. Υπήρξαν δε πληροφορίες για λαθρεμπόριο καυσίμων με τη μεσολάβηση των τουρκικών μυστικών υπηρεσιών, προερχόμενων από σημεία εξόρυξης σε περιοχές ελεγχόμενες από το Ισλαμικό Κράτος σε Συρία και Ιράκ.

¹⁶² Emmanuel Karagiannis, The Silent Rise of Greece as a Mediterranean Power, rusi.org, 16 November 2020 <https://rusi.org/commentary/silent-rise-greece-mediterranean-power> (accessed in, December, 20, 2020)

¹⁶³ Spyridon N Litsas. & Aristotle Tziampiris The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era, pp183-186. Πέραν την μεταξύ τους οριοθέτηση των ζωνών επιρροής εντός ενός ανεξάρτητου κράτους φέρεται ότι η Τουρκία εξασφάλισε παραχωρήσεις υπέρ της στον ενεργειακό τομέα, με αντίδωρα προς την Ρωσία τόσο την κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου στο Ακουγιού όσο και την προμήθεια των εξελιγμένων α/α πυραυλικών συστημάτων S-400.

επικίνδυνο ενδεχόμενο για την εδαφική της ακεραιότητα, λαμβάνοντας υπόψη τη γλωσσική συγγένεια τους με την αντίστοιχη κουρδική που ζει στην Τουρκία, την υπαρκτή απειλή του PKK αλλά και την de facto κουρδική αυτονομία στο Β. Ιράκ. Επέτυχε να υπερβεί τις ενστάσεις των ΗΠΑ, έναντι των οποίων ήταν ιδιαίτερα δύσπιστη τόσο για τη δράση τους υπέρ των Κούρδων στη Συρία αλλά και για τον υποτιθέμενο ύποπτο ρόλο τους στις εσωτερικές της πολιτικές διεργασίες.¹⁶⁴ Ακολούθως εργαλειοποίησε τις μεταναστευτικές ροές ώστε να καταστήσει αποδοτικότερη τη συναλλακτική της σχέση με την ΕΕ, να πείσει όμορες χώρες να καταστούν εφεκτικότερες σε διμερή θέματα¹⁶⁵ αλλά και προκειμένου να επιτύχει μακροπρόθεσμα την ευνοϊκή γι' αυτή πληθυσμιακή αλλοίωση στην Βόρεια Συρία.¹⁶⁶

Στη Λιβύη όπου μετά την ανατροπή και θάνατο του Καντάφι μετά την επέμβαση του NATO το 2011, και τη μεταβολή της σε fragile state, διεξάγεται ένας πόλεμος δια αντιπροσώπων με κύριο διακύβευμα τον έλεγχο των ενεργειακών κοιτασμάτων της χώρας, η Τουρκία συνεχίζει να εμπλέκεται με πολλαπλές στοχεύσεις, έχοντας ως κύριο αντίπαλο στους σχεδιασμούς της τη Ρωσία¹⁶⁷. Πέραν του οράματος αναβίωσης νεοθωμανικού μεγαλείου, η τουρκική εμπλοκή επιδιώκει συμμετοχή στον λιβυκό ενεργειακό πλούτο, αποκόμιση απτών στρατιωτικών ωφελημάτων (δημιουργία ναυτικών βάσεων στη λιβυκή επικράτεια) αλλά και αυξημένη πολιτική επιρροή (το τουρκολιβυκό μνημόνιο και εναλλακτική δίοδο πίεσης της ΕΕ δια των μεταναστευτικών ροών από νότο πλέον των εξ ανατολών).¹⁶⁸

Η Ελλάδα πέτυχε να διατηρήσει το διεθνές της status εν μέσω δημοσιονομικής κρίσης και συνέχισε τη σύναψη αντίστοιχων περιφερειακών διακρατικών συμμαχιών,

¹⁶⁴ Kamal A. Beyoghlou, Turkey and the United States on the Brink: Implications for NATO and the US-Turkish Strategic and Military Partnership, (Carlisle PA, US Army College Press, 2020) pp19-26 και Litsas Spyridon N. & Tziampiris Aristotle The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era, pp180-182. Αφορά στον λεγόμενο ρόλο τους στο αποτυχόν πραξικόπημα του Ιουλίου 2016, στην μη έγκαιρη καταδίκη του αλλά και τη μη έκδοση του φερόμενου ως υποκινητή του ιμάμη Gulen

¹⁶⁵ Με την αυξομείωση των μεταναστευτικών ροών στα χερσαία και θαλάσσια Ελληνοτουρκικά σύνορα η Τουρκία επεδίωξε και επιδιώκει να καταστήσει τη χώρα μας λιγότερο ανθεκτική γύρω από τα θέματα των θαλασσιών ζωνών και λοιπά διμερή θέματα σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο.

¹⁶⁶ Kamal A. Beyoghlou, Turkey and the United States on the Brink: Implications for NATO and the US-Turkish Strategic and Military Partnership, pp15-19. Ωστε να απομακρυνθεί χρονικά το ενδεχόμενο δημιουργίας ανεξάρτητης κουρδικής οντότητας στη Βόρεια Συρία αλλά και για να ελέγχει μελλοντικά τις πολιτικές εξελίξεις στη Συρία.

¹⁶⁷ Gilles Kepel. "Le Prophete et la pandemie- Du Moyen Orient au Jihandisme d'Atmosphere", pp 85-87

¹⁶⁸ Ειρήνη Χειλά, Ανατολική Μεσόγειος- Γεωπολιτικές Δυναμικές και Ελλάδα στο Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου (Επιμ Σωτ Ντάλης) ,(Αθήνα, Παπαζήση, 2020) σ 303-3067

ώστε να εξισορροπήσει την υπέρμετρη αύξηση της τουρκικής ισχύος. Το NATO συνέχισε να μην λαμβάνει σαφή θέση επί των αναβαθμισμένων ποιοτικά και αριθμητικά, τουρκικών προκλήσεων στο Αιγαίο¹⁶⁹ αλλά ιδιαίτερα στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο μετά το 2013, και επέμεινε στην υιοθέτηση των ΜΟΕ για την βελτίωση του κλίματος χωρίς αποτέλεσμα. Αντίστοιχα με το να επιμένει να μη θίγει θέματα κατά την επικαιροποίηση των δομών του, όπως και με την τήρηση στάσης ταυτόσημης με υποστήριξη των τουρκικών θέσεων ως προς τον Ευρωστρατό, αναίρεσε τις κοινές προσπάθειες Ελλάδος και Κύπρου να αμβλύνουν το δικαιολογημένο λόγω Τουρκίας δίλημμα ασφαλείας. Η Τουρκία μάλιστα έμπρακτα αμφισβητούσε το καθεστώς στο Αιγαίο και πλέον και στην Ανατολική Μεσόγειο με αφετηρία αιτιάσεις γύρω από το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης ενώ ήδη δημοσιοποιούσε τις αδρές γραμμές του οράματος της «Γαλάζιας Πατρίδας»,¹⁷⁰ ως προσπάθεια διάσπασης της περικύκλωσης της από μη φιλικά κράτη στη περιοχή.¹⁷¹

Η Ελλάδα συνέχισε το θεσμό των διερευνητικών συνομιλιών, μειωμένης συχνότητας από τη περίοδο 2002-2003, επανεπιβεβαίωσε και αποσαφήνισε τη δέσμευση της παραπομπής συγκεκριμένων ανοικτών ζητημάτων σε δικαστικούς θεσμούς, προβλεπόμενους από το διεθνές δίκαιο. Επιπλέον παρά την υποστηρικτική της στάση στις πρωτοβουλίες των ΗΕ για το Κυπριακό, η προτεινόμενη φόρμουλα επίλυσής του δεν ευδοκίμησε λόγω της τουρκικής άρνησης κατάργησης των εγγυήσεων.¹⁷² Ακολούθως προσπάθησε να δημιουργήσει συνέργειες αμυντικές για να εμπεδώσει το κλίμα σταθερότητας στην περιοχή της Ανατ. Μεσογείου με Αίγυπτο, Ισραήλ, Κύπρο, αλλά και αντίστοιχες πρωτοβουλίες στον ενεργειακό τομέα, χωρίς θέληση αποκλεισμού της Τουρκίας,¹⁷³ πλην όμως η Τουρκία αυτοαπομονώθηκε δια της διενέργειας γεωτρήσεων στην ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, με τις δράσεις

¹⁶⁹ Με συχνές υπερπτήσεις τουρκικών στρατιωτικών αεροσκαφών υπεράνω των κατοικημένων νήσων, με ποιοτική αναβάθμιση της θεωρίας των Γκρίζων ζωνών

¹⁷⁰ Γεώργιος Χ. Μπάλτος, Το στρατήγημα και η στρατηγική της Τουρκίας για μια «γαλάζια πατρίδα» Foreign Affairs The Hellenic Edition τεύχος αρ. 60 (Οκτώβριος-Νοέμβριος 2019) <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72562/georgios-x-mpaltos/to-stratigima-kai-i-stratigiki-tis-toyrkias-gia-mia-%C2%ABgalazia-pat> (έγινε πρόσβαση 15 Ιανουαρίου 2021)

¹⁷¹ Sam Meredith, Turkey's pursuit of contested oil and gas reserves has ramifications 'well beyond' the region, 18 August 2020, <https://www.cnn.com/2020/08/18/turkey-greece-clash-over-oil-and-gas-in-the-eastern-mediterranean.html> (accessed in December, 8, 2020)

¹⁷² Που ισοδυναμούσε με την αποχώρηση του κατοχικού στρατού από την Κύπρο

¹⁷³ Clemens Hoffmann, Turkey-Greece conflict in eastern Mediterranean is less about gas than vacuum left by Trump, theconversation.com, 18 August 2020, <https://theconversation.com/turkey-greece-conflict-in-eastern-mediterranean-is-less-about-gas-than-vacuum-left-by-trump-144691> (accessed in, December, 14, 2020)

σε Συρία και μεταναστευτικό αλλά κυρίως στη Λιβύη με αποκορύφωμα σε σχέση με την Ελλάδα τη σύναψη του Τουρκολιβυκού μνημονίου.¹⁷⁴ Η Ελλάδα συνέχισε να αντιμετωπίζει τους γείτονες κατά την έννοια που ορίζει το διεθνές δίκαιο και ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ. Στο πνεύμα αυτό εντάσσεται η συνομολογηθείσα συμφωνία των Πρεσπών με τη Βόρεια Μακεδονία,¹⁷⁵ οι συμφωνίες οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών με Αίγυπτο¹⁷⁶ και Ιταλία¹⁷⁷ και η συμφωνία για αντίστοιχη μελλοντική δικαστική διευθέτηση του θέματος με ανάλογο περιεχόμενο με την Αλβανία.

Η Τουρκία, εκμεταλλευόμενη την αστάθεια¹⁷⁸ στην περιοχή από τις ενεργές διενέξεις, αλλά και την κομβική γεωγραφική της θέση στο άξονα των παράνομων μεταναστευτικών ροών από Ασία αλλά και Αφρική, απελευθέρωσε τις μεταναστευτικές ροές¹⁷⁹ από Αιγαίο και τα χερσαία Ελληνοτουρκικά σύνορα, αφενός μεν στο πλαίσιο της διεξαγωγής ενός υβριδικού πολέμου στην Ελλάδα (2016-2018 και το 2020) αφετέρου δε για να λάβει τα αντίστοιχα οικονομικά/διπλωματικά ωφελήματα

¹⁷⁴ Meliha Benli Altunışık, Turkey's eastern Mediterranean quagmire, mei.edu/publications. 18 February, 2020 <https://www.mei.edu/publications/turkeys-eastern-mediterranean-quagmire> (accessed in January 25, 2021)

¹⁷⁵ Όπου και στην περίπτωση αυτή η Χώρα μας όπως και για τις υπόλοιπες χώρες των Βαλκανίων, διευκόλυνε την είσοδο της στη Συμμαχία, ενώ δεσμεύτηκε υπό τις προϋποθέσεις τήρησης αυτής να διευκολύνει τη μελλοντική ενσωμάτωση της Βόρειας Μακεδονίας στην ΕΕ

¹⁷⁶ Μερική Οριοθέτηση με την πρόβλεψη συμπλήρωση της σε μεταγενέστερο στάδιο

¹⁷⁷ Συμπλήρωσε παλαιότερη του 1977 που αφορούσε την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ των 2 κρατών. Η νέα συμφωνία του 2020 αφορούσε την οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας Ιταλίας

¹⁷⁸ Μια εκδήλωση τέτοιας αντιλήψεως από Τουρκικής πλευράς είναι η χρήση, υποστήριξη, χρηματοδότηση και μεταφορά ακραίων Σύριων ισλαμιστικών ομάδων σε Λιβύη και Ναγκόρνο Καραμπάχ προκειμένου με τη δράση τους να συμβάλλουν στην εμπέδωση των τουρκικών σχεδιασμών στην περιοχή

¹⁷⁹ Μέρος αυτής της προσφυγικής ροής προς ΕΕ οφειλόταν και από ίδιες αντιδημοκρατικές πρακτικές του καθεστώτος Ερντογάν προς θεωρούμενους αντιφρονούντες μετά το πραξικόπημα του Ιουλίου 2016.

από την ΕΕ μέσω συμφωνιών,¹⁸⁰ εκμεταλλευόμενη ατέλειες της ευρωπαϊκής συνοχής και της μεταναστευτικής πολιτικής της.¹⁸¹¹⁸²

Η Συμμαχία μετά από σχετικό τουρκικό αίτημα έλαβε τα λεγόμενα προσαρμοσμένα μέτρα διαβεβαίωσης προς την Τουρκία (Tailored Assurance Measures for Turkey).^{183 184} Ακολούθως, κατόπιν ελληνικού αιτήματος που συγκατατέθηκε και η Τουρκία, αναπτύχθηκαν στο Ανατολικό Αιγαίο μέρος των μόνιμων ναυτικών δυνάμεων του ΝΑΤΟ, ως συνδρομή στη δράση της Ελληνικής Ακτοφυλακής και της FRONTEX στην καταπολέμηση της από θαλάσσης παράνομης μετανάστευσης. Όμως και αυτή η συμμαχική πρωτοβουλία αποδυναμώθηκε καθόσον μέρος των περιοχών επιχειρήσεων κατέστη ανενεργό λόγω τουρκικών δράσεων, ενώ η Τουρκία εξακολουθεί να αυξομειώνει τις μεταναστευτικές ροές.¹⁸⁵ Ανάλογη ήταν η δράση της Τουρκίας και στην αντίστοιχου περιεχομένου επιχείρηση SOPHIA, υπό την ευθύνη της ΕΕ, και στη διάδοχη αυτής IRIINI.¹⁸⁶ Μάλιστα προκειμένου να στηρίξει στρατιωτικά τη φιλοτουρκική λιβυκή φατρία ήρθε σε αντιπαράθεση με τη Γαλλία χωρίς ουσιαστική

¹⁸⁰ Αναγκαία για την υποστήριξη της τουρκικής οικονομίας, σε κάμψη ιδιαίτερα μετά το 2018

¹⁸¹ Γιώργος Κουμουτσάκος, *Απέναντι στην Μεταναστευτική-Προσφυγική Κρίση*, στο *Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου*, (Αθήνα, Παπαζήση, 2020), σ. 430-434 και Πέτρος Βιολάκης, *Η Στρατηγική Εργαλειοποίηση του Μεταναστευτικού και Νεοθωμανικές Πολιτικές: Το τέλος της Ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας και η νέα τάξη πραγμάτων για τη Ευρώπη και την Τουρκία*, στο *Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου*, (Επιμ Σωτήρης Ντάλης) (Αθήνα, Παπαζήση, 2020) σ 496-517. Βεβαίως η βαρύτητα της εργαλειοποίησης του υπόψη φαινομένου εδράστηκε σε ατέλειες στη διαμορφωθείσα πολιτική της ΕΕ ως προς το μεταναστευτικό όπου περιόρισε την μεταναστευτική πίεση στις χώρες τις ΕΕ που βρίσκονται στα ανατολικά και νότια σύνορα της απειλώντας την κοινωνική και οικονομική τους συνοχή, ενώ αργότερα όταν η μεταναστευτική πίεση έγινε ιδιαίτερα ισχυρή, κάθε χώρα ή ομάδες χωρών εντός της ΕΕ έδρασαν με κριτήριο τα ίδια συμφέροντα τους μη επιδεικνύοντας την επιβαλλόμενη κοινοτική αλληλεγγύη προς τις χώρες που δέχονταν ιδιαίτερη μεταναστευτική πίεση.

¹⁸² Gilles Kepel. "Le Prophete et la pandemie- Du Moyen Orient au Jihadisme d'Atmosphere", pp 87-89

¹⁸³ Που προέβλεπαν την περιοδική ανάπτυξη στην περιοχή της Ανατ Μεσογείου των μόνιμων ναυτικών δυνάμεων της Συμμαχίας αλλά και ανάπτυξη α/α αντιβαλλιστικών πυραυλικών συστημάτων στο έδαφος της Τουρκίας για την προστασία της Τουρκίας από τρομοκρατικά τμήματα και πυραυλικές δράσης από τη Συρία

¹⁸⁴ Με έμμεση στόχευση της Συμμαχίας καθ' υπόδειξη των ΗΠΑ από την περιοχή του Ιράν, πιθανόν και από Ρωσία λόγω της δράσης της στην Ουκρανία

¹⁸⁵ Η επονομαζόμενη επιχείρηση Aegean Activity με βάση την πάγια τουρκική πρακτική για παγίωση/επιβεβαίωση παγίων εθνικών της επιδιώξεων έναντι της Ελλάδας στο πλαίσιο/ή με αφορμή διεξαγωγής συμμαχικών δράσεων, στην ουσία περιόρισε την αναμενόμενη απόδοσή της στην περιστολή του φαινομένου της λαθρομετανάστευσης στο χώρο του Αιγαίου, καθόσον λόγω των τουρκικών δράσεων περιόρισε τη δράση της στο χώρο του Β. Αιγαίου (σε δύο από τις πέντε συνολικά επιμέρους τομείς της επιχείρησης)

¹⁸⁶ Με περιοχή ευθύνης στο θαλάσσιο χώρο Μεσογείου μεταξύ Λιβύης, Ιταλίας, δυτικής Αιγύπτου, όπου στη δκση εναλλάσσονταν περιοδικά Ελλάδα και Ιταλία

αντίδραση του NATO.^{187 188} Το ίδιο έπραξε το NATO και στην περίπτωση που ελληνικές και τουρκικές μονάδες βρίσκονταν παρατεταμένα αντιμέτωπες Αύγουστο /Σεπτέμβριο 2020 στην Ανατολική Μεσόγειο με αφορμή τις τουρκικές παράνομες δράσεις στην ελληνική υφαλοκρηπίδα.^{189 190}

Από τα ανωτέρω συνοπτικά αναφερθέντα δεδομένης και της από το 2016, με ευθύνη και της Τουρκίας, αδρανοποίησης του θεσμού των διερευνητικών επαφών, αλλά και της καρκινοβατούσας ευρωπαϊκής τουρκικής προοπτικής σε συνδυασμό με την παγιωθείσα τουρκική πρακτική, φαίνεται ότι η Τουρκία βαθμιαία απομακρύνεται από τη δυτικότροπη νοοτροπία όταν δεν προάγει τα ίδια γεωστρατηγικά της συμφέροντα. Δεν διστάζει να προσεγγίσει τη Ρωσία αλλά και να υιοθετήσει ανάλογες πρακτικές ηγεμονικής δύναμης προάσπισης των δικαιωμάτων της στο θεωρούμενο ζωτικό της χώρο της ανεξάρτητα εάν αυτό επιφέρει την αστάθεια του όλου περιφερειακού γεωπολιτικού συστήματος.¹⁹¹

Το πρώτο εξάμηνο της τρίτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα έρχεται να εισφέρει σύνθετα/ανάμεικτα μηνύματα για ενδεχόμενες σημαντικές αλλαγές στο πλέγμα των Ελληνοτουρκικών σχέσεων και του συμμαχικού τους status.

Η επανέναρξη των διερευνητικών συνομιλιών Ελλάδας Τουρκίας, η εκ νέου συνάντηση υπευθύνων των δύο κρατών-αποκατάσταση απευθείας διμερούς διαλόγου -σε επίπεδο κορυφής στο πλαίσιο της Συμμαχίας (ετήσια σύνοδος του NATO, συνάντηση Έλληνα Πρωθυπουργού και Τούρκου Προέδρου, που ακολούθησε τις εκτεταμένες αμφίπλευρες διμερείς ανταλλαγές επισκέψεων των αντιστοίχων ΥΠΕΞ), αλλά και η συνέχιση των συνομιλιών πολιτικο-στρατιωτικών υπηρεσιακών παραγόντων των δύο χωρών με επιδίωξη την επικαιροποίηση / ενίσχυση των

¹⁸⁷ Conley, Heather A. How NATO Can Avoid a Strategic Decoupling in the Eastern Mediterranean, Center for Strategic and International Studies (CSIS) July 17, 2020 <https://www.csis.org/analysis/how-nato-can-avoid-strategic-decoupling-eastern-mediterranean> (accessed in December 20,2020)

¹⁸⁸ Επρόκειτο για δια θαλάσσης μεταφορά εξοπλισμού, κατά παράβαση του υπό του ΟΗΕ επιβεβλημένου embargo όπλων, δεν δίστασε σε επιθετική παρενόχληση γαλλικής ναυτικής μονάδας της δυνάμεως της υπόψη επιχείρησης, από τουρκικές ναυτικές μονάδες

¹⁸⁹ Όπως και στην περίπτωση της Γαλλικής φρεγάτας η συμμαχία λεκτικά πήρε ίσες αποστάσεις ενώ επιπλέον για την περίπτωση της όξυνσης των ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης στην Ανατολική Μεσόγειο προσπάθησε να βρει διέξοδο μέσω MOE και της δημιουργίας διαύλου επικοινωνίας μεταξύ των στρατιωτικών αντιπροσώπων των δύο χωρών για πρόληψη αντίστοιχων περιστατικών στο μέλλον, με αμφίβολη έως τώρα χρησιμότητα

¹⁹⁰ Romain Brunet, Troubled waters: Greek-Turkish escalations in the Mediterranean, france24.com 28 August 2020, <https://www.france24.com/en/20200828-troubled-waters-greek-turkish-escalations-in-the-mediterranean> (accessed in November 30,2020)

¹⁹¹ Dimitrios Triantaphyllou, Whose Sea? A Greek Perspective on Old Troubles in a Changing Context, institutmontaigne.org ,13 October 2020, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/whose-sea-greek-perspective-old-troubles-changing-context> (accessed in December 12,2020)

υφιστάμενων Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης αλλά και την αποκατάσταση/εμπέδωση διαύλου απευθείας επικοινωνίας των εθνικών κέντρων επιχειρήσεων σε επίπεδο των γενικών επιτελείων των δύο κρατών ώστε να περιοριστεί το ενδεχόμενο ένα τυχαίο γεγονός να αναβαθμιστεί σε σημειακή ή γενικότερη ελληνοτουρκική στρατιωτική αντιπαράθεση, ήταν θετικές ενδείξεις που συνοδεύτηκαν από την πρόσκαιρη απουσία των διμερών στρατιωτικών αντιπαραθέσεων σε Έβρο και στα θαλάσσια διμερή σύνορα σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο.

Ενισχυτικό θετικό δείγμα στην κατεύθυνση αυτή απετέλεσαν οι αρχικές λεκτικές αλλά και ως ένα σημείο έμπρακτες δηλώσεις και κινήσεις της νέας προεδρίας Μπάιντεν στις ΗΠΑ, που συνοψίζονται στο σύνθημα “America is back” και κατατείνουν στην εκτίμηση για την υιοθέτηση από την πλευρά των ΗΠΑ ενός συλλογικότερου και ορθολογικότερου τρόπου προσέγγισης των συμμαχικών και διεθνών υποχρεώσεών τους ανά την υφήλιο. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη σταδιακή επαναδραστηριοποίηση των ΗΠΑ στον Ευρωπαϊκό Χώρο, λόγω και της ήδη επανακάμπτουσας Ρωσίας σε Ουκρανία και Μαύρη θάλασσα, άρα και στο χώρο γέφυρα τριών (3) ηπείρων, ήτοι αυτόν της Αν. Μεσογείου, είναι ένδειξη βαθμιαίας ποιοτικής διατήρησης της παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή ως αναγκαίου ρυθμιστικού σταθεροποιητικού παράγοντα. Αυτή η θετική ένδειξη και με ποιοτικό τρόπο ανάδειξη της παρουσίας των ΗΠΑ στην Ανατ. Μεσόγειο θα πρέπει να συσχετισθεί με την εμμονή των επί των επιβληθέντων οικονομικών και άλλων κυρώσεων ως μέσο πίεσης προς την Τουρκία¹⁹², με εμβληματικότερη αυτή της τουρκικής εξαίρεσης από τη συμπαραγωγή και πρόσκτηση εξελεγμένων οπλικών συστημάτων¹⁹³ λόγω της τουρκικής επιλογής πρόσκτησης των ρωσικών πυραύλων S-400 αλλά και με τη φαινομενική προαγωγή από πλευράς της νέας προεδρικής αρχής στις ΗΠΑ, της εν γένει θεσμικής αντιμετώπισης /χειρισμού των διμερών σχέσεων ΗΠΑ- Τουρκίας (μέσω δηλαδή των επίσημων/ημιεπίσημων διαύλων της διπλωματικής οδού και δη του State Department), πρακτική που τείνει σταδιακά να αντικαταστήσει το προσωποπαγές και προεδροκεντρικό χειρισμό κρίσιμων θεμάτων εθνικής

¹⁹² Τόσο για θέματα πολιτικών /ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Τούρκων πολιτών όσο και για την εξοπλιστική τουρκική στρατηγική όπως αυτή αποτυπώθηκε με την αγορά ανάπτυξη και τη φαινόμενη εγκατάσταση προηγμένων Α/Α πυραυλικών βαλλιστικών συστημάτων S-400 ρωσικής κατασκευής, παρά τις αντίθετες παραινέσεις των ΗΠΑ.

¹⁹³ Το πρόγραμμα ανάπτυξης των μαχητικών αεροσκαφών τετάρτης γενιάς F-35

ασφαλείας και εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, που ήταν ο κανόνας της απελθούσας προεδρίας Τραμπ.

Βεβαίως, τα πρώτα δείγματα, καίτοι ενθαρρυντικά για την Ελλάδα, ήτοι η προσέγγιση των κυριότερων ανοικτών θεμάτων στην περιοχή της Ανατ. Μεσογείου από πλευράς ΗΠΑ κατά τρόπο πιο συμβατό με την συλλογικότητα και τις αρχές του διεθνούς δικαίου, θα πρέπει να ειδωθούν με τον αναγκαίο σκεπτικισμό για τις πλήρεις/πραγματικές στοχεύσεις της Υπερδύναμης στην περιοχή, λαμβανομένων υπόψη αφενός μεν της εμμένουσας βαρύτητας που ενέχει στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής των το στοιχείο της θεσμικής συνέχειας, που υιοθετεί και η νέα προεδρία Μπάιντεν, αφετέρου δε του υπαρκτού και ενισχυμένου γεωστρατηγικού βάρους της Τουρκίας στην περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής Καυκάσου Ανατ. Μεσογείου που ενισχύεται με όρους οικονομικούς (της Τουρκίας ως οικονομικής αγοράς) αλλά και με κριτήριο τις αυξημένες τουρκικές στρατιωτικές δυνατότητες .

Στην αμφισημία της κατάστασης στη περιοχή εντάσσονται οι περιοδικά επαναλαμβανόμενες λεκτικές τουρκικές απειλές περί επανάληψης των γεωτρήσεων σε « ευαίσθητες» περιοχές της Ανατ. Μεσογείου, που προκάλεσαν την αντιπαράθεση των στόλων των 2 χωρών στην περιοχή το θέρος του 2020, η συνεχιζόμενη παγίωση από Τουρκικής πλευράς των παράνομων τετελεσμένων της σχεδόν πεντηκονταετούς παράνομης εισβολής και κατοχής (από το 1974) της Β. Κύπρου που πλέον συνοδεύονται με τη δημόσια επίκληση διχοτομικών λύσεων εκτός του πλαισίου του ΟΗΕ και των δικοινοτικών συνομιλιών¹⁹⁴ και οι συνεχείς τουρκικοί ισχυρισμοί περί προστασίας των δικαιωμάτων της «τουρκικής» μειονότητας στη Δυτ. Θράκη συνδυαζόμενοι από την εμμένουσα τουρκική διαχρονική προσπάθεια εργαλειοποίησης της μουσουλμανικής μειονότητας στη Δυτ. Θράκη, κοκ.

Την εικόνα αυτή του αναντικατάστατου της Τουρκίας για την ΕΕ και κυρίως για τη συμμαχία ενισχύει η συνεχιζόμενη μη ανάμιξη του ΝΑΤΟ στις διενέξεις των μελών του, αλλά και η αδυναμία λήψης απόφασης από τα συλλογικά ευρωπαϊκά όργανα¹⁹⁵ προς την κατεύθυνση του πρακτικού «κολασμού» των μη συμβατών κατά το διεθνές δίκαιο πρακτικών της Τουρκίας, όπως ενδεικτικά η διαρκής υποχώρηση του κράτους δικαίου στο εσωτερικό της, η συνεχιζόμενη τουρκική παραβατική

¹⁹⁴ Προβάλλουν μετ' επιτάσεως αντί της μίας αδιαίρετης δικοινοτικής διζωνικής ομοσπονδίας στην Κύπρο , τη λύση δύο (2) ανεξάρτητων κρατών.

¹⁹⁵ Όπως αυτό αποτυπώθηκε από πλευράς ΕΕ σε διαδοχικές συνόδους κορυφής του φθινοπώρου του 2020 και της άνοιξης του 2021

συμπεριφορά έναντι Κύπρου και Ελλάδος, χωρών μελών της ΕΕ, αλλά και του κεκαλυμμένου πλέον αλλά υπαρκτού τουρκικού αποσταθεροποιητικού ρόλου σε κεντρική (Λιβύη) και Ανατολική Μεσόγειο, στον Καύκασο αλλά και στη Συρία. Ειδικά για τη Συρία και τη Λιβύη, πέραν της διαφαινόμενης διακριτής στόχευσης της γείτονος για εκμετάλλευση της αυξομείωσης των μεταναστευτικών ροών και την εν γένει επ' ωφελεία της εργαλειοποίησης¹⁹⁶ αυτών, αναδεικνύεται ο ρόλος της Τουρκίας στον διεξαγόμενο δι' αντιπροσώπων πόλεμο στις χώρες αυτές που προσλαμβάνει εξίσου καταδικαστέες κατά το διεθνές δίκαιο πρακτικές, όπως αυτές της στρατολόγησης ανηλίκων μαχητών από φιλοτουρκικές πολιτοφυλακές στις περιοχές της Βόρειας Συρίας, τμήμα της οποίας ελέγχεται στρατιωτικά από την Τουρκία από το 2016 και ήδη διευρύνθηκε με τις τουρκικές στρατιωτικές επιχειρήσεις εντός του 2020. Παρά τις διεθνείς επικλήσεις για αποχώρηση των μισθοφόρων από τη Συρία και εσχάτως από τη Λιβύη, ακόμα και από τα χείλη των ιθυνόντων της μεταβατικής Λιβυκής κυβέρνησης που ελέγχεται σε σημαντικό βαθμό πολιτικοοικονομικά και στρατιωτικά από την Τουρκία, η γείτονα χώρα φέρεται να τις αγνοεί.

Βεβαίως και η Ελλάδα δεν αρκείται μόνο στις κινήσεις που προαναφέρθηκαν έως και το 2020 για να αναδείξει τον σταθεροποιητικό της ρόλο εντός της Συμμαχίας στην περιοχή σε αντιδιαστολή με το ρόλο της ομόρου και συμμάχου Τουρκίας, αλλά προβαίνει σε συμπληρωματικές πρωτοβουλίες που αφορούν στην οικοδόμηση/επέκταση τριμερών /πολυμερών σχημάτων, με χώρες που συμμερίζονται τις ελληνικές αντιλήψεις, αλλά και τις διεθνώς παραδεκτές αρχές περί της κατίσχυσης στις διακρατικές σχέσεις των αρχών του διεθνούς δικαίου, όπως και με χώρες που πλήττονται και δεν συμμερίζονται τις αποσταθεροποιητικές τουρκικές πρωτοβουλίες στην Ανατ. Μεσόγειο όπως η Γαλλία, τα ΗΑΕ, η Σαουδική Αραβία, το Ισραήλ και η Αίγυπτος. Εντός του 2021, πέραν των πρωτοβουλιών συμπληρωματικής αποκατάστασης διαύλου επικοινωνίας με τον σημαντικότερο αποσταθεροποιητικό παράγοντα στη περιοχή, ήτοι την όμορη γείτονα και σύμμαχο Τουρκία, η Ελλάδα καθίσταται περισσότερο ενεργητική προς χώρες της Β. Αφρικής όπως η Λιβύη, με την οποία η Τουρκία κατά παράβαση του δικαίου της θάλασσας συνήψε το παράνομο τουρκολιβυκό μνημόνιο, αφενός μεν δηλούσα παρούσα στα τεκταινόμενα στη περιοχή, αλλά κυρίως ως χώρα που προάγει την ειρηνική επίλυση των όποιων εκκρεμών

¹⁹⁶ Gilles Kepel.” Le Prophete et la pandémie- Du Moyen Orient au Jihandisme d’Atmosphere”,pp 19-23

διαφορών με όμορες χώρες και κατά τρόπο συμβατό/συνάδον με τα οριζόμενα από το Διεθνές δίκαιο και ειδικότερα το υφιστάμενο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS 1982)

Βεβαίως σε μια παγκοσμιοποιημένη υφήλιο, το περιβάλλον ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου και οι συντελλόμενες εντός αυτού διαδράσεις είναι συνάρτηση σημαντικών διεργασιών σε όμορες περιοχές της Μέσης Ανατολής και του Περσικού Κόλπου αλλά και της «ξεχασμένης» Μαύρης Ηπείρου. Ως φάνηκε η προεδρία Μπάιντεν κινούμενη με κριτήρια τη θεσμικής Μνήμης¹⁹⁷, αλλά τήρησης των προεκλογικών της δεσμεύσεων περί παύσης της εμπλοκής σε Μ. Ανατολή και Αφγανιστάν ώστε να προσανατολιστεί στην κυριότερη απειλή που είναι η Κίνα και δευτερευόντως η Ρωσία, κινήθηκε προς μια οργανωμένη στρατιωτική έξοδο από το Αφγανιστάν. Όμως όπως διαφάνηκε από τα γεγονότα των μέσων του Αυγούστου 2021, η εν λόγω απόφαση ήταν ελλιπώς σχεδιασμένη και ελήφθη μονομερώς, είχε δε ως αποτέλεσμα την ταχεία κατάρρευση του φιλοδυτικού Αφγανικού καθεστώτος, την εσπευσμένη και ελλιπή αποχώρηση των υπολοίπων Δυτικών και του ΝΑΤΟ από την περιοχή και την άνευ όρων επάνοδο στην περιοχή των Ταλιμπάν¹⁹⁸¹⁹⁹. Αναμφίβολα το κενό για τη δυτική παρουσία στην περιοχή, θα κληθούν να καλύψουν Κίνα και υπό προϋποθέσεις η όμορη Ρωσία αλλά δυνητικά και η Τουρκία, είτε άμεσα δια των ομόθρησκων Ταλιμπάν, είτε μέσω του φιλικά προσκείμενου Πακιστάν. Κατά την εκτίμηση του γράφοντος και στην περίπτωση του Αφγανιστάν η Τουρκία έχει το τοπικό συγκριτικό πλεονέκτημα το οποίο θα σπείσει να αξιοποιήσει με συναλλακτικό τρόπο έναντι τόσο των δυτικών, όσο και έναντι των Ταλιμπάν, που με κόπο υποκρύπτουν τον αντιδυτικό χαρακτήρα τους αλλά και τις αναμφισβήτητες τρομοκρατικές/εξτρεμιστικού τύπου συνέργειες τους. Υφίστανται δε ισχυρές ενδείξεις ότι Τουρκία δύναται να γίνει μια απειλή για τη σταθερότητα στην περιοχή αλλά και για την Ανατ. Μεσόγειο, όπως έπραξε και με τη διένεξη στη Συρία αλλά και στη Λιβύη, να την μετατρέψει σε ευκαιρία και κινούμενη κατάλληλα, εκμεταλλευόμενη την κομβική της θέση αλλά τις αφανείς και υπόγειες διασυνδέσεις με ομόθρησκες μη κρατικές οντότητες οργανώσεις, να εργαλειοποιήσει το θρησκευτικό συναίσθημα

¹⁹⁷ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, «Αντίλογος-Διόρθωση Στρατηγικής». Τα Νέα, 4-5 Σεπτεμβρίου 2021, σελ 17

¹⁹⁸ Κωνσταντίνος Φίλης «Κοσμογονία-Στρατηγική υπερεπέκταση σε ένα πολυκεντρικό κόσμο». Τα Νέα, 4-5 Σεπτεμβρίου 2021, σελ 16

¹⁹⁹ Νατάσα Μπαστέα, «Το τέλος του αμερικανικού αιώνα;», Τα Νέα, 4-5 Σεπτεμβρίου 2021, σελ 16

ομόδοξων και τις παρούσες μεταναστευτικές ροές προς τον ευρωπαϊκό χώρο για να συνεχίσει να αποσπά αμφίπλευρα ανταλλάγματα και από τα δύο στρατόπεδα της όποιας διένεξης, επενδύοντας σε σχέσεις διακρατικές αμιγώς συναλλακτικού χαρακτήρα. Υπ' αυτή την έννοια, μια αρκετά πιθανή επίπτωση των εξελίξεων στο Αφγανιστάν θα ήταν η εργαλειοποίηση από την Τουρκία εκ νέου των ενισχυμένων θαλασσιών και χερσαίων μεταναστευτικών ροών, καθόσον στις υφιστάμενες από Β. Αφρική και Μέση Ανατολή, προστίθενται και οι ιδιαίτερα ενισχυμένες από την Κεντρική Ασία και το Αφγανιστάν, έναντι του οποίου η Δυτική Κοινότητα, όπου συγκαταλέγεται και η Ελλάδα δεν έχει εργαλεία παρέμβασης/ επηρεασμού στη ρίζα του προβλήματος και αναμένεται όπως και στο Λιβυκό και το Συριακό να αναθέσει στην Τουρκία επ' αμοιβή όπως το 2015 , να ρυθμίσει κατά το δοκούν τη ροή παράνομων μεταναστευτικών ροών προς την κυρίως Ευρώπη.

Όμως στο σημείο αυτό η Ελλάδα με κινήσεις της περί τα εξοπλιστικά εντός του Σεπτεμβρίου του 2021^{200201 202}, τις οποίες συνδύασε με μια ενισχυμένη αμυντική συμμαχία με τη Γαλλία, δύναται να προασπίσει αποφασιστικότερα τα εθνικά της συμφέροντα στον Ελλαδικό χώρο και την Κύπρο αλλά και να αποτελέσει πόλο ασφάλειας και σταθερότητας στην Ανατ. Μεσόγειο για την Ευρώπη. Μια Ευρώπη που πλέον με πρωτοβουλία της Γαλλίας επενδύει σε ένα αυτοδύναμο ρόλο στην άμυνα²⁰³ και την εξωτερική πολιτική ανά τον κόσμο, κάτι που δεν μπορεί να κάνει το ΝΑΤΟ. Όπως έδειξε η μη συντεταγμένη αποχώρηση των δυνάμεων του ΝΑΤΟ από το Αφγανιστάν, λόγω της προηγηθείσας μονομερούς αποχώρησης των ΕΔ των ΗΠΑ από την εν λόγω χώρα, αλλά και το γεγονός της τριμερούς συμφωνίας ΗΠΑ, Ηνωμένου Βασιλείου και Αυστραλίας (AUKUS²⁰⁴) που συνήφθη εν αγνοία συμμάχου στο ΝΑΤΟ με στρατηγικά συμφέροντα και παρουσία στην περιοχή του Ειρηνικού όπως η

²⁰⁰ Η συμφωνία αγοράς συγχρόνων ναυτικών μονάδων γαλλικής κατασκευής σε συνδυασμό με την υπογραφή μιας ενισχυμένης ελληνογαλλικής αμυντικής συμφωνίας, που εμπεριέχει την αναγκαία και αναμενόμενη ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής προς την Ελλάδα, κάτι που μέχρι τώρα η ελληνική πλευρά διακαώς επεδίωκε έναντι της τουρκικής επιθετικότητας από την πλευρά των ΗΠΑ, κυρίως στο πλαίσιο των ετήσιων ανανεώσεων της διμερούς στρατιωτικής συμφωνίας με τις ΗΠΑ

²⁰¹ Nektaria Stamouli "France inks Greek defense deal after losing sub contract", Politico.com 27 September 2021, <https://www.politico.eu/article/france-greece-make-defense-deal-following-loss-sub-contract-us-australia-ships/> (accessed in , September 28,2021)

²⁰² "France and Greece hedge their bets with a new defence pact The new alliance reflects their shared fears of Turkey",economist.com, 02 October 2021 <https://www.economist.com/europe/2021/10/02/france-and-greece-hedge-their-bets-with-a-new-defence-pact> (accessed in October 3,2021)

²⁰³ Αριστοτελία Πελώνη, « Αφέλεια και υπερβάσεις». Τα Νέα,2-3 Οκτωβρίου 2021, σελ47

²⁰⁴ Australia United Kindom, United States of America

Γαλλία²⁰⁵, που της επεφύλαξε και σημαντικό οικονομικό κόστος²⁰⁶, ως αντίβαρο στο ρόλο της Κίνας στην περιοχή και ανά την υφήλιο, το σύνθημα της νέας προεδρίας των ΗΠΑ “America is back” δεν νοείται ως επιστροφή των ΗΠΑ στην προγενέστερη πολιτική τους περί την Ευρώπη, που ευνόησε την οικονομική μεγέθυνση των ευρωπαϊκών εταίρων τους στη δεκαετία 1990-2000, στηριζόμενων στην αμυντική ομπρέλα των ΗΠΑ, η οποία θεωρείτο και επαρκής και σχετικά ανέξοδη έναντι των απειλών της απισχνασμένης Ρωσίας, της αναπτυσσόμενης Κίνας. ή αντίστοιχες ασύμμετρου χαρακτήρα. Υπό αυτή την έννοια οι ΗΠΑ της διοίκησης Μπάιντεν θεωρούν την απειλή της Κίνας ως τη χρήςουσα της πλέον άμεσης αντιμετώπισης και προς τούτο Ευρώπη και Μέση Ανατολή έρχονται σε δεύτερο επίπεδο στο σχεδιασμό των προτεραιοτήτων της εξωτερικής τους πολιτικής. Για τις απειλές που προέρχονται από τις συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές όπου υπάρχουν σύμμαχοι ισχυροί δυνητικοί δρώντες θα εφαρμόσουν την συλλογικότητα και το Consensus που έλειψε από τη προεδρία Τραμπ και στο βαθμό που επιτρέπουν οι υλικοί τους πόροι και δυνατότητες θα προσπαθήσουν να περιορίσουν ηγεμονικές απρόβλεπτες συμπεριφορές, εκπορευόμενες είτε από τη Ρωσία του Πούτιν είτε από την Τουρκία του Ερντογάν.

Ένα τέτοιο ενδεχόμενο ευνοεί την Ευρώπη να πάρει πρωτοβουλία και να συγκεντρώσει πόρους, ώστε επιτέλους να αποκτήσει ένα αυτόνομο βραχίονα στην άμυνα και στην Εξωτερική Πολιτική, που είναι και επιδίωξη της Γαλλικής προεδρίας²⁰⁷²⁰⁸. Ένα τέτοιο ρόλο στην Ανατ. Μεσόγειο, τον οποίο το NATO δεν δύναται να διαδραματίσει λόγω Τουρκίας, μπορεί να διαδραματίσει η αμυντικά και διπλωματικά αυτονομημένη Ευρώπη, με πρωτοστάτη τη Γαλλία, χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο, κάτι που ίσως και οι ΗΠΑ ευνοούν εμμέσως. Μάλιστα η μετατόπιση του

²⁰⁵ Philip Whiteside, “ AUKUS pact aftermath: European countries should stop being 'so naive' on defense, says Macron, as French sell warships to Greece” news.sky.com.,September,28,2021 <https://news.sky.com/story/aukus-pact-aftermath-european-countries-should-stop-being-so-naive-on-defence-says-macron-as-french-sell-warships-to-greece-12420475> , (accessed in September 30,2021)

²⁰⁶ Η απώλεια για τις γαλλικές εταιρίες του συμβολαίου του εκσυγχρονισμού του στόλου των συμβατικών υποβρυχίων του Πολεμικού Ναυτικού της Αυστραλίας λόγω της αιφνίδιας απόφασης της Αυστραλιανής Κυβέρνησης να ενταθεί στην συμμαχία AUKUS, με αντάλλαγμα την αγορά/παράδοση πυρηνικών υποβρυχίων

²⁰⁷ “Proposals for an EU army re-emerge after Afghan pullout – but many remain ‘hard to convince “, france24.com , 02 September2021, <https://www.france24.com/en/europe/20210902-proposals-for-an-eu-army-re-emerge-after-afghan-pullout-%E2%80%93-but-many-remain-hard-to-convince>, (accessed, September 22,2021)

²⁰⁸ Κ.Π.Παπαδιοχου-Β.Νέδου. «Το Γαλλικό Κλειδί» ασφαλείας», Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ4.

ενδιαφέροντος των ΗΠΑ στον Ειρηνικό και ο μονομερής τρόπος που αυτό εκδηλώθηκε στην περιοχή αυτή αλλά και στο Αφγανιστάν, δεν πείθει για τη θέληση των ΗΠΑ να παλέψουν στην Ευρώπη έναντι μιας απειλητικότερης Ρωσίας του Πούτιν. Αυτό το γεγονός ίσως πείσει τις «μηδίζουσες» προς ΗΠΑ ανατολικό ευρωπαϊκές χώρες μέλη της ΕΕ να συνδράμουν στο εγχείρημα της αμυντικής χειραφέτησης της Ευρώπης. Βεβαίως το όλο εγχείρημα του ευρωστρατού δεν μπορεί δια μιας να γίνει πιστευτό από τις ηπειρωτικές κυρίως χώρες του ΝΑΤΟ, που είχαν βολικά επαναπαυθεί στην αμυντική ομπρέλα του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ, αλλά και δεν πείθονται εύκολα ότι υφίστανται οι προς τούτο αντικειμενικές προϋποθέσεις και ότι οι υπόψη διακηρύξεις αυτόνομης ευρωπαϊκής πολιτικής ανταποκρίνονται σε συνεπή ορθολογικό συνδυασμό στοχεύσεων και μέσων υλοποίησης που εκφεύγουν των «βοναπαρτικού» χαρακτήρα σχεδιασμών της εκάστοτε ηγεμονικής δύναμης εντός ΕΕ.

Επιπλέον εγχειρήματα, πολύ περισσότερο δημόσιες διακηρύξεις αυτού είδους, όσο και ελπιδοφόρα και εάν είναι, δύσκολα μπορούν να πείσουν ότι θα είναι κάτι μακροπρόθεσμο και βιώσιμο²⁰⁹ καθόσον διατυπώθηκαν τη δεδομένη χρονική στιγμή, όπου η χώρα-οικονομική ατμομηχανή της Ευρώπης Γερμανία²¹⁰ βρίσκεται σε κατάσταση αναδιάταξης, καθόσον η νέα γερμανική πολιτική ηγεσία είναι απασχολημένη με τα του οίκου της αναζητώντας τα πατήματα της, χωρίς πλέον την παρουσία στη γερμανική καγκελαρία της Άγγελλα Μέρκελ. Επιπλέον, οι όποιες κινήσεις των ΗΠΑ στην κατεύθυνση της μείωσης του αποτυπώματός τους στη Ανατ. Μεσόγειο θα πρέπει να θεωρηθούν ως επιβεβλημένες κινήσεις οικονομίας δυνάμεων προκειμένου να αντιμετωπίσουν την άνοδο της Κίνας. Συνεκτιμώντας όμως και τις υπόλοιπες αρχικές κινήσεις της προεδρίας Μπάιντεν, δεν συνιστούν απόδειξη της απόφασης των ΗΠΑ περί οριστικής και μόνιμου χαρακτήρα εγκατάλειψης του χώρου της Ανατ. Μεσογείου.²¹¹

²⁰⁹ Νατάσα Μπαστέα, «Περιμένοντας τον ευρωστρατό», Τα Νέα, 2-3 Οκτωβρίου 2021, σελ 14

²¹⁰ Νίκος Μαραντζίδης, «Γαλλία-Γερμανία: Τόσο κοντά, τόσο μακριά», Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ 28

²¹¹ Κώστας Ιορδανίδης, «Έλλάς -Γαλλία», Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ 26

Η αμυντική συμμαχία της Ελλάδας με τη Γαλλία²¹²²¹³²¹⁴ όσο ελπιδοφόρα και αν είναι και να συμβάλλει σημαντικά στην εξοπλιστική²¹⁵ και διπλωματική της ενίσχυση²¹⁶ δεν παύει να έχει το χαρακτήρα μιας ενισχυμένης διμερούς αμυντικής συμμαχίας. Προκειμένου όμως η χώρα μας να συνεχίσει να δρα σταθεροποιητικά στην Ανατ. Μεσόγειο σε σχέση και με την Τουρκία είναι αναγκαίο όπως «παίξει» κατάλληλα το χαρτί της αμυντικής συμφωνίας για τις Βάσεις²¹⁷²¹⁸ με τις ΗΠΑ στο πλαίσιο των «γύρων» του ελληνοαμερικανικού διαλόγου και να επιδιώξει αντίστοιχα ωφέληματα από τις ΗΠΑ, εκμεταλλευόμενη κατάλληλα είτε τη χρονική επιμήκυνση της όποιας νέας συμφωνίας για τις βάσεις (λόγω μετατροπής της από ετήσιας διάρκειας σε 5ετούς διάρκειας) είτε την κατάλληλη επέκτασή της γεωγραφικά σε περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος για τη χώρα (Σκύρος ή και Δωδεκάνησα). Με άλλα λόγια βέλτιστη επιλογή για την Ελλάδα προκειμένου να δράσει σταθεροποιητικά στην περιοχή της Ανατ. Μεσογείου σε σχέση με την Τουρκία είναι η διατήρηση των πολυμερών συνεργειών εντός των υφιστάμενων συμμαχιών αλλά και με χώρες της περιοχής, εμβαθύνοντάς τις και προσδίδοντάς τους μακροπρόθεσμη στόχευση και όχι η σύμπτυξη αντι-μετώπων έναντι της γείτονος

²¹² Άγγελος Στάγκος, «Στόχος η αποτροπή, φόβος η επίσπευση», Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ 28

²¹³ Κωνσταντίνος Μπίτσιος, Οι στρατηγικές συμμαχίες και η Τουρκία, Η Καθημερινή, 16 Οκτωβρίου 21, <https://www.kathimerini.gr/politics/561539926/oi-stratigikes-symmachies-kai-i-toyrkia/> (έγινε πρόσβασή 17 Οκτωβρίου 21)

²¹⁴ Π. Κ. Ιωακειμίδης, «Η Γαλλία, η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής και η ΕΕ», Το Βήμα (Νέες εποχές ένθετο), 3 Οκτωβρίου 2021, , σελ 25

²¹⁵ Θόδωρος Τσακίρης, «Με Belharrā στα άγρια νερά των Ελληνικών θαλασσών», Το Βήμα (Νέες εποχές), 3 Οκτωβρίου, σελ 26

²¹⁶ Νικόλα Κατσίμπρα, «Από το 1988 στο 2060, ταξίδι με τη φρεγάτα του μέλλοντος, Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ 6

²¹⁷ «Συμφωνία με ΗΠΑ-Το «τελευταίο μίλι» για την MDCA», Το Βήμα, 3 Οκτωβρίου 2021 σελ Α6

²¹⁸ Αλεξάνδρα Φωτάκη, « Στην τελική ευθεία για την πενταετή συμφωνία Ελλάδας- ΗΠΑ», Τα Νέα , 2-3 Οκτωβρίου 2021, σελ 45.

Κεφάλαιο Όγδοο

Αξιολόγηση/Προτάσεις Εκμετάλλευσης των Ελληνικών Στρατηγικών Ευκαιριών

8.1 Γενικά

Αναμφίβολα υπήρξαν γεγονότα-ευκαιρίες στην εξετασθείσα 30ετία αλλά και κοινές συμμαχικές πρωτοβουλίες συνεργασίας τους με ενδεχόμενο θετικό πρόσημο για την ασφάλεια σε Βαλκάνια, Ανατ. Μεσόγειο και Μέση Ανατολή. Αφορούσαν κυρίως στη συμμετοχή των δύο κρατών σε πρωτοβουλίες έναντι της τρομοκρατίας, εμπέδωση της περιφερειακής ασφάλειας αλλά και αντιμετώπιση του μεταναστευτικού. Υπήρξε ανειλικρίνεια κυρίως από τουρκικής πλευράς οπότε οι όποιες κοινές δράσεις εάν δεν έβλαψαν τις διμερείς σχέσεις τουλάχιστον δεν απέφεραν θετικό πρόσημο σε σχέση με τα επιδιωκόμενα. Μερίδιο ευθύνης αναμφισβήτητα φέρει η πάγια διμερής διαφορετική ιεράρχηση της γεωστρατηγικής βαρύτητας των υφιστάμενων θεμάτων ασφαλείας αλλά και αντίστοιχων καινοφανών, όπως και η εμπεδωμένη διαχρονικά εικόνα του εχθρού στο εσωτερικό τους.

8.2 Καταστάσεις /Ευκαιρίες Προς περαιτέρω Εκμετάλλευσης από Ελλάδα

Υπό αυτή την έννοια οι διαγραφόμενες στρατηγικές ευκαιρίες, χρήζουσες περαιτέρω εκμετάλλευσης από ελληνικής πλευράς για την εμπέδωση της σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο αφορούν στη(ν):

α. Ανάλυση πρωτοβουλιών που θα αναδεικνύουν την ελληνική ιδιότητα του αξιόπιστου εταίρου εντός NATO αλλά και εντός υφιστάμενων συνεργειών, γεγονός που επαυξάνει την πιθανότητα ποιοτικής και ποσοτικής αναβάθμισης των αντίστοιχων υφιστάμενων και μελλοντικών συνεργειών.²¹⁹ Βεβαίως η επιλογή των συνεργειών θα πρέπει να υπερβαίνει την βραχυπρόθεσμη προσέγγιση της όποιας χώρας βρίσκεται σε σύγκρουση ή ψύχρανση με την Τουρκία, αλλά θα υπηρετεί τη μακροπρόθεσμη στόχευση ώστε η χώρα μας να βρίσκεται στην ορθή πλευρά της γεωγραφίας.²²⁰ Πλέον, προς συμφέρον της βιωσιμότητας αυτών των συνεργειών και με

²¹⁹ Έμμεσος εφελκυσμός στο πλευρό μας ισχυρών συμμαχικών δρώντων (Συνδυασμό επιδίωξης με την αντίστοιχη ανάδειξη της τουρκικής αφερεγγυότητας αναθεωρητισμού).

²²⁰ Π. Κ. Ιωακεμίδης, Στη λάθος πλευρά της γεωγραφίας. Το Βήμα 28 Μαρτίου 2021 σ.27. Στο συγκεκριμένο άρθρο ο συγγραφέας αναφέρεται στην εσωτερική σταθερότητα, αλλά και τις δημοκρατικές επιδόσεις ορισμένων χωρών με την οποία συνάπτει συμμαχίες η χώρα μας όπως η Αίγυπτος, η Σαουδική Αραβία και τα ΗΑΕ, που είναι σε σύγκρουση επί του παρόντος. Εδώ ο συγγραφέας αναφέρει ότι η Ελλάδα θα πρέπει να κινηθεί προσεκτικά διότι η ίδια η εσωτερική κατάσταση των κρατών δεν αποκλείει τη μελλοντική σύμπλευση με την Τουρκία, αλλά και το γεγονός της βαρύτητας που αποδίδει οι νέα Διοίκηση Biden στις ΗΠΑ στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με δεδομένο ότι η Τουρκία συνεχίζει να είναι ένας ισχυρός στρατιωτικά παίκτης στην περιοχή, δεδομένων των ελληνικών πυλώνων ισχύος που χρήζουν ενδυνάμωσης, και προκειμένου, η χώρα να μη

γνώμονα την παράλληλη έννοια της επίτευξης της σταθερότητας, οι όποιες πρωτοβουλίες συνεργειών θα πρέπει να αναδεικνύουν τη βαρύνουσα ιδιότητα «γέφυρας» της Ελλάδας στην περιοχή ως ταυτόχρονο μέλος συγκροτημένων διαμεσολαβητικών πρωτοβουλιών της διεθνούς κοινότητας αλλά και ως εκούσιο μεσίτη μεταξύ χωρών με σαφή φιλοδυτικό προσανατολισμό σε Ανατολική Μεσόγειο και ευρύτερο Περσικό Κόλπο, οι οποίες έχουν ως κοινό παρονομαστή την αυξομειούμενη αντίθεση τους σε χώρες αποσταθεροποιητές στην ευρύτερη περιοχή όπως η Τουρκία, η Ρωσία και το Ιράν. Η προοπτική αυτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα λόγω της εμφανούς προσπάθειας της Τουρκίας να αποκαταστήσει τα προβληματικά στοιχεία των σχέσεων της / επαναπροσέγγιση με Αίγυπτο, Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) και Ισραήλ, ανεπιτυχή έως τώρα, της διατήρησης / ενίσχυσης του τουρκικού leverage στο Κατάρ αλλά και της τουρκικής προσπάθειας ανάδειξης της ως σταθεροποιητικού φιλοδυτικού προσανατολισμού στο μετά την αποχώρηση ΗΠΑ και NATO Αφγανιστάν²²¹, δεδομένων και των ειδικών σχέσεων της γείτονος τόσο με Κίνα όσο και Ρωσία.

β. Πλήρη αξιοποίηση των εργαλείων του Διεθνούς Δικαίου Θαλάσσης για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών με το σύνολο των όμορων χωρών ως προαπαιτούμενο των όποιων μεταγενέστερων ενεργειακών συμφωνιών, οι οποίες θα έχουν το στοιχείο της προοπτικής.²²² Ένα νέο δείγμα γραφής περί μη υπάρξεως αποκλεισμών και προκαταλήψεων, αλλά προοπτική ειρηνικής συνύπαρξης συνδιαλλαγής συνιστά η ελληνική αποκατάσταση απτών και εναλλακτικών διαύλων διπλωματικής επικοινωνίας με όλες τις παρατάξεις/φατρίες της Λιβυκής διένεξης, ακόμα και με εκείνη που συνυπέγραψε με την Τουρκία το παράνομο τουρκολιβυκό Μνημόνιο. Αυτό εάν μη τι άλλο δηλώνει την έμπρακτη δέσμευση της χώρας μας στη διευθέτηση των όποιων διαφορών με βάση το διεθνές δίκαιο

γ. Πλήρη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων του Ελλαδικού χώρου για τις στρατιωτικές σταθεροποιητικές δράσεις της συμμαχίας, ειδικά σε αυτές που αφορούν στη θεσμική/ανθρωπιστική αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών αλλά και

βρεθεί «στη λάθος πλευρά της...γεωγραφίας» σε πιθανή ανακατανομή συσχετισμών/συμμαχιών στην περιοχή, ο αναλυτής προτείνει όπως η Ελλάδα επιδιώξει η ΕΕ. μέσω κάποιας λχ στρατιωτικής αποστολής στην Ανατολική Μεσόγειο, να καλύψει το κενό ισχύος στην περιοχή, λόγω της προηγηθείσας απόσυρσης των ΗΠΑ από την περιοχή, επί προεδρίας Trump και μέχρι αυτές να επανακαμψούν ουσιαστικά, προκειμένου να μην προλάβει η Τουρκία να καλύψει το υπόψη κενό ισχύος στην περιοχή

²²¹ Όπως προκύπτει από την Τουρκική πρωτοβουλία για την ανάληψη της ευθύνης διοίκησης και ασφάλειας του Α/Δ της Αφγανικής πρωτεύουσας Καμπούλ

²²² Αειφόρος Ανάπτυξη, με βάση τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

δράσεων κατά της τρομοκρατίας και νέων εκφάνσεων του οργανωμένου εγκλήματος. Παράλληλη εκμετάλλευση της ελληνικής εσωτερικής πολιτικής σταθερότητας αλλά και της εσωτερικής νομιμοποίησης της υπόψη πολιτικής.

δ. Διαμόρφωση συνεκτικής κοινής ευρωπαϊκής δράσης στο μεταναστευτικό προβάλλοντας τη βέλτιστη διαχείριση του από πλευράς μας. Επιπλέον, με βάση και τα τεκταινόμενα στη Λευκορωσία και την εργαλειοποίηση των μεταναστευτικών ροών (Λευκορώσων αντικαθεστωτικών) προς την πλευρά βαλτικής χώρας (Λιθουανίας) Κ-Μ της ΕΕ και την ομόθυμη καταδίκη αυτών από όλες της χώρες Κ-Μ της ΕΕ, αξιοποίηση της στάσης αυτής της χώρας μας για αποτελεσματικότερη εκπόνηση πολιτικής μετανάστευσης της ΕΕ που θα απαντά αποτελεσματικά στην εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού φαινομένου από νότο και Ανατολικά (από πλευράς της Τουρκίας). Ενδεικτική προς τούτο ήταν και η δυναμική στάση της Ισπανίας εντός του 2021, ως προς την ανάσχεση/ αποτροπή απόπειρας εργαλειοποίησης των μεταναστευτικών ροών που προκλήθηκε από την έμμεση παρακίνηση του Μαρόκου²²³. Επιπρόσθετη πρόκληση για το ανωτέρω συνιστά η αρχική όξυνση των μεταναστευτικών ροών λόγω της εσπευσμένης απομάκρυνσης της Συμμαχίας από Αφγανιστάν και της μεγάλης πιθανότητας επανάληψης στον ανατολικό μεσογειακό και ευρωπαϊκό χώρο του φαινομένου των αυξημένων μεταναστευτικών ροών του 2015, στην επανάληψη του οποίου η Ελλάδα με δήλωση της πολιτικής ηγεσίας ²²⁴είναι αντίθετη, δεδομένης και της συνεχιζόμενης μη επίδειξης αλληλεγγύης, εντός της ΕΕ για στοχευμένη, συγκροτημένη και ενιαία αντιμετώπιση του μεταναστευτικού, κυρίως από τις ηπειρωτικές χώρες του ευρωπαϊκού βορρά και της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης.

ε. Έμπρακτη ελληνική συμμετοχή στην εκπόνηση από ΕΕ ενός ρεαλιστικού σχεδίου της νέας ευρωπαϊκής προοπτικής. Με δεδομένο ότι ΕΕ, ΗΠΑ

²²³. «Μεταναστευτική κρίση στα σύνορα Ισπανίας – Μαρόκου» Η Καθημερινή, 15 Μαΐου 2021, <https://www.kathimerini.gr/world/561368104/metanasteytiki-krisi-sta-synora-ispantias-marokoy/> (έγινε πρόσβαση στις, 15 Ιουνίου 2021). Αφορμή για τη στοχευμένη παράνομη ώθηση χιλιάδων οικονομικών μεταναστών από το Μαρόκο στις όμορες Ισπανικές ακτές, ήταν η μεταφορά και νοσηλεία του ηγέτη του κινήματος «Πολισάριο» (*Frente Popular de Liberación de Saguía el Hamra y Río de Oro - Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Σαγία ελ Άμρα και του Ρίο ντε Ορο*) για νοσηλεία στην Ισπανία. Το εν λόγω κίνημα μάχεται για την ανεξαρτησία της Δυτικής, πρώην ισπανικής Σαχάρας και είναι αντίθετο στην προσπάθεια των όμορων αφρικανικών κρατών της Μαυριτανίας αλλά κυρίως του Μαρόκου να προσαρτήσει την εν λόγω περιοχή

²²⁴ Βασίλης Δαλιάνης, «Διαφωνία Μητσοτάκη - Σασόλι για τους Αφγανούς μετανάστες: «Θα διαφυλάξουμε τα σύνορά μας, δεν θα επαναληφθεί το 2015» λέει ο πρωθυπουργός», Πρώτο Θέμα. 1 Σεπτεμβρίου 2021, <https://www.protothema.gr/politics/article/1156995/diafonia-mitsotaki-sasoli-gia-tous-afganous-metanastes/> (έγινε πρόσβαση στις, 2 Σεπτεμβρίου 2021)

και Ελλάδα δεν επιθυμούν μια μη ελέγξιμη Τουρκία στον πυρήνα της όποιας νέας ευρωτουρκικής πολιτικής θα πρέπει, κατά αναλογία με το Ελσίνκι, να υφίσταται ο στόχος της «επανακοινωνικοποίησης»²²⁵ της Τουρκίας και όχι απλά συντήρηση μιας αμφίθυμης, επισφαλούς, συναλλακτικής σχέσης. Στο σημείο αυτό όπως αναδεικνύουν και αναμένεται να συνεχίσουν να αναδεικνύουν τα γεγονότα της μη συγκροτημένης αποχώρησης των Δυτικών από το Αφγανιστάν, μια ελέγξιμη ή με διαύλους επικοινωνίας Τουρκία και με συμπεριφορά όχι απόλυτα συμβατή με το διεθνές δίκαιο είναι το αναγκαίο κακό αντί μιας Τουρκίας πλήρως ανεξέλεγκτης και ευθυγραμμισμένης με τον ασταθή περίγυρό της, τουλάχιστον προς τα Ανατολικά. Αυτό είναι προς συμφέρον και της Ευρώπης δεδομένου και των ορίων της νέας πολιτικής “America is Back”, της νέας προεδρίας Μπάιντεν όπως έδειξε και το Αφγανικό, όπου αναδείχτηκαν με ανάγλυφο τρόπο τα όρια της συμβατικής σκληρής ισχύος των ΗΠΑ και των συμμάχων τους.

στ. Πλήρη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της ελληνικής ήπιας ισχύος²²⁶ αλλά και του παραδοσιακού ελληνικού ρόλου διαμεσολαβητή /γεφυροποιού στην περιοχή, δεδομένης και της απουσίας αποικιακής προϊστορίας. Επιπλέον τήρηση των συμβατικών δεσμεύσεων, προϊόν επώδυνων συμβιβασμών που όμως μακροπρόθεσμα προάγουν την σταθερότητα των Δυτικών Βαλκανίων, περιφερειακό υποσύστημα

²²⁵ «Η Στρατηγική του Ελσίνκι 20+ 1 Χρόνια Μετά»(προδημοσίευση ομώνυμου συλλογικού συγγραφικού έργου, επιμ. Παναγιώτη Τσάκωνα, Εκδόσεων Ι. Σιδέρη,2021). Το Βήμα (Νέες Εποχές), 28 Μαρτίου 2021, σ27.Κατά τους συντάκτες του βιβλίου, μέρος του οποίου προδημοσιεύεται στο παρόν άρθρο, το ζητούμενο σήμερα για την Ελλάδα είναι να επιτύχει το βέλτιστο συνδυασμό-συγκερασμό- του στόχου της ανάσχεσης/εξισορρόπησης των τουρκικών επιδιώξεων στην Ανατολική Μεσόγειο και της αντίστοιχης «εμπλοκής/δέσμευσης» της γειτονικής χώρας με την Ευρωπαϊκή ένωση(ΕΕ) διαμέσου μιας διαδικασίας τρόπο τινά πειθαναγκασμού της. Η συνδυαστική αυτή στόχευση, είναι δύσκολη, ουχί ακατόρθωτη. Ειδικότερα η ΕΕ έχει συμφέρον αλλά και λόγο στην επίτευξη ενός περιβάλλοντος σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο. Επιπλέον έχει αντιληφθεί ότι οποιαδήποτε συμφωνία και εάν συνάψει με την Τουρκία όπως επί παραδείγματι μια μελλοντική ενδεχόμενη «επικαιροποίηση» της υφιστάμενης «Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας» της 16^{ης} Μαρτίου 2016 για το προσφυγικό/μεταναστευτικό, δεν θα είναι δυνατόν να εφαρμοσθεί ικανοποιητικά ενόσω η Ελληνοτουρκική αντιπαράθεση και το Κυπριακό πρόβλημα παραμένουν ανεπίλυτα και υποτροπιάζουν, επηρεάζοντας σε σημαντικό βαθμό και την ασφάλεια της ίδιας της ένωσης. Συναφώς, η Ελλάδα, με ενισχυμένη διεθνή νομιμοποίηση και η αξιοπιστία δύναται να διαδραματίσει καταλυτικό/ουσιαστικό ρόλο στην επαναφορά των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας σε καθεστώς που αντιστοιχεί με αυτό της «εξισορροπητικής εμπλοκής», δια της ουσιαστικής συμμετοχής της στη διαμόρφωση του περιεχομένου μιας επικαιροποιημένης συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, που όμως θα περιλαμβάνει και θα αναφέρεται τόσο στη διαχείριση της μεταναστευτικής πρόκλησης όσο και στο μέλλον των ευρωτουρκικών σχέσεων πιθανότατα δια κάποιας πρόβλεψης περί μιας νέας «αναβαθμισμένης τελωνειακής ένωσης» ΕΕ-Τουρκίας. Επιπλέον η Ελλάδα, με αυξημένη τη διεθνή διαπραγματευτική της θέση κυρίως λόγω της επιτυχούς διαχείρισης της αντίστοιχης τουρκικής εκβιαστικής πολιτικής, τον Μάρτιο του 2020, στα χερσαία ελληνοτουρκικά σύνορα αλλά και της κρίσης της πανδημίας, δύναται, μέσω της εισαγωγής συγκεκριμένων όρων και προϋποθέσεων να επιτύχει αν και περιορισμένης εμβέλειας, ένα νέο «Ελσίνκι», προκειμένου να ενισχύσει την προσπάθεια της, όπως και στα τέλη του 1990, για εξισορρόπηση της Τουρκίας.

²²⁶ Γλώσσα θρησκεία Πολιτισμός δημοκρατική πρακτική

υψηλά προτεραιούμενο από ΗΠΑ και NATO και συνδεδεμένο με τη σταθερότητα της Μεσογείου. Όπως αναδεικνύουν τα παραδείγματα της Συρίας, των Βαλκανικών διενέξεων του 1990, τα γεγονότα της αραβικής άνοιξης αλλά και αυτό της εμπλοκής των ΗΠΑ σε Αφγανιστάν και Ιράκ , είναι ουτοπική η επιβολή της δημοκρατίας κατά τα δυτικά πρότυπα και το χτίσιμο εθνών «nation building» σε χώρες και λαούς με κουλτούρες πολιτισμού, θρησκείας και κοινωνικής οργάνωσης διαφέρουσες από αυτές των δυτικών Κοινωνιών. Πέραν του απρόβλεπτου επί της οριστικής τελεσφόρησης του επιδιωκόμενου, η εν λόγω επιδίωξη επιβάλλει δαπάνη σημαντικών οικονομικών και στρατιωτικών πόρων, μακρόχρονη εμμονή στο σκοπό και ανάγκη για διατήρηση αντίστοιχης εσωτερικής νομιμοποίησης της υπόψη πολιτικής που αποδεδειγμένα καμία χώρα στο κόσμο, ούτε οι ΗΠΑ, δεν δύναται να διαθέσει επί μακρόν. Σε τέτοιες ρευστές καταστάσεις ο ρόλος της γέφυρας διευκολύνει το καλό πλασάρισμα για την επόμενη ημέρα και εξασφαλίζει για τις χώρες που επιλέγουν την πρακτική αυτή στην εξωτερική τους πολιτική μια στοιχειώδη ασφάλεια αποφυγής δυσάρεστων καταστάσεων στο μέλλον. Αν μη τι άλλο ο ιδεαλισμός στις διεθνείς σχέσεις αλλά και η κοντόθωρη επιλογή συμμάχων δεν διευκολύνει τη μακροπρόθεσμη ευδοκίμηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής κάθε κράτους, αλλά και τη μακροπρόθεσμη θωράκιση τους έναντι απρόσμενων καταστάσεων.

ζ. Οι ανωτέρω στρατηγικές ευκαιρίες αλλά και οι δυνητικές προϋποθέτουν την εσωτερική/εξωτερική²²⁷²²⁸ ενδυνάμωση ώστε να καταστούν εκμεταλλεύσιμες. Στο πλαίσιο αυτό επιβάλλεται η πλήρης εκμετάλλευση της γεωοικονομικής βαρύτητας που αντικειμενικώς ενέχουν οι μελλοντικές εξοπλιστικές πρωτοβουλίες της χώρας μας που αφενός μεν προσδίδουν βαρύτητα στην ενδυνάμωση της εγχώριας πολεμικής βιομηχανίας , αποκαθιστούν το ε/τ ισοζύγιο στρατιωτικών εξοπλισμών αλλά και παρέχουν στην Ελλάδα απτές επιχειρησιακές δυνατότητες επίτευξης των εθνικών στρατηγικών ΑΝΣΚ στο θαλάσσιο και εναέριο επιχειρησιακό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου. Η εν λόγω εξοπλιστική προσπάθεια θα πρέπει να ενέχει το χαρακτήρα εσωτερικής ενδυνάμωσης τόσο μεσοπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Ευκαταίο δε είναι να συνοδεύεται από την πρόσκτηση των αντίστοιχων διπλωματικών πλεονεκτημάτων, κατά τρόπο προσιδιάζων στους τεθέντες

²²⁷ Δηλαδή ενίσχυση των πυλώνων σκληρής ισχύος , συνδυασμένη χρήση σκληρής και ήπιας ισχύος-

²²⁸ Μάνου Καραγιάννη. « Η επιβεβλημένη μετεξέλιξη των Ενόπλων Δυνάμεων», Η Καθημερινή. 3 Οκτωβρίου 2021, σελ.6

εθνικούς ΑΝΣΚ σε Ανατ Μεσόγειο και Αιγαίο. Εθνικοί ΑΝΣΚ που δεν είναι δυνατόν να διαχωρισθούν από τη συνεχή παρουσία στην περιοχή ανατ. Μεσογείου και Κύπρου και υποδηλώνουν τη γεωγραφική και αμυντική ενότητα και στόχους του Ελλαδικού και Κυπριακού Ελληνισμού αλλά και προνοούν για προωθημένη άμυνα του ελληνισμού ώστε να δύναται έγκαιρα να αμυνθεί και να εξουδετερώσει υβριδικού χαρακτήρα απειλές όπως το εργαλειοποιούμενο μεταναστευτικό. Παράδειγμα τέτοιων συμφωνιών είναι η ενισχυμένη ελληνογαλλική αμυντική συμφωνία του Σεπτεμβρίου 2021.

η. Ανάλυση συμπληρωματικών πρωτοβουλιών με βάση το ΔΔ και ΔΔΘ, για ελευθερία ναυσιπλοΐας, πρόληψη περιβαλλοντικής ρύπανσης συνεπεία ατυχημάτων, στρατιωτικών δραστηριοτήτων ή υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων.

θ. Ουσιαστική αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος, των υφισταμένων πλούσιων αποθεμάτων σε ανανεώσιμες πηγές στη χώρα μας (αποθέματα σε ηλιακή και αιολική ενέργεια) με βάση τις δυνατότητες που παρέχονται από την τεχνολογία με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η εν λόγω προοπτική βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης για την οποία υφίσταται στη χώρα μας το αντίστοιχο γνωστικό υπόβαθρο παρέχει τη δυνατότητα της παράκαμψης υφιστάμενων διαφορών απόψεων και υπαρκτών ή εν υπνώσει διενέξεων με τη γείτονα Τουρκία, ενώ συνδυάζει την προοπτική των μελλοντικών πεδίων ευρύτερης συνεργασίας με την όμορη και σύμμαχο Τουρκία, με το σεβασμό στη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος με ότι αυτό σημαίνει για την ενίσχυση της ανάπτυξης τομέων κατεξοχήν προσοδοφόρων για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, όπως ο τουρισμός

ι. Με βάση τις ατέλειες που εμφανίζει η συμμαχία κατά τη συλλογική διαχείριση των κρίσεων, με τελευταία αυτή του Αφγανιστάν, επαναφορά και με ελληνική πρωτοβουλία, με κατάλληλη αξιοποίηση των γαλλικών στρατιωτικών δυνατοτήτων, της προοπτικής της ανάπτυξης των συλλογικών ευρωπαϊκών στρατιωτικών δυνατοτήτων που θα καταστήσουν την ΕΕ ικανή προς αυτόνομη ανάλυση αποστολών σταθεροποιητικού χαρακτήρα, αυτοδύναμα σε σχέση με το ΝΑΤΟ. Ως μια αρχική πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν η ενίσχυση της πρωτοβουλίας των ευρωπαϊκών σχηματισμών μάχης (EU Battlegroups-EUBG's) ως το αναγκαίο βήμα για την ουσιαστική στρατιωτική ενδυνάμωση της ΕΕ, με απώτατο στόχο την δημιουργία του Ευρωστρατού.

ια. Εν κατακλείδι λόγω της συνεχιζόμενης παραμονής της Ελλάδας στον «σκληρό» πυρήνα της Ευρώπης γίνεται αντιληπτό ότι η χώρα μας πρέπει να επενδύσει περισσότερο σε σχέση σ' αυτό το ρόλο της ως ταυτόχρονος στρατηγικός εταίρος των ΗΠΑ στη περιοχή. Παρά την όποια στροφή τους προς την απειλή μιας ηγεμονικής «Κίνας» στην περιοχή του «Ινδο-ειρηνικού», οι ΗΠΑ συνεχίζουν να έχουν ανάγκη το αραγές μέτωπο του συνόλου των υφιστάμενων συμμαχιών τους ανά την Υφήλιο και κυρίως της δημοκρατικής καπιταλιστικής Ευρώπης «παλαιάς» και «Νέας», όχι επαφιόμενες σε συμπράξεις που περιορίζονται στους συγγενείς αγγλοσάξονες τύπου AUKUS²²⁹²³⁰²³¹ προκειμένου να αντιμετωπίσουν την καινοφανούς μεγέθους απειλή της Κίνας.

²²⁹ Γιώργου Πρεβελάκη, AUKUS και ΟΟΣΑ, η σύνθεση της αμερικάνικης πολιτικής, Η Καθημερινή, 10 Οκτωβρίου 2021, σελ 8

²³⁰ Γιάννης Καρτάλης, Η «επίθεση φιλίας» της Ουάσιγκτον, Το Βήμα, 10 Οκτωβρίου 2021, σελ 27

²³¹ Κάρεν Ντόνφριντ, Υποστηρίζουμε τη Φιλόδοξη ατζέντα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, Το Βήμα, 10 Οκτωβρίου 2021 σελ 8

Συμπεράσματα ²³²

Η υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος ασφαλείας της Νοτιοανατολικής Μεσογείου θεωρείται επισφαλής και επιβάλλει τη συνεργασία μεταξύ δύο χωρών με μακρά συμμαχική σχέση. Το μη θετικό, έως τώρα διμερές πρόσημο πρωτοβουλιών σε σχέση με κοινές αντικειμενικές προκλήσεις ασφαλείας αποδίδεται εν μέρει στο ότι η συμμαχική σχέση, χωρίς το αντικειμενικά επαρκές θεσμικό υπόβαθρο αλλά συχνότερα χωρίς τη διμερή επαρκή βούληση, δεν αρκεί για να τις μεταβάλλει σε κοινές ευκαιρίες οικοδόμησης της σταθερότητας στην περιοχή.

Η Συμμαχία επέλεξε από την αρχή να μη λαμβάνει θέση στις διμερείς διενέξεις. Συνέχισε τις παραινήσεις περί ενότητας και τήρησε ίσες αποστάσεις όταν καταφανώς η Τουρκία υπερέβαινε τα εσκαμμένα προ/μετά τον ψυχρό πόλεμο. Καλλιεργήθηκε έτσι το αίσθημα του αναντικατάστατου προαγωγού των δυτικών/συμμαχικών σκοπών για την Τουρκία και του ανέλεγκτου, που ενθάρρυνε τη λήψη ριψοκίνδυνων για την ασφάλεια πρωτοβουλιών στην Ανατολική Μεσόγειο όπου έρχεται σε αντιπαράθεση τόσο με την Ελλάδα όσο και με τρίτες χώρες στην περιοχή.

Η επιλογή των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης και της επιτήρησης τους με μέσα της Συμμαχίας ή πιο πρόσφατα, του στρατιωτικού διαλόγου μεταξύ των στρατιωτικών αντιπροσώπων στην έδρα της συμμαχίας είναι θετικό αλλά όχι ικανό βήμα για την αποκατάσταση σταθερότητας σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο. Θέματα όπως επίλυση χρόνιων επιχειρησιακών περιοχών ευθύνης δεν θέλησαν να ρυθμιστούν από τη Συμμαχία με αποτέλεσμα η εκκρεμότητα να επιβαρύνει αρνητικά το κλίμα σταθερότητας στην περιοχή. Επιπλέον, η ένταξη στη συμμαχία χωρών που ανήκαν παλαιότερα στο ρωσικό ζωτικό χώρο συντέινε στη μικρότερη εσωτερική συνοχή της αλλά και έμμεσα την υψηλή επαναπροτεραιοποίηση της ρωσικής απειλής.

Το εντυπωσιακό τουρκικό στρατιωτικό αποτύπωμα εντός της Συμμαχίας συνεχίζει να βαρύνει υπέρ της, παρά τις όποιες προκλητικές πρακτικές της σε σχέση με Γαλλία-Ελλάδα στη Μεσόγειο αλλά και σχετικά με την πρόσκτηση ρωσικών α/α συστημάτων στρατηγικού χαρακτήρα, στοιχείο «οιωνεί» υπόβαθρου της ρωσικής παρουσίας στην περιοχή. Φαίνεται να υποβαθμίζει τη συνέπεια της Ελλάδας ως προς τις συμμαχικές δεσμεύσεις.²³³

²³² Samer N. Abboud, Συρία, (Μετάφραση Μυρτώ Βρεττού), (Επιμ. Θανάση Α Βασιλείου), (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σ.273-274

²³³ Την δημιουργική στάση της ως προς την διεύρυνση της συμμαχίας προς τα Βαλκάνια, παρά των θεμάτων στις σχέσεις της με κάποια εξ αυτών (Αλβανία-Βόρεια Μακεδονία) αλλά και της τήρησης της

Διαχρονικά η χώρα μας φέρεται ως πλέον προβλέψιμη σύμμαχος ενώ η Τουρκία δεν διστάζει να προβεί σε ανατολίτικο παζάρι με τη συμμαχία προκειμένου να εξασφαλίσει τα μεγαλύτερα δυνατά ανταλλάγματα αλλά και να προσεταιρίζεται την Ρωσία προκειμένου να εξυπηρετηθεί γεωπολιτικά όπως στο Συριακό αλλά και στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Δεν διστάζει να δρα αποσταθεροποιητικά για την ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες εργαλειοποίησης μιας ανθρωπιστικής κρίσης όπως το προσφυγικό/μεταναστευτικό, που η επίταση της αποδίδεται εν μέρει και σε δικές της ενέργειες, ενώ προβαίνει σε πράξεις επιλήψιμες κατά το διεθνές δίκαιο επεμβαίνοντας στρατιωτικά σε ανεξάρτητες χώρες (Συρία και Λιβύη) και κατέχοντας τμήματα της εδαφικής τους επικράτειας με άμεσο και έμμεσο τρόπο.²³⁴

Σημαντικό ρόλο για την ανάδειξη του τουρκικού αναθεωρητικού ρόλου έπαιξε η οικονομική της ανάπτυξη έως και το 2018 που συνοδεύτηκε με την εξαιρετική ενίσχυση των πυλώνων της σκληρής ισχύος, πραγματικής και δυνητικής, συνδυαζόμενη με την αξιοποίηση παραμέτρων της ήπιας ισχύος, όπως η μουσουλμανική θρησκεία. Αυτές είναι οι ιδιότητες που πείθουν τις ΗΠΑ παρά τα λοξοκοιτάγματα της Τουρκίας προς τη Ρωσία κυρίως με αφορμή το συριακό και δευτερευόντως στο Λιβυκό, να συνεχίζει να θεωρεί την Τουρκία ως προμαχόνα της Δύσης στην Ασία. Αντίστοιχα για την Ελλάδα η δεκαετία της οικονομικής περιοριστικής πολιτικής προκάλεσε τη μερική αποδυνάμωση των πυλώνων της σκληρής ισχύος με αποτέλεσμα να μην έχει πάντα τη δυνατότητα να δρα αποτελεσματικά ανασταλτικά στις αναθεωρητικές βλέψεις της γείτονος, ή τα προς την Τουρκία εκπεμπόμενα μηνύματα αποτροπής να είναι αμφίσημα ή ελλιπούς βαρύτητας.

Το κυπριακό πρόβλημα συνεχίζει να αποτελεί σημαντική πρόκληση ασφαλείας για τον Ελληνισμό, με τη μέγιστη χρονική εμμονή από το 1974 στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ σε συνδυασμό με την ενεργειακή της αναβάθμιση ήταν τα νέα δεδομένα για το παζλ επίλυσης του, που από μόνα τους δεν είναι ικανά να οδηγήσουν σε αυτή.

Η προοπτική δημιουργίας Ευρωστρατού και της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, που από την Ελλάδα θεωρήθηκε ως εναλλακτική πολιτική για σταθερότητα στην περιοχή αλλά και για την άμβλυνση του ίδιου διλήμματος ασφαλείας έναντι της Τουρκίας,

συνδρομής σε δυνάμεις και στο συμμαχικό προϋπολογισμό, σύμφωνα με τις πάγιες συμβατικές συμμαχικές υποχρεώσεις

²³⁴ Γεώργιος Χρυσόχου, Προκλήσεις ασφαλείας στην ανατολική Μεσόγειο: Απειλές και ευκαιρίες για την Ελλάδα liberal.gr, 1 Ιανουαρίου 2018 <https://www.liberal.gr/diplomacy/prokliseis-asfaleias-stin-anatoliki-mesogeio-apeiles-kai-eukairies-gia-tin-ellada-1o-meros/188435> (έγινε πρόσβαση στις, 20 Φεβρουαρίου 2021)

αναιρέθηκε από ίδιες γεωπολιτικές σκοπιμότητες χωρών μελών της ΕΕ, του ΝΑΤΟ αλλά και των ΗΠΑ. Αντίστοιχα το ενεργειακό είτε ως προοπτική εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου είτε ως προοπτική διακρατικής συνεργασίας επί των οδεύσεων διέλευσης των σχετικών αγωγών μεταφοράς ενέργειας από τις χώρες παραγωγής προς τους καταναλωτές, δεν ήταν ικανό να μεταβάλλει τις γεωστρατηγικές προτεραιότητες της Τουρκίας ως προς το Κυπριακό και τα ελληνοτουρκικά. Η Τουρκία αντιλήφθηκε τα πολυμερή σχήματα αμυντικής και ενεργειακής συνεργασίας ως απειλή και αντέδρασε αρνητικά /αποσταθεροποιητικά.

Την επαύριον του ψυχρού πολέμου η ελληνική πλευρά επέδειξε ενδιαφέρον (τουλάχιστον σε ρητορικό επίπεδο) για τέσσερα περιφερειακά υποσυστήματα. Συγκεκριμένα αυτό της ΕΕ/Ευρώπης, των Βαλκανίων, της Παρευξείνιας περιοχής και της Ανατολικής Μεσογείου. Αντίστοιχα η Τουρκία μετά το 1990 (με τη στήριξη και των ΗΠΑ) επέλεξε να κινηθεί στα εξής τέσσερα περιφερειακά υποσυστήματα, ήτοι σ' αυτό της Μέσης Ανατολής, της Μεσογείου, της Υπερκauκασίας, της κεντρικής Ασίας (των τουρκόφωνων δημοκρατιών της πρώην Σοβιετικής ένωσης). Σε πολλά από τα προαναφερόμενα περιφερειακά υποσυστήματα υφίσταται αλληλοεπικάλυψη ενδιαφερόντων Ελλάδος -Τουρκίας, με εξαίρεση αυτό της κεντρικής Ασίας όπου το γεωπολιτικό ενδιαφέρον της Ελλάδας είναι έμμεσο και αφορά στη διακίνηση ενεργειακών πόρων προς την Ευρώπη. Η επικάλυψη αυτή γεννά αντιπαλότητες όπως και η διαφορετική προτεραιοποίηση τους στην διμερή εθνική στοχοθεσία.

Με αφετηρία τις 2 πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα παρατηρείται η μετατόπιση των ευκαιριών ασφαλείας των 2 κρατών προς το χώρο της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Τα νέα θέματα που προστίθενται σε προϋφιστάμενα όπως το Παλαιστινιακό και το Κυπριακό, κατεξοχήν θέματα ασφαλείας και εθνικής ολοκλήρωσης, αφορούν στην αντιμετώπιση της ισλαμικής τρομοκρατίας σε συνδυασμό με την εγγενή αστάθεια των λεγομένων Fragile states αλλά κυρίως στον ανταγωνισμό για τις πηγές ενέργειας, για την πρόσβαση σ' αυτές, για τη διανομή τους αλλά κυρίως για τον έλεγχο των αγωγών μεταφοράς τους από τα σημεία εξόρυξης/ παραγωγής προς τις ανεπτυγμένες δυτικές κοινωνίες. Για την Τουρκία μάλιστα όλα μεταφράζονται σε ευκαιρία ανάδειξης της σε περιφερειακή ηγεμονική δύναμη στην περιοχή χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο δυτικός προσανατολισμός και τα συμμαχικά σχήματα που μετέχει, αλλά πρυτανεύει μέσω αυτών η αποσόβηση αρνητικών δεδομένων για την εδαφική της ακεραιότητα και για την γεωστρατηγική της ευελιξία.

Μερίδιο για την απουσία εκμετάλλευσης στρατηγικών ευκαιριών υπέρ της σταθερότητας στην περιοχή της νοτιοανατολική Μεσογείου αποδίδεται κυρίως στη λειτουργία εντός του Τουρκικού κράτους παράλληλων δομών και αλυσίδων λήψης απόφασης, ιδιαίτερα προ τις ανόδου του ΑΚΡ στην εξουσία, στις οποίες αποδίδονταν (για το μη έλεγχο τους) το απρόβλεπτο /μη δημοκρατικό «πράττειν» της Τουρκίας. Εν μέρει όπως αποδείχθηκε και από τα σχέδια Εργκενγκον και Βαριοπούλα υπήρχε βάση, πλην όμως η κατάσταση μεταξύ των δύο χωρών σε σχέση με τις συνθήκες ασφάλειας στην υπόψη περιοχή δεν βελτιώθηκαν διότι στην τουρκική πολιτική σκηνή αναδείχθηκε ένας περισσότερο αυταρχικός, μη ελέγξιμος Ερντογάν, λιγότερο επιρρεπής στα δυτικά κελεύσματα σε σύμπνοια με ακραίους εθνικιστικούς κύκλους.

Αναμφισβήτητα πολλά θα πρέπει να γίνουν σε θέματα χαμηλής πολιτικής που δεν έχουν ήδη επιχειρηθεί ή οι όποιες απόπειρες παρέμειναν ημιτελείς. Η Ελλάδα κάνοντας χρήση της «έξυπνης ισχύος», συνδυάζοντας την ήπια (θρησκευτική διπλωματία, απόδημος ελληνισμός, τουρισμός) με τη σκληρή (οικονομία, ένοπλες Δυνάμεις) ισχύ, δύναται όχι μόνο να εξισορροπήσει τις αναθεωρητικές τάσεις της Τουρκίας αλλά και να καταστεί πυλώνας σταθερότητας και ασφάλειας στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Επιπλέον ως προς το θέμα του μεταναστευτικού η Συμμαχία διαθέτει ήδη επιχείρηση που δια της πλήρους ενεργοποίησης της είναι δυνατόν να πείσει Ελλάδα και Τουρκία να συνεργασθούν σε ένα πρόβλημα, που εάν δεν ελεγχθεί, μπορεί να αποτελέσει διαλυτικό παράγοντα για τη σταθερότητα όχι μόνο της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης ανατροφοδοτώντας το φαινόμενο της μετασχηματιζόμενης τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης των ασθενέστερων πληθυσμιακά ομάδων.

Από την αποτίμηση των μείζονων στρατηγικών επιλογών των δύο χωρών, πέραν της κοινής τους απόφασης της ένταξης στο βορειοατλαντικό σύμφωνο, διαπιστώνεται ποιοτική διαφορά. Στη βάση της υπόψη διμερούς ποιοτικής διαφοράς εντοπίζεται το στοιχείο της δημοκρατικής νομιμοποίησης των επιλογών. Στην Ελλάδα παρά το ατελές θεσμικό οικοδόμημα, η λαϊκή συμμετοχή/αποδοχή στις μείζονες πολιτικές αποφάσεις θεωρείται αυτονόητη αλλά και συνυφασμένη με την ιστορική διαδρομή των νεοελλήνων μετά την εθνική ανεξαρτησία. Αντιθέτως στην Τουρκία οι κομβικές αποφάσεις συνιστούσαν επιλογές του σουλτάνου, του Κεμάλ και της στενής ηγετικής ομάδας των πολιτικών τους επιγόνων, του Οζάλ και του Ερντογάν. Αυτή η

διάσταση της πολιτικής λειτουργίας μεταξύ των δύο χωρών αντικατοπτρίζεται ανάγλυφα στις μείζονες γεωπολιτικές επιλογές.²³⁵

²³⁵ Ifantis, Kostas, “Greece’s Strategy and Perceptions towards Turkey: The End of Consensus and the Return of History? “, *Uluslararası İlişkiler*, Volume 15, No. 58, 2018, pp.93-10

Προτάσεις

Με κριτήριο την κοινή συμμαχική σχέση των δύο κρατών που δεν είναι επιθυμητό να μεταβληθεί αλλά και προκειμένου η μεταξύ τους διάδραση να μη δρα αποσταθεροποιητικά στην Ανατολική Μεσόγειο προτείνονται τα παρακάτω²³⁶:

α. Οι Άξονες συμμαχίας και τα πλέγματα συνεργασίας που έχει αναπτύξει η Ελλάδα με την Κύπρο, τη Γαλλία,²³⁷ το Ισραήλ και την Αίγυπτο συνιστούν ένα εξαιρετικά σημαντικό στοιχείο στη γεωπολιτική εξίσωση ισορροπιών της περιοχής που επιδέχονται περαιτέρω επένδυσης αξιοποίησης από τη χώρα με γνώμονα την ενίσχυση της Ελληνικής παρουσίας στην περιοχή της Μεσογείου.

β. Η εθνική στρατηγική ασφαλείας δεν θα πρέπει να επαφίεται μονοσήμαντα στην ενεργοποίηση της συμμαχικής αλληλεγγύης. Η Ελλάδα οφείλει να ισχυροποιηθεί «εκ των έσω» δημιουργώντας τις απαραίτητες συνθήκες και υποδομές, που θα της εξασφαλίζουν τη μεγαλύτερη δυνατή αυτονομία κινήσεων. Επίσης, θα πρέπει να αναζητηθούν ερείσματα και εκτός της Δύσης, με σκοπό, αφενός μεν την εξωτερική εξισορρόπηση και ανάσχεση του τουρκικού αναθεωρητισμού, αφετέρου δε την καθιέρωση της Ελλάδας ως «πρεσβευτή» ασφαλείας του NATO και της ΕΕ, στην περιοχή ομού με τους άλλους ισχυρούς πόλους.

γ. Διαμόρφωση ελληνικού στρατηγικού σχεδίου με στόχευση την επαύξηση των συντελεστών ισχύος της και κυρίως της σκληρής ισχύος (οικονομία, στρατιωτική ισχύς κτλ.), προκειμένου να επιτευχθούν μεσοπρόθεσμα οι τεθέντες πολιτικοί της στόχοι. Η οικονομική ανάπτυξη διέρχεται μονοσήμαντα μέσω στοχευμένων δομικών μεταρρυθμίσεων της εθνικής οικονομίας σε συνδυασμό με την πληρέστερη αξιοποίηση ευρωπαϊκών οικονομικών εργαλείων. Όσον αφορά τις Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ), είναι αναγκαία η υιοθέτηση / υλοποίηση ενός φιλόδοξου εξοπλιστικού προγράμματος αρκούντος ποιοτικού με βάση τη σύγχρονη τεχνολογία αλλά και επιδιώκοντος την απόκτηση της ανάλογης τεχνογνωσίας προς εξισορρόπηση της τουρκικής εξοπλιστικής υπεροχής. Επιβάλλεται επίσης η περαιτέρω αξιοποίηση των ήπιων μορφών ισχύος (απόδημοι ελληνισμοί, θρησκευτικής διπλωματίας κ.α.), ως συμπληρωματικών των πυλώνων σκληρής ισχύος (οικονομίας, θαλάσσιας ισχύος κτλ.).

²³⁶ Γεώργιος Χρυσόχου, Προκλήσεις ασφαλείας στην ανατολική Μεσόγειο: Απειλές και ευκαιρίες για την Ελλάδα liberal.gr, 1 Φεβρουαρίου 2018 <https://www.liberal.gr/diplomacy/prokliseis-asfaleias-stin-anatoliki-mesogeio-apeiles-kai-eukairies-gia-tin-ellada-2o-meros/188435> (έγινε πρόσβαση στις 20 Φεβρουαρίου 2021)

²³⁷ Γεώργιος – Αλέξανδρος Σγούρος Ιωάννης Θ. Μάζης, " Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου (Αθήνα: Λειμών, 2020) σ.69-70

δ. Η συνέχιση αναζήτησης συμμάχων ή συνεργαζόμενων κρατών και στρατηγικών εταίρων και η εξασφάλιση δομημένης διεθνούς στήριξης, τόσο στο Ανατολικό Αιγαίο, όσο και στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, θα πρέπει να είναι επιτακτικός στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς αποτελεί εθνική δικλείδα ασφαλείας, απέναντι στις τουρκικές προκλήσεις.²³⁸ Επιπρόσθετα και υπό την ομπρέλα της συμμαχίας θα πρέπει να ενεργοποιηθούν οι επιχειρήσεις που και με την αρωγή της Τουρκίας θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης του προσφυγικού διότι σε διαφορετική περίπτωση τίθενται οι βάσεις για ανατροφοδότηση μεταλλαγμένων μορφών τρομοκρατίας.

ε. Η Ελλάδα θα πρέπει να βελτιώσει ακόμη περισσότερο τις ήδη υφιστάμενες στρατηγικές σχέσεις με τις ΗΠΑ,²³⁹ προβάλλοντας τις δράσεις και πρωτοβουλίες της Ελλάδας στον τομέα της ασφάλειας, αλλά και τον διαχρονικό σταθεροποιητικό ρόλο της στην Ανατολική Μεσόγειο, σε πλήρη αντίθεση με την αντίστοιχη τουρκική συμπεριφορά. Επίσης, όσον αφορά τη Γαλλία, οφείλει να επιδιώξει την αναβάθμιση της αμυντικής συνεργασίας και σχέσης, αναγνωρίζοντάς της τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει στην Ανατολική Μεσόγειο. Παράλληλα, είναι αναγκαία η επέκταση στρατηγικών αξόνων και συνεργειών με χώρες της περιοχής, ενδεικτικά με Κύπρο, Ισραήλ, Αίγυπτο, αλλά και άλλες κατά περίπτωση χώρες της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, ασπάζόμενες τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου και επιζητούσες την ειρηνική συνύπαρξη ή συνεργασία των κρατών της περιοχής.

στ. Το NATO ως συμμαχία έχει λόγο ενεργότερης ανάμιξης στα της Ανατολικής Μεσογείου, διότι στις παλαιότερες απειλές ασφαλείας προστέθηκαν νέες, με προεκτάσεις που υπερβαίνουν την περιοχή, με ευθύνη και της Τουρκίας. Προς τούτο, παρότι δεν υφίσταται διαδικασία αποβολής μέλους, μπορεί να λάβει κάποια μέτρα όπως έπραξαν οι ΗΠΑ με σκοπό να περιορίσουν τουρκικές ανεξάρτητες δράσεις. Μπορεί να ενεργοποιηθεί προς την κατεύθυνση συμφωνίας Ελληνοτουρκικών ΜΟΕ και επιτήρηση τους αλλά και συγκεκριμένων πρωτοβουλιών διμερούς στρατιωτικού διαλόγου εντός των forum της με απτά εργαλεία και στόχευση.

²³⁸ Βαϊανή Ν. Γκαϊδατζή «Στρατηγική μικρών κρατών.-Η περίπτωση της Ελλάδας (Διπλωματική Διατριβή) (τμήμα διεθνών και ευρωπαϊών σπουδών πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στις διεθνείς και ευρωπαϊκές σπουδές, Πειραιάς 2016) σ. 102-103

²³⁹ Spyridon N Litsas, US Foreign Policy in the Eastern Mediterranean: Power Politics and Ideology Under the Sun, (Switzerland: Springer International Publishing, 2020) pp194-199

ζ. Ελλάδα και Κύπρος έχουν την ευκαιρία να συνδέσουν τα ενεργειακά και γεωπολιτικά τους συμφέροντα με αντίστοιχα στρατηγικά συμφέροντα ισχυρών δυτικών «παικτών» που δεν συμβιβάζονται με την επίδειξη τουρκικών αναθεωρητικών τάσεων και ηγεμονισμού στην Ανατολική Μεσόγειο. Με γνώμονα την περαιτέρω ενίσχυση του παράγοντα ισχύος να εξετασθεί η συμμετοχή της Κύπρου σε ευρύτερες συμμαχίες με χώρες της περιοχής, αλλά και σε προγράμματα όπως αυτό της «Συνεργασίας για την Ειρήνη», υπό το πρίσμα μιας μελλοντικής εισδοχής της της Κυπριακής Δημοκρατίας στο ΝΑΤΟ.

η. Η ρωσική προσέγγιση με την Τουρκία θα πρέπει να αξιολογηθεί δεόντως και πιθανώς λόγω και της πάγιας αποσταθεροποιητικής δράσης στην ενότητα της νοτιοανατολικής πτέρυγας της συμμαχίας, θα πρέπει να επαναξιολογηθεί η μέχρι τώρα διαχρονική τακτική της Συμμαχίας τουρκικού καλοπιάσματος ως μη αποδίδουσα. Ως τέτοια θα ήταν η παροχή κινήτρων προς τη συμμαχία επιλεκτικής μετεγκατάστασης συμμαχικών εγκαταστάσεων στην Ελλάδα επί μη συνεχιζόμενης τουρκικής συμμόρφωσης/διχοστασίας, δεδομένης και του αδύνατου σημείου της τουρκικής οικονομίας αλλά και της ομαλής ελληνικής πολιτικής κατάστασης.

Πηγές-Βιβλιογραφία

Πηγές

«Αυτή είναι η ιστορική συμφωνία Ελλάδας – Ιταλίας για την ΑΟΖ», newsbeast.gr, 12 Ιουνίου 2020, <https://www.newsbeast.gr/politiki/arthro/6375291/ayti-einai-i-istoriki-symfonia-elladas-italias-gia-tin-aoz> (έγινε πρόσβαση στις 21 Ιουν 2021)

«Αυτό είναι το κείμενο της ελληνογαλλικής αμυντικής συμφωνίας», Kathimerini.gr, 28 Σεπτεμβρίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/politics/561516361/ayto-einai-to-keimeno-tis-ellinogallikis-amyntikis-symfonias/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2021)

«Αυτό είναι το μνημόνιο Τουρκίας-Λιβύης. Κείμενο και χάρτες. Παραδόθηκε στο ελληνικό ΥΠΕΞ», skai.gr, 5 Δεκ 2019, <https://www.skai.gr/sites/default/files/attachments/2019-12/xartis%20adamidis.pdf>, (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιουνίου 2021)

CAATSA Section 231 “Imposition of Sanctions on Turkish Presidency of Defense Industries” U.S. DEPARTMENT OF STATE, ,Office of the Spokesperson, December 14,2020, <https://gr.usembassy.gov/caatsa-section-231-imposition-of-sanctions-on-turkish-presidency-of-defense-industries/> (accessed in January 12,2021)

«Η συμφωνία της Βουλιαγμένης του 1988» ,rizospastis ,gr, 4 Ιουλίου 1996, <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3665436> (έγινε πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2021)

NATO Assurance Measures, shape.nato.int, 10 July 2020, <https://shape.nato.int/nato-assurance-measures> (accessed in January 30, 2021)

“NATO’s maritime activities”, nato.int, 20 June 2019, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/70759.htm> (accessed in January,21,2021)

NATO's Readiness Action Plan, nato.int,5 February 2015, https://www.nato.int/assets/pdf/pdf_2015_02 (accessed in December,14,2020)

S.1102 - Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019, congress.gov, July 10.2019, <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1102/text> (accessed in December 20,2020)

«Συμφωνία Ελλάδας - Αιγύπτου για ΑΟΖ: Δείτε το επίσημο κείμενο», Το Πρώτο Θέμα, 7 Αυγούστου 2020

<https://www.protothema.gr/politics/article/1033293/sumfonia-elladas-aiguptou-gia-aouz-deite-to-episimo-keimeno/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Abboud, Samer N. Συρία, (Μετάφραση Μυρτώ Βρεττού), (Επιμ .Θανάση Α, Βασιλείου). (Αθήνα: Gutenberg,2020) σ.273-274.

Αρβανιτόπουλος, Κων/νος, Κοππά, Μαριλένα, 30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004 (Αθήνα: Λιβάνης,2005)

Αρβανιτόπουλος, Κωνσταντίνος «Αντίλογος-Διόρθωση Στρατηγικής». Τα Νέα,4-5 Σεπτεμβρίου 2021, σελ 17

Βαληνάκης, Γιάννης, Η Ελλάς των Τεσσάρων Θαλασσών: Το Σχέδιο «Ελλάς επί Τέσσερα»,(Αθήνα: Ι,Σιδέρης,2020)

Βερέμης Θάνος, Κολλιόπουλος Γιάννης, Ελλάς η Σύγχρονη Συνέχεια, (Αθήνα: Καστανιώτης,2006)

Βερέμης Θάνος, Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, (Αθήνα: Ι Σιδέρης, 2005).

Βιολάκης, Πέτρος Η Στρατηγική Εργαλειοποίηση του Μεταναστευτικού και Νεοθωμανικές Πολιτικές: Το τέλος της Ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας και η νέα τάξη πραγμάτων για τη Ευρώπη και την Τουρκία, στο Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου, (Επιμ Σωτήρης Ντάλης) (Αθήνα: Παπαζήση,2020) σ 496-517

Γκόφας Ανδρέας – Τζιφάκης Ανδρέας, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η Σινο-Αμερικανική πρόκληση, (Αθήνα: Πεδίο, 2017)

Διπλωματική Διατριβή, Βαϊανή Ν. Γκαϊδατζή, Στρατηγική μικρών κρατών. Η περίπτωση της Ελλάδας, (τμήμα διεθνών και ευρωπαϊών σπουδών πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στις διεθνείς και ευρωπαϊκές σπουδές, Πειραιάς 2016)

Ελλάδα, Τουρκία, Νοτιοανατολική Μεσόγειος,& Ανταγωνισμοί Ισχύος (Αθήνα: Κύκλος Ευρωπαϊκών & Διεθνών Αναλύσεων ENA, 2020).

Ηρακλείδης, Αλέξης, Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειος:50+1 όψεις των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων,(Αθήνα: Θεμέλιο,2021)

«Η Στρατηγική του Ελσίνκι 20+ 1 Χρόνια Μετά»(προδημοσίευση ομώνυμου συλλογικού συγγραφικού έργου, επιμ. Παναγιώτη Τσάκωνα, Εκδόσεων Ι. Σιδέρη). Το Βήμα (Νέες Εποχές), 28 Μαρτίου 2021, σ. 26-27

Ιορδανίδης, Κώστας «Έλλάς -Γαλλία», Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ 26

Ιωακειμίδης, Π. Κ. Στη λάθος πλευρά της...γεωγραφίας. Το Βήμα (Ένθετο Νέες Εποχές) 28 Μαρτίου 2021, σ.26-27.

Ιωακειμίδης, Π. Κ. «Η Γαλλία, η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής και η ΕΕ», Το Βήμα (Νέες εποχές ένθετο), 3 Οκτωβρίου 2021, σελ 25

Καραγιάννης ,Μάνος , Τουρκική Στρατηγική Ανασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο και ο ρόλος της Ελλάδος στο Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου (Επιμ Σωτ Ντάλης) ,(Αθήνα: Παπαζήση,2020) σ. 314-323

Καρτάλης Γιάννης, Η «επίθεση φιλίας» της Ουάσιγκτον, Το Βήμα, 10 Οκτωβρίου 2021, σελ 27

Κατσίμπρας, Νικόλας «Από το 1988 στο 2060, ταξίδι με τη φρεγάτα του μέλλοντος, Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021,σελ 6

Κουμουτσάκος, Γιώργος Απέναντι στην Μεταναστευτική-Προσφυγική Κρίση, στο Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου,(Επιμ Σωτήρης Ντάλης) (Αθήνα: Παπαζήση,2020).σ.430-434

Λυμπέρης ,Χρήστος, Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες, (Αθήνα: Ποιότητα 2005).

Μαραντζίδης, Νίκος «Γαλλία-Γερμανία: Τόσο κοντά, τόσο μακριά», Η Καθημερινή,3 Οκτωβρίου 2021, σελ 28

Μπαστέα, Νατάσα «Το τέλος του αμερικανικού αιώνα;», Τα Νέα,4-5 Σεπτεμβρίου 2021,σελ 16

Μπαστέα, Νατάσα «Περιμένοντας τον ευρωστρατό», Τα Νέα, 2-3 Οκτωβρίου 2021, σελ 14

Ντόνφριντ, Καρεν, Υποστηρίζουμε τη Φιλόδοξη ατζέντα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, Το Βήμα, 10Οκτωβρίου 2021 σελ8

Παπαδιοχου Κ.Π. - Νέδου Β. «Το Γαλλικό Κλειδί» ασφαλείας», Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ4.

Πελώνη, Αριστοτελία« Αφέλεια και υπερβάσεις». Τα Νέα,2-3 Οκτωβρίου 2021, σελ47

Πρεβελάκης ,Γιώργος, ΑUKUS και ΟΟΣΑ, η σύνθεση της αμερικάνικης πολιτικής, Η Καθημερινή, 10 Οκτωβρίου 2021, σελ 8

Σαζανίδης ,Χρήστος Ζ. Ελληνοτουρκικές Σχέσεις στην Πενταετία 1973-1978, [Θεσσαλονίκη:(αυτοέκδοση), 1978]

Σακκάς, Ιωάννης, Η Ελλάδα στην Ανατολική Μεσόγειο Εξωτερική Πολιτική και περιφερειακές διενέξεις, (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά συγγράμματα, «Kallipos», 2015)

Στάγκος, Άγγελος «Στόχος η αποτροπή, φόβος η επίσπευση», Η Καθημερινή, 3 Οκτωβρίου 2021, σελ 28

«Συμφωνία με ΗΠΑ-Το «τελευταίο μίλι» για την MDCA”, Το Βήμα, 3Οκτωβρίου 2021 σελ Α6

Συρίγος, Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, (Αθήνα: Πατάκης, 2015)

Τσακίρης, Θόδωρος «Με Belharra στα άγρια νερά των Ελληνικών θαλασσών», Το Βήμα (Νέες εποχές), 3Οκτωβρίου,σελ 26

Φίλης Κωνσταντίνος «Κοσμογονία-Στρατηγική υπερεπέκταση σε ένα πολυκεντρικό κόσμο». Τα Νέα, 4-5 Σεπτεμβρίου 2021, σελ 16

Φωτάκη, Αλεξάνδρα « Στην τελική ευθεία για την πενταετή συμφωνία Ελλάδας- ΗΠΑ», Τα Νέα , 2-3 Οκτωβρίου 2021, σελ 45.

Χειλά, Ειρήνη. Ανατολική Μεσόγειος- Γεωπολιτικές Δυναμικές και Ελλάδα στο Mare Nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου (Επιμ Σωτ Ντάλης) ,(Αθήνα,Παπαζήση,2020) σ 303-3067

Ξενόγλωσση

Anastasakis, Othon Nicolaidis, Kalypso Aude Oktem Kerem, In the long shadow of Europe: Greeks and Turks in the era of Postnationalism, (Leiden: Martinus Nijhoff,2009)

Bahcheli, Tozun Couloumbis, Theodore A, Carley Patricia, Greek-Turkish Relations and U.S. Foreign Policy Cyprus, the Aegean, and Regional Stability (Washington: United States Institute of Peace,1997)

Beyoghlou, Kamal A. Turkey and the United States on the Brink- Implications for NATO (Carlisle PA: Strategic Studies Institute, 2020)

Blank, Stephen J, Turkey's Strategic Position at the Crossroads of World Affairs. (Carlisle PA: Strategic Studies Institute, 1993)

Brauch Hans Gunter, Security and Environment in the Mediterranean, (Berlin: Springer, 2003)

Chircop, Aldo Gerolymatos, Andre, Iatrides, John O. (eds.), The Aegean Sea after the Cold War-Security and Law of the Sea Issues, (London: Palgrave Macmillan, 2000).

Coufoudakis Van, Greek-Turkish Relations in the post-cold war era: Implications of the American response (Nicosia: The Cyprus Review,1997).

El-Katiri Mohammed. & El-Katiri Laura, Regionalizing East Mediterranean Gas: Energy Security, Stability, and the U.S. Role (Carlisle PA: Strategic Studies Institute, 2014).

Heraclides, Alexis, The Essence of the Greek-Turkish Rivalry: National Narrative and Identity, (Athens: Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, October 2011).

Heraclides, Alexis Hakmak, Gizem Alioplu, Greece and Turkey in Conflict and Cooperation (New York: Routledge, 2019).

Heraclides, Alexis, The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies(London: Palgrave Macmillan, 2010).

Ifantis, Kostas, Turkish-Greek Relations: The Security Dilemma in the Aegean (London: Routledge, 2004).

Kepel, Gilles, Le Prophete et la pandemie- Du Moyen Orient au Jihandisme d'Atmosphere,(Paris: Gallimard,2021)

Litsas Spyridon N, US Foreign Policy in the Eastern Mediterranean: Power Politics and Ideology Under the Sun (Cham Switzerland: Springer International Publishing,2020).

Litsas Spyridon N. & Tziampiris Aristotle, *Foreign Policy Under Austerity, Greece's Return to Normality?* (London: Palgrave Macmillan, 2017).

Litsas Spyridon N. & Tziampiris Aristotle *The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era* (Cham Switzerland: Springer International Publishing, 2019).

Marquina, Antonio *Energy Security Visions from Asia and Europe* (London: Palgrave Macmillan, 2008).

Nation, R. Craig *War in the Balkans, 1991-2002*, (Carlisle PA: Strategic Studies Institute, 2003).

Samaan, Jean-Loup, *The East Mediterranean Triangle at Crossroads*, (Carlisle PA: Strategic Studies Institute, 2016).

Sayle, Timothy Andrews *Enduring alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order* (New York: Cornell University Press, 2019)

Stavridis, James "Sea Power: The History and Geopolitics of the World's Oceans", (New York: Penguin Press, 2017) pp143-148

Tsakonas, Panayotis J. *The Incomplete Breakthrough in Greek-Turkish Relations Grasping Greece's Socialization Strategy* New York Palgrave Macmillan, 2010)

Tziarras, Zenonas, *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*, (Λευκωσία, Peace Research Institute Oslo, 2019)

Weitz Richard Dr *Turkey's New Regional Security Role: Implications for the United States*, (Carlisle PA. U.S. Army War College, Press, 2014)

Διαδίκτυο

Altunışık, Meliha Benli *Turkey's eastern Mediterranean quagmire*, mei.edu/publications. 18February, 2020 <https://www.mei.edu/publications/turkeys-eastern-mediterranean-quagmire> (accessed in January 25 ,2021)

Boosting NATO's presence in the east and southeast, nato.int, 20 October 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm (accessed in January 31, 2021)

Brunet, Romain *Troubled waters: Greek-Turkish escalations in the Mediterranean*, france24.com 28 August 2020, <https://www.france24.com/en/20200828-troubled->

waters-greek-turkish-escalations-in-the-mediterranean (accessed in November 30,2020)

Conley, Heather A, How NATO Can Avoid a Strategic Decoupling in the Eastern Mediterranean, Center for Strategic and International Studies (CSIS) July 17, 2020, <https://www.csis.org/analysis/how-nato-can-avoid-strategic-decoupling-eastern-mediterranean> (accessed in December 20,2020)

Ετήσια Έκθεση 2019, Γραφείο Ο.Ε.Υ. Άγκυρας, 7 Ιουλίου 2020, <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/49394> (έγινε πρόσβαση στις 15 Μαρ 2021)

“France and Greece hedge their bets with a new defense pact The new alliance reflects their shared fears of Turkey”,economist.com, October 2,2021 (<https://www.economist.com/europe/2021/10/02/france-and-greece-hedge-their-bets-with-a-new-defence-pact> accessed in, October 3,2021)

Ifantis Kostas, Greece's Strategy and Perceptions towards Turkey: The End of Consensus and the Return of History? jstor.org, 15 December 2017, <https://www.jstor.org/stable/26605011?seq=1> (έγινε πρόσβαση στις 12 Ιανουαρίου 2021).

Ifantis, Kostas and Triantaphyllou, Dimitrios, National role and foreign policy: an exploratory study of Greek elites' perceptions towards Turkey, eprints.lse.ac.uk, 19 August 2015, <http://eprints.lse.ac.uk/63265/>,(έγινε πρόσβαση στις 15 Φεβρουαρίου 2021)

«Ιταλία: «Ναι» της ιταλικής Βουλής στη συμφωνία για την ΑΟΖ με την Ελλάδα (χάρτης)», Pontosnews, 12 Μαρτίου 2021 (<https://www.pontosnews.gr/643641/kosmos/italy-ellada-aoz-vouli-thalassa-synora/> έγινε πρόσβαση 8 Αυγούστου 2021)

Karagiannis, Emmanuel, The Silent Rise of Greece as a Mediterranean Power, rusi.org, 16 November 2020, <https://rusi.org/commentary/silent-rise-greece-mediterranean-power>(accessed in December 20,2020).

Meredith, Sam Turkey’s pursuit of contested oil and gas reserves has ramifications ‘well beyond’ the region, 18 August 2020, <https://www.cnn.com/2020/08/18/turkey-greece-clash-over-oil-and-gas-in-the-eastern-mediterranean.html> (accessed in December 8,2020).

«Military de-confliction mechanism between Greece and Turkey established at NATO», nato.int, 01 October 2020
(https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_178523.htm, ;έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

Μπίτσιος, Κωνσταντίνος Οι στρατηγικές συμμαχίες και η Τουρκία, Η Καθημερινή, 16 Οκτωβρίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/politics/561539926/oi-stratigikes-symmachies-kai-i-toyrkia/> (έγινε πρόσβαση 17 Οκτωβρίου 2021)

«Ο χάρτης της συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου για την ΑΟΖ: Πώς ακυρώνεται το τουρκολιβυκό Μνημόνιο», cnn.gr, 6 Αυγούστου 2020, (<https://www.cnn.gr/politiki/story/229871/o-xartis-tis-symfonias-elladas-aigyptoy-gia-tin-aoz-pos-akronetai-to-toyrkoliviko-mnimonio> έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

«Οι συμφωνίες της Ελλάδας με Αίγυπτο και Ιταλία για ΑΟΖ - Ο χάρτης στο ΦΕΚ», lifo.gr, 29 Αυγούστου 2020, (<https://www.lifo.gr/now/politics/oi-symfonies-tis-elladas-me-aigypto-kai-italia-gia-aoz-o-hartis-sto-fek>, έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

“Proposals for an EU army re-emerge after Afghan pullout – but many remain ‘hard to convince” , france24.com September, 02, 2021
(<https://www.france24.com/en/europe/20210902-proposals-for-an-eu-army-re-emerge-after-afghan-pullout-%E2%80%93-but-many-remain-hard-to-convince>, accessed, September 22, 2021)

«Πρωτοκολλήθηκε στον ΟΗΕ το ψευδομνημόνιο Τουρκίας-Τρίπολης – Διπλωματικές πηγές: Είναι άκυρο και παράνομο», hellas-now.com, 9 Οκτωβρίου 2020, (<https://hellas-now.com/protokollithike-ston-oie-to-pseydomnimonio-toyrkias-tripolis> έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

«Τι προβλέπει το κείμενο της Συμφωνίας Τουρκίας-Λιβύης», capital.gr, 5 Δεκεμβρίου 2019 (<https://www.capital.gr/politiki/3397709/ti-problepei-to-keimeno-tis-sumfonias-tourkias-libuis> έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

«Το κείμενο της συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου για οριοθέτηση ΑΟΖ», Capital.gr, 7 Αυγούστου 2020 (<https://www.capital.gr/politiki/3473392/to-keimeno-tis-sumfonias-elladas-aiguptou-gia-oriothetisi-aoz> έγινε πρόσβαση 8 Μαΐου 2021)

Triantaphyllou Dimitrios Whose Sea? A Greek Perspective on Old Troubles in a Changing Context, institutmontaigne.org, 13 October 2020, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/whose-sea-greek-perspective-old-troubles-changing-context> (accessed in December 12, 2020)

Ζεζερλίδης, Νίκος, Η τουρκική προκλητικότητα και οι τουρκικές διεκδικήσεις απέναντι στην Ελλάδα, offlinepost.gr ,30 Μαΐου 2020 <https://www.offlinepost.gr/2020/05/30/B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81/> (έγινε πρόσβαση στις 13 Μαρτίου 2021)

Η Συμφωνία της Βουλιαγμένης, Flash .gr, 22 Οκτωβρίου 2000, <https://www.flash.gr/greece/1597/i-symfwnia-tis-boyliagmenis> (έγινε πρόσβαση, στις 22 Ιανουαρίου 2021)

Μεταναστευτική κρίση στα σύνορα Ισπανίας – Μαρόκου” Η Καθημερινή, 15 Μαΐου 2021, <https://www.kathimerini.gr/world/561368104/metanasteytiki-krisi-sta-synora-ispantias-marokoy/> (έγινε πρόσβαση στις, 15 Ιουνίου 2021)

Μπάλτος, Γεώργιος Χ. Το στρατήγημα και η στρατηγική της Τουρκίας για μια «γαλάζια πατρίδα» Foreign Affairs The Hellenic Edition τεύχος αρ. 60 (Οκτώβριος-Νοέμβριος 2019) <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72562/georgios-x-mpaltos/to-stratigima-kai-i-stratigiki-tis-toyrkias-gia-mia-%C2%ABgalazia-pat> (έγινε πρόσβαση στις 15 Ιανουαρίου 2021)

Πολλάτος Μάκης, «Αυτή είναι η συμφωνία Ελλάδας - Ιταλίας για την ΑΟΖ» , Το πρώτο Θέμα, 12 Ιουνίου 2020 (<https://www.protothema.gr/politics/article/1016201/auti-einai-i-sumfonia-elladas-italias-gia-tin-aoz/> Έγινε πρόσβαση 20 Μαΐου 2021)

Σημίτης-Ντεμιρέλ υπογράφουν τη Συμφωνία της Μαδρίτη, Η Καθημερινή, 8 Ιουλίου 1997 <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1057491/simitis-ntemirel-ypografoyn-ti-symfonia-tis-madritis/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Ιανουαρίου 2021)

Stamouli, Nektaria “France inks Greek defense deal after losing sub contract , Politico.com September 27, 2021, (<https://www.politico.eu/article/france-greece-make-defense-deal-following-loss-sub-contract-us-australia-ships/> accessed in , September 28,2021)

Χασαπόπουλος Νίκος, ‘Τεχνικές συνομιλίες Ελλάδας και Τουρκίας στο NATO – Τι συζητείται’ . to vima.gr,19 Ιανουαρίου 2021, (<https://www.tovima.gr/2021/01/19/politics/texnikes-synomilies-elladas-kai-tourkias-sto-nato-ti-syziteitai/> έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

Χρυσοχού Γεώργιος, Προκλήσεις ασφαλείας στην ανατολική Μεσόγειο: Απειλές και ευκαιρίες για την Ελλάδα liberal.gr, 1 Φεβρουαρίου 2018 <https://www.liberal.gr/diplomacy/prokliseis-asfaleias-stin-anatoliki-mesogeio-apeiles-kai-eukairies-gia-tin-ellada-2o-meros/188435>(έγινε πρόσβαση στις 20 Φεβρουαρίου 2021).

Χρυσοχού, Γεώργιος, Προκλήσεις ασφαλείας στην ανατολική Μεσόγειο: Απειλές και ευκαιρίες για την Ελλάδα liberal.gr, 31 Ιανουαρίου 2018 <https://www.liberal.gr/diplomacy/prokliseis-asfaleias-stin-anatoliki-mesogeio-apeiles-kai-eukairies-gia-tin-ellada-1o-meros/188435>(έγινε πρόσβαση στις 20 Φεβρουαρίου 2021)

Whiteside, Philip “ AUKUS pact aftermath: European countries should stop being 'so naive' on defense, says Macron, as French sell warships to Greece” news.sky.com.,September,28,2021 (<https://news.sky.com/story/aukus-pact-aftermath-european-countries-should-stop-being-so-naive-on-defence-says-macron-as-french-sell-warships-to-greece-12420475> , accessed in September 30,2021)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΜΕΤΡΑ ΛΗΦΘΕΝΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΓΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ **ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ**

Γενικά

Ο λόγος της αναφοράς στην υπόψη ενότητα συνίσταται στο γεγονός, ότι αμφότερες Ελλάδα και Τουρκία μετείχαν/μετέχουν ως δυνάμεις, μεμονωμένο προσωπικό ή εγκαταστάσεις κυρίως περιοδικά στις εν λόγω δράσεις. Επιπλέον διότι συνιστούν τον πυρήνα της αρχικής αντίδρασης της Συμμαχίας, που συνεχίζει να μετεξελισσεται, σε νέου τύπου ή μεταλλασσόμενες απειλές. Όμως συνεχίζουν να συνιστούν απαντήσεις της Συμμαχίας σε έξωθεν απειλές από κρατικούς δρώντες ή και ενδεχομένως και από μη κρατικούς δρώντες, ενώ δεν εγγίζουν διμερείς διακρατικές απειλές μεταξύ κρατών Μελών, για τις οποίες όπως καταδείχθηκε από τον κορμό της προηγούμενης ανάλυσης ισχύει το δόγμα Λουνς, ήτοι της μη ανάμειξης.

NATO's Readiness Action Plan (Σχέδιο Δράσης Ετοιμότητας του NATO)²⁴⁰

Στη σύνοδο κορυφής του NATO στην Ουαλία τον Σεπτέμβριο του 2014, οι ηγέτες των Συμμάχων ενέκριναν σχέδιο δράσης ετοιμότητας NATO's Readiness Action Plan για να διασφαλίσουν ότι η Συμμαχία είναι έτοιμη να ανταποκριθεί γρήγορα και σταθερά στις νέες προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας. Το υιοθετηθέν σχέδιο αποσκοπούσε να παράσχει μια ολοκληρωμένη δέσμη μέτρων για την αντιμετώπιση των αλλαγών στο περιβάλλον ασφάλειας εντός και γύρω από τον Ευρωπαϊκό χώρο. Ανταποκρινόταν στις προκλήσεις που θέτει κυρίως η Ρωσία, καθώς και στους κινδύνους που προέρχονται από τη νότια Ευρωπαϊκή «γειτονιά», τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Τα εμπεριεχόμενα μέτρα είναι αμυντικά, αναλογικά και πλήρως σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις του NATO. Το σχέδιο δράσης ετοιμότητας περιλαμβάνει δύο πυλώνες: τα μέτρα διασφάλισης (Assurance Measures) – ενισχυμένη παρουσία των δυνάμεων του NATO στο έδαφος των ανατολικών συμμάχων, εκ περιτροπής αλλά και Μέτρα Προσαρμογής (Adaptation Measures) – αλλαγές στη μακροπρόθεσμη στρατιωτική στάση (δύναμη διάταξη σύνθεση δυνάμεων) και στις δυνατότητες της Συμμαχίας.

²⁴⁰ NATO's Readiness Action Plan, nato.int, July 2016, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-rap-en.pdf (accessed in, January,25,2021)

Assurance Measures (Μέτρα Διασφάλισης)

Τα μέτρα διασφάλισης δρομολογήθηκαν τον Μάιο του 2014 και βρίσκονται σε εξέλιξη. Όπως οριζόταν στη σχετική δήλωση της Συνόδου Κορυφής της Ουαλίας, περιλαμβάνουν «*μια συνεχή αεροπορική, χερσαία και θαλάσσια παρουσία και στρατιωτική δραστηριότητα στο ανατολικό τμήμα της Συμμαχίας... σε περιοδική βάση*». Μπορούν να κλιμακωθούν προς τα πάνω ή προς τα κάτω ανάλογα με την υφιστάμενη κατάσταση ασφαλείας. Και οι 28 Σύμμαχοι συμβάλλουν στην προσπάθεια. Στο πλαίσιο των υπόψη μέτρων διασφάλισης, το NATO :

α. Έχει αυξήσει τον αριθμό των αεροσκαφών στις περιπολίες εναέριας αστυνόμευσης πάνω από τη Βαλτική αλλά και τον αριθμό των υποστηριζουσών βάσεων την εναέρια αστυνόμευση της περιοχής. Το Βέλγιο, η Ιταλία, η Πολωνία και η Ισπανία παρέχουν επί του παρόντος συνολικά δεκαέξι αεροσκάφη.

β. Διατηρεί ανεπτυγμένα αεροσκάφη στη Βουλγαρία, την Πολωνία και τη Ρουμανία για εκπαίδευση και ασκήσεις.

γ. Έχει ξεκινήσει πτήσεις επιτήρησης AWACS πάνω από το έδαφος των ανατολικών συμμάχων του.

δ. Έχει σχεδιάσει και πραγματοποιεί πτήση αεροσκαφών περιπολίας κατά μήκος της ανατολικής περιφέρειας του NATO.

ε. Έχει ενισχύσει τον αριθμό των ναυτικών μονάδων του σε περιπολία στη Βαλτική Θάλασσα, στη Μαύρη Θάλασσα και στη Μεσόγειο.

στ. Αναπτύσσει χερσαία στρατεύματα στα ανατολικά τμήματα της Συμμαχίας για εκπαίδευση και ασκήσεις, εκ περιτροπής.

ζ. Διεξάγει και συνεχίζει να πραγματοποιεί ασκήσεις σε χώρες της Συμμαχίας στην Ανατολική Ευρώπη και στις Βαλτικές Χώρες. Αντίστοιχα ενθαρρύνθηκε η αποστολή χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων στην Ανατολική Ευρώπη, μεμονωμένα είτε ως ad hoc συνέργεια από διάφορες συμμαχικές χώρες για εκπαίδευση και ασκήσεις στις υπόψη χώρες, με τις αντίστοιχες εθνικές ένοπλες δυνάμεις τους, σε τοπική διμερή βάση.

Adaptation Measures (Μέτρα προσαρμογής)

Τα μέτρα προσαρμογής αποσκοπούν στην ενίσχυση των επίπεδων στρατιωτικής κατάστασης και ετοιμότητας του NATO. Περιλαμβάνουν:

α. Ενίσχυση της Δύναμης Αντίδρασης του NATO (NRF) ώστε να είναι πιο προσαρμοσμένη και ικανή στις αναλαμβανόμενες αποστολές της. Με τα μέχρι τώρα στοιχεία, πρόκειται για μια κοινή στρατιωτική δύναμη περίπου 13.000 ανδρών. Κατά

τη συνεδρίασή τους, τον Φεβρουάριο του 2015, οι Υπουργοί Άμυνας των Συμμάχων αποφάσισαν ότι η NRF θα καταστεί μια εξαιρετικά ευέλικτη και ικανή κοινή δύναμη μεγέθους/δυνατοτήτων έως Σώματος Στρατού (Σ.Σ).

β. Μια νέα Δύναμη, άμεση αρχικής αντίδρασης τρόπο τινά «Αιχμή του Δόρατος» [Κοινή Τακτική Δύναμη Πολύ Υψηλής Ετοιμότητας-Very High Readiness Joint Task Force (VJTF)], ως το εμβληματικό στοιχείο του ενισχυμένου στοιχείου της NRF (ενσωματωμένου εντός της NRF- στοιχείο της αρχικής/συγκρότησης- αντίδρασης στην εκάστοτε απειλή). Αυτή θα περιλαμβάνει μια πολυεθνική ταξιαρχία (με προσωπικό περίπου 5.000 ατόμων), με έως πέντε τάγματα στη δομή της, που υποστηρίζονται από αεροπορικές, θαλάσσιες και ειδικές δυνάμεις. Τμήματα αυτής της δυνάμεως θα είναι έτοιμα να κινηθούν εντός δύο έως τριών ημερών. Εν τω μεταξύ, η Γερμανία, οι Κάτω Χώρες και η Νορβηγία ηγήθηκαν μιας τέτοιας προσωρινής Δύναμης «Αιχμής του Δόρατος», η οποία ήδη υφίσταται εκπαιδεύεται και ασκείται.

γ. Καθιέρωση μιας πολυεθνικής παρουσίας δομής διοίκησης και ελέγχου του NATO στα εδάφη των ανατολικών Συμμάχων. Κατά τη συνεδρίασή τους τον Φεβρουάριο του 2015, οι Υπουργοί Άμυνας των Συμμάχων αποφάσισαν την άμεση δημιουργία των πρώτων έξι πολυεθνικών στοιχείων διοίκησης και ελέγχου –των Μονάδων Ενσωμάτωσης Δυνάμεων του NATO (NFIUs) – στα εδάφη της Βουλγαρίας, της Εσθονίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Πολωνίας και της Ρουμανίας αρχικά. Τα στοιχεία αυτά θα διευκολύνουν την ταχεία ανάπτυξη των δυνάμεων του NATO στην περιοχή, εάν απαιτηθεί. Θα λειτουργήσουν επίσης ως σύνδεσμος μεταξύ των εθνικών δυνάμεων και των δυνάμεων του NATO και θα βοηθήσουν στον αμυντικό σχεδιασμό και την πολυεθνική εκπαίδευση και ασκήσεις.

δ. Επαύξηση της ετοιμότητας και των δυνατοτήτων του Βορειοανατολικού Στρατηγείου, επιπέδου Πολυεθνικού Σώματος Στρατού στο Στσέτσιν της Πολωνίας. Το στρατηγείο αυτό θα είναι σε θέση να διοικεί δυνάμεις που αναπτύσσονται στα κράτη της Βαλτικής και την Πολωνία, εάν χρειαστεί, και θα αποτελέσει κομβικό σημείο περιφερειακής συνεργασίας. Η Δανία, η Γερμανία και η Πολωνία ηγούνται αυτού του έργου. Η Ρουμανία έχει επίσης εκφράσει την πρόθεσή της να καταστήσει διαθέσιμο ένα νέο αναπτυγμένο Πολυεθνικό Τμηματικό Αρχηγείο, επιπέδου Πολυεθνικής Μεραρχίας στο νοτιοανατολικό χώρο της Συμμαχίας²⁴¹.

²⁴¹ Τη στιγμή της ολοκλήρωσης αυτής της μελέτης έχει ήδη υλοποιηθεί το υπόψη στρατηγείο όπου μετέχει με επιτελείς και η Ελλάδα με την ονομασία Multinational Division Southeast (MND-SE), ενώ

ε. Ενίσχυση των Μόνιμων Ναυτικών Δυνάμεων του NATO με περισσότερα πλοία και περισσότερους τύπους πλοίων.

στ. Βελτίωση της ικανότητας του NATO να ενισχύει τους ανατολικούς συμμάχους του μέσω της προετοιμασίας βελτίωσης των αντιστοίχων εθνικών υποδομών, όπως αεροδρομίων και λιμένων.

ζ. Σχεδίαση και διεξαγωγή περισσότερων ασκήσεων που επικεντρώνονται στη διαχείριση κρίσεων και στη συλλογική άμυνα.

Tailored Assurance Measures for Turkey (Προσαρμοσμένα Μέτρα Διασφάλισης για την Τουρκία)²⁴²

Στα τέλη του 2015, οι Σύμμαχοι συμφώνησαν σε ένα πακέτο Προσαρμοσμένων Μέτρων Διασφάλισης για την Τουρκία (TAMT) για να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες προκλήσεις ασφαλείας στα τουρκικά σύνορα. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν πρόσθετη παρουσία AWACS στην περιοχή, αυξημένες θαλάσσιες δραστηριότητες στην Ανατολική Μεσόγειο και δραστηριότητες πληροφοριών, επιτήρησης, αναγνώρισης και ανταλλαγής πληροφοριών.

Enhanced Forward Presence (Ενισχυμένη Προωθημένη Παρουσία)²⁴³

Στο πλαίσιο της ενισχυμένης αποτρεπτικής και αμυντικής στάσης του NATO, οι Σύμμαχοι συμφώνησαν στη Σύνοδο Κορυφής του 2016 στη Βαρσοβία να ενισχύσουν τη στρατιωτική παρουσία του NATO στο ανατολικό τμήμα της Συμμαχίας. Η ενισχυμένη παρουσία του NATO προς τα εμπρός είναι αμυντική, αναλογική και σύμφωνη με τις διεθνείς δεσμεύσεις. Αντιπροσωπεύει μια σημαντική δέσμευση των Συμμάχων αλλά ταυτόχρονα συνιστά και μια απτή υπενθύμιση ότι μια επίθεση σε κάποιο κράτος μέλος είναι μια επίθεση σε όλους. Πλήρως ανεπτυγμένη από τον Ιούνιο του 2017, η ενισχυμένη προωθημένη παρουσία του NATO περιλαμβάνει πολυεθνικές δυνάμεις που παρέχονται από έθνη-πλαίσια και άλλους συνεισφέροντες Συμμάχους σε εθελοντική, πλήρως βιώσιμη και εκ περιτροπής βάση. Βασίζονται σε τέσσερις ομάδες μάχης μεγέθους τάγματος που λειτουργούν σε συνεργασία με τις εθνικές δυνάμεις άμυνας και είναι παρούσες ανά πάσα στιγμή στις χώρες υποδοχής. Ο Καναδάς, η

είναι σε εξέλιξη στην ίδια χώρα δημιουργίας ανάλογου Πολυεθνικού Συμμαχικού Στρατηγείου επιπέδου Μείζονος Σχηματισμού (Σώματος Στρατού -ΣΣ) με την επωνυμία διαδικασία Multinational Corps South East (MNC-SE)

²⁴² NATO Assurance Measures, shape.nato.int, 10 July 2020, <https://shape.nato.int/nato-assurance-measures> (accessed in January 30, 2021)

²⁴³ Boosting NATO's presence in the east and southeast, [nato.int](https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm), 20 October 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm (accessed in, January, 31 2021)

Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι τα έθνη-πλαίσια για την ισχυρή πολυεθνική παρουσία στη Λετονία, τη Λιθουανία, την Εσθονία και την Πολωνία αντίστοιχα.

Άλλοι σύμμαχοι επιβεβαίωσαν τη συμβολή τους στις δυνάμεις αυτές: η Αλβανία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Ιταλία, το Μαυροβούνιο, η Πολωνία, η Σλοβακία, η Σλοβενία και η Ισπανία συμβάλλουν στην καναδική ομάδα μάχης στη Λετονία. Το Βέλγιο, η Τσεχική Δημοκρατία, η Γαλλία, η Ισλανδία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες και η Νορβηγία προσχώρησαν στη γερμανική ομάδα μάχης στη Λιθουανία. Η Δανία και η Ισλανδία συμβάλλουν στην ομάδα μάχης υπό την ηγεσία του Ηνωμένου Βασιλείου στην Εσθονία και η Κροατία, η Ρουμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο εντάχθηκαν στην ομάδα μάχης υπό την ηγεσία των ΗΠΑ στην Πολωνία.

Οι ενισχυμένες δυνάμεις προωθημένης παρουσίας συμπληρώνονται από την απαραίτητη υλικοτεχνική υποστήριξη και υποδομή για την υποστήριξη της αρχικής εγκατάστασης/ανάπτυξη και τη διευκόλυνση της ταχείας ενίσχυσης. Οι τέσσερις ομάδες μάχης βρίσκονται υπό τη διοίκηση του NATO, μέσω του Βορειοανατολικού Αρχηγείου του Πολυεθνικού Σώματος στο Στσέτσιν της Πολωνίας. Το Πολυεθνικό Βορειοανατολικό Αρχηγείο Μεραρχίας (MND-NE) στο Elblag της Πολωνίας συντονίζει και εποπτεύει τις δραστηριότητες εκπαίδευσης και προετοιμασίας των τεσσάρων ομάδων μάχης.

Tailored Forward Presence (Προσαρμοσμένη Προωθημένη Παρουσία)

Στη σύνοδο κορυφής του 2016 στη Βαρσοβία, οι Σύμμαχοι συμφώνησαν επίσης να αναπτύξουν μια προσαρμοσμένη μελλοντική προωθημένη παρουσία στο νοτιοανατολικό τμήμα της επικράτειας της Συμμαχίας. Στην ξηρά, αυτή η παρουσία είναι δομημένη γύρω από την πολυεθνική ταξιαρχία υπό την ηγεσία της Ρουμανίας στην Κραϊόβα. Επίκειται, όπως αρκετές συμμαχικές χώρες προβούν σε ενίσχυση των προσπάθειών της Ρουμανίας και Βουλγαρίας για την προστασία του εναέριου χώρου του NATO. Επιπρόσθετα, η Τουρκία ενισχύει την ασφάλεια στην περιοχή με πτήσεις αεροσκαφών θαλάσσιας περιπολίας και στήριξη σε αεροσκάφη του Συστήματος Εναέριας Προειδοποίησης & Ελέγχου του NATO (AWACS)²⁴⁴. Στη Μαύρη Θάλασσα, το NATO δραστηριοποιείται με περισσότερα πλοία και περισσότερες ναυτικές

²⁴⁴ Αντίστοιχη πρόθεση δραστηριοποίησης με Α/Φ με δυνατότητα ναυτικής περιπολίας /συνεργασίας/επιτήρησης, έχει εκδηλώσει η χώρα μας από το 2017, από Α/Δ της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας

ασκήσεις. Αυτό σημαίνει περισσότερες δυνάμεις του NATO και περισσότερες ασκήσεις και εκπαίδευση στο πλαίσιο της Νοτιοανατολικής Πολυεθνικής Μεραρχίας (στη Ρουμανία), η οποία άρχισε να λειτουργεί πλήρως τον Ιούνιο του 2017.

Η προσαρμοσμένη προωθημένη παρουσία συμβάλλει στην ενισχυμένη αποτροπή και αμυντική στάση της Συμμαχίας, στην επίγνωση της κατάστασης, τη διαλειτουργικότητα και στην ικανότητα ταχείας ανταπόκρισης των Συμμάχων. Το NATO αναπτύσσει επίσης μια σειρά πρόσθετων μέτρων για την αύξηση της παρουσίας του στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου. Εφαρμόζονται ειδικά μέτρα για την ενίσχυση της θαλάσσιας και αεροπορικής παρουσίας του NATO στην περιοχή, με αρκετούς Συμμάχους να συνεισφέρουν δυνάμεις και δυνατότητες (μεταξύ αυτών και η Ελλάδα).

Η στρατηγική ταχείας ενίσχυσης του NATO εξασφαλίζει επίσης ότι οι δυνάμεις προωθημένης συμμαχικής στρατιωτικής παρουσίας θα ενισχυθούν από την Κοινή Τακτική Δύναμη Πολύ Υψηλής Ετοιμότητας του NATO (Very High Readiness Joint Task Force (VJTF), την ευρύτερη Δύναμη ταχεία Απόκρισης του NATO (NRF), τις πρόσθετες δυνάμεις υψηλής ετοιμότητας των Συμμάχων και τις ενισχυμένες δυνάμεις παρακολούθησης του NATO, εάν είναι απαραίτητο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΝΑΤΟ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΚΕΡΑΣ ΤΗΣ
ΑΦΡΙΚΗΣ-ΒΑΛΚΑΝΙΑ²⁴⁵

Γενικά

Η παρούσα αναφορά έχει σκοπό να αποτυπώσει κυρίως σε επιχειρησιακό επίπεδο πρώτα στο θαλάσσιο και ακολούθως στο χερσαίο χώρο ενδεικτικές δράσεις της Συμμαχίας με τη μορφή δυνάμεων ή συγκεκριμένων επιχειρήσεων, όπου συμμετείχαν Ελλάδα Τουρκία, για την αντιμετώπιση νεότερων απειλών, εντοπιζόμενες πλησιέστερα γεωγραφικά στην περιοχή των Βαλκανίων, της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Αφρικής. Η δε αναφορά σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις γίνεται με το κριτήριο της συνέχισης διεξαγωγής τους, ενώ η ενδεικτική αναφορά σε περατωθείσες επιχειρήσεις είναι συνοπτική με κριτήριο της επισήμανσης τους ως του αναγκαίου υπόβαθρου της διάδοξης υφιστάμενης συμμαχικής επιχείρησης. Δεν γίνεται αναφορά σε συμμαχικές επιχειρήσεις τις οποίες διαδέχθηκαν αντίστοιχες δράσεις υπό την ΕΕ, διότι κατά τη γνώμη του γράφοντος, συμπληρώνουν μεν το ιστορικό πλαίσιο των υπόψη επιχειρήσεων, πλην όμως εκφεύγουν του κεντρικού ερωτήματος της παρούσας ανάλυσης χωρίς να προσδίδουν περαιτέρω στοιχεία μελλοντικής αξιοποίησης.

NATO's Standing Naval Forces

Το NATO διαθέτει Μόνιμες Ναυτικές Δυνάμεις (Standing Naval Forces-SNF) οι οποίες παρέχουν στη Συμμαχία συνεχή ναυτική παρουσία. Αυτή η πολυεθνική αποτρεπτική δύναμη αποτελεί βασική ναυτική επιχειρησιακή απαίτηση για τη Συμμαχία. Οι εν λόγω μόνιμες ναυτικές δυνάμεις εκτελούν ένα πρόγραμμα προγραμματισμένων ασκήσεων, ελιγμών και επισκέψεων σε λιμάνια και μπορούν να αναπτυχθούν ταχέως σε περιόδους κρίσης ή έντασης.

Οι SNF του NATO αποτελούνται από τέσσερις ομάδες: τις Μόνιμες Ναυτικές Ομάδες του NATO (Standing NATO Maritime Groups-SNMGs) που αποτελούνται από SNMG1 και SNMG2 και τις Μόνιμες Ομάδες του NATO για την Αντιμετώπιση των Ναρκών (Standing NATO Mine Countermeasures Groups/SNMCMGs και

²⁴⁵ NATO's maritime activities nato.int , 20 June 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm (accessed in . January,21,2021)

ειδικότερα οι SNMCMG1 και SNMCMG2). Και οι τέσσερις Ομάδες είναι ενσωματωμένες στη Δύναμη Αντίδρασης του NATO (NRF).

Οι Μόνιμες Ναυτικές Ομάδες του NATO είναι μια πολυεθνική, ολοκληρωμένη ναυτική δύναμη που αποτελείται από ναυτικές μονάδες από διάφορες συμμαχικές χώρες. Τα πλοία αυτά είναι μόνιμα διαθέσιμα στο NATO για την εκτέλεση διαφορετικών καθηκόντων που κυμαίνονται από ασκήσεις έως επιχειρησιακές αποστολές. Βοηθούν επίσης στην καθιέρωση της παρουσίας της Συμμαχίας, επιδεικνύουν αλληλεγγύη, διεξάγουν τακτικές διπλωματικές επισκέψεις σε διάφορες χώρες, υποστηρίζουν τη συμμετοχή των εταίρων και παρέχουν ποικίλες ναυτικές στρατιωτικές δυνατότητες σε τρέχουσες αποστολές.

Οι SNMG1 και SNMG2 λειτουργούν σύμφωνα με τις λειτουργικές ανάγκες της Συμμαχίας, συμβάλλοντας έτσι στη διατήρηση της βέλτιστης ευελιξίας. Η σύνθεσή τους ποικίλλει και συνήθως αποτελούνται από δύο έως έξι πλοία από ισάριθμες χώρες μέλη του NATO.

Οι SNMG1 και SNMG2 υπάγονται στην δκση της Συμμαχικής Ναυτικής Διοίκησης (Allied Maritime Command-MARCOM), στο Northwood, του Ηνωμένου Βασιλείου μετά τον καθορισμό της MARCOM τον Δεκέμβριο του 2012 ως επιχειρησιακού στρατηγείου /κόμβου για όλες τις θαλάσσιες επιχειρήσεις της Συμμαχίας. Η MARCOM έχει επίσης δύο δευτερεύουσες/υφιστάμενες Δκσεις – τη Διοίκηση Υποβρυχίων (COMSUBNATO) και τη Ναυτική Αεροπορική Διοίκηση (COMMARAIR) – καθώς και το Ναυτιλιακό Κέντρο του NATO, το οποίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της πειρατείας.

Οι Μόνιμες Ναυτικές Δυνάμεις αντιναρκοπολέμου του NATO – SNMCMG1 και SNMCMG2 – είναι πολυεθνικές δυνάμεις που συμμετέχουν κυρίως σε επιχειρήσεις έρευνας, εντοπισμού και εξουδετέρωσης θαλασσίων ναρκών. Ιδιαίτερα η SNMCMG2 διεξήγαγε ιστορικές επιχειρήσεις εντοπισμού και καταστροφής των θαλασσίων ναρκών που χρονολογούνταν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Και οι δύο ομάδες SNMCMG αποτελούν βασικά στοιχεία της Δύναμης Αντίδρασης του NATO (NRF) και είναι σε θέση να εκπληρώσουν ένα ευρύ φάσμα ρόλων, από συνδρομή σε επιχειρήσεις παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας μέχρι καθ' αυτό ναυτικού χαρακτήρα επιχειρήσεις. Μπορούν να αναπτυχθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα και είναι συχνά από τις πρώτες επιχειρησιακές ναυτικές μονάδες που εισέρχονται σε ένα επιχειρησιακό θέατρο.

Η SNMCMG1 ιδρύθηκε στο βελγικό λιμάνι της Οστάνδης στις 11 Μαΐου 1973 για να εξασφαλίσει την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας γύρω από τους λιμένες της Μάγχης και της βορειοδυτικής Ευρώπης. Αρχικά ονομαζόταν "Standing Naval Force Channel", το όνομά της άλλαξε αρκετές φορές για να αντικατοπτρίζει την επεκτεινόμενη περιοχή λειτουργίας της. Σήμερα, η ομάδα έχει σύνθεση και δύναμη που είναι σε θέση να λειτουργεί σχεδόν οπουδήποτε ανά την υφήλιο.

Η SNMCMG2 αναπτύχθηκε από μια δύναμη ευκαιρίας (σύσταση όταν παραστεί ανάγκη) για τη Μεσόγειο, η οποία δημιουργήθηκε το 1969. Εξελίχθηκε επίσης με την πάροδο του χρόνου ώστε να αντικατοπτρίζει τις νέες ευθύνες της.

Οι SNMCMG2 και SNMCMG1 έλαβαν και οι δύο τις τρέχουσες ονομασίες τους το 2006.

Θαλάσσιες επιχειρήσεις/δραστηριότητες του NATO (NATO's maritime operations/activity)

Με βάση τη δύναμη των ναυτικών του δυνάμεων, οι θαλάσσιες επιχειρήσεις του NATO απέδειξαν την ικανότητα της Συμμαχίας να επιτυγχάνει στρατηγικούς στόχους σε πολύ διαφορετικά πλαίσια. Ειδικότερα αναφέρονται περιληπτικά στοιχεία για τις παρακάτω:

α. Operation Sea Guardian (Επιχείρηση Θαλάσσιος Φύλακας)

Τον Νοέμβριο του 2016, η Επιχείρηση Sea Guardian ξεκίνησε ως ευέλικτη επιχείρηση, καλύπτοντας ενδεχομένως έως και επτά καθήκοντα επιχειρήσεων του πεδίου θαλάσσιας ασφάλειας (Marine Security Operations). Μέχρι σήμερα, η εν λόγω επιχείρηση εκτελεί τρία καθήκοντα του πεδίου της Θαλάσσιας ασφάλειας και συγκεκριμένα την ανάπτυξη ικανοτήτων στον τομέα της ασφάλειας στη θάλασσα, στήριξη της ευαισθητοποίησης σχετικά με την κατάσταση στη θάλασσα και στήριξη της θαλάσσιας καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Η Επιχείρηση Θαλάσσιος Φύλακας (OSG) λειτουργεί επί του παρόντος στη Μεσόγειο Θάλασσα. Μετά τη συμφωνία του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου – το ανώτατο όργανο λήψης πολιτικών αποφάσεων του NATO – η OSG μπορεί να εκτελέσει οποιοδήποτε από τα τέσσερα επιπλέον καθήκοντα του πεδίου της θαλάσσιας ασφάλειας: τη διατήρηση της ελευθερίας της ναυσιπλοΐας, ναυτικής παρεμβολής, καταπολέμηση της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής και την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας.

Η OSG συγκεντρώνει ναυτικά μέσα από διάφορες συμμαχικές χώρες για καθορισμένες χρονικές περιόδους. Αυτές οι εστιασμένες λειτουργίες διεξάγονται με ρυθμό τριών συνεχών εβδομάδων κάθε δύο μήνες, συνολικά έξι ετησίως. Αν και δεν

υπάρχει μόνιμη παρουσία πλοίου στη θάλασσα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, η θαλάσσια επίγνωση της κατάστασης διατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους μέσω του δικτύου πληροφοριών της Συμμαχικής Ναυτικής Διοίκησης.

Στο πλαίσιο της εντολής της, η επιχείρηση στήριζε την επιχείρηση SOPHIA της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στην Κεντρική Μεσόγειο και πλέον τη διάδοχη της επιχείρηση IRINI χωρίς να διευκρινίζεται εάν η συνεχιζόμενη υποστήριξη καλύπτει τους τομείς της ανταλλαγής πληροφοριών και της υποστήριξης διοικητικής μερίμνης, όπως ίσχυε για την επιχείρηση SOPHIA.

β. Βοήθεια στην προσφυγική και μεταναστευτική κρίση (NATO Aegean Activity)

Το NATO έχει συμβάλει στις διεθνείς προσπάθειες για να βοηθήσει στην προσφυγική και μεταναστευτική κρίση. Για τον σκοπό αυτό, τα πλοία του NATO διεξάγουν –από τον Φεβρουάριο του 2016– αναγνώριση, παρακολούθηση και επιτήρηση παράνομων διελεύσεων εντός του Αιγαίου, σε συνεργασία με τις αρμόδιες εθνικές και αρχές της ΕΕ. Τα πλοία του NATO συλλέγουν πολύτιμες πληροφορίες που έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο από την Ελληνική όσο και από την Τουρκική Ακτοφυλακή και από την Frontex (την υπηρεσία συνοριακής διαχείρισης της ΕΕ) για να αναλάβουν δράση, αναχαιτίζοντας τα ναυτικά μέσα των λαθροδιακινητών. Η ανταλλαγή πληροφοριών σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο μεταξύ NATO και Frontex έχει αποδειχθεί πολύτιμη δραστηριότητα.

γ. Operation Ocean Shield (Επιχείρηση Ωκεάνια Ασπίδα)

Από το 2009 έως το 2016, η Επιχείρηση Ocean Shield συνέβαλε στις διεθνείς προσπάθειες καταστολής της πειρατείας και προστασίας των αποστολών ανθρωπιστικής βοήθειας στα ανοικτά του Κέρατος της Αφρικής, της διαδεχόμενης Επιχείρησης Allied Protector (Μάρτιος-Αύγουστος 2009) και της Επιχείρησης Allied Provider (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2008). Το NATO εξακολουθεί να συμμετέχει σε προσπάθειες περιστολής της πειρατείας στην περιοχή αυτή μέσω της θαλάσσιας επίγνωσης της κατάστασης και δια της ανάληψης κοινών δράσεων και αποκατάσταση συνδέσμων με τους περιφερειακώς διεθνώς δρώντες/παράγοντες της καταπολέμησης της πειρατείας.

δ. Operation Active Endeavour (Επιχείρηση Ενεργητική Ελπίδα)

Από το 2001 έως το 2016, η επιχείρηση Active Endeavour (ο προκάτοχος της Επιχείρησης Sea Guardian) συνέβαλε στην αποτροπή, τον εντοπισμό και, όταν ήταν απαραίτητο, στην καταπολέμηση των τρομοκρατικών απειλών στη Μεσόγειο

Θάλασσα. Η επιχείρηση εξελίχθηκε ως η άμεση αντίδραση του NATO στις τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Μέρος δράσεων της προσαρμόστηκε το 2011, όταν διεξήχθη η υπό το NATO επιχείρηση στην Κεντρική Μεσόγειο, Unified Protector [η οποία κατόπιν σχετικών αποφάσεων του ΣΑ/ΟΗΕ(1970&1973), επιφορτίστηκε με την εφαρμογή ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και arms embargo στη Λιβύη]. Επρόκειτο για επιχείρηση NATO article 5 (συλλογικής άμυνας).

Εν εξελίξει επιχειρήσεις στα Βαλκάνια

Το NATO είχε ενεργό ρόλο στα Βαλκάνια. Ξεκίνησε με την ανάπτυξη στην περιοχή της Βοσνίας Ερζεγοβίνης με τις επιχειρήσεις IFOR και SFOR οπότε το 2004 αντικαταστάθηκε από την επιχείρηση EUFOR ALTHEA υπό την ΕΕ. Ακολούθησαν νατοϊκές επιχειρήσεις σταθεροποίησης και μεταφοράς ανθρωπιστικής βοήθειας σε Αλβανία (AFOR) και ΠΓΔΜ νυν Βόρεια Μακεδονία [(Επιχείρηση «Concordia»2001-03)], αντίστοιχα με την εν ισχύει πλέον επιχείρηση KFOR στο Κοσσυφοπέδιο. Αναλυτικότερα:

α. Ο Ρόλος του NATO στο Κοσσυφοπέδιο

Το NATO διεξάγει ειρηνευτική επιχείρηση στο Κοσσυφοπέδιο από τον Ιούνιο του 1999 για να στηρίξει ευρύτερες διεθνείς προσπάθειες για οικοδόμηση ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή, με την ονομασία Δύναμη Κοσσυφοπεδίου (KFOR). Η KFOR ιδρύθηκε όταν τελείωσε η αντίστοιχη αεροπορική εκστρατεία του NATO, διάρκειας 78 ημερών, εναντίον του καθεστώτος Μιλόσεβιτς, με σκοπό τον τερματισμό των βιαιοπραγιών στο Κοσσυφοπέδιο. Οι αρχικοί στόχοι της KFOR ήταν να αποτρέψει τις νέες εχθροπραξίες, να δημιουργήσει ένα ασφαλές περιβάλλον και να εξασφαλίσει τη δημόσια ασφάλεια και τάξη, να αποστρατικοποιήσει τον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσσυφοπεδίου, να στηρίξει την παροχή και διανομή διεθνούς ανθρωπιστικής βοήθειας /προσπάθειας στην περιοχή και να συντονιστεί με τη διεθνή πολιτική παρουσία.

β. Σήμερα, η KFOR εξακολουθεί να συμβάλλει στη διατήρηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στο Κοσσυφοπέδιο και στην ελεύθερη κυκλοφορία για όλους.

γ. Το NATO στηρίζει σθεναρά τη Συμφωνία Εξομάλυνσης με τη μεσολάβηση Βελιγραδίου-Πρίστινας (2013) και η KFOR είναι έτοιμη να στηρίξει την εφαρμογή της.

δ. Η KFOR αντλεί την εντολή της από την απόφαση του ΣΑ/ΟΗΕ 1244 (1999) και τη Στρατιωτική-Τεχνική Συμφωνία μεταξύ NATO, Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και Σερβίας.

ε. Σήμερα, περίπου 4.000 προσωπικό της εν λόγω δύναμης του NATO, που συνεισφέρεται από 28 χώρες, εξακολουθεί να εργάζεται για τη διατήρηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος και ελευθερίας μετακίνησης για όλους τους πολίτες και τις κοινότητες στο Κοσσυφοπέδιο.

στ. Σε ολόκληρο το Κοσσυφοπέδιο, η KFOR συνεργάζεται και συντονίζεται με τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και άλλους διεθνείς παράγοντες για να στηρίζει την ανάπτυξη ενός σταθερού, δημοκρατικού, πολυεθνικού και ειρηνικού Κοσσυφοπεδίου. Τον Απρίλιο του 2013, Βελιγράδι και Πρίστινα κατέληξαν σε Συμφωνία εξομάλυνσης, η οποία συμβάλλει στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο μερών, δίνοντας παράλληλα ώθηση στην Ευρωατλαντική ενσωμάτωση των Δυτικών Βαλκανίων. NATO και KFOR είναι έτοιμες να στηρίζουν την εφαρμογή αυτής της συμφωνίας στο πλαίσιο των μέσων και των δυνατοτήτων της. Με την πάροδο του χρόνου, καθώς η κατάσταση ασφαλείας έχει βελτιωθεί, το NATO προσαρμόζει σταδιακά τη δομή/δυνατότητες της KFOR προς μια μικρότερη και πιο ευέλικτη δύναμη με λιγότερα στατικά καθήκοντα. Όλες οι σχετικές προσαρμογές αποφασίζονται από το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο (NAC) καθώς εξελίσσεται η κατάσταση της ασφάλειας στην περιοχή.

ζ. Αποστολή

Υπό την εντολή των Ηνωμένων Εθνών (ψήφισμα 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών) το NATO ηγείται ειρηνευτικής επιχείρησης στήριξης στο Κοσσυφοπέδιο από τις 12 Ιουνίου 1999 προς υποστήριξη ευρύτερων διεθνών προσπάθειών για την οικοδόμηση ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή. Η αποστολή της KFOR αποτυπώνεται ως εξής:

- (1) να συμβάλλει σε ένα ασφαλές περιβάλλον
- (2) η υποστήριξη και συντονισμός της διεθνούς ανθρωπιστικής προσπάθειας και της πολιτικής παρουσίας
- (3) η στήριξη της ανάπτυξης ενός σταθερού, δημοκρατικού, πολυεθνικού και ειρηνικού Κοσσυφοπεδίου
- (4) η στήριξη της ανάπτυξης της Δύναμης Ασφάλειας Κοσσυφοπεδίου.

Το κείμενο του μνημονίου της Βουλιαγμένης έχει ως εξής:

"Τα δύο μέρη συμφώνησαν στα ακόλουθα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης:

1. Τα δύο μέρη αναγνωρίζουν την υποχρέωση σεβασμού της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας αμφοτέρων, καθώς και το δικαίωμα χρήσης της ανοιχτής θάλασσας και του διεθνούς εναέριου χώρου του Αιγαίου.

2. Κατά τη διεξαγωγή εθνικών στρατιωτικών δραστηριοτήτων στην ανοιχτή θάλασσα και στον διεθνή εναέριο χώρο, τα δύο μέρη θα καταβάλουν κάθε προσπάθεια να αποφεύγουν την παρακώλυση της ομαλής ναυσιπλοΐας και εναέριας κυκλοφορίας, όπως διασφαλίζονται σύμφωνα με τα διεθνή κείμενα, κανόνες και κανονισμούς.

Αυτό θα συμβάλει στην εξάλειψη αδικαιολόγητων εστιών έντασης και στη μείωση των κινδύνων σύγκρουσης.

3. Τα δύο μέρη συμφώνησαν ότι ο σχεδιασμός και διεξαγωγή των εθνικών στρατιωτικών ασκήσεων στην ανοιχτή θάλασσα και στο διεθνή εναέριο χώρο, που απαιτούν την έκδοση NOTAM ή όποιας άλλης μορφής αναγγελία ή προειδοποίηση, θα διεξάγονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποφεύγονται επίσης στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό τα ακόλουθα:

α) Η απομόνωση ορισμένων περιοχών.

β) Η δέσμευση περιοχών ασκήσεων για μεγάλες χρονικές περιόδους

γ) Η διεξαγωγή τους στη διάρκεια της αιχμής της τουριστικής περιόδου και των κυριότερων εθνικών και θρησκευτικών εορτών.

Εξυπακούεται ότι ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή όλων των εθνικών και στρατιωτικών δραστηριοτήτων θα πραγματοποιείται σύμφωνα με τους υφιστάμενους διεθνείς κανόνες, κανονισμούς και διαδικασίες.

4. Προς το σκοπό επίτευξης των παραπάνω και με την επιφύλαξη των υφιστάμενων διεθνών κανονισμών και διαδικασιών, οι δύο πλευρές θα προβαίνουν, όταν τούτο απαιτείται, στη δέουσα επικοινωνία διά της διπλωματικής οδού.

5. Οι διατάξεις του μνημονίου αυτού θα ισχύουν και θα εφαρμόζονται σε πλήρη συμφωνία με τις διατάξεις του κοινού ανακοινωθέντος Τύπου του Νταβός".

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Δ»

ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΑΠΤΟΝΤΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ /ΑΠΕΙΛΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΥΟ ΧΩΡΕΣ

Σκοπός του παρόντος συμπληρώματος της ανάλυσης είναι με τα επιλεκτικά θεσμικά κείμενα που Ελλάδα και Τουρκία υπέγραψαν με τρίτες και όμορες χώρες να αποκρυσταλλωθεί και από μία άλλη οπτική το πως οι δύο χώρες αντιλαμβάνονται καταστάσεις οι σχέσεις τους με τρίτες χώρες ως ευκαιρία /απειλή για τη σταθερότητα στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Υπό αυτή την έννοια παρατίθενται η συμφωνία οριοθετήσεως της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας και αυτή αντίστοιχη τμηματική με την Αίγυπτο . Στην συνέχεια παρατίθεται το κατά παράβαση των διατάξεων του UNCLOS Τουρκολιβυκό Μνημόνιο. Ακολουθώντας σε αντιδιαστολή μ' αυτό η αντίστοιχη αμυντική συμφωνία Ελλάδας Γαλλίας (Σεπτέμβριος 2021). Στη συνέχεια του Παραρτήματος ακολουθούν δύο θεσμικά κείμενα (νόμοι του Κογκρέσου των ΗΠΑ του 2019 και 2020) με το οποίο γλαφυρά αποτυπώνεται το πως αντιλαμβάνονται οι ΗΠΑ το ρόλο της Ελλάδας και της Κύπρου στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου (ως σταθεροποιητικό) σε αντιδιαστολή με αυτό της Τουρκίας με την πρόσκτηση επιθετικών στρατηγικού χαρακτήρα πυραυλικών συστημάτων από τη Ρωσία (νόμος περί κυρώσεων CAATSA). Η ολοκλήρωση αυτής της «θεσμικής» αναφοράς/αποτύπωσης της αντίληψης περί ευκαιρίας/απειλής των δύο χωρών ολοκληρώνεται με μια συνοπτική αναφορά στην συμφωνία τεχνικής φύσεως μεταξύ των στρατιωτικών εμπειρογνομόνων/ιθυνόντων στο NATO, τον Οκτώβριο 2020, με σκοπό την αποφυγή δημιουργίας θερμού επεισοδίου στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η εν λόγω συμφωνία επετεύχθη στο πλαίσιο του NATO, με σκοπό τη μονιμότερη /ευρύτερη αποκλιμάκωση στις σχέσεις των 2 χωρών, στον απόηχο της αντιπαράθεσης των αεροναυτικών τους δυνάμεων σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο καθ'όλο το θέρος του 2020.

Από την συνοπτική αυτή αναφορά απουσιάζει για λόγους μικρότερης συνάφειας με την κατάσταση στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και τα Ελληνοτουρκικά αλλά κυρίως λόγω της έκτασης του κειμένου αυτής σε σχέση με την έκταση της παρούσας ανάλυσης η Συμφωνία των Πρεσπών, που αφορά την Ελλάδα και τη

Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας. Βεβαίως και αυτή η συμφωνία όπως και η αντίστοιχη αρχική συμφωνία περί παραπομπής της οριοθέτησης της ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας στη δικαιοδοσία και την κρίση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (ΔΔΧ) είναι ενδεικτική του πώς η Ελλάδα αντιλαμβάνεται καταστάσεις για τη διευθέτηση των όποιων διαφορετικών αντιλήψεων στις διμερείς της σχέσεις με όμορες χώρες. Ωσαύτως η εν λόγω θεσμική και σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο διεθνές δίκαιο διευθέτηση των διακρατικών διαφορών συμπληρώνεται με την έμπρακτη και απτή υποστήριξη της Ελλάδας στην ένταξη των δύο αυτών χωρών στο ΝΑΤΟ. Αυτό το γεγονός υποδηλεί μεταξύ άλλων την εμπιστοσύνη και τη δέσμευση της χώρας μας στη συμμαχία παρά τα όποια ελλείματα που αυτή έχει επιδείξει με τη στάση της σε σχέση με την διαρκή ελληνοτουρκική διένεξη, αλλά και υποδεικνύει με αρκετά εναργή τρόπο το πόσο σημαντικό θεωρεί το ΝΑΤΟ, με τα όποια «χωλά» σημεία και τις αδυναμίες του, την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και των Βαλκανίων, σε σχέση με την τέλεια απουσία αυτού από την περιοχή, που είναι συνώνυμο περίπου με τη δημιουργία κενών ασφαλείας σε γειτονικές των ελληνικών συνόρων περιοχές, κενά που θα επιδιώξουν να εκμεταλλευτούν είτε βορείως είτε στα βορειανατολικά αυτής επίδοξοι κρατικοί δρώντες αλλά και μη κρατικοί με στοχεύσεις όχι πάντα συμβατές με το Διεθνές δίκαιο.

1. Κείμενο της Συμφωνίας της Ελλάδος και της Ιταλίας για την διευθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης

(Τη συμφωνία συνυπέγραψαν στις 9 Ιουνίου 2020 ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας και ο Ιταλός ομόλογός του Λουίτζι ντι Μάιο)²⁴⁸

²⁴⁸ Πολλάτος Μάκης, «Αυτή είναι η συμφωνία Ελλάδας - Ιταλίας για την ΑΟΖ», Το πρώτο Θέμα, 12 Ιουνίου 2020 (<https://www.protothema.gr/politics/article/1016201/auti-einai-i-sumfonia-elladas-italias-gia-tin-aoz/> Έγινε πρόσβαση 20 Μαΐου 2021)

**ΣΥΜΦΩΝΙΑ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ ΤΟΥΣ**

Η Ελληνική Δημοκρατία και η Ιταλική Δημοκρατία (εφεξής «τα Μέρη» ή «οι χώρες»),

Επιθυμώντας να ενισχύσουν τους δεσμούς καλής γειτονίας και συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών,

Έχοντας επίγνωση της αναγκαιότητας να οριοθετήσουν επακριβώς τις θαλάσσιες ζώνες στις οποίες οι δύο χώρες νομιμοποιούνται να ασκούν τα αντίστοιχα κυριαρχικά δικαιώματα ή τη δικαιοδοσία τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο,

Λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982) στην οποία και οι δύο χώρες είναι μέλη,

Επιβεβαιώνοντας τη Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ιταλικής Δημοκρατίας για την οριοθέτηση των αντίστοιχων υφαλοκρηπίδων που υπογράφηκε στις 24 Μαΐου 1977 και τέθηκε σε ισχύ στις 12 Νοεμβρίου 1980,

Υπενθυμίζοντας ότι η ως άνω Συμφωνία καθορίζει την οριοθετική γραμμή για την οριοθέτηση των υφαλοκρηπίδων μεταξύ των δύο χωρών,

Επιθυμώντας να εφαρμόσουν την ανωτέρω οριοθετική γραμμή για την οριοθέτηση και άλλων θαλασσιών ζωνών στις οποίες οι δύο χώρες νομιμοποιούνται σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο,

Συμφώνησαν τα ακόλουθα :

Άρθρο 1

1. Η οριοθετική γραμμή των θαλασσιών ζωνών στις οποίες οι δύο χώρες νομιμοποιούνται να ασκούν, αντιστοίχως, τα κυριαρχικά δικαιώματα ή τη δικαιοδοσία τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο θα είναι η οριοθετική γραμμή για την υφαλοκρηπίδα που καθορίστηκε με τη Συμφωνία του

1977 μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ιταλικής Δημοκρατίας για την οριοθέτηση των αντίστοιχων υφαλοκρηπίδων.

2. Οι συντεταγμένες της ως άνω οριοθετικής γραμμής που αναφέρονται στο Γεωδαιτικό Σύστημα Αναφοράς WGS-84 έχουν ως ακολούθως :

Α/Α	Γεωγραφικό Πλάτος (WGS 84)	Γεωγραφικό Μήκος (WGS 84)
1	39°57' 38,46" Β	18°57' 27,29" Α
2	39°52' 20,45" Β	18°56' 03,29" Α
3	39°48' 56,44" Β	18°54' 51,29" Α
4	39°17' 14,40" Β	18°55' 33,31" Α
5	39°01' 56,39" Β	18°53' 57,32" Α
6	38°29' 56,34" Β	18°43' 51,32" Α
7	37°51' 56,29" Β	18°28' 33,33" Α
8	37°21' 14,26" Β	18°16' 57,33" Α
9	36°59' 26,23" Β	18°19' 03,34" Α
10	36°54' 20,23" Β	18°19' 09,35" Α
11	36°44' 56,22" Β	18°18' 33,35" Α
12	36°26' 26,20" Β	18°17' 57,36" Α
13	36°24' 02,19" Β	18°17' 39,36" Α
14	36°10' 56,18" Β	18°15' 39,37" Α
15	36°08' 56,18" Β	18°15' 39,37" Α
16	35°34' 08,15" Β	18°20' 39,39" Α

3. Η οριοθέτηση, προς το παρόν, δεν σκοπεύει να βαίνει πέραν του σημείου 1 προς Βορρά και πέραν του σημείου 16 προς Νότο. Η παρούσα οριοθέτηση θα επεκταθεί προς οιαδήποτε κατεύθυνση μέχρι τα σημεία συνάντησης των θαλασσίων ζωνών των αντίστοιχων γειτονικών Κρατών, όταν θα έχουν συναφθεί οι σχετικές συμφωνίες.

Άρθρο 2

Όταν το ένα Μέρος λάβει την πρωτοβουλία να ανακηρύξει μία θαλάσσια ζώνη που εκτείνεται μέχρι την οριοθετική γραμμή του άρθρου 1 της παρούσας Συμφωνίας, θα ενημερώσει σχετικά το άλλο Μέρος το συντομότερο δυνατό.

Άρθρο 3

Η παρούσα Συμφωνία δεν θίγει :

- τις αλιευτικές δραστηριότητες που διεξάγονται σύμφωνα με τους εφαρμοστέους κανόνες και κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- τις διατάξεις του άρθρου 58 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας σχετικά με τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις

υποχρεώσεις των λοιπών Κρατών στην αποκλειστική οικονομική ζώνη των Μερών, όπως προβλέπονται στο εν λόγω άρθρο.

Άρθρο 4

1. Τα Κράτη θα καταβάλουν κάθε προσπάθεια να διευθετήσουν, δια της διπλωματικής οδού, κάθε διαφορά που ενδέχεται να ανακύψει σχετικά με την ερμηνεία ή εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας.
2. Αν μία τέτοια διαφορά δεν διευθετηθεί εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία ένα από τα Μέρη γνωστοποίησε την πρόθεσή του να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο, η διαφορά αυτή θα παραπεμφθεί, με αίτηση οποιουδήποτε από τα δύο Μέρη, στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή σε οποιοδήποτε άλλο διεθνές όργανο που έχει επιλεγεί με κοινή συμφωνία.

Άρθρο 5

1. Η παρούσα Συμφωνία υπόκειται σε επικύρωση.
2. Η παρούσα Συμφωνία θα τεθεί σε ισχύ την ημερομηνία ανταλλαγής των οργάνων επικύρωσης.

Έγινε στην Αθήνα στις 9.6.2020, σε δύο πρωτότυπα, το καθένα στην ελληνική, ιταλική και αγγλική γλώσσα, όλα δε τα κείμενα είναι εξίσου αυθεντικά. Σε περίπτωση διαφοράς ως προς την ερμηνεία της παρούσας Συμφωνίας, το κείμενο στην αγγλική υπερισχύει.

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Νικόλαος-Γεώργιος Σ. Δένδιας
Υπουργός Εξωτερικών

Για την Ιταλική Δημοκρατία

Luigi di Maio
Υπουργός Εξωτερικών
και Διεθνούς Συνεργασίας

(Τη συμφωνία συνυπέγραψαν στις 6 Αυγούστου 2020 ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών [Νίκος Δένδιας](#) και ο Αιγύπτιος ομόλογός του Sameh Shoukri)²⁴⁹

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΑΒΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΡΑΤΩΝ

Η Κυβέρνηση της Ελληνικής Δημοκρατίας και η Κυβέρνηση της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου (εφεξής αναφερόμενες ατομικά ως το «Μέρος» και από κοινού ως τα «δύο Μέρη»),

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΝΤΑΣ τις αρχές και τους σκοπούς του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

ΕΠΙΘΥΜΩΝΤΑΣ να συμβάλουν στη σταθερότητα στην περιοχή με βάση την καλή πίστη και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο,

ΕΠΙΘΥΜΩΝΤΑΣ να ενισχύσουν τους δεσμούς καλής γειτονίας και συνεργασίας μεταξύ τους,

ΕΧΟΝΤΑΣ ΕΠΙΓΝΩΣΗ της αναγκαιότητας του καθενός από τα δύο Μέρη να οριοθετήσει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, επί της οποίας το Μέρος αυτό νομιμοποιείται να ασκεί τα κυριαρχικά δικαιώματα και τη δικαιοδοσία του σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο,

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ τη σημασία της οριοθέτησης της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης τους με σκοπό την ανάπτυξη και στα δύο Μέρη,

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1982, που τέθηκε σε ισχύ την 16^η Νοεμβρίου 1994 στην οποία τα δύο Μέρη είναι Κράτη Μέρη,

ΕΧΟΝΤΑΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ της σημασίας της επίτευξης συμφωνίας με βάση το Διεθνές Δίκαιο,

ΣΥΜΦΩΝΗΣΑΝ τα ακόλουθα :

Άρθρο 1

(α) Με την παρούσα Συμφωνία ορίζεται μερική θαλάσσια οριοθετική γραμμή μεταξύ των δυο Μερών. Η ολοκλήρωση της οριοθέτησης θα λάβει χώρα, όπου αρμόζει, μέσω διαβουλεύσεων μεταξύ των δυο Μερών πέραν του σημείου (Α) και του σημείου (Ε), σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

(β) Η μερική οριοθετική γραμμή μεταξύ της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης του κάθε Μέρους καθορίζεται από τα σημεία (Α Ανατολικά) έως (Ε Δυτικά), σύμφωνα με την λίστα των γεωγραφικών συντεταγμένων που επισυνάπτονται στο παρόν ως Παράρτημα 1, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παρούσας Συμφωνίας. Το τμήμα της οριοθετικής γραμμής μεταξύ της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης του καθενός από τα δύο Μέρη από το σημείο (Α Ανατολικά) και το σημείο (Ε Δυτικά) είναι δεσμευτικό και οριστικό.

²⁴⁹ «Το κείμενο της συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου για οριοθέτηση ΑΟΖ», Capital.gr, 7 Αυγούστου 2020 (<https://www.capital.gr/politiki/3473392/to-keimeno-tis-sumfonias-elladas-aiguptou-gia-oriothetisi-aoz> έγινε πρόσβαση 8 Μαΐου 2021)

(γ) Η οριοθετική γραμμή, όπως καθορίζεται στην παράγραφο 1(β) ανωτέρω, εμφανίζεται γραφικά στον Υδρογραφικό Χάρτη που επισυνάπτεται ως Παράρτημα II και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Συμφωνίας.

(δ) Οι γεωγραφικές συντεταγμένες του σημείου (Α) μπορεί να αναθεωρηθούν προς τα Ανατολικά και του σημείου (Ε) προς τα Δυτικά, με συμφωνία μεταξύ των δυο Μερών, σε περίπτωση μελλοντικής οριοθέτησης της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με άλλα ενδιαφερόμενα γειτονικά κράτη, υπό την προϋπόθεση ότι η αναθεώρηση περιορίζεται στην περίπτωση αυτή στο σημείο (Α) προεκτεινόμενο προς τα Ανατολικά και στο σημείο (Ε) προεκτεινόμενο προς τα Δυτικά.

(ε) Μη θιγόμενης της διάταξης του Αρθρου 1 (δ), εάν οιοδήποτε από τα δυο Μέρη διεξάγει διαπραγματεύσεις με σκοπό την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με άλλο Κράτος που μοιράζεται με τα δυο Μέρη τις θαλάσσιες ζώνες τους, το Μέρος αυτό, προτού καταλήξει σε τελική συμφωνία με το τρίτο κράτος, θα ενημερώσει και θα διαβουλευθεί με το άλλο Μέρος.

Άρθρο 2

Σε περίπτωση που υπάρχουν φυσικοί πόροι, συμπεριλαμβανομένης της λεκάνης υδρογονανθράκων, οι οποίοι εκτείνονται από την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη ενός Μέρους στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη του άλλου Μέρους, τα δυο Μέρη θα συνεργασθούν προκειμένου να επιτύχουν συμφωνία ως προς τους τρόπους εκμετάλλευσης αυτών των πόρων.

Άρθρο 3

Κάθε διαφορά που προκύπτει από την ερμηνεία ή εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας θα επιλύεται μέσω της διπλωματικής οδού σε πνεύμα κατανόησης και συνεργασίας.

Άρθρο 4

1. Η παρούσα Συμφωνία δεν υπόκειται σε καταγγελία, απόσυρση ή αναστολή για κανένα λόγο.
2. Η παρούσα Συμφωνία μπορεί να τροποποιηθεί μόνο με συμφωνία των Μερών.

Άρθρο 5

- (α) Η παρούσα Συμφωνία υπόκειται σε επικύρωση σύμφωνα με τις συνταγματικές διαδικασίες καθενός από τα δυο Μέρη.
(β) Η παρούσα Συμφωνία τίθεται σε ισχύ την ημερομηνία ανταλλαγής των οργάνων επικυρώσεως από τα δυο Μέρη.

Έγινε στο Κάιρο, στις 6 Αυγούστου 2020, σε δύο πρωτότυπα, το καθένα στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, όλα δε τα κείμενα είναι εξίσου αυθεντικά. Σε περίπτωση διαφοράς ως προς την ερμηνεία, το αγγλικό κείμενο υπερισχύει.

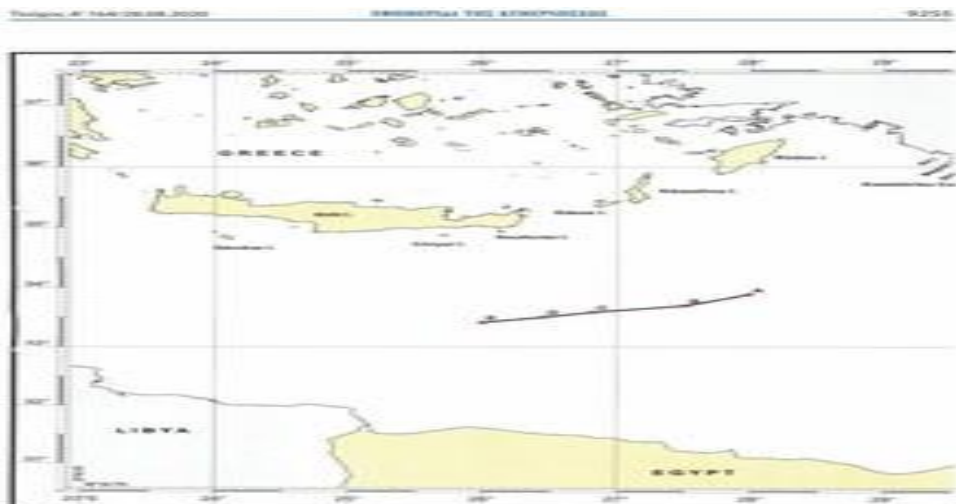
Για την Κυβέρνηση της
Ελληνικής Δημοκρατίας

Νικόλαος Γεώργιος Δένδιας
Υπουργός Εξωτερικών

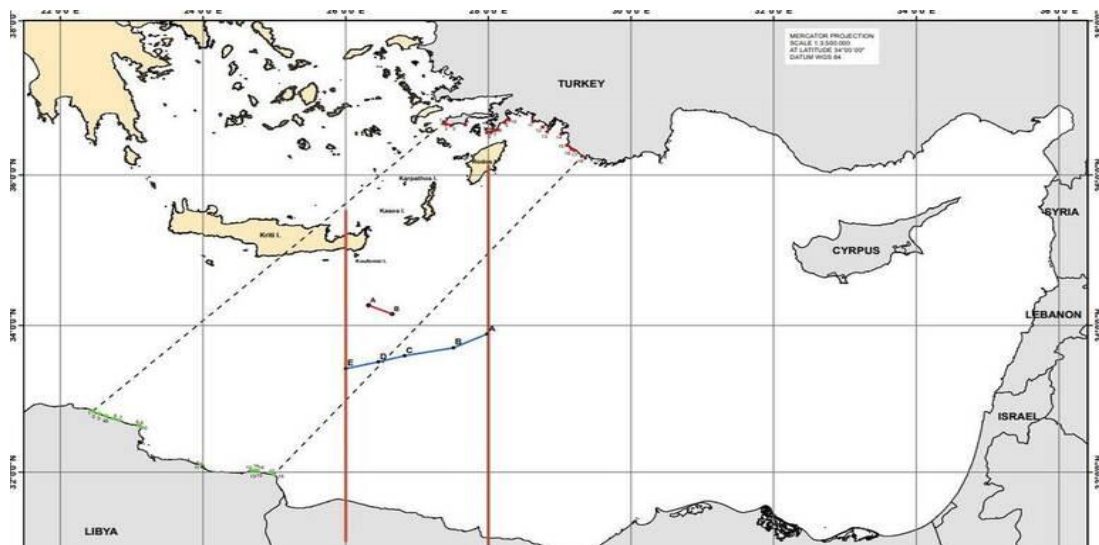
Για την Κυβέρνηση της Αραβικής
Δημοκρατίας της Αιγύπτου

Sameh Shoukry
Υπουργός Εξωτερικών

3. Χαρτογραφική Απεικόνιση των δύο Μνημονίων

Εικόνα Δ-1. Χάρτης Μνημονίου Αιγύπτου Ελλάδας Οριοθέτησης ΑΟΖ²⁵⁰

Εικόνα Δ-2. Χάρτης Μνημονίου Αιγύπτου Ελλάδας Οριοθέτησης ΑΟΖ²⁵¹ (σε σχέση με το Τουρκολιβικό μνημόνιο)

Εικόνα Δ-3. Χάρτης Μνημονίου Ιταλίας Ελλάδας Οριοθέτησης ΑΟΖ²⁵²

²⁵⁰ «Οι συμφωνίες της Ελλάδας με Αίγυπτο και Ιταλία για ΑΟΖ - Ο χάρτης στο ΦΕΚ», lifo.gr, 29 Αυγούστου 2020, (<https://www.lifo.gr/now/politics/oi-symfonies-tis-elladas-me-aigypito-kai-italia-gia-aoz-o-hartis-sto-fek>, έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

²⁵¹ «Ο χάρτης της συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου για την ΑΟΖ: Πώς ακυρώνεται το τουρκολιβικό Μνημόνιο», cnn.gr, 6 Αυγούστου 2020, (<https://www.cnn.gr/politiki/story/229871/o-xartis-tis-symfonias-elladas-aigypitoy-gia-tin-aaz-pos-akyronetai-to-toyrkoliviko-mnimonio> έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

²⁵² «Ιταλία: «Ναι» της ιταλικής Βουλής στη συμφωνία για την ΑΟΖ με την Ελλάδα (χάρτης)», Pontosnews, 12 Μαρτίου 2021 (<https://www.pontosnews.gr/643641/kosmos/italy-ellada-aaz-vouli-thalassa-synora/> έγινε πρόσβαση 8 Αυγούστου 2021)

3. Το Μνημόνιο Τουρκίας Και Προσωρινής Λιβυκής Κυβέρνησης (Το Τουρκολιβυκό «Μνημόνιο»)²⁵³²⁵⁴

α. Το Κείμενο

Με βάση το κείμενο της συμφωνίας που διέρρευσε από τουρκικά μέσα ενημέρωσης προβλέπονται τα εξής:

Η κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Τουρκίας και η κυβέρνηση της Εθνικής Συμμαχίας-Κράτους της Λιβύης, επιβεβαιώνοντας τη δέσμευσή τους στις αρχές και στους στόχους του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

Έχοντας αποφασίσει να καθορίσουν μια ακριβή και δίκαιη οριοθέτηση των αντίστοιχων θαλάσσιων ζωνών στη Μεσόγειο στις οποίες οι δύο χώρες ασκούν κυριαρχία, κυριαρχικά δικαιώματα και δικαιοδοσία σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες του διεθνούς δικαίου και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές περιστάσεις,

Λαμβάνοντας υπόψη την προθυμία των δύο χωρών να πετύχουν δίκαιες και αμοιβαίως αποδεκτές λύσεις στα προαναφερθέντα θέματα μέσω εποικοδομητικών διαπραγματεύσεων και με το πνεύμα σχέσεων καλής φιλίας,

Πεπεισμένες ότι αυτό το Μνημόνιο Συναντίληψης θα συμβάλει στην ενίσχυση των σχέσεων και θα ενθαρρύνει περαιτέρω συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών προς το συμφέρον των δύο αδερφικών κρατών,

Έχουν συμφωνήσει τα ακόλουθα:

Άρθρο Ι

ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ

1. Τα όρια της Υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης στη Μεσόγειο μεταξύ της Κυβέρνησης της Τουρκίας και της Κυβέρνησης Εθνικής Συμμαχίας-Κράτους της Λιβύης ξεκινούν στο "Σημείο Α" (34ο 16' 13.720''N – 026ο 19' 11.640''E) και τελειώνουν στο Σημείο Β (34ο 09' 07.0''N – 026ο 39' 06.3''E).

Οι δύο πλευρές έχουν συμφωνήσει σε αυτά τα όρια.

²⁵³ «Αυτό είναι το μνημόνιο Τουρκίας-Λιβύης .Κείμενο και χάρτες. Παραδόθηκε στο ελληνικό ΥΠΕΞ», skai.gr, 5 Δεκεμβρίου 2019, (<https://www.skai.gr/news/greece/ayto-einai-to-mnimonio-tourkias-libyis-to-keimeno-kai-oi-xartes> , έγινε πρόσβαση 5 Μαΐου 2021)

²⁵⁴ «Τι προβλέπει το κείμενο της Συμφωνίας Τουρκίας-Λιβύης», capital.gr, 5 Δεκεμβρίου 2019. (<https://www.capital.gr/politiki/3397709/ti-problepei-to-keimeno-tis-sumfonias-tourkias-libyis> έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

2. Τα όρια της Υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης που καθορίζονται στο Άρθρο 1, παράγραφο 1 αυτού του Μνημονίου Συναντίληψης φαίνονται στον Θαλάσσιο Χάρτη INT 308 (Πηγή Δεδομένων: ΒΑ Έκδοση Χάρτη 991), κλίμακα 1:1 102 000 (Παράρτημα 1). Οι συντεταγμένες φαίνονται στο διάγραμμα στο Παράρτημα 1 στο σύστημα συντεταγμένων. Οι γεωγραφικές συντεταγμένες αναφέρονται στο Άρθρο 1 αυτού του Μνημονίου Συναντίληψης και εκφράζονται με όρους του Παγκοσμίου Γεωδαιτικού Συστήματος 1984 (WGS'84).

3. Τα βασικά σημεία των συντεταγμένων που χρησιμοποιούνται για να καθορίσουν τη γραμμή ισορροπίας φαίνονται στο Παράρτημα

ΑΡΘΡΟ II

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ ΣΥΝΑΝΤΙΛΗΨΗΣ

Τα παραρτήματα που αναφέρονται στη δεύτερη και τρίτη παράγραφο του Άρθρου 1, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του παρόντος Μνημονίου.

Άρθρο III

ΕΓΓΡΑΦΗ

Με την έναρξη ισχύος του, το παρόν Μνημόνιο Συναντίληψης εγγράφεται στην γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών σύμφωνα με το Άρθρο 102 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο IV

ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗ ΔΙΑΦΩΝΙΩΝ

1. Οποιαδήποτε διαφωνία προκύψει μεταξύ των δύο πλευρών από την ερμηνεία ή εφαρμογή αυτού του Μνημονίου Συναντίληψης θα πρέπει να διευθετείται μέσω διπλωματικών οδών στο πνεύμα της αμοιβαίας κατανόησης και συνεργασίας, σύμφωνα με το Άρθρο 33 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

2. Σε περίπτωση που υπάρχουν εθνικοί πόροι που εκτείνονται πέρα από την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της μιας πλευράς στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της άλλης, οι δύο πλευρές θα μπορούσαν να συνεργαστούν προκειμένου να φθάσουν σε μια συμφωνία για τις λεπτομέρειες της αξιοποίησης τέτοιων πόρων.

3. Εάν οποιαδήποτε από τις δύο πλευρές εμπλέκεται σε διαπραγματεύσεις που αποσκοπούν στην οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης του με άλλο κράτος, αυτή η πλευρά, προτού έλθει σε τελική συμφωνία με το άλλο κράτος, θα πρέπει να ενημερώσει και να διαβουλευθεί με την άλλη πλευρά.

Άρθρο V

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ

Οποιαδήποτε από τις δύο πλευρές μπορεί να προτείνει τροποποίηση ή επανεξέταση αυτού του Μνημονίου Συναντίληψης μέσω διπλωματικών οδών, εάν κρίνεται απαραίτητο εκτός των Άρθρων 1 και 2. Οι τροποποιήσεις γίνονται με τη συναίνεση των πλευρών.

Άρθρο VI

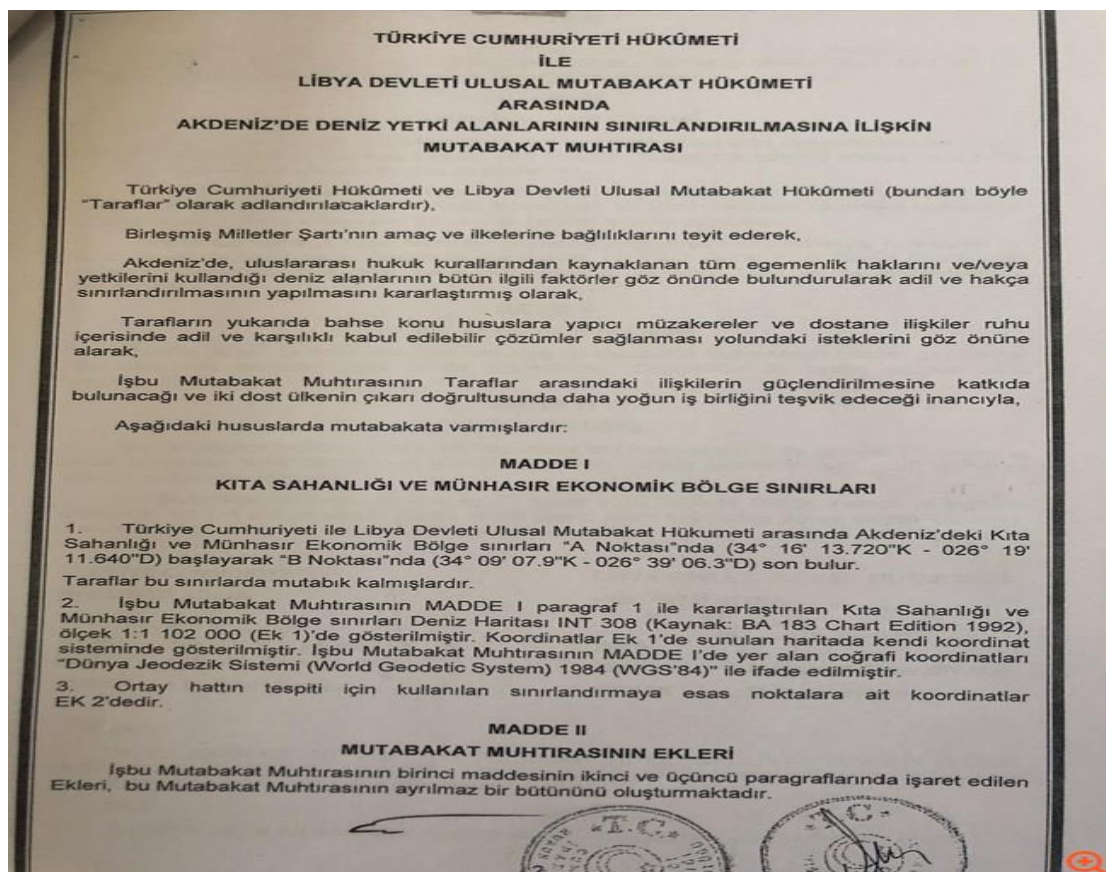
ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ

Αυτό το Μνημόνιο Συναντίληψης αρχίζει να ισχύει από την ημερομηνία παραλαβής της τελευταίας γραπτής κοινοποίησης με βάση την οποία οι πλευρές αλληλοενημερώνονται μέσω διπλωματικών οδών για την ολοκλήρωση των νομικών τους διαδικασιών που απαιτούνται για την έναρξη ισχύος του Μνημονίου Συναντίληψης.

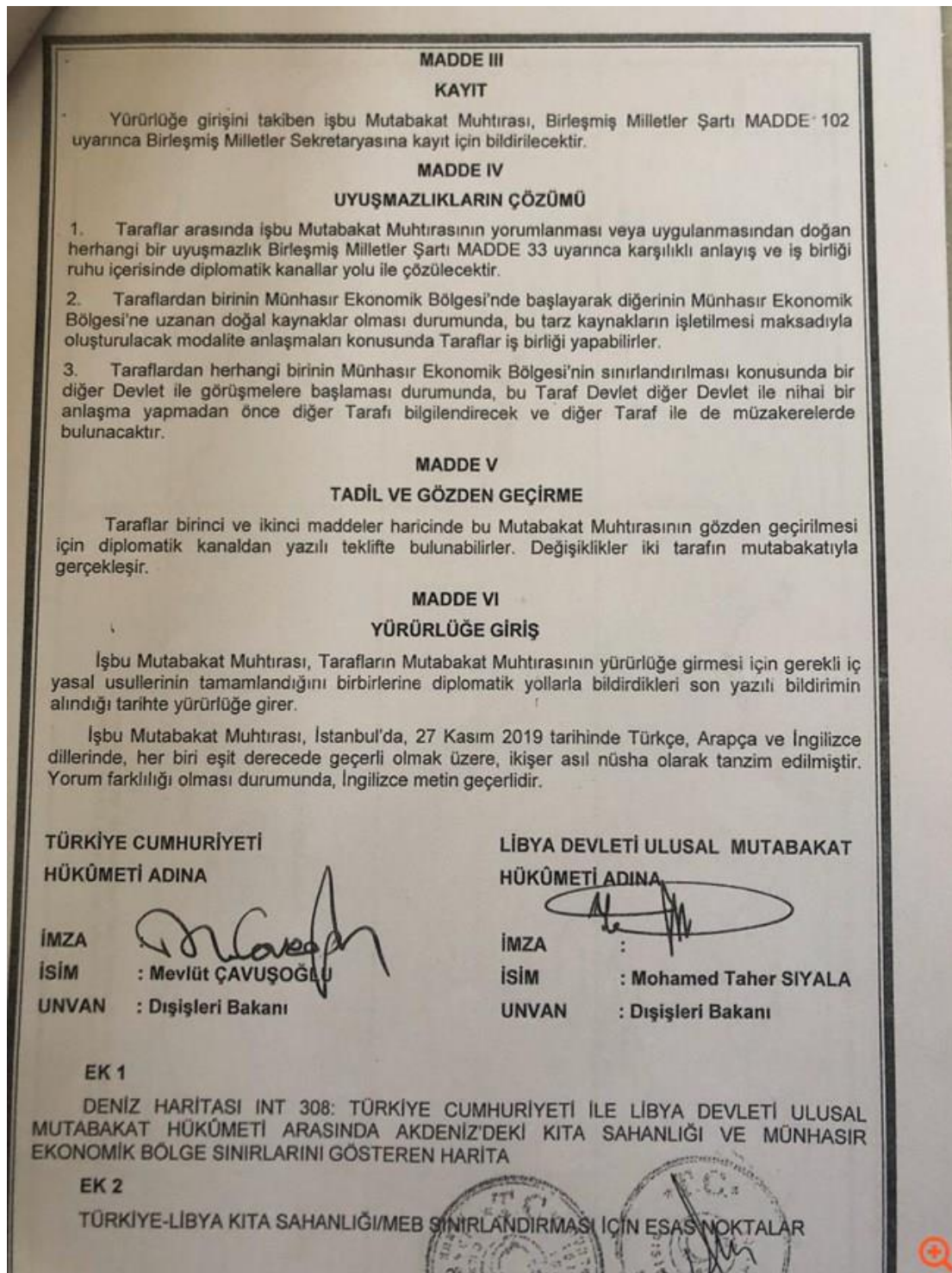
Αυτό το Μνημόνιο Συναντίληψης συνήφθη στην Κωνσταντινούπολη στις 27 Νοεμβρίου 2019 σε δύο πρωτότυπα αντίγραφα στην τουρκική, αραβική και αγγλική γλώσσα, με όλα τα κείμενα να είναι εξίσου αυθεντικά. Σε περίπτωση απόκλισης της ερμηνείας, υπερισχύει το αγγλικό κείμενο.

β. Το Κείμενο Του Μνημονίου στην Τουρκική Γλώσσα (εικόναΔ-4/

5)

εικόνα Δ-4 Επίσημο Κείμενο Μνημονίου (στη τουρκική γλώσσα άρθρα I II)

εικόνα Α-5 Επίσημο Κείμενο Μνημονίου (στη τουρκική γλώσσα άρθρα III έως VI)

TÜRKİYE-LİBYA KITA SAHANLIĞI/MEB SINIRLANDIRMASI İÇİN ESAS NOKTALAR

1. Türkiye sahilleri

	LATITUDE	LONGITUDE
1	36°40'50".287N	27°22'27".873E
2	36°39'45".969N	27°24'19".359E
3	36°38'50".428N	27°28'38".882E
4	36°39'28".639N	27°40'42".469E
5	36°33'12".889N	27°58'44".128E
6	36°33'16".661N	28°02'07".031E
7	36°34'56".051N	28°05'18".361E
8	36°35'43".847N	28°07'42".814E
9	36°41'20".260N	28°13'30".287E
10	36°43'12".400N	28°17'25".494E
11	36°41'54".779N	28°37'38".668E
12	36°37'35".654N	28°45'41".864E
13	36°34'01".991N	28°49'29".785E
14	36°32'16".733N	29°01'22".266E
15	36°23'16".073N	29°06'04".195E
16	36°20'27".209N	29°09'58".078E
17	36°19'24".623N	29°12'27".635E
18	36°14'48".669N	29°18'50".685E

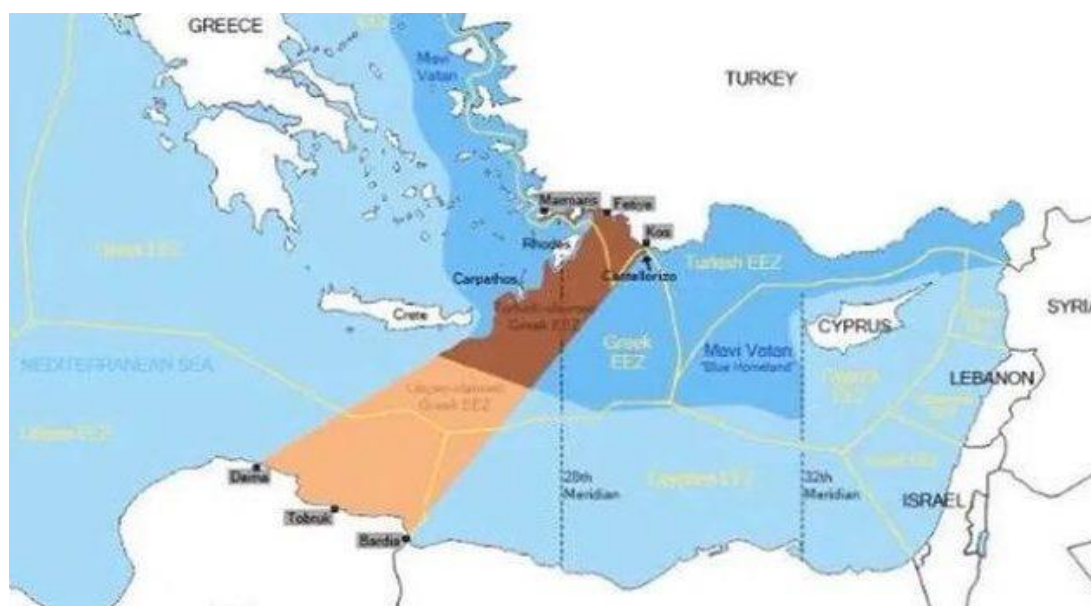
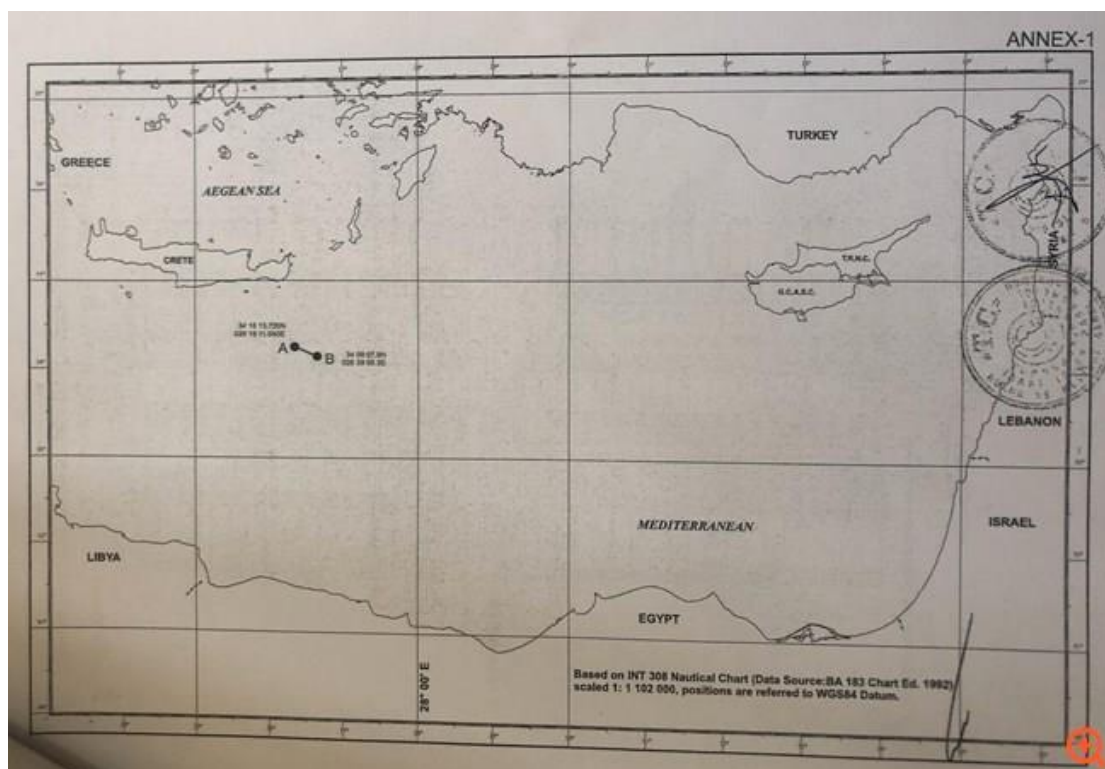
2. Libya sahilleri

	LATITUDE	LONGITUDE
1	32-50-06.873N	22-27-00.194E
2	32-49-43.717N	22-28-11.254E
3	32-48-07.040N	22-32-41.368E
4	32-46-26.472N	22-37-39.116E
5	32-46-09.093N	22-38-33.969E
6	32-44-07.238N	22-44-28.857E
7	32-42-43.985N	22-48-54.607E
8	32-38-32.161N	23-05-48.986E
9	32-38-20.558N	23-06-27.841E
10	32-37-49.615N	23-07-06.696E
11	32-06-44.158N	23-58-05.833E
12	32-01-28.159N	24-40-27.392E
13	32-01-34.000N	24-43-00.941E
14	32-01-18.423N	24-44-59.999E
15	32-01-10.634N	24-45-38.854E
16	32-01-10.634N	24-45-45.570E
17	31-58-13.028N	24-58-55.688E
18	31-58-05.234N	24-59-34.543E

3. Koordinatlar WGS-84 sistemine göre dir.

εικόνα Δ- 6 Επίσημο Κείμενο Μνημονίου (στη τουρκική γλώσσα οι συντεταγμένες)

γ. Χάρτης του Μνημονίου (όπως εμφανίζεται και συναρτάται εντός της επίσημης συμφωνίας)

Εικόνα Δ-7 Ο Χάρτης του τουρκουλιβυκού μνημονίου και οι διεκδικήσεις σε βάρος των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων²⁵⁵

²⁵⁵ «Πρωτοκολλήθηκε στον ΟΗΕ το ψευδομνημόνιο Τουρκίας-Τρίπολης – Διπλωματικές πηγές: Είναι άκυρο και παράνομο», Hellas-now.com, 9 Οκτωβρίου 2020, (<https://hellas-now.com/protokollithike-ston-oie-to-pseydomnimonio-toyrkias-tripolis>, έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2020)

4. Η Ελληνογαλλική Αμυντική Συμφωνία (Υπεγράφη από τους ΥΠΕΞ Ελλάδας στο πλαίσιο της επίσκεψης του Έλληνα πρωθυπουργού στο Παρίσι τον Σεπτέμβριο του 2021)

Συμφωνία μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Γαλλικής Δημοκρατίας για την εγκαθίδρυση στρατηγικής εταιρικής σχέσης για τη συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια.²⁵⁶

Η Κυβέρνηση της Ελληνικής Δημοκρατίας και η Κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας, εφεξής αποκαλούμενες «τα Μέρη».

Υπενθυμίζοντας τους σκοπούς και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

Αναγνωρίζοντας ότι η Ελλάδα και η Γαλλία έχουν μία μακρά, στενή, και διαρκή σχέση που βασίζεται σε κοινές αξίες και στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και στον σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας,

Λαμβάνοντας υπόψη τη Συνθήκη Βορείου Ατλαντικού που υπεγράφη στην Ουάσιγκτον στις 4 Απριλίου 1949,

Λαμβάνοντας υπόψη τη Σύμβαση μεταξύ των Κρατών Μελών της Συνθήκης Βορείου Ατλαντικού επί του Νομικού Καθεστώτος των Δυνάμεων αυτών, που υπεγράφη στο Λονδίνο στις 19 Ιουνίου 1951, εφεξής αποκαλούμενη «NATO SOFA»,

Λαμβάνοντας υπόψη τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που υπεγράφη στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, ιδίως το άρθρο 42,

Λαμβάνοντας υπόψη την κοινή Διακήρυξη της 6ης Ιουνίου 2008 του Πρωθυπουργού της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας σχετικά με την άμυνα και την ασφάλεια, η οποία υπογράμμιζε τη θέληση των δυο χωρών να συνεισφέρουν από κοινού στην οικοδόμηση μιας ισχυρής και αυτόνομης Ευρώπης της Άμυνας και στην ενίσχυση της συνεργασίας τους στον επιχειρησιακό στρατιωτικό τομέα,

²⁵⁶ «Αυτό είναι το κείμενο της ελληνογαλλικής αμυντικής συμφωνίας», Kathimerini.gr, 28 Σεπτεμβρίου 2021 (<https://www.kathimerini.gr/politics/561516361/ayto-einai-to-keimeno-tis-ellinogallikis-amyntikis-symfonias/>, έγινε πρόσβαση 30 Σεπτεμβρίου 2021)

Λαμβάνοντας υπόψη την ελληνο-γαλλική Διακήρυξη σχετικά με τη Στρατηγική Εταιρική Σχέση για το μέλλον, η οποία υπεγράφη από τον Πρωθυπουργό της Ελληνικής Δημοκρατίας και τον Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας στις 23 Οκτωβρίου 2015 καθώς και τον σχετικό Οδικό Χάρτη ο οποίος υπεγράφη από τον Έλληνα και τον Γάλλο Πρωθυπουργό στις 3 Ιουνίου 2016,

Επιθυμώντας να ενισχύσουν και να εντατικοποιήσουν περαιτέρω τη συνεργασία τους στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας επί τη βάση του αμοιβαίου συμφέροντος και της αλληλεγγύης και στοχεύοντας στην αμοιβαία διαφύλαξη και προστασία της ασφάλειας, της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας των δύο χωρών καθώς και στην προώθηση της ασφάλειας και της ευημερίας σε περιοχές κοινού ενδιαφέροντος,

Επιθυμώντας να συμβάλλουν στην ειρήνη και την ασφάλεια στην Ευρώπη, ιδίως στην περιοχή της Μεσογείου,

Έχοντας ως στόχο να συμβάλλουν στην ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας και της κυριαρχίας της Ευρώπης,

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η στρατηγική εταιρική σχέση τους συμβάλλει στην διεθνή ειρήνη και ασφάλεια,

Συμφώνησαν να εγκαθιδρύσουν μία στρατηγική εταιρική σχέση για τη συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια ως εξής:

I – ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Άρθρο 1

Τα Μέρη διαβουλεύονται σε τακτική βάση επί όλων των θεμάτων άμυνας και ασφάλειας κοινού ενδιαφέροντος, ιδίως στον πολιτικό τομέα, στον στρατιωτικό τομέα και στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας, εντός του πλαισίου των αμοιβαίων δεσμεύσεων ασφαλείας που έχουν αναληφθεί βάσει δεσμευτικών και για τα δύο συνθηκών και συμφωνιών και επιδιώκοντας την πλήρη εφαρμογή αυτών, λαμβάνοντας υπόψη ότι η εξέλιξη του διεθνούς και περιφερειακού περιβάλλοντος ασφάλειας και άμυνας, δημιουργεί και για τα δύο κράτη συμφέροντα ασφάλειας που συνδέονται στενά μεταξύ τους, ιδίως σε περίπτωση κρίσης, αύξησης των εντάσεων ή ένοπλης επίθεσης όπως προβλέπεται στο άρθρο 2.

Άρθρο 2

Τα Μέρη παρέχουν το ένα στο άλλο βοήθεια και συνδρομή, με όλα τα κατάλληλα μέσα που έχουν στην διάθεσή τους, κι εφόσον υφίσταται ανάγκη με τη χρήση ένοπλης βίας, εάν διαπιστώσουν από κοινού ότι μία ένοπλη επίθεση λαμβάνει χώρα εναντίον της επικράτειας ενός από τα δύο, σύμφωνα με το Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 3

Τα Μέρη έχουν την κύρια ευθύνη για την άμυνα και ασφάλειά τους, και, ενώ ο Οργανισμός της Συνθήκης Βορείου Ατλαντικού (ΝΑΤΟ) παραμένει το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας, συνεχίζουν να ενισχύουν την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ε.Ε., η οποία πρέπει να συμπεριλαμβάνει την προοδευτική διαμόρφωση μίας Πολιτικής Άμυνας της Ένωσης.

Άρθρο 4

Οι Υπουργοί Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών της Ελλάδας και της Γαλλίας διαβουλεύονται σε τακτική βάση και όταν καθίσταται αναγκαίο, ιδίως ενόψει των εξελίξεων της στρατηγικής κατάστασης σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Άρθρο 5

Οι πολιτικές Διευθύνσεις των αρμόδιων Υπουργείων διεξάγουν ετήσιους στρατηγικούς διαλόγους, πέραν των συναντήσεων των Επιτελείων, των επιτροπών εξοπλιστικών προγραμμάτων ή οποιωνδήποτε άλλων τεχνικών επιτροπών οι οποίες θεωρούνται αναγκαίες.

Άρθρο 6

Οι διαβουλεύσεις καλύπτουν τα θέματα κοινού ενδιαφέροντος, όπως το παγκόσμιο στρατηγικό περιβάλλον, τα περιφερειακά ζητήματα (κυρίως στις περιοχές της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής και των Βαλκανίων), την ενίσχυση των ικανοτήτων των Ευρωπαίων, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τη διάδοση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής, τον έλεγχο των εξοπλισμών, τις ενεργειακές προκλήσεις, τη μετανάστευση, τη θαλάσσια ασφάλεια, τις υβριδικές απειλές, την παραπληροφόρηση, τις ρηζικέλευθες τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη.

Άρθρο 7

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανταλλαγή απόψεων και, στο μέτρο του εφικτού, στην εναρμόνιση των θέσεων για κρίσιμα ζητήματα σχετικά με αμυντικές πρωτοβουλίες της ΕΕ, αναφορικά με τις οποίες θα πρέπει να αναζητούνται όλες οι δυνατότητες συνεργασίας,

συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης κοινών προγραμμάτων της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (ΜΔΣ). Οι αντίστοιχες Διευθύνσεις των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών, καθώς και οι Μόνιμες Αντιπροσωπείες και οι Στρατιωτικοί Εκπρόσωποι στην ΕΕ, θα συναντώνται σε τακτική βάση προκειμένου να ανταλλάσσουν απόψεις και να συντονίζουν τις κατάλληλες θέσεις για θέματα σχετικά με την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας με σκοπό την ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της Ε.Ε. και την κυριαρχία της Ευρώπης.

Άρθρο 8

Τα Μέρη διαβουλεύονται σε τακτική βάση σε θέματα ΝΑΤΟ, για να ανταλλάσσουν απόψεις και, ει δυνατόν, να συντονίζουν τις θέσεις τους, προκειμένου να ενισχύσουν τον Ευρωπαϊκό πυλώνα του ΝΑΤΟ και τη Συμμαχία συνολικά.

Άρθρο 9

Τα Μέρη συστήνουν μία Διευθύνουσα Επιτροπή Υψηλού Επιπέδου, η οποία θα συγκαλείται σε ετήσια βάση προκειμένου να διεξάγει μία συνολική επισκόπηση της συνεργασίας τους και της αμυντικής τους σχέσης, με στόχο να εξευρεθούν νέα πεδία και μέσα περαιτέρω εμβάθυνσης. Η εν λόγω Διευθύνουσα Επιτροπή αποτελείται από αρμόδιους ανώτερους αξιωματούχους των δύο Μερών. Οι ετήσιες συναντήσεις θα λαμβάνουν χώρα εναλλάξ σε Αθήνα και Παρίσι.

II – ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Άρθρο 10

Τα Μέρη εμβαθύνουν τη συνεργασία τους σε θέματα εξωτερικής πολιτικής ενώ ταυτόχρονα θα επιδιώκουν να ενισχύσουν τον ρόλο της Ευρώπης στον κόσμο. Διαβουλεύονται μεταξύ τους, σε όλα τα επίπεδα, με σκοπό τον καθορισμό κοινών θέσεων σε όλες τις σημαντικές αποφάσεις που επηρεάζουν τα κοινά τους συμφέροντα και την από κοινού δράση όποτε είναι δυνατό.

Άρθρο 11

Οι διαβουλεύσεις, σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών, καλύπτουν τα θέματα που ενδιαφέρουν τα Μέρη από κοινού, όπως για παράδειγμα, τις σχέσεις με τις κυριότερες περιφερειακές δυνάμεις, κυρίως στη Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και τα Βαλκάνια, την πολυμέρεια, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τη διάδοση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής, τον έλεγχο των εξοπλισμών, τη μετανάστευση, τη θαλάσσια ασφάλεια, τις

υβριδικές απειλές και προκλήσεις, τις ρηζικέλευθες τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη.

Άρθρο 12

Τα Μέρη ενισχύουν ιδίως τις μεταξύ τους ανταλλαγές αναλύσεων επί ενεργειακών θεμάτων στη Μεσόγειο καθώς αυτά συνιστούν σημαντική παράμετρο για τη σταθερότητα ολόκληρης της περιοχής. Θα δίνεται επίσης έμφαση στις σχέσεις με τις ΗΠΑ, τη Ρωσία και την Κίνα.

Άρθρο 13

Τα Μέρη διευρύνουν τη συνεργασία μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών τους, συμπεριλαμβανομένων των διπλωματικών αποστολών και προξενικών αρχών. Ενθαρρύνουν τις ανταλλαγές μεταξύ των Μονίμων Αντιπροσωπειών τους στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη, μεταξύ των Μονίμων Αντιπροσωπειών τους στο ΝΑΤΟ και των Μονίμων Αντιπροσωπειών στην ΕΕ, καθώς και μεταξύ των αρχών του κάθε κράτους που είναι υπεύθυνες για τον συντονισμό σε θέματα Ευρωπαϊκής πολιτικής.

Άρθρο 14

Ειδικότερα και εντός του πλαισίου του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, τα Μέρη συνεργάζονται στενά σε όλους τους οργανισμούς και τα όργανα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Θα συντονίζουν τις θέσεις τους, σύμφωνα με τις θέσεις και τα συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εργάζονται από κοινού για την προώθηση των θέσεων και δεσμεύσεων της ΕΕ σχετικά με τις παγκόσμιες προκλήσεις και απειλές και θα καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να διασφαλίζουν ότι η ΕΕ υιοθετεί μια ομοιομορφη στάση στους αρμόδιους οργανισμούς και όργανα των Ηνωμένων Εθνών.

III – ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Άρθρο 15

Η Ελλάδα και η Γαλλία εμβαθύνουν τη συνεργασία τους σε θέματα άμυνας ενώ συγχρόνως επιδιώκουν την ενίσχυση της ευρωπαϊκής άμυνας. Διαβουλεύονται μεταξύ τους, σε όλα τα επίπεδα, με στόχο τη διαμόρφωση κοινής αντίληψης σε όλες τις σημαντικές αποφάσεις που επηρεάζουν τα κοινά αμυντικά συμφέροντά τους και την κοινή δράση τους, όποτε είναι εφικτό.

Άρθρο 16

Οι διαβουλεύσεις σε επίπεδο Υπουργών Άμυνας καλύπτουν θέματα που ενδιαφέρουν από κοινού, όπως για παράδειγμα, τη διμερή αμυντική συνεργασία, την αμυντικοτεχνική

συνεργασία, την περιφερειακή αμυντική συνεργασία, τις αμυντικές πρωτοβουλίες, τη θαλάσσια ασφάλεια, τις υβριδικές απειλές και προκλήσεις, τις κυβερνο-απειλές, τις ευρωπαϊκές αμυντικές πρωτοβουλίες, την ανάπτυξη δυνατοτήτων, τις ρηζικέλευθες τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη.

Άρθρο 17

Η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των Μερών έχει ως στόχο την ανάπτυξη μίας κοινής στρατηγικής κουλτούρας και την βελτίωση της διαλειτουργικότητας μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεών τους προς αμοιβαίο όφελος των δύο Μερών.

Άρθρο 18

Η συνεργασία αυτή μπορεί να λάβει, χωρίς να περιορίζεται σε αυτές, τις εξής μορφές:

- α) Ανταλλαγή εκπαιδευτών και φοιτητών από στρατιωτικά ιδρύματα.*
- β) Συμμετοχή σε μαθήματα θεωρητικής και πρακτικής κατάρτισης, σεμινάρια, συζητήσεις, στρογγυλής τραπέζης και συμπόσια, που διοργανώνονται από στρατιωτικούς και πολιτικούς φορείς αμυντικού ενδιαφέροντος.*
- γ) Ανταλλαγή Αξιωματικών-Συνδέσμων (ΑΣ).*
- δ) Ανταλλαγή επισκέψεων σε στρατιωτικούς και πολιτικούς φορείς αμυντικού ενδιαφέροντος.*
- ε) Ενδιάμεσες στάσεις και /ή επισκέψεις σε κρατικά αεροσκάφη και πολεμικά πλοία.*
- στ) Χρήση προκαθορισμένων θαλάσσιων λιμένων και αερολιμένων για εκπαίδευση και επίγνωση του περιβάλλοντος της περιοχής.*
- ζ) Ειδικές και χωριστές διευθετήσεις που διευκολύνουν την επιχειρησιακή χρήση εγκαταστάσεων θαλασσίων λιμένων και αερολιμένων αμφοτέρων των Μερών.*
- η) Κοινές δραστηριότητες, εκπαίδευση και στρατιωτικές ασκήσεις, είτε επί του εδάφους είτε επί Ελληνικών ή Γαλλικών Κρατικών πλοίων ή αεροσκαφών, στο πλαίσιο της αυξημένης ναυτικής παρουσίας της Γαλλίας στην Μεσόγειο ή της κοινής συμμετοχής σε διμερείς ή πολυμερείς ασκήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο Πέλαγος.*
- θ) Ανταλλαγή γνώσεων και εμπειρίας στους τομείς των επιχειρήσεων στο εξωτερικό, των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ καθώς και της χρήσης στρατιωτικού εξοπλισμού.*
- ι) Συμμετοχή σε κοινές αναπτύξεις δυνάμεων ή αναπτύξεις σε θέατρα επιχειρήσεων προς υποστήριξη κοινών συμφερόντων, όπως, για παράδειγμα, τις υπό γαλλική διοίκηση επιχειρήσεις στο Σαχέλ.*
- ια) Συνεκπαίδευση μεταξύ των Ειδικών Δυνάμεων.*
- ιβ) Συνεργασία στους τομείς αναγνώρισης απειλών στον κυβερνοχώρο και ανάπτυξης ικανοτήτων κυβερνο-άμυνας.*

ιγ) Συνεργασία στους τομείς αναγνώρισης υβριδικών απειλών και ανάπτυξης κατάλληλων τρόπων αντιμετώπισης.

ιδ) Αμοιβαία υποστήριξη αναφορικά με τη συμμετοχή σε πολυεθνικές αμυντικές δομές, όπως για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Επέμβασης (ΕΙΕ).

ιε) Οποιοσδήποτε άλλες δραστηριότητες οι οποίες συμφωνούνται από κοινού από τα Μέρη στη βάση του κοινού τους συμφέροντος.

Άρθρο 19

Οικοδομώντας επί της ισχυρής τους σχέσης, τα Μέρη ενημερώνουν κατάλληλα το ένα το άλλο, εκ των προτέρων, για τις διάφορες αμυντικές πρωτοβουλίες τους με στόχο την αξιολόγηση της δυνατότητας συμμετοχής.

Άρθρο 20

Στο μέτρο του δυνατού, οι αρμόδιες αρχές των Μερών διευκολύνουν αμοιβαίως την πρόσβαση στις αντίστοιχες εκπαιδεύσεις κατάρτισής τους, όπως στις βασικές και προχωρημένες εκπαιδεύσεις, στην ανώτερη στρατιωτική εκπαίδευση αξιωματικών ή στις εκπαιδεύσεις κατάρτισης τεχνικού περιεχομένου για αξιωματικούς και υπαξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων.

Άρθρο 21

Στο μέτρο του δυνατού, τα Μέρη προωθούν και θεσπίζουν δραστηριότητες εκπαίδευσης, στην ελληνική και γαλλική γλώσσα αντίστοιχα.

Άρθρο 22

Στο πεδίο των πληροφοριών, τα Μέρη διευκολύνουν τη μεταξύ τους ανταλλαγή πληροφοριών και κοινών αναλύσεων για γεωγραφικές περιοχές ενδιαφέροντος καθώς και για ζητήματα που θα προσδιορίζουν από κοινού.

Άρθρο 23

Καταρχήν, τα διακλαδικά Επιτελεία (Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας/ *Etat-Major des Armées*) συναντώνται μία φορά κατ' έτος προκειμένου να συντονίζουν την εφαρμογή της επιχειρησιακής και διμερούς συνεργασίας στην άμυνα και την ασφάλεια. Αυτές οι συναντήσεις καθιστούν εφικτή την εκπόνηση του στρατιωτικού μέρους του ετήσιου σχεδίου Αμυντικής συνεργασίας. Τα Επιτελεία των Κλάδων διεξάγουν τις δικές τους συναντήσεις προκειμένου να τροφοδοτούν το ετήσιο σχέδιο συνεργασίας και να εφαρμόζουν, στο αντίστοιχο επίπεδό τους, τις αποφάσεις που λαμβάνονται από κοινού σε διακλαδικό επίπεδο.

IV – ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Άρθρο 24

Τα Μέρη συνεργάζονται στον τομέα των εξοπλιστικών προγραμμάτων για τις Ένοπλες Δυνάμεις τους, καθώς και στον τομέα των βιομηχανιών άμυνας και ασφάλειας, κυρίως με σκοπό την βελτίωση των αμυντικών τους ικανοτήτων, την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των αμυντικών τους βιομηχανιών και την ενίσχυση της τυποποίησης και διαλειτουργικότητας του αμυντικού τους εξοπλισμού. Στο πλαίσιο αυτό, τα Μέρη εξετάζουν κατά προτεραιότητα κάθε ευρωπαϊκή συνεργατική προσέγγιση, που στοχεύει στην κάλυψη των ελλείψεων στις δυνατότητες που εντοπίζονται σε εθνικό επίπεδο. Η παρούσα Συμφωνία στηρίζεται στις διμερείς Συμφωνίες που ισχύουν μεταξύ των Μερών σχετικά με τη συνεργασία στον τομέα των εξοπλισμών, και δεν θίγει την ισχύ τους.

Άρθρο 25

Τα Μέρη επιδιώκουν, κατά το δυνατόν, να αναπτύξουν μία βιομηχανική εταιρική σχέση που θα συμπεριλαμβάνει ελληνικές και γαλλικές αμυντικές εταιρείες. Εντός του πλαισίου συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην άμυνα και την ασφάλεια, και σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ, επιδιώκουν λύσεις που προωθούν τη βιομηχανική εταιρική σχέση μεταξύ ελληνικών και γαλλικών εταιρειών, κάθε φορά που αναζητούν εξοπλισμούς ή πραγματοποιούν έργα από κοινού.

Άρθρο 26

Για την παρακολούθηση των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται, μία επιτροπή εξοπλισμών συνέρχεται καταρχήν σε ετήσια βάση, εναλλάξ σε Ελλάδα και Γαλλία.

Άρθρο 27

Ένας εκπρόσωπος από το ελληνικό Υπουργείο Άμυνας (Επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Αμυντικών Εξοπλισμών και Επενδύσεων ή ο οριζόμενος εκπρόσωπός του) και ένας εκπρόσωπος από το γαλλικό Υπουργείο Άμυνας (Επικεφαλής της Διεύθυνσης Διεθνούς Ανάπτυξης της Γενικής Διεύθυνσης Εξοπλισμών ή ο οριζόμενος εκπρόσωπός του) προεδρεύουν αυτής της επιτροπής.

V – ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 28

Κάθε διαφορά μεταξύ των Μερών σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας επιλύεται αποκλειστικά μέσω διαβουλεύσεων και διαπραγμάτευσης μεταξύ των Μερών.

Άρθρο 29

Η εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας δεν συνεπάγεται καταρχήν για καθένα από τα Μέρη ιδιαίτερες δαπάνες που υπερβαίνουν τις τακτικές λειτουργικές δαπάνες.

Άρθρο 30

Τα Μέρη εφαρμόζουν τις διατάξεις της παρούσας Συμφωνίας σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους και τις ευρωπαϊκές δεσμεύσεις τους.

Άρθρο 31

1. Η παρούσα Συμφωνία τίθεται σε ισχύ την ημέρα της τελευταίας γραπτής κοινοποίησης με την οποία τα Μέρη θα ενημερώνουν το ένα το άλλο, εγγράφως και δια της διπλωματικής οδού σχετικά με την ολοκλήρωση των εσωτερικών διαδικασιών οι οποίες απαιτούνται για την θέση της σε ισχύ.

2. Η παρούσα Συμφωνία παραμένει σε ισχύ για μια περίοδο 5 (πέντε) ετών, η οποία ανανεώνεται με ρητή συμφωνία των Μερών για μια περαιτέρω περίοδο που θα καθοριστεί με κοινή συμφωνία των Μερών, εκτός εάν ένα από τα Μέρη γνωστοποιήσει στο άλλο Μέρος την πρόθεσή του να καταγγείλει τη Συμφωνία 6 (έξι) μήνες πριν από τη λήξη της.

3. Η παρούσα Συμφωνία μπορεί να τροποποιηθεί ανά πάσα στιγμή εγγράφως με κοινή συμφωνία των Μερών. Οι τροποποιήσεις τίθενται σε ισχύ σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου.

4. Η παρούσα Συμφωνία μπορεί να καταγγελθεί εγγράφως από καθένα από τα Μέρη. Η καταγγελία αυτή θα καταστεί ενεργός ένα χρόνο μετά τη λήψη της γραπτής ειδοποίησης από το άλλο Μέρος.

Υπεγράφη στο Παρίσι, στις 28 Σεπτεμβρίου 2021, σε δύο πρωτότυπα, έκαστο στην ελληνική και γαλλική γλώσσα, τα δύο κείμενα όντα εξ ίσου αυθεντικά.

Παρουσία του
Κυριάκου ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ
Πρωθυπουργού
της Ελληνικής Δημοκρατίας

Παρουσία του
Emmanuel MACRON
Προέδρου
της Γαλλικής Δημοκρατίας

5. Το Κείμενο του Νόμου του Κογκρέσου των ΗΠΑ «East Med ACT»
(Ψηφίστηκε ως νόμος από την Γερουσία των ΗΠΑ στις 10 Απριλίου 2019)²⁵⁷

116th CONGRESS
1st Session

Calendar No. 142

²⁵⁷ S.1102 - Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019, Congress.gov, 10 July 2019 (<https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1102/text>, έγινε πρόσβαση 9 Μαΐου 2021)

Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019

S. 1102

To promote security and energy partnerships in the Eastern Mediterranean, and for other purposes.

IN THE SENATE OF THE UNITED STATES

April 10, 2019

Mr. Menendez (for himself, Mr. Rubio, Mr. Van Hollen, Mr. Peters, Mr. Coons, Mr. Cruz, and Mr. Cramer) introduced the following bill; which was read twice and referred to the Committee on Foreign Relations

July 10, 2019

Reported by Mr. Risch, with an amendment

[Strike out all after the enacting clause and insert the part printed in italic]

A BILL

To promote security and energy partnerships in the Eastern Mediterranean, and for other purposes.

Be it enacted by the Senate and House of Representatives of the United States of America in Congress assembled,

SECTION 1. Short title.

This Act may be cited as the “Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019”.

SEC. 2. Findings.

Congress makes the following findings:

(1) The security of partners and allies in the Eastern Mediterranean region is critical to the security of the United States and Europe.

(2) Greece is a valuable member of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and a key pillar of stability in the Eastern Mediterranean.

(3) Israel is a steadfast ally of the United States and has been designated a “major non-NATO ally” and “major strategic partner”.

(4) Cyprus is a key strategic partner and signed a Statement of Intent with the United States on November 6, 2018, to enhance bilateral security cooperation.

(5) The countries of Greece, Cyprus, and Israel have participated in critical trilateral summits to improve cooperation on energy and security issues.

(6) Secretary of State Mike Pompeo participated in the trilateral summit among Israel, Greece, and Cyprus on March 20, 2019.

(7) The United States, Israel, Greece, and Cyprus oppose any action in the Eastern Mediterranean and the Aegean Sea that could challenge stability, violate international law, or undermine good neighborly relations, and in a joint declaration on March 21, 2019, agreed to “defend against external malign influences in the Eastern Mediterranean and the broader Middle East”.

(8) The recent discovery of what may be the region’s largest natural gas field off the Egyptian coast and the newest discoveries of natural gas off the coast of Cyprus could represent a significant and positive development for the Eastern Mediterranean and the Middle East, enhancing the region’s strategic energy significance.

(9) Turkish government officials have expressed an intent to purchase the S–400 system from the Russian Federation, which is subject to mandatory sanctions under the Countering America’s Adversaries Through Sanctions Act ([Public Law 115–44](#)).

(10) It is in the national security interest of the United States to promote, achieve, and maintain energy security among, and through cooperation with, allies.

(11) Natural gas developments in the Eastern Mediterranean have the potential to provide economic gains and contribute to energy security in the region and Europe, as well as support European efforts to diversify away from natural gas supplied by the Russian Federation.

(12) The soon to be completed Trans Adriatic Pipeline is a critical component of the Southern Gas Corridor and the European Union’s efforts to diversify energy resources.

(13) The proposed Eastern Mediterranean pipeline, if commercially viable, would provide for energy diversification in accordance with the European Union’s third energy package of reforms.

(14) The United States acknowledges the achievements and importance of the Binational Industrial Research and Development Foundation (BIRD) and the United States-Israel Binational Science Foundation (BSF) and supports continued multiyear funding to ensure the continuity of the programs of the Foundations.

(15) The United States has welcomed Greece’s allocation of 2 percent of its gross domestic product (GDP) to defense in accordance with commitments made at the 2014 NATO Summit in Wales.

(16) Energy exploration in the Eastern Mediterranean region must be safeguarded against threats posed by terrorist and extremist groups, including Hezbollah and any other actor in the region.

(17) The energy exploration in the Republic of Cyprus's Exclusive Economic Zone and territorial waters—

(A) furthers United States interests by providing a potential alternative to Russian gas for United States allies and partners; and

(B) should not be impeded by other sovereign states.

(18) The United States Government cooperates closely with Cyprus, Greece, and Israel through information sharing agreements.

(19) United States officials have assisted the Government of the Republic of Cyprus with crafting that nation's national security strategy.

(20) The United States Government provides training to Cypriot officials in areas such as cybersecurity, counterterrorism, and explosive ordnance disposal and stockpile management.

(21) Israel, Greece, and Cyprus are valued members of the Proliferation Security Initiative to combat the trafficking of weapons of mass destruction.

(22) The Republic of Cyprus continues to work closely with the United Nations and regional partners in Europe to combat terrorism and violent extremism.

(23) Despite robust economic and security relations with the United States, the Republic of Cyprus has been subject to a United States prohibition on the export of defense articles and services since 1987.

(24) The 1987 arms prohibition was designed to restrict United States arms sales and transfers to the Republic of Cyprus and the occupied part of Cyprus to avoid hindering reunification efforts.

(25) At least 40,000 Turkish troops are stationed in the occupied part of Cyprus with some weapons procured from the United States through mainland Turkey.

(26) While the United States has, as a matter of policy, avoided the provision of defense articles and services to the Republic of Cyprus, the Government of Cyprus has, in the past, sought to obtain defense articles from other countries, including countries, such as Russia, that pose challenges to United States interests around the world.

SEC. 3. Statement of policy.

It is the policy of the United States—

- (1) to continue to actively participate in the trilateral dialogue on energy, maritime security, cybersecurity and protection of critical infrastructure conducted among Israel, Greece, and Cyprus;*
- (2) to support diplomatic efforts with partners and allies to deepen energy security cooperation among Greece, Cyprus, and Israel and to encourage the private sector to make investments in energy infrastructure in the Eastern Mediterranean region;*
- (3) to strongly support the completion of the Trans Adriatic and Eastern Mediterranean Pipelines and the establishment of liquified natural gas (LNG) terminals across the Eastern Mediterranean as a means of diversifying regional energy needs away from the Russian Federation;*
- (4) to maintain a robust United States naval presence and investments in the naval facility at Souda Bay, Greece and develop deeper security cooperation with Greece to include the recent MQ-9 deployments to the Larissa Air Force Base and United States Army helicopter training in central Greece;*
- (5) to welcome Greece's commitment to move forward with the Interconnector Greece-Bulgaria (IGB pipeline) and additional LNG terminals that will help facilitate delivery of non-Russian gas to the Balkans and central Europe;*
- (6) to support deepened security cooperation with the Republic of Cyprus through the removal of the arms embargo on the country;*
- (7) to support robust International Military Education and Training (IMET) programming with Greece and the Republic of Cyprus;*
- (8) to leverage relationships within the European Union to encourage investments in Cypriot border and maritime security;*
- (9) to support efforts to counter Russian Federation interference and influence in the Eastern Mediterranean through increased security cooperation with Greece, Cyprus, and Israel, to include intelligence sharing, cyber, and maritime domain awareness;*
- (10) to support the Republic of Cyprus' efforts to regulate its banking industry to ensure that it is not used as a source of international money laundering and encourage additional measures toward that end;*
- (11) to strongly oppose any actions that would trigger mandatory sanctions pursuant to section 231 of the Countering America's Adversaries Through Sanctions Act (CAATSA) ([Public Law 115-44](#)), to include the purchase by Turkey of an S-400 system from the Russian Federation;*
- (12) to continue robust official strategic engagement with Israel, Greece, and Cyprus;*
- (13) to urge countries in the region to deny port services to Russian Federation vessels deployed to support the government of Bashar Al-Assad in Syria;*
- (14) to support joint military exercises among Israel, Greece, and Cyprus;*

(15) to fully implement relevant CAATSA provisions to prevent interference by the Russian Federation in the region;

(16) to support efforts by countries in the region to demobilize military equipment supplied by the Russian Federation in favor of equipment provided by NATO and NATO-allied member countries; and

(17) to strongly support the active and robust participation of Israel, Cyprus, and Greece in the Combating Terrorism Fellowship Program.

SEC. 4. United States-Eastern Mediterranean energy cooperation.

(a) In general. —The Secretary of State, in coordination with the Secretary of Energy, may enter into cooperative agreements supporting and enhancing dialogue and planning involving international partnerships between the United States and Israel, Greece, and the Republic of Cyprus.

(b) Annual reports. —If the Secretary of State, in coordination with the Secretary of Energy, enters into agreements authorized under subsection (a), the Secretary shall submit an annual report to the appropriate congressional committees that describes—

(1) actions taken to implement such agreements; and

(2) any projects undertaken pursuant to such agreements.

(c) United States-Eastern Mediterranean energy center.—The Secretary of Energy, in coordination with the Secretary of State, may establish a joint United States-Eastern Mediterranean Energy Center in the United States leveraging the experience, knowledge, and expertise of institutions of higher education and entities in the private sector, among others, in offshore energy development to further dialogue and collaboration to develop more robust academic cooperation in energy innovation technology and engineering, water science, technology transfer, and analysis of emerging geopolitical implications, which include opportunities as well as crises and threats from foreign natural resource and energy acquisitions.

SEC. 5. Repeal of prohibition on transfer of articles on the United States Munitions List to the Republic of Cyprus.

(a) Sense of Congress on Cyprus. —It is the sense of Congress that—

(1) allowing for the export, re-export or transfer of arms subject to the United States Munitions List (part 121 of title 22, Code of Federal Regulations) to the Republic of Cyprus would advance United States security interests in Europe by helping to reduce the dependence of the Government of the Republic of Cyprus on other countries, including countries that pose challenges to United States interests around the world, for defense-related materiel; and

(2) it is in the interest of the United States—

(A) to continue to support United Nations-facilitated efforts toward a comprehensive solution to the division of Cyprus; and

(B) for the Republic of Cyprus to join NATO's Partnership for Peace program.

(b) *Modification of prohibition.* —Section 620C(e) of the Foreign Assistance Act of 1961 ([22 U.S.C. 2373\(e\)](#)) is amended—

(1) in paragraph (1), by striking “Any agreement” and inserting “Except as provided in paragraph (3), any agreement”; and

(2) by adding at the end, the following new paragraph:

“(3) *The requirement under paragraph (1) shall not apply to any sale or other provision of any defense article or defense service to Cyprus if the end-user of such defense article or defense service is the Government of the Republic of Cyprus.*”.

(c) *Exclusion of the government of the republic of cyprus from certain related regulations.* —

(1) *IN GENERAL.* —Subject to subsection (d) and except as provided in paragraph (2), beginning on the date of the enactment of this Act, the Secretary of State shall not apply a policy of denial for exports, re-exports, or transfers of defense articles and defense services destined for or originating in the Republic of Cyprus if—

(A) the request is made by or on behalf of the Government of the Republic of Cyprus; and

(B) the end-user of such defense articles or defense services is the Government of the Republic of Cyprus.

(2) *EXCEPTION.* —This exclusion shall not apply to any denial based upon credible human rights concerns.

(d) *Limitations on the transfer of articles on the united states munitions list to the republic of Cyprus.*—

(1) *IN GENERAL.* —The policy of denial for exports, re-exports, or transfers of defense articles on the United States Munitions List to the Republic of Cyprus shall remain in place unless the President determines and certifies to the appropriate congressional committees not less than annually that—

(A) the Government of the Republic of Cyprus is continuing to cooperate with the United States Government in efforts to implement reforms on anti-money laundering regulations and financial regulatory oversight; and

(B) the Government of the Republic of Cyprus has made and is continuing to take the steps necessary to deny Russian military vessels access to ports for refueling and servicing.

(2) *WAIVER.* —The President may waive the limitations contained in this subsection for one fiscal year if the President determines that it is essential to the national security interests of the United States to do so.

(3) *APPROPRIATE CONGRESSIONAL COMMITTEES DEFINED.* —In this section, the term “appropriate congressional committees” means—

(A) the Committee on Foreign Relations and the Committee on Armed Services of the Senate; and

(B) the Committee on Foreign Affairs and the Committee on Armed Services of the House of Representatives.

SEC. 6. IMET cooperation with Greece and the Republic of Cyprus.

There is authorized to be appropriated \$1,300,000 for fiscal year 2020, \$1,500,000 for fiscal year 2021, and \$1,800,000 for fiscal year 2022 for International Military Education and Training (IMET) assistance for Greece and \$200,000 for fiscal year 2020, \$500,000 for fiscal year 2021, and \$750,000 for fiscal year 2022 for such assistance for the Republic of Cyprus. The assistance shall be made available for the following purposes:

(1) *Training of future leaders.*

(2) *Fostering a better understanding of the United States.*

(3) *Establishing a rapport between the United States military and the country’s military to build alliances for the future.*

(4) *Enhancement of interoperability and capabilities for joint operations.*

(5) *Focusing on professional military education.*

(6) *Enabling countries to use their national funds to receive a reduced cost for other Department of Defense education and training.*

SEC. 7. Foreign Military Financing.

(a) *Authorization of appropriations.* —There is authorized to be appropriated for fiscal year 2020 \$3,000,000 for Foreign Military Financing (FMF) assistance for Greece to assist the country in meeting its commitment as a member of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) to dedicate 20 percent of its defense budget to enhance research and development.

(b) *Sense of Congress.* —It is the sense of Congress that Greece should receive robust support under the European Recapitalization Incentive Program implemented by the Department of Defense.

SEC. 8. Limitation on transfer of F–35 aircraft to Turkey.

(a) In general. —Except as provided under subsection (b), no funds may be obligated or expended—

(1) to transfer, facilitate the transfer, or authorize the transfer of an F–35 aircraft to the Republic of Turkey;

(2) to transfer intellectual property or technical data necessary for or related to any maintenance or support of the F–35 aircraft; or

(3) to construct a storage facility for, or otherwise facilitate the storage in Turkey of, an F–35 aircraft transferred to Turkey.

(b) Exception. —The President may waive the limitation under subsection (a) upon a written certification to Congress that the Government of Turkey does not plan or intend to accept delivery of the S–400 air defense system.

(c) Transfer defined. —In this section, the term “transfer” includes the physical relocation outside of the continental United States.

(d) Applicability. —The limitation under subsection (a) does not apply to F–35 aircraft operated by the United States Armed Forces.

SEC. 9. Sense of Congress on purchase by Turkey of S–400 air defense system.

It is the sense of Congress that, if the Government of Turkey purchases the S–400 air defense system from the Russian Federation—

(1) such a purchase would constitute a significant transaction within the meaning of section 231(a) of the Countering Russian Influence in Europe and Eurasia Act of 2017 ([22 U.S.C. 9525\(a\)](#));

(2) such a purchase would endanger the integrity and interoperability of the NATO alliance;

(3) such a purchase would adversely affect ongoing operations of the United States Armed Forces, including coalition operations in which the United States Armed Forces participate;

(4) such a purchase would result in a significant impact to defense cooperation between the United States and Turkey;

(5) such a purchase would significantly increase the risk of compromising United States defense systems and operational capabilities; and

(6) the Countering Russian Influence in Europe and Eurasia Act of 2017 mandates the imposition of sanctions under section 235 of that Act ([22 U.S.C. 9529](#)) with respect to any individual or entity determined to have engaged in such a significant transaction.

SEC. 10. Strategy on United States security and energy cooperation in the Eastern Mediterranean.

(a) In general. —Not later than 90 days after the date of the enactment of this Act, the Secretary of State, in consultation with the Secretary of Defense and the Secretary of Energy, shall submit to the appropriate congressional committees a strategy on enhanced security and energy cooperation with countries in the Eastern Mediterranean region, including Israel, the Republic of Cyprus, and Greece.

(b) Elements. —The report required under subsection (a) shall include the following elements:

(1) A description of United States participation in and support for the Eastern Mediterranean Natural Gas Forum.

(2) An evaluation of all possible delivery mechanisms into Europe for natural gas discoveries in the Eastern Mediterranean region.

(3) An evaluation of efforts to protect energy exploration infrastructure in the region, including infrastructure owned or operated by United States companies.

(4) An assessment of the capacity of the Republic of Cyprus to host an Energy Crisis Center in the region which could provide basing facilities in support of search and rescue efforts in the event of an accident.

(5) An assessment of the timing of potential natural gas delivery in the region as well as an assessment of the ultimate destination countries for the natural gas delivery from the region.

(6) A plan to work with United States businesses seeking to invest in Eastern Mediterranean energy exploration, development, and cooperation.

(c) Form. —The report required under subsection (a) shall be submitted in unclassified form, but may contain a classified annex.

SEC. 11. Report on Russian Federation malign influence in the Eastern Mediterranean.

(a) In general. —Not later than 90 days after the date of the enactment of this Act, the Secretary of State shall submit to the appropriate congressional committees a report on Russian Federation malign influence in the Republic of Cyprus, Greece, and Israel since January 1, 2017.

(b) Elements. —The report required under subsection (a) shall include the following elements:

(1) An assessment of security, political, and energy goals of the Russian Federation in the Eastern Mediterranean.

(2) A description of energy projects of the Government of the Russian Federation in the Eastern Mediterranean.

(3) *A listing of Russian national ownership of media outlets in these countries, including the name of the media outlet, approximate viewership, and assessment of whether the outlet promotes pro-Kremlin views.*

(4) *An assessment of military engagement by the Government of the Russian Federation in the security sector, including engagement by military equipment and personnel contractors.*

(5) *An assessment of efforts supported by the Government of the Russian Federation to influence elections in the three countries, through the use of cyber-attacks, social media campaigns, or other malign influence techniques.*

(6) *An assessment of efforts by the Government of the Russian Federation to intimidate and influence the decision by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew, leader of 300,000,000 Orthodox Christians worldwide, to grant autocephaly to the Ukrainian Orthodox Church.*

(c) *Form. —The report required under subsection (a) shall be submitted in unclassified form, but may contain a classified annex.*

SEC. 12. Report on interference by other countries in the Exclusive Economic Zone of the Republic of Cyprus.

(a) *In general. —Not later than 90 days after the date of the enactment of this Act, the Secretary of State, in consultation with the Secretary of Defense and the Secretary of Energy, shall submit to the appropriate congressional committees a report listing incidents since January 1, 2017, determined by the Secretary of State to interfere in efforts by the Republic of Cyprus to explore and exploit natural resources in its Exclusive Economic Zone.*

(b) *Form. —The report required under subsection (a) shall be submitted in unclassified form, but may contain a classified annex.*

SEC. 13. Report on interference by other countries in the airspace of Greece.

(a) *In general. —Not later than 90 days after the date of the enactment of this Act, the Secretary of State, in consultation with the Secretary of Defense, shall submit to the appropriate congressional committees a report listing incidents since January 1, 2017, determined by the Secretary of State to be violations of the airspace of the sovereign territory of Greece by its neighbors.*

(b) *Form. —The report required under subsection (a) shall be submitted in unclassified form, but may contain a classified annex.*

SEC. 14. Appropriate congressional committees.

In this Act, the term “appropriate congressional committees” means the Committee on Foreign Relations of the Senate and the Committee on Foreign Affairs of the House of Representatives.

6. Ο νόμος επιβολής κυρώσεων στην Τουρκία, CAATSA²⁵⁸ Section 231 “Imposition of Sanctions on Turkish Presidency of Defense Industries» (Περίληψη αυτού μέσα από ανακοίνωση του εκπροσώπου διπλωματικών αρμοδίων των ΗΠΑ στην Ελλάδα)²⁵⁹

FACT SHEET

OFFICE OF THE SPOKESPERSON

DECEMBER 14, 2020

Today, The United States is imposing sanctions on the Republic of Turkey’s Presidency of Defense Industries (SSB) pursuant to Section 231 of the Countering America’s Adversaries Through Sanctions Act (CAATSA) for knowingly engaging in a significant transaction with Rosoboronexport (ROE), Russia’s main arms export entity, by procuring the S-400 surface-to-air missile system. SSB is Turkey’s primary defense procurement entity and has responsibilities in defense industrial development. As a part of this action, the United States is imposing full blocking sanctions and visa restrictions on Ismail Demir, the president of SSB; Faruk Yigit, SSB’s vice president; Serhat Gencoglu, SSB’s Head of the Department of Air Defense and Space; and Mustafa Alper Deniz, Program Manager for SSB’s Regional Air Defense Systems Directorate.

CAATSA 231 and today’s actions are not intended to undermine the military capabilities or combat readiness of Turkey or any other U.S. ally or partner, but rather to impose costs on Russia in response to its wide range of malign activities. The United States made clear to Turkey at the highest levels and on numerous occasions that its purchase of the S-400 system would endanger the security of U.S. military technology and personnel and provide substantial funds to Russia’s defense sector, as well as Russian access to the Turkish armed forces and defense industry. Turkey nevertheless decided to move ahead with the procurement and testing of the S-400, despite the availability of alternative, NATO-interoperable systems to meet its defense requirements. This decision resulted in Turkey’s suspension and pending removal from the global F-35 Joint Strike Fighter partnership.

²⁵⁸ Countering America’s Adversaries Through Sanctions Act

²⁵⁹ “CAATSA Section 231 “Imposition of Sanctions on Turkish Presidency of Defense Industries” U.S. Embassy & Consulate in Greece/office Of Spokesperson 14 December 2020, (<https://gr.usembassy.gov/caatsa-section-231-imposition-of-sanctions-on-turkish-presidency-of-defense-industries/>, ;έγινε πρόσβαση στις 22Μαΐου 2021)

CAATSA 231 requires that at least five of the 12 sanctions described in Section 235 of CAATSA (CAATSA 235) be imposed on any person determined to have knowingly engaged in a significant transaction with a person that is a part of, or operates for or on behalf of, the defense or intelligence sectors of the Government of the Russian Federation. This authority was delegated to the Secretary of State, in consultation with the Secretary of the Treasury, on September 29, 2017. ROE is included on the CAATSA List of Specified Persons (LSP) as a person that is part of, or operates for or on behalf of, the defense sector of the Government of the Russian Federation. In addition to being identified on the LSP, the Treasury Department designated ROE on April 6, 2018, pursuant to Executive Order 13582, for its support to the Government of Syria.

The Secretary of State, in consultation with the Secretary of Treasury, has selected the following sanctions from CAATSA Section 235, as implemented by Executive Order (E.O.) 13849, to impose on SSB:

- a prohibition on granting specific U.S. export licenses and authorizations for any goods or technology transferred to SSB (Section 235(a)(2));
- a prohibition on loans or credits by U.S. financial institutions to SSB totaling more than \$10 million in any 12-month period (Section 235(a)(3));
- a ban on U.S. Export-Import Bank assistance for exports to SSB (Section 235(a)(1));
- a requirement for the United States to oppose loans benefitting SSB by international financial institutions (Section 235(a)(4)); and
- imposition of full blocking sanctions and visa restrictions (Section 235(a)(7), (8), (9), (11), and (12)) on Dr. Ismail Demir, president of SSB; Faruk Yigit, SSB's vice president; Serhat Gencoglu, Head of SSB's Department of Air Defense and Space; and Mustafa Alper Deniz, Program Manager for SSB's Regional Air Defense Systems Directorate.

Today's action further demonstrates the Department of State's continuing commitment to the full implementation of CAATSA 231. State encourages all persons to avoid engaging in transactions with entities on the LSP that may risk mandatory sanctions, including those for high-value, sophisticated weapons systems.

The Treasury Department's Office of Foreign Assets Control (OFAC) has added SSB to its Non-SDN Menu-Based Sanctions List, which indicates that SSB is subject to the sanctions from the CAATSA 235 menu listed above.

OFAC also added the four individual officers to its Specially Designated Nationals and Blocked Persons List. As a result of this action, all property and interests in property of these individuals within United States jurisdiction are blocked, and United States persons are generally prohibited from transacting with them. In addition, any entities that are owned, directly or indirectly, 50 percent or more by one or more blocked persons are also blocked. Unless authorized by a general or specific license issued by OFAC, or otherwise exempt, OFAC's regulations generally prohibit all transactions by U.S. persons or within (or transiting) the United States that involve any property or interests in property of designated or otherwise blocked persons. The prohibitions include the making of any contribution or provision of funds, goods, or services by, to, or for the benefit of any blocked person or the receipt of any contribution or provision of funds, goods, or services from any such person.

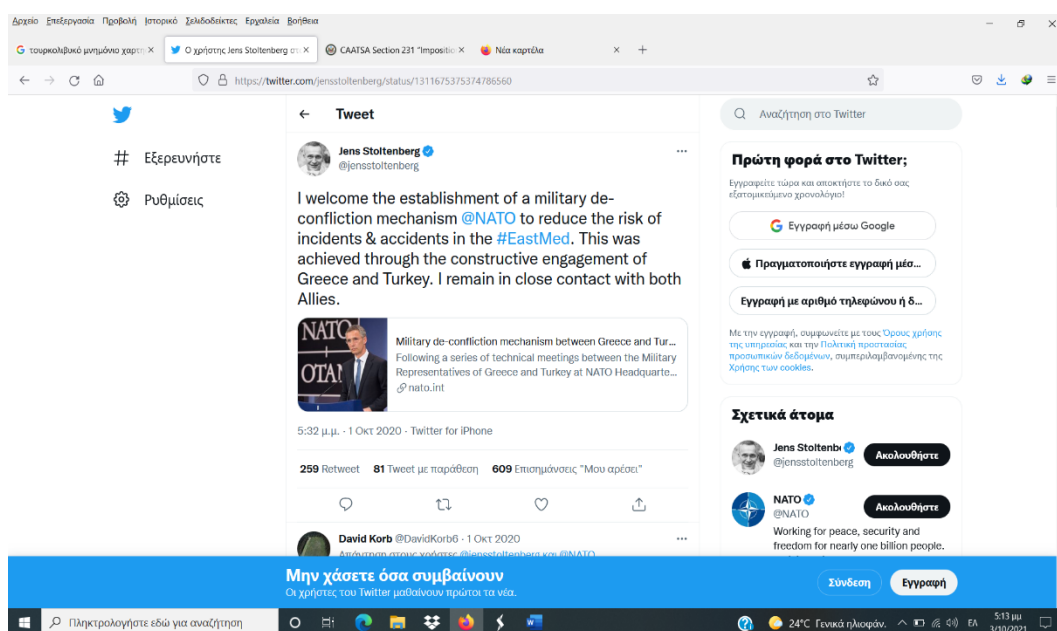
7. Αρχική Συμφωνία Δημιουργίας Μηχανισμού στο πλαίσιο της συμμαχίας για αποφυγή της δημιουργίας τυχαίων στρατιωτικών ατυχημάτων , θερμών επεισοδίων μεταξύ των 2 κρατών που επιτεύχθηκε μεταξύ των στρατιωτικών αντιπροσώπων/εμπειρογνομόνων των 2 κρατών εντός του NATO²⁶⁰

Μετά από σειρά τεχνικών συναντήσεων μεταξύ των στρατιωτικών εκπροσώπων της Ελλάδας και της Τουρκίας στα κεντρικά γραφεία του NATO στις Βρυξέλλες, συστάθηκε διμερής στρατιωτικός μηχανισμός απεμπλοκής/αποκλιμάκωσης την Πέμπτη (1 Οκτωβρίου 2020). Ο μηχανισμός έχει σχεδιαστεί για να μειώσει τον κίνδυνο επεισοδίων και ατυχημάτων στην Ανατολική Μεσόγειο. Περιλαμβάνει τη δημιουργία τηλεφωνικής γραμμής μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, για τη διευκόλυνση της αποφυγής σύγκρουσης στη θάλασσα ή στον αέρα. Οι τεχνικές στρατιωτικές συνομιλίες αποφυγής σύγκρουσης/εντάσεων και αποκλιμάκωσης , οι οποίες ξεκίνησαν στις αρχές Σεπτεμβρίου, προέκυψαν μετά από πρωτοβουλία του ν Γενικού Γραμματέα του NATO Γενς Στόλτενμπεργκ μετά από επαφές υψηλού επιπέδου τόσο με την Ελλάδα όσο και με την Τουρκία.

Ο κ. Στόλτενμπεργκ με την επίτευξη αρχική συμφωνίας για τον υπόψη μηχανισμό δήλωσε: «Χαιρετίζω τη δημιουργία ενός στρατιωτικού μηχανισμού αποκλιμάκωσης, ο

²⁶⁰ «Military de-confliction mechanism between Greece and Turkey established at NATO», nato.int, 01 October 2020 (https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_178523.htm, ;έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

οποίος θα επιτευχθεί μέσω της εποικοδομητικής δέσμευσης της Ελλάδας και της Τουρκίας, και οι δύο εκτιμούν τους Συμμάχους του NATO. Αυτός ο μηχανισμός ασφάλειας μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία του χώρου για διπλωματικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση της υποκείμενης διαφοράς και είμαστε έτοιμοι να την αναπτύξουμε περαιτέρω. Θα παραμείνω σε στενή επαφή και με τους δύο Συμμάχους". Η στρατιωτική αποκλιμάκωση μεταξύ συμμάχων συνιστούσε μια πάγια επιδίωξη του NATO. Στη δεκαετία του 1990, το NATO βοήθησε στη δημιουργία παρόμοιου μηχανισμού στην περιοχή, ο οποίος ήταν αποτελεσματικός στη μείωση των εντάσεων και παρείχε το χώρο για ευρύτερες διπλωματικές συνομιλίες. Ακολουθεί το κείμενο στο twitter του ΓΓ NATO με την επίτευξη της αρχικής συμφωνίας για τον υπόψη μηχανισμό:

Εικόνα Δ-7. Η δήλωση στο twitter του ΓΓ NATO Γενς Στολτεμπεργκ

Πρόκειται για τεχνικής φύσεως συνομιλίες ανεξάρτητες από τις διερευνητικές²⁶¹ επαφές μεταξύ των δύο χωρών. Το NATO που είχε προχωρήσει στη δημιουργία αυτού του μηχανισμού ώστε «να μειώσει τον κίνδυνο ατυχημάτων στην Ανατολική Μεσόγειο» μεταξύ άλλων ανέφερε ότι ο εν λόγω μηχανισμός «περιλαμβάνει τη

²⁶¹ Χασαπόπουλος Νίκος, 'Τεχνικές συνομιλίες Ελλάδας και Τουρκίας στο NATO – Τι συζητείται'. tovima.gr, 19 Ιανουαρίου 2021, (<https://www.tovima.gr/2021/01/19/politics/tehnikes-synomilies-elladas-kai-tourkias-sto-nato-ti-syziteitai/>) έγινε πρόσβαση 7 Μαΐου 2021)

δημιουργία μιας ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, για τη διευκόλυνση της αποσυμπίεσης στη θάλασσα ή στον αέρα».

Αλλά τι συζητούν τόσο καιρό στα κεντρικά γραφεία του NATO στις Βρυξέλλες οι επικεφαλής των δύο στρατιωτικών αντιπροσωπειών και κάνει το NATO συγκρατημένα αισιόδοξο και να εκδίδει ανακοινώσεις για συνομιλίες των δύο πλευρών προκειμένου να βρεθεί κοινό έδαφος στην αποτροπή θερμών επεισοδίων ή ακόμα και συγκρούσεων;

Όσο παράξενο κι αν φαίνεται οι συζητήσεις περιστρέφονται σε ένα και μόνον θέμα, στην ανοιχτή γραμμή επικοινωνίας ανάμεσα στις δύο χώρες χωρίς όμως να υπάρξει επί του παρόντος συμφωνία σε ορισμένα τεχνικά θέματα. Γιατί ακόμα και στην ανοιχτή γραμμή επικοινωνίας που έχει συμφωνηθεί υπάρχουν θέματα και διαφωνίες που χρήζουν επεξεργασίας.

Για παράδειγμα θα πρέπει να διευκρινισθεί ποιος τηλεφωνεί σε ποιον, από ποιο μέρος τηλεφωνεί και πόσο ασφαλής θα πρέπει να είναι η γραμμή αυτή. Σύμφωνα με πληροφορίες από το NATO ο Τούρκος επικεφαλής επιμένει ότι τα τηλεφωνήματα μπορεί να το κάνει ο κάθε στρατιωτικός μηχανισμός (από οποιοδήποτε επιχειρησιακό κέντρο) προκειμένου να συμβάλει στην αποσυμπίεση της έντασης, ενώ η ελληνική πλευρά προτείνει η επικοινωνία αυτή να γίνεται (όταν απαιτηθεί) ανάμεσα στο Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων της Αθήνας και του Εθνικού Κέντρου Επιχειρήσεων της Άγκυρας. Δεν γίνεται, ειπώθηκε, ο κάθε στρατιωτικός να συνομιλεί για τέτοιου είδους σοβαρά θέματα, με αξιωματικούς ακόμα και με χαμηλόβαθμους από την άλλη πλευρά. Να συζητεί δηλαδή θέματα όπως είναι η αποσόβηση μιας κρίσεως ή ενός θερμού επεισοδίου με αξιωματικούς που πιθανόν να μην έχουν καμία εξουσιοδότηση. Στις σχετικές ανακοινώσεις του τουρκικού ΥΠΕΞ αναφέρεται ότι η συνάντηση εντάσσεται στο πλαίσιο ενός κύκλου επαφών που ξεκίνησε από το περασμένο φθινόπωρο.